

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 01413

FIR PYESN

Shmuel Halkin

*Permanent preservation of this book was made possible
by Mr. & Mrs. Sol Blickman
in honor of
their children, Neil, Andrew, Michael & Rita and their families*

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

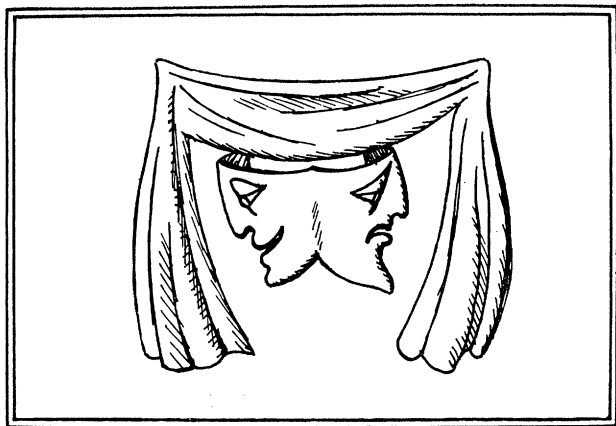
The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

שמועל האלקין

פיל
פילעסן

פארלאג „סאָוועטסקי פּיסאַטעל“
מאַסקווע. 1977

דאָס בוך שליסט איין אין זיך פיר פיעסן, וואָס דער מערקוויר-דיקער סאָוועטישער יידישער דיכטער און דראַמאטורג שמועל האַל-קין האָט אָנגעשריבן דירעקט ערעוו דער גרויסער פּאָטערלענדישער מילכאַמע און אין די מילכאַמע-יאָרן. לויט דער טעמאַטיק און סצענישן זשאַנער זיינען דאָס ווערק גאַנץ פאַרשיידענע. די דראַמע „דער שפּילפּויגל“ (1942), וואָס איז טיילווייז געשריבן אין דער מאַניר און אין נוסעך פון א פּאָלקסשפּיל, שילדערט דעם פּיינפולן וועג פון א הויך-באַגאַבטן יידישן פּידלער אין ביורעוואָליזאַציערן רוסלאַנד; „אַרן פּרידמאַן“ (1939) איז א פּראָבלעמען-פּיעסע, אין וועלכער עס ווערן באַהאַנדלט פּראַגן פון יידישער ערד-אַינאַרדענונג אין ראַטנפאַרבאַנד און ס'ווערט באוויזן יידיש שטייגער-לעבן אין א קרימער קאָלוירט; די פּילאָסאָפּישע דראַמע „אומשטערבלעכקייט“ (1940) הייבט אָף וויכטיקע מאַראַליש-שעטישע פּראָבלעמען, וועלכע קלינגען אַקטועל ביז היינט-צוטאָג און ווערן דיסקוטירט אין די קרייזן פון דער סאָוועטישער שעפּערישער אינטעליגענץ, וואָס אירע פּאַרשטייער זיינען געמאַלט אין דער פּיעסע; „אַף טויט און אָף לעבן“ (1944—1945) — א דראַמאַטישע פּאַעמע, ווי דער אַוטאָר האָט באַשיידן באַצייכנט, אין טאָך א טראַגעדיע, — איז געווידמעט דעם העראַזשן געראַנגל, וועלכן עס האָבן געפירט קעגן די פּאַשיסטישע טאַליאַנים די אַסירים פון די געטאָס אין אַקאָפּירטן פּוילן. שמועל האַלקינס דראַמאַטישע ווערק צייכענען זיך אויס מיט דער פאַרשאַרפּטקייט פון די קאָנפּליקטן, שפּאַנענדיקער אַנדלונג, שטייפֿ-קייט און פּינקטלעכקייט פון דיאַלאָג. געשאפן פון א גרויסן מניין סטער, האָבן זיי ניט בלויז א סצענישן, נאָר אויך אן אויסשליסלעך באַדייטנדיקן ליטעראַרישן ווערט.

די טעקסטן צוגעגרייט
מ. שולמאַן

© Издательство «Советский писатель», 1977 г.
Произведения, отмеченные в содержании звездочкой, печатались до 27 мая 1973 г.

Г 70600—166
083(02)—77 341—77

מיין ביאגראפיע אינקורצן

איינער א קלוגער מענטש האָט געזאָגט: „ווילסטו קענען דעם דיכטער, באַזוך זיין קאַנט.“ מיין קאַנט האָט זיך אָבער נאָך די רעוואָלוציע־יאָרן אזוי געענדערט צום שענערן און צום בעסערן — סײַ לויטן אויסזען און סײַ לויטן טאָך — ביז ניט צו דערקענען. דעריבער, קעדיי צו געבן כאַטש אוועלכ־ניט־איז באַגריף, אין וואָס פאַר אַן אַרומרינגלונג איך בין דער־צויגן געוואָרן און אויסגעוואַקסן אַזאַ ווי איך בין, מיט מײַנע וועלט און וועלטעלעך, מיט גלייכן וועג און אומוועגן מײַנע, וועל איך אינקורצן דערציילן דאָס, וואָס אַן אַנדערער, אויסער מיר, וואָלט דערציילן ניט גע־קאַנט.

געבוירן בין איך אין ווייטרוסלאַנד, אין דער שטאָט ראָהאַטשאָוו, דעם 5 דעקאַבער 1897.

איך האָב געהערט זאָגן, אַז דאָס נײַנטע קינד איז אַ מאַלדיקס. לאַמיר אָנעמען, אַז סײַז אזוי, ביפראט, אַז באַ אונדז אין שטוב, ניט זייער גע־ראַמער, ניט רייכער, ניט אייגענער שטוב, — בין איך געווען דער נײַנטער. און מאַזל נומער איינס איז געווען, ווען סײַפלעגט אויספאלן אַ טאָג און אין אונדזער הויכן, שמאַלן אלמער זײַנען אַף דער פּאָליצע געשטאַנען, פאַר־טרויט־אַנגעשפאַרט איינער אָן דעם אַנדערן, אַ גענוגע צאָל קײלעכדיקע לאַבנס קאָרן־ברויט — פון אויבן פאַרברוינט און פון אונטן באַמעליקט. יענע געשמאַקע זעט ליגט מיר נאָך ביז היינט אין טאַט.

ביז הינט געדענקט זיך מיר דער מאמענט שמייכל, ווען זי פלעגט נאָכן ווארמעס אראָפּציען פונעם אלטן, גרויסן טיש דעם טישטעך און פּאַרזיכ־טיק אויסטרייסלען פון אים אין ברייטן צעבער אריין א היפעלע מעל־שטויב—דאָס אלץ, וואָס דער גרויסער לאבן קאַרן־ברויט האָט נאָך זיך איבערגעלאָזט.

פארבייגייענדיק לאָמיר דערמאָנען אויך דעם טישטעך. פון ריינעם ליגן, אין א סאך קעסטעלעך געוועבטן טישטעך, וואָס ערשט געבראכט פונעם דאַרף, איז ער נאָך געווען גרוי און קניפלדיק און גראַב, און פון לאנגע יאָרן ניצן — געוואָרן בלייך און שטאַטיש־אויסגעיידלט.

דאָס היפעלע מעל, וואָס די מאמע פלעגט פון אים אראָפּטרייסלען אינעם צעבער, האָט באדארפט ווי צופּוצן דאָס ווייניק־נערהאפטע שפיץ פאר דער בעהיימע. פאר אלע שטעטלדיקע יאָרן מינע געדענק איך אָבער נאָר איין קורצע צייט, ווען בא אונדז איז געווען א בעהיימע — א רויטע, וואָס האָט זיך פארגינט גראַד מיך, דעם מאזלדיקן, ארופנעמען אף די הערנער און נאָר דערפאר, וואָס איך בין געווען נייגעריק צו טאָן א פרוו, ווי הארט איז איר האַרץ; צי זיינען אירע הערנער פינקטלעך אויסגעקילעכט און צי איז אין זיי פאראן פון יענער היימישער ווארעמקייט, מיט וועלכער איר דיך אַטעמט.

מיטן קנאָפּן שעטעך צווישן אָט די צוויי גראַע הערנער וואָלט איך גע־קאָנט אויסמעסטן מיין גאנצע קינדערשע וואַכעדיקייט. און מיין יאַמטעוו?

ווען דער טאטע (א בראקער אין וואלד) — א מענטש מיט א סאך יידיש וויסן, מיט א קלאָרן ניכטערן קאַפּ און מיט א ברייט טרוימערש האַרץ, — ווען ער, דער טאטע, פלעגט, זיצנדיק באס טיש אויבנאָג, אונדז אלעמען — פינף ברידער און פינף שוועסטער — מיטאמאָל ווי אופּרופן מיט א שמייכל און פארציען א ניגן מיט ווייניקע ווערטער, צי גאָר אַן ווערטער, אָדער מיט ווערטער ווייסרוטישע, ווי לעמאַשל:

בודיעס ליקא דראטי,
בודיעס לאפטי פלעסטי...
בודיעס דיעטאָק האַדוואטי...

מיר, קינדער פון דער זייער ניט רייכער שטוב, האָבן נאָך דעמלט זיכער ניט פארשטאנען, נאָר בעכוש האָבן מיר געפילט, אז אין אָט דער פולער צונויפגעלעבטקייט פון יידישן ניגן און ווייסרוטישע ווערטער זאָגט זיך ארויס דאָס בינדע האַרץ פון צוויי ווייט ניט מאזלדיקע פעלקער: וואָס

טרועריקער דער ניגן—אלץ טיפער דער מיין; וואָס טיפער דער מיין—אלץ פֿיערלעכער, יאָמטעוודיקער דאָס געזאָנג, און אין אַט דער באַהעפֿט טונג פֿון וואָך און יאָמטעוודיקייט איז באַשטאַנען מיין קינדעריש מאָזל נומער צוויי.

העיויס ווי קיין מאַיאַנטקעס, קיין פעלדער און וועלדער, וואָס זאָלן איבערגיין פֿון דאָר צו דאָר, האָבן אונדזערע אורזיידעס בעיערושע אונדז ניט איבערגעלאָזט, קיין באַזונדערע טיטלען און מישפּאַכע־הערבן—אויך ניט, האָבן מיר און אונדזער גלייכן ניט באַזונדערס אַכט געלייגט און ניט זיכער פּאַרגעדענקט די העראַלדיק, דאָס מיינט דעם ייִכעס־בריוו אָף אַ סאַך דוירעס צוריק.

וואָס זשע האָבן מיר, קינדער פֿון אָנהייב צוואַנציקסטן יאָרהונדערט, פּאַרט געיאַרשנט פֿון זיידעס און עלטערזיידעס?—א שיינעם ניגן, אַ גוטן נאַמען, אַ טיפּיניק, מוסערהאַסקלדיק שפּריכוואָרט, אַ וונדערלעכע גע־שיכטע, וואָס איז אין דער מישפּאַכע איבערגעגאַנגען פֿון דאָר צו דאָר, פֿון מויל צו מויל.

— ווייניקלעך, — וועט עמעצער זאָגן.

— אַן אַרעמאַנסקע יערושע, — וועט אַ צווייטער אַ טראַכט טאָן.

— ניין, — ענטפּער איך, — אַ ריכע, אַ שיינע יערושע.

ביז הינט האָט זיך מיר פּאַרגעדענקט אַ מיסע, געהערט פֿון מיין טאַטן, וואָס איר טיפּער נאָבעלער זיין האָט געהאַט אַ ווירקונג אָף מיין לעבנס־אַרט ביכלאַל און אָף מיין שאַפּן ביפּראַט.

אייער פֿון מינע זיידעס—א טוישעוו פֿון אַ דאָרף ארום מיין געבורט־שטאָט, — אז ס'איז געקומען די צייט זיך שיידן מיט דער וועלט, האָט ער, ליגנדיק אין בעט אַ גריז־גרויער, אָנגעטאַן אין אַ וויסן לינען־העמד מיט אַ ברייטן אָפּגעלייגטן קאַלנער, ווי די מאַדע איז דעמלט געווען, זיך אָנגע־שפּאַרט אָף אַן עלנבויגן און אַ צייט אַרויסגעקוקט אין דרויסן דורכן קליינעם פּירשו־ביקן פענצטער. די עטלעכע האָרעפּאַשנע דאָרפּישע יידן, וואָס זיינען געקומען צו אים אָפּשייד נעמען, זיינען געבליבן שטיין און זיך ניט דערוועגט עפעס צו זאָגן אַדער פרעגן באַ אים: אַ מענטש פּאַרן טויט, אָנשטאַט צו מאַכן אַ כעזשבן־האַנעפעש, פּאַרגינט זיך צו קוקן רויק אין דרויסן, גלייך ווי ניט ער וואָלט זיך געגרייט אין לעצטן וועג אַריין.

— הערט איר, יידן, — האָט דער אלטער אַ זאָג געטאַן שפּעטער, זוכנ־דיק פּאַרן קאַפּ אַן אַרט אַפּן קישן, — הערט איר, אַ שיינע, אַ גוטע, אַ נאַ־כעסדיקע וועלט.

די דערבישטייענדיקע זינען געבליבן ווי דערשטוינט.
— סטייטש, אז איר זאלט אזעלכעס זאגן! אונדזער זינדיקע וועלט איז
דאך נאָר אן אריינגאנג אין דער עמעסער וועלט, וווּ מאלאָכיס...
— עמעס, — האָט דער אלטער געענטפערט, פונעם אינערלעכן ווידער-
אנאנד נאָך מער אָפגעשוואַכט, — עמעס, אָבער דאָ, אף דער זינדיקער
ערד, ווען איך טו עפעס אָפּ רעכטס, ווען איך גיב, לאַמיר זאָגן, א נעדאָווע
אן אַרעמאן, ווערט פון מיין גוטן ווילן געבוירן א מאלעד, אָבער דאָרטן, וווּ
מאלאָכיס זינען, וועל איך דאָך עס שוין ניט קאָנען אופטאָן.

וואָס עמעס, איז עמעס — די דערציונג אונדזערע איז געווען ווייט ניט
קײן בעהאדראַגעדיקע. צו דרייצן יאָר — זיך יוגנטלעך פארטיפט אין אזוינע
עטיש־פּילאָסאָפּיע פראַבלעמען פון „ידיעה ובחירה“ — פון געטלעכער
פאָרויסבאשטימטקייט און דעם מענטשנס פרייען ווילן; פון צדיק, ורע לז, —
דאָס הייסט, פאָרוואָס איז דאָפּקע דעם גערעכטיקן אף דער וועלט שלעכט
און דעם ניט־גערעכטיקן גוט, און נאָך און נאָך אזעלכע פאר א קינד צו
הויכע איניאַנים, פארנעפלעטע, וואָס האָבן מיט זיך פארשטעלט פון מיר
אזא פאַשעטע זאך, אז די ערד דרייט זיך ארום דער זון.
נאָר אויב איר ווילט וויסן, איז דער אַיקער פון אלע אַיקרים אין אונד-
זער דערציונג געווען: „לא המקרא אלא המעשה“: ניט דאָס וווילקענען,
נאָר דאָס וווילטאָן. דאָס הייסט, די מידעס, וואָס אליין דער מענטש איז
מעכועווי א גאנץ לעבן זיי צו פארשענערן און צו פארבעסערן. יעדער
מענטש איז אן עולם קטן — א קליין וועלטל, אָבער אן אַרעו, וועלכער
טראַגט אכרייטעס פאר דער גאנצער גרויסער וועלט. ביידע זייערע גיראַלעס
זינען אזוי אָפהענגיק איינס פונעם אנדערן, אז זיין מינדסטע געמיינהייט
לאַזט איבער א פּלעק אפן אַנזיכט פון דער וועלט דער גרויסער.
און פון דער אנדערער זייט, האָט בא אונדז אין דער מישפּאַכע גע-
הערשט דער קולט פון לערנען, קענען, וויסן. פון דער סאַמע פריער קינד-
הייט האָט מען אין אונדז אינגעפלאַנצט, אז ווען עמעצער האָט דיך אויס-
געלערנט ניט מער אפּילע ווי איין אָס, ביסטו שוין מעכועווי אים אכטן,
אים אָפגעבן קאָוועד.

און וויל קיין מעגלעכקייטן צו צאָלן פאר מיר סכאַרלימעד איז ניט
געווען (פאַרט דער נינטער), האָט א סאך יאָרן נאָכאנאנד מיט מיר גע-
לערנט אן עלטערער ברודער — א גרויסער ווייסער און ליבהאָבער פון

דער אלטערטימלעכער העברעיִשער פּאָעזיע און וועלכער האָט אין דער שטיל, ווייס איד, געשריבן שירים. ער האָט אליין געלערנט זייער פלייסיק, געווען אַ מאַסמיד און אויך מיר ניט געלאָזט קיין פרייע מינוט. ווינטער, פינף אזייגער פארטאָג — ער וועקט מיך שוין:

— שטיי אָף, ברודערקע, מע קאָן דאָך אזוי פאַרשלאָפֿן די וועלט.
אזוי אַ גאַנצן טאָג ביז אַ שטיק אין דער נאַכט אַריין.
— לאָז מיך אַרויסגיין אַ וויילע אין דרויסן, — פּלעג איד זיך באַ אים בעטן.

— עפּשער קאָנסטו מיר זאָגן, וואָס וועסטו דאָרטן טאָן?
— כּווייס, אַ ביסעלע מאַכן „הוֹה־אָ“.
— ווייסטו וואָס, זאָג אָפּ אַט דאָ אפּדערגיך „הוֹה־אָ“, און לאַמיר זיך ווידער זעצן לערנען.

איצט, פארשטייט זיך, בין איד אים זייער דאנקבאר: וואָס ווייניקער הוֹה־אָ — אלץ בעסער. אָבער דעמלט, צו דרייצן יאָר, האָב איד דען גע״ קענט טראַכטן דאָנקבאר זיין מיין פיניקער. און אַט דער ברודער מינער האָט דאָך מיר אָפּגעגעבן אזויפיל צייט און געזונט! ער האָט מיך עפּשער מער ליב געהאַט ווי זיך אליין. אָפּט פּלעג איד צוליב דעם לאָזן פּילן מיין שליטע איבער אים. און ער האָט דאָך בעמעס געוואָלט אין מיר וואָס מער פאַרפלאַנצן... אלץ, וואָס ער האָט געוואָסט, — אַ שאַרף לאַקאַניש וואָרט, אַ שיינער פּאָעטישער פאַרגלייך, אַ טיפּוויניקער מוסערהאַסקל, — אלץ אַרייַן שטופּן אין מיר, זיין ליבלינג. דאָס פּלעגט ער אין אַ פּרילינג־פאַרנאַכט מיר צוליב, און צוליב אייגענער האַנאַע איד, מיך אוועקפירן אַהינטער דער שטאַט, דאָרט, וווּ דער שאַטיי, וואָס פירט אין דער גרעסערער שטאַט באַ־ברויסק, שניידט זיך דורך צווישן צוויי, ווי מיר האָט דעמלט געדאַכט, הויכע בערג. אָף איינעם — ער, אַפּן צווייטן — איד. אזוי פּלעגן מיר ביידע זיצן און שטילערהייט באַוונדערן די זון, וואָס באַם פאַרגיין שפּיגלט זיך אינעם פּרילינגדיק־צעגאַסטענעם דרוטש; דאָס האָט ער, דער ערשטער, אָן גערופן פאַר מיר באַם נאַמען אַ סאַך שיינקייטן פון דער נאַטור, וואָס גע״ שטאַנען זיינען זיי פאַר מינע יינגלשע אויגן, און איד האָב ניט געוואָסט, אָף וועלכער שפּראַך מע ווענדט זיך צו זיי.

קיין לידער האָב איד נאָך דעמלט ניט געשריבן. אָנגעהויבן האָב איד פון אַ דראַמע וועגן די פלייטים ביי דער מילכאַמע 1914. איד געדענק, אַז מיין ניט אויסגעטראַכטע העלדין האָט געהייסן „ציליע די בעזשענקע“, אַז מיין עלטערער ברודער, דער רעבע מינער, איז אין איר געווען שטאַרק

פארליבט און אז מיר איז זי אויך געווען געפעלן. איצט בין איך זיך מוידע, אז דאָס האָט ניט ווייניק געשאַט מיין ברודערס דערפאַלג. די דאָזיקע „אינ־טריגע“ איז געלייגט געוואָרן אין גרונט פון מיין ערשטער „דראַמע“, וועלכע מיין ברודער און לערער האָט מיט א געקלעמט האַרץ געמוזט באַ-גיטיקן.

געטרוימט האָב איך אָבער צו ווערן א מאָלער. ווען און פּונוואַנען אָט דער טרוים האָט זיך צו מיר גענומען, וועלכע וואַרצלען האָבן אים גענערט, איז שווער צו זאָגן. נאָר מיין זיקאַרן האָט פאַרהיט אזא מין פאַל:

געקומען איז צו אונדז צוגאַסט פון דער שטאָט באַברויסק מיין טאַטנס יינגסטער ברודער — הילעל, א מענטש אויסערלעך זייער א שיינער און דערצו שטאַרק א געראַטענער, מיט א שאַרפן דערפּינדערישן קאַפּ. דער טאַטע האָט זיך פאַר אים באַקלאַגט (און עפשער זיך אויסבאַרימט), אז איך, א באַכערל פון גאַנצע אכט יאָר, אָנשטאָט צו לערנען, פאַטער איך גאָר צייט אפּ „מאָלן מענטשעלעך“, אז ס'איז באַ מיר א מין כאַלאַס — וווּ איך שטיי און גיי מאָל איך. דער פעטער איז געשטאַנען און צופּרידן געשמייכלט אין דער שוואַרצער, שיינער באַרד אַרײַן.

— אנו קאַרשט, קום אהער, — רופֿט ער זיך אָפּ צו מיר, — נעם א פאַפּיר מיט א בלייער און מאָל מיר אויס א פּאַשעטן, א געדווקטן אלעף. זע אָבער, ער זאָל שטיין פעסט, ער זאָל זיך ניט וואַקלען.

וואָס ער האָט געמיינט דערמיט, האָב איך דעמלט ניט אינגאַנצן פאַר־שטאַנען. אין קאַפּ האָט מיר א שווינדל געטאַן מיין גאַנצע קינדערשע „דערפאַרונג“ — די קרומע שטעטלדיקע שטיבלעך, די זיך וואַקלענדיקע פּלוּיטן, אפּילע מיין אייגענער שאַטן, וואָס איינמאַל, ווען איך האָב אים געפרוווט אויסמאַלן מיט א שטעקן אפּן זאַמד און מיר האָט זיך ניט איינ־געגעבן, האָב איך, אָנשטאָט שלאָגן זיך אליין איבער די הענט, געשלאָגן אים, מיין ניט־אינגעגעבענעם אווטאַפּאַרטערעט.

דעם עקזאַמען האָב איך אויסגעהאַלטן, אלע ארום זיינען געבליבן צו־פּרידן, וואָס מיין אויסגעמאַלטער אלעף וואַקלט זיך ניט. און איך — מיט א סאַך צענדליקער יאָרן שפּעטער, שרייבנדיק די דאָזיקע אווטאַביאָגראַפֿ־פּיע, — טראַכט, אז דעמלט, מאַלנדיק יענעם ערשטן אָט, האָב איך שוין פאַראַטן מיין מאַלעריי און אז פון יענעם אלעף הייבט זיך גאָר אַן מיין ליטעראַרישע ביאָגראַפּיע.

...קייין מוזייען און בילדער־גאלעריעס זיינען אין מיין געבורטשטאָט, פארשטייט זיך, ניט געווען. די איינציקע מוסטערן פון קונסט זיינען געווען די שילדן. איינע אזא האָב איך פאָרגעדענקט ביז היינט. אן אָפגעבליאקע־וועטער, ערטערוויז פאָרזשאַווערטער באַוואַנצלעטער יונגעראַן שטייט יאָרנלאַנג מיט אן אַראָפּגענומענער הוט און מיט אן עלעגאַנט־פאַרנייגטן קאַפּ פאַר זיין אויסגעמאַלטער דאַמע, וואָס איז געווען אויסגעפּוצט אין אַ ברייטער באַפעדערטער הוט און אין אַ גרויסער נאָרקע־שאַל, וואָס נעמט אַרום אירע פלייצעס און מיט די נעגלדיקע לאַפּקעלעך קלאַמערט זיך אין איר צו הויכן בוזעס. איך ווייס ניט פאַרוואָס, נאָר פאַרבייגייענדיק די דאָ־זיקע לאַדנס־שילדן, פלעג איך, צו יענער צייט אַ הויכער, שטאַלטנער יונג מיט פעסטע אַקסלען און מיט אַ הויפּן פינגער, וואָס כאַפּן שטייף אַרום דאָס קיילעכדיקע הענטל פון אַ צווייפּודיק געוויכט אָף לאַזן עס לייכט פאַרבייפליען דעם קאַפּ און העכער, — איך, צו זעכצן יאָר, אַ לערער אין דאָרף און ביז מעשוואַס, ביז דער העכסטער אַנציקונג אין הימל און ערד אַ פאַרליבטער, — איך פלעג אַמאָל בלייבן שטיין ווי געפלעפט פון אַט דער אָפּגעבליאקעוועטקייט און פון דער אומפאַרענדערלעכקייט, וועלכע האָט פאַר מיר ווי סימבאָליזירט די פאַרגליווערטקייט און רוטינע פונעם שטעטל.

איך זאָג: פונעם שטעטל אינגאַנצן גענומען, אויסטיילנדיק דערביי יענע אונטערערדיש־יירנדיקע קראַפט פונעם באַוווּסטזיניקן טייל באַלמעלאַ־כעס — יידישע און ניט־יידישע, וועלכע האָבן נאָך פאַרהיט די טראַדיציעס פון 1905 און וואָס האָבן אין זייערע האַלב־כאַרעווע שטיבלעך געהאַלטן אין איין פרוכפערן זיך און מערן, גלייך ווי זיי וואָלטן געפילט, אז די קומענדיקע רעוואָליזציע וועט פאַדערן פון זיי ברייטע פלייצעס און טרייע הערצער אָף זי צו פאַרטיידיקן.

אַ גרויסע צערודערונג אין שטעטל האָט אַריינגעבראַכט די מילכאַמע פון 1914. איר פייער האָט געברענט ערגעץ העט־ווי, און איר שאַטן האָט זיך אויסגעשפּרייט איד אָף מיין געבורטשטאָט. אַ שווערע, אַ גרויזאַמע קייט פון צענדליקער טויזנטער פויערשע פורן מיט הויכע לייזונטענע בוידן, אָנגעשטאַפט דעריקער מיט קינדער, פרויען און אלטע לייט, האָט זיך געצויגן פאַרביי אונדזער שטוב. באַטאָג און באַנאַכט האָט אָט דער שרעקלעכער שטראָם פון ווייסע בוידן זיך ניט אָפּ־

געשטעלט: אף די צעפארענע רעדער און לאנג ניט־געשמירטע אקסן זיך געוויגט אלץ פארויס און פארויס. ווהיין? — פרעגט ניט. פונוואנען? — פון די פוילישע גרענעץ־גובערניעס — פון סאמע פייער. אָפט פלעגט אזא הויכבוידיקע פור פלוצעם ארויס פון דער ריי, זיך אָפקערן אין פעלד, אף איבערצולאָזן דאָרט א פריש בערגעלע אָדער בערגל ערד און איבער דעם — א צייכן פון צוויי איבערגעקרייצטע בעריאָזע־דרענגלעך. די שפעטער־אָנקומענדיקע פורן פלעגן שוין וויסן, וואָס זיי האָבן צו טאָן: אף א ווילע איבעריסן די קייט, אף ווידער איינצושליסן אין זיך דעם ארויסגעפאלענעם רינג.

אויב אָט דער מענטשלעכער טרויער־צוג האָט ניט געוואָסט, ווהיין ער פאָרט, האָב איך אָבער געפילט, אז ער פאָרט מיר גלייך אין האַרצן און אין מויעך אַרײַן, ווי שוין די ערשטע פור וואָלט מיטן דיזשעל מיר גע־געבן א זעץ אין דער ברוסט און געעפנט דאָרט דעם טויער און דורכגע־לייגט א וועג פאר גרויסע מענטשלעכע ליידן, פארן אומגליק פון א פאָלק, און דאָ האָט זיך געענדיקט מיין יינגלשקײַט. איך האָב שוין מער ניט געקאָנט זיך פאָרגינען דעם וועג פון דאָרף אין שטעטל דורכצומאַכן, ווי פריער, זאָרגלאָז לויפנדיק, צופאלן מיטן פאָנעם צו דער ערד, זינגענדיק דערביי א לויב דעם הימל. ניין, די ערד, וואָס האָט איבער איר רוקן אדורכגעלאָזט אזא פאָלקס־אומגליק, האָט בא מיר אין די אויגן באקומען א נייעם, גאָר אן אנדערן באטייט. און דער הימל — איך.

ווי שוין לאנג פריער, נאָר איצטער מיט א טאך א גרעסערער קראַפט, האָבן אין מיר זיך גענומען ראנגלען צוויי קויכעס. איין קויעך האָט גע־שטויסן: אייל זיך צו דאָס געזענע און דורכגעלעבטע אויסצומאַלן. ווי דו קענסט, נאָר מאָל. מאָל אויס די ראָד אזוי, מע זאָל פונעם שטומען פאפיר דערהערן איר סקריפּ. און דער צווייטער קויעך האָט מיר אונטער־געזאָגט: אייל זיך צו און פארשרייב, זינג אויס דיין לויב דעם מענטשן, וואָס לידיט אזוי שווער צווישן דיין הימל און דיין ערד. אמאָל פלעג איך זיך אונטערגעבן איינעם, אמאָל — א צווייטן קויעך, אמאָל זיי ביידן צו־זאַמען, נאָר וועמען פון זיי אָפגעבן די בכוירע, האָב איך ניט געוואָסט.

„גאנצע זען יאָר לעבן גיב איך אָפּ פאר אָנקוקן א לעבעדיקן פאָעט“, — אזוי האָב איך זיך געזאָגט אין דער יוגנט, און דעמלט בין איך געווען זיכער, אז איך וואָלט געהאלטן וואָרט. נאָך ביז היינט — נאָך צענדליקער

יארן זיין מיט זיי נאָענט באַקאַנט, און מיט אייניקע ברידערלעך באַפּרייטן דעם, — קוק איך נאָך אלץ אמאָל מיט פאַרווונדערונג און מיט ייראַס האַקאַוועד אָף אַן עמעסן פּאַעט. איך קוק אָף אים און טראַכט: וויאַזוי? פּונוואַנען נעמט זיך עס באַ אים?

מיט גאַנצע יאַרצענדליקער, ווי אין דער יוגנט, וואָלט איך עפּשער איצט טער זיך ניט געוואָרפן. אָבער ניט כאַלילע, ווייל פּאַעטן זיינען באַ מיר געוואָרן ביליקער, נאָר די יאַרן זיינען געוואָרן טייערער.

פּרעגט זיך אָבער: פאַרוואָס גאַנצע צען יאָר לעבן פאַר אַנקוקן א פּאַעט דעמלט, ווען מיין טרוים איז געווען צו ווערן א מאַלער? עפּשער דערפאַר, ווייל גרויסע פּאַעטן האָבן איך שוין צו יענער צייט געלייענט א סאך. און געהאַט וועגן זיי מיין אייגענע באַגייסטערטע פּאַרשטעלונג. איך האָב גוט געקענט די שאַפּונגען פון די נעווייס, פון די ווונדערלעכע מיטאַלטער־לעכע יידישע פּאַעטן פונעם שפּאַנישן פּעריאָד און אויך פון א סאך שפּעט־טערדיקע, איך האָב געוויסט, כאַטש ניט זייער גוט, פּוּשקיןען און לערמאַנ־טאַוון, נעקראַסאָוון און קאַלצאַוון און אנדערע רוסישע פּאַעטן, מיט וועלכע מיר האָט באַקאַנט געמאַכט מיין פּריוואַטער לערער — פּונקט אזא אוּטאַ־דיאַקט, ווי איך, נאָר שוין מיט אַן אַטעסאַט אין בוזעמ־קעשענע פון זיין קורץ שוואַרץ „דעמאַקראַטיש“ רעקל.

און פון גרויסע מאַלער האָבן איך אפּילע ווייניק נעמען געוויסט. דער לערער פון רעאַל־שול — א טאַלאַנטפולער מאַלער און א גוט־האַרציקער רוסישער מענטש, וועלכער האָט מיר געלערנט מאַלעריי פון מיצווע־וועג, צוליב א פּראַטעקציע פון מיין עלטערער שוועסטער, וועלכע פלעגט אים נייען פיינע, ברייטע און לופטיקע זומער־העמדלעך, — ער, פאַרשטייט זיך, גייט אין כעזשבן ניט אריין, כאַטש דעמלט האָבן מיר זיינע אַקוואַרעלן, און דערהויפּט פאַסטעלן, מאַמעש באַצויבערט און מיר האָט זיך געדאַכט, אז אזא מיסטערשאַפט איז אומדערגרייכבאַר. שפּעטער מיט א צייט פלעגט ער מיר שוין אליין איינלאַדן גיין מיט אים אויסער דער שטאָט „אַף עטיודין“. דאָס האָט ער פאַרפלאַנצט אין מיר דעם גלויבן, דאָס האָט ער מיר פאַרזיכערט, אז מאַלעריי איז מיין באַרוף. און באלד נאָך דער פּעווראַל־וועוואַליזיע האָבן מיר שוין קיינע צויעמען ניט געקאַנט איינ־האַלטן.

אויסגעמאַלט עטלעכע שילדן פאַר שוסטער, שניידער און א דעקאָראַציע פאַר אונדזער שטעטלדיקן פּאַטאַגראַף, פאַרדינט א פּאַר „קערענקעס“ און מיט דעם „קאַפּיטאַל“ זיך געלאָזט אין דער גרויסער וועלט אריין.

פארן גוירל פון מיין געבורטשטאָט בין איך געווען זיכער. איך האָב געפילט, איך לאָז זי איבער אין ראיעלע הענט. גלייך נאָך דער פעווראל־רעוואָלוציע האָט זיך ארויסגעוויזן, אז אין אונדזער שטאָט האָט עקזיס־טירט אַ גוט־אַרגאניזירטע באַלשעווייטישע גרופּע, וואָס איז באשטאנען פון ארבעטער, וועלכע איך האָב גוט געקענט, און פון סטודענטישער יוגנט, וועלכע איך האָב געקענט נאָר פונדערווייטנס.

אין שטעטל האָט געראשט: ס'האָבן זיך געעפנט קלובן, פּאָלקס־היזער; ס'האָבן זיך אַרגאניזירט פּראָפעסיאָנעלע פאריינען, אין וועלכע די באַלשע־ווייטישע גרופּע, איצטער שוין אַ היפש־צעוואקסענע, האָט געהאט אַ פעסטע דייע צו זאָגן; שארף אָנגעצייכנט האָבן זיך די צווישנבאציאָנגען פון באַזונדערע שייכטן באפעלקערונג, און פאַר מיר פערזענלעך האָבן זיך שוין דעמלט געהאט אויסגעקלאָרט מינע סימפאטיעס און אַנטיפאטיעס. אַ סאך זאכן און באַגריפן האָבן פאַר מיר באַקומען זייער קאָנקרעטן באטייט און נאָמען.

די גראַבע, שוואַרצע קייט פונעם דאַמפער רוקט זיך איבער לאַנגזאַם און שווער, און דאָס רוישן פונעם וואסער פאַרטויבט ביסלעכווייז דעם ראש פונעם שטעטל. מיטן געדאַנק בין איך שוין געווען נעענטער צו דער גרוי־סער אומבאווסטער שטאָט קיעוו, וווּ קיינער ווארט אף מיר און קיינעם האָב איך נישט, אַכּוץ אַ ווייטן קאַרעוו, וועמעס אדרעס איז געלעגן אינעם מיטלסטן טייל פון מיין זייער מאָגערן געלט־בייטעלע.

דערפאַר איז אָבער דאָס האַרץ געווען פול מיט שרעק און האָפענונג.

שעוושענקאָ טאַראַס — איך בין אין דער פרעמד דאָ.
און דו ביסט אַ היגער — באשיץ און באַהיט.
געקומען אין קראָך אין אַ ציצענעם העמדל
אַ היכער, אַ שלאַנקער, מיט יינגלשע טריט.

אף די הויפט־גאַסן פון דער שטאָט קיעוו, קימאט פון אלע פענצטער האָט אף מיר געקוקט אַ פאַרטערט פון אַ מיטליאַריקן פעסטגעבויטן מענטשן אין אַ פויערישן פעלץ און אין אַ הויכער, פוטערנער פאַפּאַכע: די לאַנגע, האַלברונדיקע וואַנצעס געבויגן אַראָפּצו, און די אַויגן — אי מילדע, אי שרעקלאָזע — האָבן געקוקט גלייך אין האַרצן אַריין.

ווער איז ער? פאַרוואָס — אין אלע שוויבן? פאַרוואָס האָב איך זיין

פארטרעט קיינמאל ניט באגגנט אין מיין געבורטשטאָט, וועלכע שטייט
אפן ברעג פון דעם זעלבן טיץ דניעפער?

מיט א קורצער צייט שפעטער האָט מיך איינער פון זיינע פארערער
באקאנט געמאכט מיט זיינע דערשיטערנדיקע לידער און מיט זיין שווערן
לעבנס־גורל. אגעווי, אייניקע לידער פון זייער שווערן געמיט האָב איך
געהערט נאָך אין דער היים. איך האָב אָבער ניט געוואוסט, אז דער ער־
שמער, וואָס האָט זיי אויסגעזונגען, דאָס הייסט געשאפן זיי, איז אַט דער
מענטש אין גרויסן ווינטערדיקן פעלץ און הויכער פאפאכע, וואָס איז
איינציטיק געווען אי א דיכטער, אי א מאָלער.

הייסט עס, ס'איז מעגלעך, און ווידער האָט א געדאנק גענומען בויערן
אין מויעך: וויאזוי מאכט מען שאַלעם צווישן ביידע קעגנזעצלעכע קווי־
כעס? ריכטיקער: ווו נעמט מען קויכעס זיי ביידן צו פארייניקן אָדער
בייקומען זייער ווידעראנאנד? און איך האָב געמאכט א פרווו: זיך לער־
נענדיק אין מאָלער־שול, געשריבן לידער. פאר מינע אויגן איז אָבער גע־
שטאנען דער מענטש אין דער הויכער פאפאכע איבער דעם קילעכדיקן
שטערן; אין די אויערן האָבן מיר געקלונגען זיינע לידער, פול מיט ערנסט,
זאָרג און אכריעס פאר דעם גורל פון זיין פאָלק און ניט באפרייטן היים־
לאנד, און איך האָב פארשטאנען, אז ווי איך זאָל זיך ניט בעריען, וועט
פון מיין טאנצן אף צוויי כאסענעס גאַרניט ארויס. מיר האָט זיך שטארק
געוואָלט נאָכמאכן אים, שרייבן לידער אינעם נוסעך פונעם פאָלקסליד,
פארשטייט זיך, אין יידיש, און ס'איז מיר ניט געלונגען.

א באזיגטער אפן פראַנט פון דיכטונג, האָב איך מיט לייב־און־לעבן זיך
איבערגעגעבן דעם, צוליב וואָס איך בין, אייגנטלעך, אהער געקומען. אף
דעם געביט, האָב איך געטראכט, אויב איך קאָן זיך ניט פארמעסטן מיט
קיינ גרויסע, איז כאַטש דאָ דער טערעץ; איך בין דאָך ניט מער ווי א
שילער. די פאָדערונגען זיינען דערווייל א סאך קלענערע — מער פראַ־
טימדיקע; א דרייטער שטריך, א פינקטלעכע צייכענונג, ליכט און שאַטן
אפן אַרט (דאָס זעלבע, וואָס איך פלעג שפעטער פאָדערן בא מינע שיי־
לער) — און דו, און אלע ארום דיר זיינען צופרידן, אָבער דאָרט — אינעם
„קייניגרייך פון פאָעזיע“...

אַט דאָס „קייניגרייך פון פאָעזיע“ האָט מיך צורו ניט געלאָזט.
פארבלייבן אין קייעו און ניט לערנען האָב איך ניט געקענט, האָב איך
באשטימט אוועקפאָרן. מאטעריעלע און שטייגער־אַנגעלעגנהייטן האָבן
אונטערגעפירט א גרונט, א באזע אונטער מיין באשלוס און, ניט פארענ־

דיקט דעם קורס פון מאַלערי־שול, בין איד אָפגעפאָרן קיין יעקאטערינאַ־
סלאוו, היינט — דניעפראָפּעטראָווסק.
און דאָ פּלעג איד שוין ניט דעם שאַטן מינעם, נאָר טאַקע מאמעש
זיך אליין פאַטשן איבער די הענט, איד זאָל ניט מאַלן.
אויב פּאָעזיע, איז פּאָעזיע! מאַלן פּלעג איד נאָר פּאַרטערטלעך פון פּאַר־
ביגייער אפּן בולוואַר. דער טערעץ: ברויט.

שוין דריי טעג ליגט מיין העפּטל לידער באַ איינעם אַ יידישן ניט יונגן
ליטעראַט, און דאָס האַרץ גייט מיר אויס צו וויסן זיין מיינונג. אפּן פּערטן
טאָג איז געקומען דער „אורטייל“:
— אז איר זייט אַ דיכטער, יונגערמאַן, זעט מען פון יעדער ליד, די
מאַטיוון זיינען אָבער ווי פּאַרעלטערט.
— איר זאָגט פּאַרעלטערטע מאַטיוון? און וואָס הייסן נייע?
— איר וועט ברעכן דעם קאַפּ, וועט איר וויסן.
— זאָל איד עפּשער אינגאַנצן ניט שרייבן? מיין פּאָד איז מאַלערי.
— וועט איר וועלן, וועט איר שרייבן, און טאַמער ניט... פּונדעסטוועגן,
אויב איר וועט האָבן עפעס ניס, ברענגט.
אין אַ פּאַר וואָכן ארום האָב איד אים געבראַכט עטלעכע לידער. איינע
אן אכטשורעדיקע.

איבערגעלייענט, רופּט ער זיך אָפּ צו אַ ווונדער־שיינעם יונגמאַן, וועל־
כער איז געשטאַנען אין אַ ווינקל און געבלעטערט אַ בוך: „מאַרקיש, קומט
לאַמיר גיין צו לאַקשינען אין דרוקעריי, איד בין גרייט אליין דרייען די
ראַד, די לידער גיכער אָפּצודרוקן“.
וועגן מינע באגענישן — דעמלטיקע און שפּעטערדיקע — מיטן
גרױסן דיכטער פּערעץ מאַרקיש האָף איד נאָך אַנשרייבן אַ באַזונדער קאַ־
פּיטל.

וואָס מיין ערשטער קריטיקער האָט איינגעפונען אין דער דאָזיקער
קליינער ליד, איז מיר שווער געווען צו זאָגן. נאָר איצט, אין פּערציק
יאָר ארום, דוכט מיר, אז אין יענע אכט שורעס איז שוין געווען אַנגע־
מערקט איינער פון די גרונט־שטריכן פון מיין דיכטונג, וועלכער האָט זיך
דערנאָך אַנטוויקלט, פּאַרטיפּערט און אויסגעברייטערט: דער ווייטעקפּר־
לער איבערגאַנג פון יאַמטעוו צו וואַכעדיקייט און דער דראַנג די וואַכע־
דיקייט דערהייבן צו יאַמטעוו.

...צוליבן כאראקטער פון א קורצער אווטאָביאָגראַפיע היפער איך איבער א סאך, זייער וויכטיקע סאָציאַל־פּאָליטישע און געזעלשאַפטלעכע פּאָסי־ רונגען אין אוקראינע און ווייט אויסער איר, וועלכע האָבן געווירקט אַף מיין גאַנצן וועלט־באַנעם, אַף מיין אַנטוויקלונג און שאַפונג.

דאָ אַף דער אוקראינישער ערד, האָב איך מיט אן אָפן האַרץ באַגעגנט די אַקטיאַבער־רעוואָלוציע, וואָס ווען ניט זי, וואָלט איך און מיליאָנען אזעלכע ווי איך ניט געווען דאָס, וואָס מיר זיינען. קיין איין מענטש, ווער עס זאָל ניט זיין, איז אָבער ניט בעקויען אַריינצופאַסן אזא וועלט־היסטאָ־ רישע געשעעניש ניט נאָר אין געציילטע בלעטלעך — דערוף וואָלט געווען קאַרג אַ מענטשלעך לעבן, דעריבער שטעל איך זיך אַפּ נאָר אַף אזוינס, וואָס מערקט אן ערעך אָן מיין שאַפונגס־וועג.

אין 1922 יאָר בין איך געקומען קיין מאָסקווע, און מיין גאַנץ אייגנס איז געווען אַ קליינע זאַמלונג לידער, וועלכע האָט גוט אויסגענומען באַ די סאָוועטישע שרייבער — מאָסקווער „טוישוויס“, די וועלכע זיינען גע־ קומען אהער מיט צוויי אָדער מיט אַ יאָר פריער פאַר מיר: דאָוויד האַפֿ־ שטיין, אַרן קושנירצוואַ, דאַברושיג, גאַדינער, גורשטיין, ראָסין און נאָך איי־ ניקע. לויט דער רעקאָמענדאַציע און איניציאַטיוו פון דעמלט שוין באַווסטן דיכטער דאָוויד האַפּשטיין איז די דאָזיקע זאַמלונג דערשינען. און ווייטט איר וווּ דאַפּקע אין קיעוו.

נאָר אויב פאַר אים, פאַר האַפּשטיינען, איז זיין ערשט בוך „בני וועגן“ (ווי פאַר לייב קוויטקאָ זיין בוך „טריט“ און פאַר פּערעץ מאַרקישן „שוועלן“) געווען די גרויסע זיכערע שיף, וואָס האָט דורכגעשניטן אַ נייעם וועג פאַר דער דעמלט נאָך יונגער סאָוועטישער ייִדישער פּאָעזיע, וואָלט איך מיין ערשטע זאַמלונג „לידער“ פאַרגליכן מיט אַ קליין שיפּל, אין וועלכן מע האָט מיך אָפּגעפירט פון ברעג אין מיטן יאַם און געזאָגט: אַט דאָ שפּרינג אַרויס און שוויס...

נאָר אַט זיינען שוין דורך פּערציק יאָר, און ביז הייַנטי־צו־טאָג שטיי איך נאָך אלץ פאַר יעדער נייער ליד, ווי פאַר אַ טהאַם: איך וועל אָנקומען אַפּן צווייטן ברעג אָדער ניט? און איך בין זיכער, אז אויב איך לעב און בין נאָך בעקויען צו שרייבן די דאָזיקע שורעס, איז נאָר אַדאַנק דער טאַג־ טעגלעכער פּרייד, וואָס מיר פּלעגט פאַרשאַפּן דאָס דורכגיין בעשאַלעם פון שורע צו שורע, פון ליד צו ליד.

...דער גרעסטער אַריגינעלסטער דיכטער הייבט ניט אָן פון זיך אליין. אין דער אָדער יענער מאָס הויערט אַף אים די יערושע פון די פּריערדיקע

דוירעס שטפער. שוין אָפּגערעדט פון אזא אָנפאַנגער, ווי איך בין דעמלט געווען. איצט וואָלט איך אליין גיכער, ווי אן אנדערער, געקאָנט אָנווייזן אַף אייניקע ליטעראַרישע שפורן באַ מיר, וועלכע זיינען, צום גליק, געווען פאַר מיר מאַזלבראַכעדיק.

אזעלכע אפּוויקער וואָלט איך אָנגערופּן עטלעכע, וועלכע האָבן גע- לעבט אין פאַרשיידענע לענדער און פאַרשיידענע צייטן; פּושקין און געטע, טיוטשעוו און באַראַטינסקי; איבן־גאַביראַל פון שפּאַניע און די אלטע כינעזישע ליריקער; טאַגאַר און יעהודע האַלייווי; אַמאַר כאַיאַס און מאַיאַ־קאַוסקי.

היינט גיי פרוּוו אָפּשאַצן די ווירקונג פון מענטשן פון דיין דאָר. פון על־ טערע שרייבער, געזעלשאַפטלעכע און פאַרטיי־טוער, מיט וועלכע דו ביסט יאָרנלאַנג געווען באַפּרינדעט. אַכטנדיק זיי פּערזענלעך, זיך פאַרטייפּנדיק אין זייער שאַפּן, האָסטו מיט זיי מיטגעלעבט, און דער „מיט זיי“ הייסט דאָך מיט דער גאַנצער טאַוועטישער ווירקלעכקייט.

און אז איך האלט שוין באַ אפּוויקונגען פון אַט דעם מין, מוז איך ברענגען עטלעכע ווערטער, וואָס האָבן זיך מיר פאַרגעדענקט אַפּן גאַנצן לעבן.

נאָך אין שטעטל זייענדיק, האָט מיר איינער אן עלטערער מענטש אזוי געזאָגט: אַמאָל איז געווען אַ שרייבער, וואָס האָט אַ גאַנץ לעבן געשריבן און אפּילע געדרוקט ביכער, נאָר שטענדיק האָט ער געהערט פון פּריינט און אומפּריינט: אלץ גוט, אלץ גלאַט, נאָר גאַרניט אייגנס. און ערשט צום סאָף פון זיין לעבן האָט ער אין איינער אַ דערציילונג אָנגעשריבן: „געגאַנ- גען דער לאַקאַמאַטיוו, און נאָך אים האָבן זיך געצויגן געהאַרזאַמע וואַ- גאַנעס“.

— זעסטו, — האָבן אים פּריינט געטרייסט, — אַט דער עפּיטעט „גע- האַרזאַמע וואַגאַנעס“ איז דינער, דיין אייגנס, פאַרט ניט אומזיסט אָפּגע- לעבט אַ לעבן אַף דער וועלט.

פון דעמלט אָן און ביז היינט, אלע מינע יאָרן, שרייבנדיק אַ ליד אָדער עפּעס אנדערש, אפּילע איצט, שרייבנדיק די דאָזיקע שורעס, טראַכט איך: וווּ איז דאָ מינס, אייגנס? — מינע „געהאַרזאַמע וואַגאַנעס“?

...ריידן גענוי וועגן אלע מינע ביכער וואָלט פאַרנומען צופּיל אַרט. איינס אָבער איז קלאַר, אז ס'זיינען דאָ ביכער — עטאַפּן: „ווי און מוט“ — איין עטאַפּ; „פאַרן נייעס פּונדאַמענט“ — אַ צווייטער; „קאָנטאַקט“ — אַ דריטער; „ערדישע וועגן“ — אַ פּערטער; „דער בוים פון לעבן“ — אַ פינף-

טער. נאָר עטאָפּן באַ אַ דיכטער זײַנען דען אזוי שטרענג אָפּגעגרענעצט?
אַפּט פּלעגט אַ שטאַרקע כּוואַליע אַריבערפּלייצן פּון אײַן עטאָפּ אין צווייטן.
דעריבער זײַנען אין יעדן בוך פאַראַן עלעמענטן פּון אלע עטאָפּן. כּאָטש
יעדעס בוך האָט זײַן אײַגענעם גרונט־מאָטיוו.

שוין אַליין די נעמען פּון די אויבן־אויסגערעכנטע ביכער רײַדן פאַר זיך.
אויב אין „ווי און מוט“, לעמאַשל, איז דער גרונט־מאָטיוו געווען ווייִ
געבורט פּונעם סאַציאַליסטישן הינט, זײַן אַרויסוואַקסן פּונעם נעכטן און
זײַן אומראַכמאַנעסדיק־מוטיקער ניצאַכן איבער אים, און אײַך אַליין האָב
נאָך אײַנעם בוך געבלאַנדזשעט צווישן וויי און מוט, בײַן אײַך שוין אין
צווייטן בוך מיט ליב־און־לעבן געווען באַם נייעם סאַציאַליסטישן פּונדאָ־
מענט.

אַ סאַך יאָרן האָב אײַך אָפּגעגעבן דער דראַמאַטורגיע.

אזוי ווי באַם שרייבן באַזונדערע לידער, אזוי אויך אין דער דראַמאַ־
טורגיע, האָב אײַך שטענדיק געדענקט דריי קלאַליס: ערשטנס, וואָס הייסט
נייט? — ברעך דעם קאַפּ, וועסטו וויסן. צווייטנס, אז אַ דראַמאַטיש ווערק
ווערט געשאפּן נײַט נאָר פאַר דער בינע, אז סײַמוז פאַרמאַגן אײַגענע אַרײַ־
כאַט־יאַמים, דאָס הייסט זײַן אויסגערעכנט אַף אַ גרויסן ליטעראַרישן קײַעם.
און דריטנס, אז אין אַ ווערק, אפּילע אין אזעלכעם, וואָס טראַקטירט פּראָ־
בלעמען און געשעענישן זײַער ווייטע פּון אונדזער הינטציטיקייט, זאָל
זיך פּילן שאַרף דער שעפּערישער טאַך און וועלט־באַנעם פּון אַ סאָוועטישן
שרײַבער.

און וואָס שײַעך דעם רײַזיק־פאַרצווייגטן בוים פּון אונדזער הינטציטי־
טיקייט, איז קעדיי אים איבערצופּלאַנצן אַף דיין אײַגענעם באַדן, מוזסטו
אדורכפּילן, אדורכשטודירן זײַן וויקט, ווי דיין אײַגענעם, פּון אַ גרין רײַטל
ביז זײַן מעכטיקן שטאַם, מיט אלע נאַקעט־מאַכנדיקע האַרבסטן און אין
גרינס אים אַנטווענדיקע פּרילינגס, מיט זײַן קרעכצן אין פּראָסט און מיט
זײַן רײַק־ראַכוועסדיקער זומערדיקער באַבלעטערונג. אזוי, און נאָר אַף
אזא אויפן וועט זײַן נײַט אָפּצושיידן זיך פּון דיין הינט.

קויכעס און צײַט אַ סאַך האָבן באַ מיר אָפּגענומען איבערזעצונגען.
פּושקין און שעקספּיר, לאַנגפּעלאַ און מאַיאַקאָוסקי, קיפּלינג און יעסענין
און נאָך אַ סאַך סאָוועטישע און נײַט־סאָוועטישע דיכטער און פּראָזאַיקער.

א סאך ענערגיע און יאָרן האָב איך פארווענדט אף רעדאגירן ביכער פון די עלטערע און יינגערע סאָוועטישע פּאָעטן. צווישן אלע איז אמערסטן מיר געווען צום האַרצן די אַרבעט מיט דער שרייבערישער יוגנט. דאָ, האָט מיר געדאַכט, פיל איך אויס, כּוֹץ אלעמען, א באַזונדערס וויכטיקן און געזעלשאַפטלעכן כּויוו.

סאָף 1939 בין איך געקומען אהיים קיין ראָהאַטשאָוו. דעם טאַטנס שטול איז שוין געשטאַנען אויבגאַן ליידיק. אפילע די מאמע פלעגט זעלטן פאַר־נעמען דאָס אָרט, שוין אָפּגערעדט פון אונדז, די קינדער. מיט מיין קומען פלעגן בא דער מאמען אין שטוב זיך אופזאַמלען מיטפּאַכע־לייט — ברי־דער, שוועסטער, אָרטיקע און צונויפגעפאַרענע פונעם ארום; שטעטלדיקע לערערס, באַקאַנטע. דער טיש שטייט גרייט, די מאמע איז ניטאָ. מיטאַמאָל שווימט זי פון ערגעץ ארויס, אָנגעטאַן אין מיין פידזשאַק, מיטן נאָרוואַס באַקומענעס אָרדען „ערן־צייכן“ אין דער לאַץ.

— לעכאים, כאווייריסו! — זאָגט די מאמע צו אלע די, וואָס זיינען ענגלעך צונויפגערוקט געזעסן באַס טיש, — איר מיינט אוואדע, אז דאָס האָט מען אים באלוינט? ניין, זייט וויסן, דאָס האָט די מעלכע אונדזערע דעם אָרדען געגעבן מיר, דער מאמען זיינער. צען קינדער האָב איך געהאַט, און אלעמען, כּאָטש אין נויט, נאָר אף די פיס געשטעלט. ער איז דאָך בא מיר שוין, קיין איינהאַרע, דער ניינטער.

מיט יאָרן שפּעטער, אין 1957, ווען די מעלכע האָט מיך צום צווייטן מאַל באלוינט — מיטן אָרדען „רויטע אַרבעטס־פּאַן“, — האָט זיך מיר, באַדאַנקענדיק די מעלכע און די פאַרטיי פאַר איר אופּמערקזאַמקייט, שטאַרק געוואָלט צוגעבן, אז ס'איז שוין ניטאָ יענע, וועלכע האָט געהאַט דאָס פולע רעכט צו זאָגן, אז דאָס האָט מען באלוינט זי, אז איך בין בא איר דער ניינטער, דער מאַזלדיקער.

אָפּשטעלן זיך אף פּראָטיס פון מיין שטייגער־לעבן איז ניט דאָ דאָס אָרט. איך האָב, לעמאַשל, פאַרפעלט, וווּ איך האָב ווייטער געלערנט, שטור־דירט, אויסגעמיטן אפילע וויכטיקע איינצלהייטן פון אזא לעבנס־פּעריאָד, ווי זעקס יאָר (1924—1930) אַרבעט בא קאַרעקטור אין דער צייטונג „מעמעס“; אז אין די מילכאַמע־יאָרן האָבן מיר מיטן אלטן באַלשעוויק סטראָנגין געאַרבעט באַם ארויסלאַזן די אַנטיפּאַשיסטישע צייטונג „אייני־קייט“, מעסלעסנווייז ניט ארויסגייענדיק פון דרוקעריי, וווּ די הענט

פלעגן צופריירן צום מעש פון דער „ווערסטאטקע“. און נאך און נאך, ווייל... דער איקער פאר א שרייבער זינען די ביכער זינע, אָרנטלעך געשריבענע, יאָרנווייז אויסגעטרָאָגענע און אויסגעהיטע — זיי זינען די סאמע פארטיפטע און אויסגעברייטערטע אוטאָביאָגראַפיע זינע. ביפראט נאָך פון א ליריקער, וועלכער רעדט וועגן אלץ און אלעמען אין דער ער־ שטער פערזאָג, ניט נאָר דערפאַר, ווייל ער וויל זיך ארויסזאָגן, באַפרייען זיך פון דעם, וואָס אים קלעמט, אים פערזענלעך, נאָר אויך, און דעריקער, ווייל דורך אים רעדט ארויס זיין צייט, די לייזן און פריידן פון זיין דאָר. זיין גאנצע דיכטערישע מי און זיין לעבן גיט ער אָפּ, קעדיי וואָס מער ארויסצוברענגען, וואָס אָפּטער אָפּצוקעמפן באַ דער פאַרגעסנהייט עפעס וויכטיקס פאַרן הינט און פאַרן שפעטער. דרינגט אריין אין די ביכער, און איר וועט דאָרטן דערזען די ביאָגראַפיע פונעם דיכטער — מיט געציילטע טעג און כאַדאַשים פרייד און באַפרידיקונג און לאַנגע, לאַנגע יאָרן שווע־ רע האַרעוואַניע.

וואָס שיעך מיך פערזענלעך, איז אָפּ וויפּל זעכציק טיילט זיך אָפּ דריי, זינען צוויי דריטל פון מיין לעבן — אין מינע ביכער. די „בלויזן“ צווישן ליד און ליד, פּאָעמע און פּאָעמע, דראַמע און דראַמע, בעסער געזאָגט: דאָס אוטאָביאָגראַפישע — דער הינטערגרונט, וואָס ליגט אונטער אלע זיי, — וועגן דעם האָפּ איך נאָך אַנשרייבן אַ באַזונדער בוך. ווייל עס דאַרף געשען אַן אָפּענער נעם, מע זאָל אין געציילטע עטלעכע זייטלעך קאָנען אַריינפאַסן אַ גאַנץ לעבן. און וואָס עפעס נאָר דינען ווי קאָנסטו אַרויסנעמען זיך פונעם גאַנצן אַרום און אויך פון יענע אַרומען, וועלכע האָבן אין מעשעך פון צענדליקער יאָרן פאַר דיר זיך געעפנט און שוין פאַרשלאָסן זיך אַהינטער דיר!

נו, און דאָס לעבן פון זיין נאָענטסטן פריינט — זיין פרוי, וואָס האָט אין מעשעך פון קימאט פערציק יאָר זיך אַזוי אַריינגעוועבט אין אלע דינע ערגערנישן, אין אלע דינע פריידן; די, וואָס איז צוזאַמען מיט דיר גע־ וואַקסן און איז געוואָרן אַ מאָס פאַר זיין אייגענעם וואַקס; די, וואָס איר געוויסנהאַפטיקייט איז זיין שטאַלץ, און איר באַשיידנקייט — דער שפּיגל פאַר זיין געוויסן; דער ערשטער וואַכזאַמער אויער פאַר אלעם דעם, וואָס דו שאַפסט; איר ביאָגראַפיע — די ביאָגראַפיע פון זיין צווייטן איך — קאָנסטו דען אָפּטיילן פון דינער? נו, און די קינדער דינע — שוין דער־ וואַקסענע, מיט זייער אייגענעם שאַפונגס־וועג, פון דינעם אַן אַנדערשדיקן, נאָר פּאָרט אַ פּאַרזעצונג פון דינעם — איז דען ניט זיין ביאָגראַפיע? און

כאווייריס, נאָענטע פריינט, וועלכע פארנעמען דיין מויעך און דיין צייט
 ניט נאָר מיט זייער לעבן, נאָר אויך נאָך זייער לעבן, — זיי זיינען דען
 ניט דיין ביאָגראַפיע? נו, און פיינט, וועלכע ווילן, אז איך און מיליאָנען
 אזוינע ווי איך — יונג און אלט — זאָלן אין איין אויגנבליק פארשווונדן
 ווערן פון דער ערד דורך א פייער, וואָס איז טויזנט מאָל הייסער, ווי דאָס
 אינגעווייד פון דער זון, — זיי, אָט די פיינט, און דיין סינע צו זיי, איז דען
 ניט דיין ביאָגראַפיע? און דינע ברידער און שוועסטער, דורכן פאשיזם
 אומגעבראכטע צווישן מיליאָנען אנדערע, און דער העלדישער קאמף פון
 נעם פאָלק קעגן פאשיזם, איז דען ניט דיין ביאָגראַפיע? פערציק יאָר ניצן
 כוינעס בא דיר אין לאנד איז דען ניט דיין ביאָגראַפיע? און דער פריינט
 לעכער זיכערונגס־קריז פון אזויפיל דעמאָקראַטישע לענדער האָבן דען
 א ווייניקע שייכעס צו דיין ביאָגראַפיע? און די קינסטלעכע לעוואָנעס אין
 הימל, און דער „פרידן־יישעוו“ אף דער ערד, וווּ ס'איז קאלט קימאט ווי
 אף דער לעוואָנע, איז דען ניט דיין ביאָגראַפיע? נו, און דער שאַלעס־בונד
 פון העכער א מיליאָרד מענטשן אין אלע ווינקלעך פון דער וועלט, איז
 דען ניט דיין ליב־לעכע ביאָגראַפיע?

איך וואָלט געמאָגט, א גאנץ ריכטע ביאָגראַפיע פאר איין מענטשלעך
 לעבן.

נו, און אָט דאָס געלע בלעטל, וואָס שיידט זיך אָפּ אזוי ליכט פונעם
 האַרבסטיקן בוים, ווי ס'וואָלט דערפילט די אומפארמידלעכקייט פון דעם, —
 איז דען ניט דיין ביאָגראַפיע?

דעריבער טו אלץ, וואָס אין דינע קויכעס, און אפילע א ביסעלע מער,
 קעדיי אויב מע וועט אין זיין שאפן ניט דערקענען דאָס, וואָס מענטשן
 האָבן אופגעטאָן פאר דיר, זאָל מען כאַטש זען, וואָס דו האַסט אופגעטאָן
 פאר זיי.

שמועל האלקין

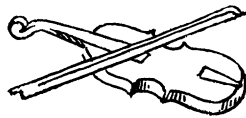
טענטיאבער 1958

דער שפילפויגל

ארץ פרידמאן

אומשטערבלעכקייט

אף טויט און אף לעבן

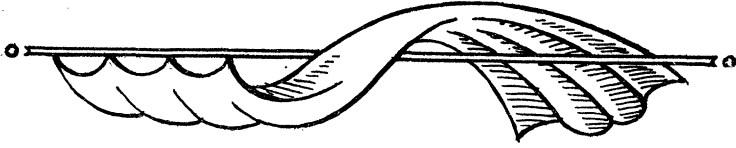

דראמע
אין פיר אקטן

אַנטײלנעמער

ביירעך שפילפויגל — א יונגער קלעזמער.
כניע — זיין מוטער.
עסטערקע — זיין שוועסטער.
יויסעף — איר כאָסן.
גרוינעם — א מארשאלעק.
נאפטאַלע פויק — דער אונטערנעמער פון דער קאפעלע.
כאנעלע — זיין טאָכטער.
אנדריי — איר געליבטער. א רעוואָליוציאָנער.
טאַנצע — ביירעכס געליבטע.
ראָדל — איר מוטער.
יעקעוו — איר פאָטער.
טאַנצעס כאָסן.
ריוקע — זיין מוטער.
יעשיע מעקובל.
וואלעריאן פעטראָוויטש — פראָפעסאָר פון מוזיק.
אַלא — זיין טאָכטער.
סערגיי מיכילאָוויטש — א קריטיקער.
געסטבאם פראָפעסאָר.
קלעזמער.
אבאלעגאַלע.
מעכוטאַנים אף דער כאסענע.
טאַנצעס כאווערטעס.

די האנדלונג קומט פאַר אין די ערשטע יאָרן פון
צוואנציקסטן יאָרהונדערט.

ערשמער אקט

בא ביירעכן אין שטוב. זומער. פארנאכט. אף דער וואנט א פידל און א קלארנעט;
באם פענצטער א נימאשין. בא דער וואנט אן אלט־געשניצטע הילצערנע קאנאר-
פע, א הויכער, שמאלער אלמער פאר ספאָריס, געשיר און שפיז. א לאנגער טיש.
אפן טיש א קלייד פון ווייסן אטלעס. א קורצע ווייל איז דער צימער ליידיק. עס
עפנט זיך די טיר פון צווייטן צימער, און עס קומט אריין בייר עך.

בייר עך. קיינער איז ניטאָ? עסטערקע! מאמע! ווי גייט מען עס אוועק
און מע לאָזט איבער א שטוב אף העפקער? אפן טיש אזויפיל פרעמדע סכוי-
רע. גאָט מיינער, און אז עמעצער וואָלט אריין... (ער עפנט אוף די טיר,
וואָס פירט אין פאָרהויז, קערט זיך אום צוריק, גייט צו צום טיש, נעמט
אין ביידע הענט דאָס קלייד און דריקט צו צו דער ברוסט.) ניין, ניט קיין
פרעמדע — טאָנצע! טאָנצע... דו האָסט עס נאָר אָנגעמאַסטן אף זיך, און
דער אטלעס לעבט, הערסט, ווי ער רעדט אף זיין אטלעסענער שפראך:
ס'איז א טאָעס, ביירעך, ניט יענער, ניט דער דאָקטער, דו ביסט איר כאָסן,
דו ביסט איר באשערטער. (ער טוט א קוש דעם שטאָף, און פלוצעם טוט
ער א שליידער אָפּ פון זיך דאָס קלייד.) אָט, נעמען און פארברענען דאָס,
פון דעם און פון דער גאנצער כאסענע דינער זאָל בלייבן אש... נאָר אש
זאָל פון דעם בלייבן — א בייער כאָלעם... (ער נעמט ווידער דאָס קלייד,
שניידט אָפּ א דרייקאָנטיק שטיקל שטאָף און נייט איין צו זיך אין בעגעד.)
שוין זשע וועט נאָר אָט דאָס בלייבן מיר? איך האָב דאָך זיך ליב, ווי
דאָס לעבן, טאָנצע...

בא די לעצטע עטלעכע פראזעס הייבט זיך אומבאמערקט און דאָס פּאַרהענגל און
עס באַווייזט זיך יעש'ע דעם מעקובלס קאַפּ. יעש'ע שטעלט אָן א שפּיגעלע.
אָף דער סטעליע און אָף די ווענט נעמען אַרומלויפן ליכט־העזעלעך. ביירעך קוקט
זיך אום אין אלע זײַטן און פאַרשטייט ניט, וואָס דאָס איז.

יעש'ע (מיט א ניגון). און אז מאַש'עך וועט קומען, וועלן אלע ווערן
גלייך — אַרעם און רייך.

ביירעך (דערשראָקן). ווער איז דאָרט?

יעש'ע. מאַש'עך.

ביירעך. א, יעש'ע דער קלאָרער!

יעש'ע (אַרײַנקונדיק אין פענצטער). יעש'ע מעקובל, וואָס שפּייט
אפן רובל, כּויעקט פון גוויררים און לאכט פון די קלוגע — צוויי וואָכן
קלאָר, און דאָס רעשטל מעשוּגע...

ביירעך. זאָג דעם עמעס, יעש'ע, ביסט שטאַרק הונגעריק? עפעס
אַרײַנוואַרפן אין מאָגן וואָלט ניט געשאט, האָ?

יעש'ע. ביירעך, בענעמאַנעס, ס'איז היינט בא מיר א טאַנעס.

ביירעך (דערלאנגענדיק ברויט און זאַלץ). נאָר היינט איז בא דיר
א טאַנעס?

יעש'ע (טונקענדיק דאָס ברויט אין זאַלץ). אז מאַש'עך וועט קומען,
וועלן באַטל ווערן אלע טאַנייסים.

ביירעך. און וואָס וועט נאָך זײַן, אז מאַש'עך וועט קומען?

יעש'ע (מיט א ניגון). אז מאַש'עך וועט קומען, וועלן אלע אלטע
יאַמטוויוים באַטל ווערן.

ביירעך. און קלעזמער? קלעזמער וועלן אויך באַטל ווערן? ווער זשע
וועט שפּילן כּאַסענעס?

יעש'ע (מיט א ניגון). דאָויד האמעלעך וועט אפן פידל שפּילן, קוד־
שע־ברייך־הו וועט מעסאַדער־קדושן זײַן, און כּאַסן־קאלע וועלן גליקלעך
זײַן.

ביירעך. און אויב די קאלע וועט דעם כּאַסן ניט וועלן און מע וועט

זי צו דער כּופע פירן מיט גוואַלד?

יעש'ע. דעמאָלט וועט פון הימל א פּייער אראָפּ און פאַרברענען די
כּופע־שטאַנגען איינינעם מיט די אונטערפירערס...

ביירעך. און די קאלע?

יעש'ע (מיט א ניגון). וועלן מאלאַכים מיט גאַלדענע שוּיפּרעס באַ־

גלייטן צו איר געליבטן, צו איר באשערטן.

ביירעך. פארוואס זשע קומט ער ניט, מאַשינעך?
יעש?ע. שפיל, שפיל אף דיין פידעלע, ביירעך, — וועט ער קומען.
זינט די לעוויים האָבן זייערע פידלען צעבראַכן, האָט נאָך די וועלט אזא
שפילן ניט געהערט. שפיל, ביירעך, וועט עפּשער יעשיע מעקובל אויך
אופגעריכט ווערן. זאָג, ביירעך, זאָג אַמיין.

ביירעך. און מיט מיר וואָס וועט זיין? צו מיר וועט זי קומען?
יעש?ע. ווער?

ביירעך. מיין באשערטע.

יעש?ע (צעלאַכט זיך). אָהאַ... אין שפיגעלע זי ווייזן דיר? אין אַט דעם
שפיגעלע דיין מאזל ווילסטו זען? באלד, באלד. (ער טוט א קוק אין שפּי-
געלע.) איך בין דאָך עפּעס...

ביירעך (רופט אים צו און פרעגט בא אים שטילערהייט). זאָג מיר:
ווער ביסטו?

יעש?ע (ענטפערט אים אויך בעטאָד). דיין שפּיגל, ביירעך. (ער
גיט ביירעך א קוק טאָן.) גאַט באַרוך־הו האָט אריינגעקוקט אין דער טויר
רע, ווי אין א שפּיגל, און האָט באשאפן זיין וועלט... שפּיל, ביירעך, וועט
אף מיר די שכינע רוען און איך וועל דיר פאַרויסזאָגן, וואָס מיט דיר וועט
טרעפן „בעאכריס האַיאַמים“, אין די לעצטע פון דיניע טעג... שפּיל, און
דו וועסט באלד דערזען די באשערטע דיניע...

ביירעך שפּילט. אף די ווענט נעמען זיך ווידער באווייזן ליכטיגעזעלעך. ביירעך
איז אזוי פארטיפט, אז ער באמערקט ניט, ווי יעש?ע פארשווינדט דורכן פענצ-
טער און ווי אין דער זעלבער מינוט עפנט זיך די טיר און אפן שוועל בלייבט
שטיין כאַנעלע.

ביירעך. אזוי האָבן די לעוויים געשפּילט, יעשיע? פארוואָס זשע זע
איך זי נאָך אלץ ניט?

כאַנעלע. ביירעך... וואָס איז מיט דיר? וועמען זוכסטו?

ביירעך (דערשראָקן). כאַנעלע, האָסט גאַרנישט ניט געזען? ווען
ביסטו אריין? יעשיע דעם קלאָרן האָסטו ניט באגעגנט? ער איז דאָ גאַר-
וואָס געווען.

כאַנעלע. און דעם מאזל דיניעם האָט ער דיר באווייזן אין שפיגעלע?

ביירעך. פונוואנען וויסטו?

כאַנעלע. ער באווייזט דאָך יעדערן, אבי גיב אים נאָר א שטיקל
ברויט. און דו גלייבסט אין אזעלכע זאכן, ביירעך?

ביירעך. איך ווייס אליין ניט, כאנעלע, ווי אמאל. ער האָט מיר צור-געזאָגט ווייזן און איז איניינעם מיטן מאזל אנטלאָפן דורכן פענצטער.
כאנעלע. און מיין באלעבאָס זאָגט, אז מאזל איז בא גאָט אין שיסל און באם נאָגיד א ביסל.

ביירעך. דאָס ביסטו שוין פון קראָם, כאנעלע? רעב יעקעוון האָט דאָך ליב צו זיצן ביז האַלבע נאכט.

כאנעלע. וואָס, עס קאָסט אים טייער? נאָר איצט גיי איך גראָד ניט פון קראָם. די לעצטע צייט בין איך מער בא זיי אין שטוב, ווי אין קראָם. דאָס לייזונג ברענט ניט: די פריצים זיינען פארנומען, די נעגידים — אף די דאטשעס, ווער זשע זאָל קומען קויפן — זיין מאמע צי מיין טאטע... אמאל נאָר קומט מיין ברודערל און פאלט צו מיטן נעזל צו דער גרויסער שויב און קוקט... ער זעט, ווי זיין כאנעלע שטייט בא פולגעפאקטע טישן מיט הערינגס אלערליי און פישן גערייכערטע און בערג, גאנצע בערג שמעקן די קן וורשט, מע זעט, אז דאָס קינד איז נעבעך מעקאנע מיר, און ווייסט ניט, אז אפילע אָפּלעקן דעם פעטן מעסער האָב איך מוירע, איך זאָל די צונג ניט צעשניידן.

ביירעך. וואָס זשע טוסטו בא זיי? זיי שאפן זיך מיט דיר אין שטוב?
כאנעלע. ניין, זיי גרייטן זיך צו טאָנצעס כאסענע. מע זאָגט, דאָס וועט זיין א וועלט-כאסענע...

ביירעך. אזוי? און ווער איז דער כאָסן? האָסט שוין אים געזען?
כאנעלע. יאָ. ניט איין מאָל. זייער א שיינער. א דאָקטער. מע זאָגט אָבער, זי וויל אים ניט, דעם כאָסן.

ביירעך. ווער האָט דיר געזאָגט? האָסט זיי געזען איניינעם?
כאנעלע. און אז געזען, איז וואָס? זיי ריידן אזוי, אז מע פארשטייט קיין וואָרט ניט. איסי, וואַליא, מערסי... מע זעט אָבער, אז דאָס האַרץ ליגט איר ניט צו אים.

ביירעך. וואָס טראכסטו אויס?
כאנעלע. אוי, ביירעכקע, זעט מען? קיינמאָל איז זי גאַרניט געווען אזוי צוגעלאָזט צו מיר אזוי ווי די לעצטע צייט: כאנעלע און כאנעלע. אינ-מיטנדערינען זאָל איך איר דערציילן וועגן קלעזמער, וועגן קאפעלעס... אף דיר, ביירעך, האָט זי זיך אויך נאָכגעפרעגט. עטלעכע מאָל.

ביירעך. אף מיר? וואָס זשע האָסטו איר געזאָגט?
כאנעלע (זייער גיך). אז בא דיר זיינען גאָלדענע הענט. אז דער טאטע מיינער וויל דיך נעמען פאר אן איידעם, און אז איך...

ביירעך. און אז דו ווילסט ניט?
כאנעלע (שטיפעריש). יא, אז איך וויל ניט! אז איך קאן אף דיר ניט
קוקן... וואָס, דיר גלייבט זיך ניט? ביסט געוויינט, אז מע זאָל אף דיר טייטן
מיט די פינגער, מאמעס זאָלן זיך מיט דיר בענטשן. איך האָב איר נאָר
געזאָגט, אז מיר זינען מיט דיר אייניגעם אויסגעוואקסן, אז קינדווייז
האָבן מיר געשפילט אין כאַסן־קאלע, און אז איצט האָב איך ליב אן אַנ-
דערן...

ביירעך. טאקע מיט די ווערטער?
כאנעלע. יא, אוי, זאָגט זי, בין איך דיר מעקאנע, כאנעלע... וואָס?
פרעג איך... גאַרניט, זאָגט זי, און האָט זיך פארשעמט. איך זאָג דיר, ביי-
רעך, איך ווייס ניט, ווי קומט צו מיין באלעבאָסטע אזא איידל קינד, זי
פאסט זיך פאר איר, ווי פאר א כאזער א האלדזבאנד...

פון דער גאס קומט אריין עסטערקע.

עסטער. כאנעלע, ביסט שוין פריי?
כאנעלע. די באלעבאָסטע מיינע איז פלוצעם מעשוגע געוואָרן.
עסטער. האלעוויי, ריבויגעשעלילעם! איך וואָלט אריינגעוואָרפן א
טושקע אין פושקע.

כאנעלע. דו ווייסט, עסטער, נאָך וואָס זי האָט מיך געשיקט אהער?
עסטער. נאָך וואָס?

כאנעלע. אַנזאָגן דיר די סימכע, אז זי וועט אינגיכן זיין דאָ.
ביירעך. בא אונדז?

כאנעלע. יא. מיט טאַנצען.

עסטער. וואָס זשע איז אף איר אינמיטנדערינען אַנגעפאלן?
כאנעלע. איך זאָל אזוי וויסן פון בייז. איך האָב נאָר געהערט, ווי זי
זאָגט: איך וויל ניט, אז אף מיין טאַנצעס כופע־קלייד זאָלן פאלן יעסוימי-
שע טרערן.

עסטער צעוויינט זיך.

ביירעך (לויפט צו צו איר). וואָס איז מיט דיר, עסטערקע? וואָס
ווייססטו? גאָט מיינער, וואָס טוט זיך דאָ אָפּ?
עסטער. איך בין געקומען מעסטן טאַנצען דאָס כופע־קלייד. האָט
מיך די נעגידעסטע באגעגנט אפן גאנעק מיט א געשריי. וואָס הייסט, זאָגט
זי, ס'איז, דאכט זיך, באַרעך־האשעם דאָ א הינטערטיר, און האָט פארהאקט

די טיר פון קארנדאָר. וויאזוי איך בין אראָפּ צוריק פון די טרעפּ, ווייס איך ניט, נאָר איך בין גלייך אוועק אהיים.

כאנעלע, א, דערפאר איז זי עס מיטאמאָל געוואָרן אזא גוטע און קומט אליין אהער, דערשראָקן זיך פאר דער הויט, גאָט זאָל זי, כאַלילע, ניט שטראָפּן דערפאר.

ביירעך. ניט דערלעבן זאָל זי, ראָדל, דו זאָלסט גיין צו איר, זאָל זי וויסן, א נייטערקע איז אויך א מענטש.

כאנעלע. פאריינס, האָט די באלעבאָסטע געזאָגט, זאָל ביירעך אויך זיין אין דער היים.

ביירעך. איך?

כאנעלע. און דער טאטע מיינער אויך און די גאנצע קאפעלע. זי וויל, זאָגט זי, זען, מיט וועמען זי האָט צו טאָן. (זי טוט זיך א כאַפּ). אוי, קינדער, איך מוז שוין גיין. איך וועל פון איר האָבן אויסגעריסענע יאָר. (גיט אייליק ארויס).

ביירעך גייט אריין צו זיך אין צימער.

עסטר (נעמט זיך ווידער פארן קלייד, שפרייט עס אויס אפן טיש, דערעמט, אז ס'איז ארומגעשניטן, און טוט א קוק פארדעכטיק אפן צימער, וווּ ביירעך געפינט זיך. שטייל). ביירעך... (שטייל). קום אהער א וויל.

ביירעך (באווייזט זיך). וואָס דארפסטו מיר? איך האָב קיין צייט ניט. עסטר. נישקאָשע, קום אהער. זיך מיט מיר א וויל, וועט מיר זיין פריילעכער. איך פאָר דאָך אוועק. לאַמיר זיך אַנריידן מיט דיר. פון אמער ריקע צוריק פאָרט מען ניט אלע טאָג.

ביירעך. איך זיך שוין. וואָס זשע ווילסטו?

עסטר. די מאמע וויינט און קלאָגט. פאָרן אָן דיר וויל זי ניט, וואָס וועט זי דאָ בלייבן אליין?

ביירעך. פארוואָס אליין? מיט מיר.

עסטר. אז די מאמע וועט זיין דאָרטן — וועסטו אויך קומען.

ביירעך. דעריבער וויל איך טאקע ניט, זי זאָל פאָרן...

שטיל.

עסטר. איך, ביירעך, ווייס דאָך, פארוואָס דו ווילסט בלייבן דאָ.

ביירעך. פארוואָס? זאָג פארוואָס.

ע ס ט ע ר. לאַמיר בעסער שווייגן. מעגסט מיר גלייבן, אז איך ווייס.
 ב י י ר ע ך. ניין, דו ווייסט ניט.
 ע ס ט ע ר (אופהייבנדיק טאַנצעס קלייד אין דער הייד, ווי זי וואָלט
 פּאַרלאָרן א נאָדל). יעדערער דארף טראכטן וועגן זיך גלייכן, ביירעך...
 זעסט, ווי די מאמע אירע איז זיך באגאנגען מיט מיר.
 ב י י ר ע ך. די מאמע איז דאָך ניט זי.
 ע ס ט ע ר. דאָס עפעלע פאלט ניט ווייט פונעם בוים.
 ב י י ר ע ך. עסטערקע, רייד ניט אזוי.
 ע ס ט ע ר. א מענטש זאָל ניט זען, וואָס ארום אים טוט זיך. זי האָט דאָך
 שוין א כאָסן.
 ב י י ר ע ך. צען מאָל א כאָסן. קיין כאסענע וועט ניט זיין.
 ע ס ט ע ר. ס'וועט זיין, ס'וועט זיין, ביירעך, אָט איז דאָך איר כופע-
 קלייד.
 ב י י ר ע ך. אפן כופע-קלייד איז דאָך ניט אָנגעשריבן, ווער דער בא-
 שערטער איז.
 ע ס ט ע ר. וואָס האָסטו זיך איינגערעדט?
 ב י י ר ע ך. אזוי וויל איך, און אזוי וועט זיין! וועסט שוין זען פארטיי-
 קערהייט.
 ע ס ט ע ר. אז מע פליט צו הויך, פאלט מען נידעריק.
 ב י י ר ע ך. נארישקייטן! זי וועט זיין מיינע... וויל אויב ניט, עסטער-
 קע... איז ניטאָ קיין גאָט אף דער וועלט.
 ע ס ט ע ר. זאָג מיר, האָסטו כאָטש אמאָל גערעדט מיט איר וועגן דעם?
 ב י י ר ע ך. פארשטייט זיך, אז... ניט, מיט איר — קיינמאָל ניט, מיט
 זיך — הונדערט מאָל א טאָג...
 ע ס ט ע ר. זי ווייסט דאָך אָבער ניט דערפון.
 ב י י ר ע ך. עסטערקע, זי ווייסט. אז איך האָב זי געלערנט שפילן פידל,
 האָב איך עטלעכע מאָל אָנשטאָט די סטרונעס ארומגענומען די פינגער
 אירע. (שטייל). דאָס כּיעס גייט מיר אויס נאָך איר.
 ע ס ט ע ר. וואָס איז די פולע, אז זי האָט דיך ניט ליב.
 ב י י ר ע ך. א ליגן! פונדאנען ווייסטו? זי האָט קיינמאָל די האנט ניט
 צוגענומען פון פידל, זיך נאָר ארומגעקוקט, צי די מאמע זעט ניט.
 ע ס ט ע ר. און דאָס איז גאָר?
 ב י י ר ע ך. און זי מיט איר האנט האָט צוגעדריקט מיינע.
 ע ס ט ע ר. וו?

ביי רעך. וואס נו? האב איך זי א קוש געטאן.
 עסטער. און זי?
 ביי רעך. אויך.
 עסטער. א... דערפאר פלעגסטו עס אזוי איילן אפן „אוראק“, דאס
 האט זי זיך בא דיר אזוי געלערנט שפילן פידל... א, וואס א גווירישע
 טאכטער קאן זיך פארגינען!
 ביי רעך. דו ווייסט, עסטערקע, וואס זי האט מיר געזאגט?
 עסטער. וואס?
 ביי רעך. אז איך בין אפילע ניט ענלעך אף א קלעזמער.
 עסטער. אבער ווי די מאמע, אזוי די טאכטער!
 ביי רעך. ווי קומט איר צו וויסן, וואס א קלעזמער איז, האב איך איר
 געזאגט. אבער, עסטערקע, א ביסל איז זי גערעכט. איך אליין קאן אויך
 אפט ניט אויסקומען מיט זיי. א סאך פון זיי זיינען דאך ניט קיין קלעזמער.
 פאשעטע באַנדערס. דאס שפילן איז בא זיי א פארנאָסע, ווי אלע פאר-
 נאָסעס.

עסטער. דו רעדסט שוין באלד קימאט אזוי, ווי זי.
 ביי רעך. כאס-כאָלילע! ניט דאָס קלעזמערני, די נאפטאַלעס מיינ איך,
 וואָס וועלן דיר פאר א גראַשן די נעשאַמע פארקויפן.
 עסטער. וואָס זשע זאָלן זיי טאָן, זיי זיינען דאָך, נעבעך, אַרעמעלייט.
 ביי רעך. און איך בין א גוויר? ראַטשילד? טאַנצע האָט אָבער אמאָל
 געזאָגט: ווען איר, ביירעך, שפילט, קאָן איך פארגעסן אלץ אף דער וועלט.
 (גייט האַסטיק אַרײַן אין צווייטן צימער.)
 עסטער (נייט שטילערהייט). האלעוויי זאָל איך ליגן זאָגן, קיין
 גוטס וועט דערפון ניט ארויס.

פון צווייטן צימער דערטראַגט זיך א שפילן אפן פידל. עסטער נייט ווייטער, און
 אז די פידל ווערט שטיל, פארציט זי א ליד.

נאָדל-פאָדעם פינגעררוט,
 גאַנצע טעג ניט אָפּגערוט,
 גאַנצע טעג און גאַנצע נעכט,
 און דער רוקן נאָגט און ברעכט.

אינעם ווייטן פרעמדן לאַנד
 פאָרן וועלן מיר באַנאַנד,

יונג און אלט אהינצו פאָרט.
וואָס דערווארט אונדו ביידן דאָרט?

נאָדל-פאָדעם פינגערהוט,
גאנצע טעג ניט אָפגערוט,
גאנצע טעג און גאנצע נעכט,
און דער רוקן נאָגט און ברעכט.

ס'וויינט די מאמע שטילערהייט,
זייט כאַטש דאָרט געזונטערהייט;
מאמע הארציקע, ניט וויין,
כ'פאָר דאָך, מאמע, ניט אליין.

נאָדל-פאָדעם פינגערהוט...

עס עפנט זיך די טיר, און אפן שוועל בלייבט שטיין כ'י.ע. אונטערן אָרעם — א
מעליקער זאק. אין האנט — א ליידיקער קויש.

ע ס ט ע ר. מאמע! (זי טוט א וואָרף אף דער קאנאפע דאָס קלייד און
לויפט צו צו דער מוטער.) מאמע!
כ'י.ע. איך פרעג נאָר: ווי האָט מען עס גאָט אין הארצן ארויסרייסן
פון די הענט דעם פונט ליכט. איך האָב געמיינט, איך וועל זיך באגראָבן
לעבעדיקערהייט. א פולע קראַם מיט ווייבער. צעשריען האָט ער זיך: א
מעכוייעוו בין איך האָדעווען אינערע קינדער, שוין גענוג אָנגעבאָרגט!
ע ס ט ע ר. מאמינקע, אָן ליכט וועסטו ניט זיין.
כ'י.ע. קיינער ווייסט ניט, וועמעס מאָרגן איז, האָב איך זיך א טראכט
געטאָן און אויסגעשאַטן די מעל אויך.
ע ס ט ע ר. אוי, מאמינקע, לאנג לעבן זאָלסטו... ביסט דאָך בא מיר א
כאכאָמע. (זי טוט א קוש די מאמע אין ביידע באקן.)
כ'י.ע. טאָכטער מינע, געדארפט האָסטו גאָר געבאָרן ווערן בא א
נעגידעסטע, ניט בא מיר, וואָלסטו עפשער פארשפאָרט פליען אין אויס-
רייסן.
ע ס ט ע ר. און פונדאנען ווייסטו, אז איך וויל א נעגידעסטע פאר א

מאמע? (זי נעמט ארום די מאמע פאר די אקסל און זעצט זי אוועק אויבנאן באם טיש.) נעם בעסער עפעס אין מויל אריין, מאמע, וועט זיין גלייכער. (זי עפנט דעם אלמער און פארמאכט אים גלייך צוריק א דער-שראקענע.)

כ זי ע. איך בין שוין זאט.
ע ס ט ע ר. דו, מאמע, ביסט דאך אלעמאל זאט.

פון צווייטן צימער גייט אריין ב י ר ע ד.

(צו ביי רעכנ.) ווהיין גייסטו אוועק, ראָדל דארף דאָך באלד קומען, צו-נויפריידן זיך וועגן דער כאסענע. נאָר צוליב דיר פאָרט זי ניט אין אן אנדער שטאַט נאָך א קאפעלע.

ב י ר ע ד. דערפאר גיי איך טאקע אוועק.
ע ס ט ע ר. ביי רעך, דער קרעמער האָט בא דער מאמען ארויסגעריסן די ליכט פון די הענט, און אפן וועג דארף מען אויך עפעס האָבן, די מא-שין איז שוין אויך ניט מיינע, יויסעף דרייט זיך אום אן ארבעט.
כ זי ע. צוויי מייסים גייען טאנצן.

ב י ר ע ד. וואָס קאָן איך אייך העלפן... פאָרט ניט, קיינער טרייבט אייך ניט.

כ זי ע. די נויט. די ביטערע נויט טרייבט זיי.
ע ס ט ע ר. א וועלט איז דאָך ניט מעשווגע... א גאנצע וועלט פאָרט.
י ו י ס ע פ (קומט אן). א גוטן אָוונט!
כ זי ע. א גוט-אָוונט, א גוט-יאָר.
ע ס ט ע ר. א גוט-אָוונט, יויסעף.
י ו י ס ע פ. וואָס זיצט איר אין דער פינצטער? צינדט אן פינער!
כ זי ע. ס'איז אזוי אויך ליכטיק אפן הארצן.
י ו י ס ע פ. אוואדע ליכטיק. וואָס דען? פינצטער זאָל זיין בא אונדזערע סאָנים.

כ זי ע נעמט אראָפּ פון וואנט דעם לאַמפּ און גייט מיט אים ארויס אין קיך. יויסעף גייט ארויס אין הויז, טראַגט פון דאָרט אריין א באיאן, פארוויקלט אין א זאק.

ב י ר ע ד. וואָס איז דאָס?
י ו י ס ע פ. פּרעג ניט קיין קאשעס, נעם באַגראַב דאָס ערגעץ.

ביירעך. די מינוט. אָבער וואָס עפעס איז שוין ווידער מיט אנדרייען?
יויסעך. שפעטער.

ביירעך גייט אנליק ארויס.

עסטער (גייט צו צו יויסעפן). וואָס איז דאָרט באַ אייך פארא
סוידעס?
יויסעך. אז דו וועסט אלץ וויסן, וועסטו גיך אלט ווערן, עסטערקע,
און איך וויל, דו זאָלסט זיין יונג און שיין. (ער טוט זי אַ קוש).
עסטער (טוט אים אַ לייכטן פאטש אין באַק). אוי, ביסטו אַ נאשער,
ביזוואנען-וואָס כאַפסטו אריין.
יויסעך. אָהאַ, ביז אמעריקע איז לאַנג צו ווארטן, עסטערקע, ווער
עס כאַפט ניט אריין אף דער-וועלט, האָט ניט אף יענער-וועלט.
עסטער. אויב אזוי, וויל איך אויך האָבן... יענער-וועלט. (טוט אַ קוש
יויסעפן).
כײַע (באָ דער טיר מיטן לאַמפּ אין האַנט). וואָלט מען זיך כאַטש
געשמעט פאַר אַ מאמען.

יויסעך און עסטער בלייבן שטיין פארלאָרן.

עסטער (פאַרשעמט). דאָס האָט מיר יויסעך דערציילט אַ סאָד, קיי-
נער זאָל ניט הערן.
כײַע. אַ סאָד... קיינער איז דאָך אין שטוב ניטאָ!
עסטער. דו ביסט דאָך דאָ, מאמע. (זי לויפט צו און פאלט כײַען
אָן האַלדז).
כײַע. מעשוּגע איז ניט קלאָר... אַ מענטש זאָל האַלטן אין איין קושן
זיך.
יויסעך. דאָס האָבן מיר געמאַכט אַ רעפּעטיציע, אַ פּראָבע, וויאזוי
מיר וועלן זיך געזעגענען.
כײַע. קושט זיך וויפל אַינער האַרץ גלוסט, אבי דערמאַנט מיר ניט.
ביירעך (קומט אָן). נו?
יויסעך. געפאַקט האָט מען אים אין דאָרף אף אַ כאַסענע דאַרשער-
נען פאַר די פּויערים. פון וואָלאָסט איז ער אַנטלאָפן... איצט שמעקט אים
נאָך פּאַליציי. ער האָט געזאָגט, ער וועט פאַרלויפן אַהער זיך געזעגענען.

ביירעד. איז וואָס, מאמע, האָסטו היינט געהאט גרויס אגמעסנעפעש?
הא?

כייע. אוי, מיין זון, פרעג ניט.
ביירעד. וואָס דארפסטו האָבן די ליכט, מאמע? איך מיט עסטערן
וועלן זיך אוועקשטעלן פאר דיר, און בענטש אונדז.
כייע. זאָל עס אייך נאָר, קינדער, אַנקומען, וואָס איך ווינטש אייך.
אַבער גאָט ווייסט, צי איך וועל זיי נאָך אמאָל זען.
יויסעף. נאָך אַ מיין זען, כייע! אלץ ווענדט זיך איצט אָן ביירעכן,
זאָל נאָר ביירעדן זאָגן, אז ער פאַרט.

ביירעד. און אז ביירעדן וויל ניט פאַרן?
יויסעף. איבער דיר דארף די מאמע אויך בלייבן מאטערן זיך דאָ.
ביירעד. אויב זי וויל, זאָל זי פאַרן. סיי וויסני בין איך שוין ניט קיין
היימיקער.

כייע. זון מיינער, אז די מאמע וועט זיין דאָ, איז זוו דו זאָלסט ניט
זיין, וועסטו האָבן אַ היים...

ביירעד. גלייך נאָך יאָמטוויוים פאַר איך אוועק אין אַ גרויסער
שטאָט, און עפשער אין פעטערבורג, לערנען. בא וועמען זאָל איך דאָ
לערנען? בא נאפטאָלע פויק צי בא מעני באס, בא וועמען?
כייע. וויפל איז דער שיר, זון מיינער? צו קענען איז דאָך קיין סאָף
ניטאָ.

ביירעד. טאקע דעריבער. צופוס וועל איך אוועק. הונגעריק און
באַרוועס, נאָר הערן יענע, וועמעס שפילן האָט קיין סאָף און קיין ברעג
ניט.

כייע. דאָס איז ניט פאר יידן.
ביירעד. ניט פאר אַרעמעלייט, ווילסטו זאָגן. וואָס זשע איז פאר
יידן? אבי אָפגעשפילט אַ כאסענע, אָפגענומען די עטלעכע גראַשנס און
אַראַפ פון מאַרק — אָט דאָס איז פאר יידן? יידן האָבן אזוי ווייניק נאכעס,
מאמע, אף איין רייכער כאסענע צוואנציק אַרעמע! איז זאָלן זיי איין מאָל
אין לעבן הערן עמעסע שפילעריי — וואָס פארא פארגעניגנס האָבן זיי נאָך?
כייע. אז דו שפילסט איצטער, קאָן דאָך אויך אַ שטיין צערונען ווערן.
ביירעד. דאָס איז ניט קיין קונץ, מאמע. ארויסרופן טרערן קאָן אַ
שלעכטער שפילער אויך, אָבער ברענגען פרייד, נאכעס פארשאפן און
אַרעמאן אפן גאנצן לעבן — אף דעם דארף מען האָבן גאָר און אנדער
שפילער. האָב קיין מוירע ניט, מאמע, מיר וועלן מיט דיר ווייעס-איז

איבערקומען די שלעכטע צייט, דערפאר אָבער דערנאָך... פון קיינע זאָרגן וועסטו ניט וויסן, פעלן וועט דיר סיידן פויגל-מילך, און אָנגעטאָן וועסטו באַ מיר גיין, ווי אַ באַס-מאַלקע: אין אַ נישעם פאַריק, אין אַ זינדענעם שאַרף און אין גאַלדענע אוירינגלעך.

י ו י ס ע ף. און אלץ פון דער פידל?

ב י י ר ע ף. וואָס זשע, לויפן אין דער וועלט אריין זוכן גליק?

י ו י ס ע ף. יא, אנטלויפן, נאָר אנטלויפן... אונדזער ברודער האָט דאָ

ניט וואָס צו טאָן. וואָס לאָזן מיר דאָ איבער? די גרויסע מאַיאַנטקעס? די פאַבריקעס אונדזערע — וואָס? אַ וועלט מיט יידן פאַרט... ער אייבער וויל זיין קליגער פאַר אלעמען. וואָס-וואָס, דאָ ווער איך דאָך געוויס גאָר-ניט אָן.

ב י י ר ע ף. און קיין זאך בינדט דיך דאָ ניט צו?

י ו י ס ע ף. גאַר-ניט.

ב י י ר ע ף. שוין זשע וועסטו אוועקפאַרן און נאָך קיין זאך ניט בענקען?

י ו י ס ע ף. נאָך וואָס? נאָך וועמען?

ב י י ר ע ף. און נאָך דער היים?

י ו י ס ע ף. נאָך וועלכער היים?

ב י י ר ע ף. נאָך דער שטאָט, וווּ דו ביסט געבאָרן געוואָרן, נאָך דער

גאס, וווּ דו ביסט אויסגעוואקסן, נאָכן דניעפער, נאָכן וואַלד. געדענקסט, יויסעף, אין דאָרף זומער פאַרנאכט די פויערים אף די קלעצער:

Трансвааль, Трансвааль, страна моя,
Ты вся горнишь в огне...¹

אַט דאָס אלץ איננינעם, יויסעף, אָט דאָס, וואָס דו קאַנסט ניט פאַרגעסן, אָט דאָס איז דאָך אַ היים. אוי, יויסעף, ווי ווייט דו זאָלסט זיך ניט פאַר-קלייבן, ווי גוט דיר זאָל ניט זיין, וועט זיך דיר אלעמאַל כאַלעמען די היים...

י ו י ס ע ף. טראַנסוואַל... ראַסייע... וווּ געפינט זיך דער דאָזיקער

טראַנסוואַל, ווייסטו כאַטש?

ב י י ר ע ף. איך ווייס ניט. ערגעץ זייער ווייט, נאָר דאָס האַרץ צעגייט מיר דאָ, הערנדיק, ווי מע זינגט.

¹ טראַנסוואַל, טראַנסוואַל, לאַנד מינס, דו אינגאַנצן ברענסט אין פייער (רוט). — די ערשטע שורעס פון אַ פּאָפּולערער אין יענער צייט ליד.

יויסעף. נו, און ראסייע? ראסייע טרייבט דאך אונדז מיט טויזנט
בייטשן פונדאנען?
ביירעך. אנדריי זאגט, אז ניט ראסייע, מיקאלקע טרייבט...

עס עפנט זיך ברייט די טיר, און עס קומט אריין אנדריי.

כײַע. מע זאל דערמאָנען מאַשײַעכען...
ביירעך. א, אנדריי! ווען גייט אָפּ דיין באַן?
אנדריי. שרעק זיך ניט, ביירעך. ביז אנדריי וועט ניט זיצן אין ווא-
גאָן, וועט דער באַן ניט אוועק.
עסטער. אזוי האָט איר מיט אים אָפּגערעדט?
אנדריי. וואָס דען האָסטו געמיינט, עסטערקע? דער באַן ווייסט, אז
אנדריי טאָר דאָ היינט ניט נעכטיקן. (ער רופט אָפּ ביירעכן אין אַ זייט.)
ביירעך. עסטערקע, כאפּ זיך קאָרשט ארויס אין שטאל... אָבער אפּגיך.
אהינטער דעם האַלץ ליגט דער באַיאַן אין אַ זאק פאַרוויקלט.

עסטער לאָזט זיך גיין.

יויסעף (צו עסטערקען). איך וועל גיין מיט דיר. דאָרט איז דאָך
פינצטער.
עסטער. וואָס זשע, מיט דיר וועט מיר זיין ליכטיק?..
יויסעף. ליכטיק ניט ליכטיק — פינצטערער וועט ניט זיין.

ביידע אָפּ.

אנדריי (נעמט ארויס פון שטיוול א בריוו). אָט דאָס גיב איבער...
ביירעך. כאַנעלען...
אנדריי. און זאָג איר, אז אין די ווייטערדיקע בריוו וועל איך זיך
כאַסמענען ניט אנדריי, נאָר... ווארט, וויאזוי? איך האָב נאָך ניט צוגע-
טראכט.
ביירעך. און אז איך וועל דיר געבן אַ יידישן נאָמען, וועט דיר ניט
אַרן?
אנדריי. פּאַזשאלוסטאַ. ווי זאָגט מען: מיטן שענסטן קיבעד.

ביירעך. וויסט, וואָס פאר א נאָמען איך האָב דיר צוגעטראַכט?
יאָסל...

אנדריי, נו, זייער גוט... פון מיר... דיין כאָסן יאָסל.
ביירעך. אוי, אנדריי, וועסט אוועקפאָרן אין די פעטערבורגס, וועסטו
גאר פארגעסן, אז דו האָסט אמאָל גערעדט ייִדיש, אזוי ווי א קאָשערער
ייד.

אנדריי, ביירעך, ווילסט, איך זאָל ניט פארגעסן ייִדישקייט, איז
קום צו פאָרן דו — און ברענג מיר כאַנעלען. רעכט?
ביירעך. אָפּגערעדט.

עס קומען אָן עסטער און יויסעף מיטן באיאן.

אנדריי, נו, לאַמיר זיך צעקושן, קינדער. מיט אייך וועלן מיר זיך
עפשער קיינמאָל מער ניט זען. נאָר אָפּריידן אייך, זאָגן: פאָרט ניט, ווארט
אויס דאָ ביז בעסערע צייטן, איז, ערשטנס, דאכט זיך, שוין צו שפעט —
מיט איין פוס זייט איר שוין דאָרטן, אף יענער זייט, און, צווייטנס, וועט
איר מיך דאָך שטעלן צו דער וואנט: „אנדריי, ביזוואנען ווארטן? א יאָר,
צוויי, צען — וויפל?“ אַרופן אייך אקוראט דעם טאָג קאָן איך ניט. איך
ווייס אָבער, איך בין זיכער, אז ער וועט קומען, דער ליכטיקער טאָג... און
אויב איר וועט זיך דעמאָלט פארבענקען צוריק אהיים — וועלן מיר דאָ
אייך באַגעגענען מיט א שער און מיט א פריילעכס. איר וועט זען מיט
אניערע אייגענע אויגן, וואָס פאר א מין כאַסענע מיר האָבן דאָ אַן אייך
אָפּגעשפילט. ביירעך בלייבט דאָ פאר א מאַשקן און פאר אן איידעס.
און דערווייל פאָרט געזונט און זייט געזונט און גריסט דאָרט אלע כאַסאנים
און קאלעס... (צו ביירעך). פון מיר — דיין כאָסן... יאָסל... (צעקושט זיך
מיט יויסעף). און מיט דיין קאלע מעג מען?

יויסעף. פרעג בא איר.

עסטער. אנדריי פעטראָוויטש, זאָל דוכטן — צעקושט זיך. רעכט?
(זי שטרעקט אים אויס א האַנט).

אנדריי. און וווּ איז די מאמע? אריינגיין קאָן מען?
ביירעך. מאמע!

כײַע (אריינקומענדיק). הא, וואָס איז דאָרט?

ביירעך. אנדריי וויל זיך מיט דיר געזעגענען.

כײַע. וואָסי, ער פאָרט אוועק?

אנדריי. זייט געזונט, מאַמאשע.

כיי. פאר געזונט און זע היט די ביינדעלעך דיינע. קיין מאמע האסטו
 ניט, וועל איך בעטן גאט פאר דיר אויך. א גאט איז דאך איינער.
 אנדריי. איינער, אוואדע איינער, וואס דען? (גיט איר א האנט. זי
 לאזט לאנג ניט ארויס די האנט זיינע.) עך, מאמאשע. לאמיר זיך מיט
 אייך צעקושן... (ער טוט זי א קוש. נאכדעם צעקושט ער זיך מיט בייירעכן.)
 און דו, ביירעך, געדענק, ניט אלעמאל וועט זיין אזוי פינצטערלעך, ווי
 איצט. עס וועלן אמאל אנקומען ליכטיקע צייטן...
 יויסעף. ווען? סידן אז מאשיעך וועט קומען.
 אנדריי. א סאך, א סאך פריער, יאסעף! וועסט נאך דארטן בא זיך
 אין אמעריקע ניט איין מאל דערמאנען מיינע ווערטער. (נעמט ארויס פון
 זאק דעם באיאן און טוט א שפיל, זינגענדיק.)

Рать подымается —
 Неисчислимая!
 Сила в ней скажется
 Несокрушимая!
 Матушка-Русь!...¹

אנדריי גייט ארויס. נאך אים — יויסעף, עסטער און ביירעך. אנטקעגן
 קומט אן נאפטאלע מיט דער פויק.

כיי. דאכט זיך, ניט קיין יוד, און ס'הארץ טוט מיר וויי אף אים, ווי
 אף אן אייגן קינד. ווי וועסטו זיך איצט באגיין אן אים אף דארפישע
 כאסענעס, נאפטאלע?
 נאפטאלע. בעסער וואלט איך זיין נאמען ניט קענען, וואלט איך
 עפשער ניט סיוו געווארן פאר דער צייט. מיין כאנעלע איז אהער מער
 ניט פארגאנגען?
 כיי. איך ווייס גאר ניט, אז זי איז דא געווען.

עס קערן זיך אום עסטער, ביירעך און יויסעף.

ביירעך. נו, וואס וועסטו איצט זאגן? אנדרייען טרייבט מען דאך אויך
 מיט טויזנט בייטשן. ווו ער טאגט, דארט טאג ער ניט נעכטיקן. פארוואס
 לויפט ער ניט אין אמעריקע?

¹ עס שטייט אהן א כאיל — ניט איבערצוציילן! קראפט וועט עס פארמאגן —
 «Кому на Руси жить хорошо» (פון א. נ. נעקראסאווס פאעמע
 «жизнь хорошо» — וועמען עס לעבט זיך גוט אין ראסי).

י ו י ס ע ף . ע פ ש ע ר ו ו י ל ס ט ו ד ע ר פ א ר נ י ט פ א ר ן .

ב י י ר ע ך . ד ע ר פ א ר א ו י ך .

נ א פ ט א ל ע (צ ו י ו י ס ע פ ן) . ז ש א ל ע ו ו ע ס ט , ט א מ ע ר ו ו ע ט א י ן א מ ע ר י ק ע

ז י ן ו ו י י נ י ק ע ר מ י ט א ש י ק ע ר .

ב י י ר ע ך . נ א פ ט א ל ע ! ו ו ע ר ו ו ע ר , נ א ר א י ר ו ו א ל ט ג ע ש ו ו י ג ן . ד א כ ט ז י ך ,

א ז א י ר ו ו ע ט ש ט א ר ב ן , ו ו ע ט א י ר ז י ך ה י י ס ן א ו ו ע ק ל י י ג ן מ י ט ד י פ י ס צ ו ד ע ר

ו ו א נ ט א ו ן מ י ט ן מ ו י ל א ו נ ט ע ר ן ק ר א נ ט .

א ל ע ל א כ ן . ע ס ע פ נ ט ז י ך ד י ט ר , א ו ן ע ס ק ו מ ט א ר י י ן ג ר ו י נ ע ם . נ א ך א י ם —

ד י ק א פ ע ל ע .

נ א פ ט א ל ע . א ל ע , א ל ע ז י י נ ע ן ד א ?

ג ר ו י נ ע ם . א ט ב א ל ד צ י י ל א י ך ד י ר א י ב ע ר . ב י י ר ע כ ל ש פ י ל פ ו י ג ל —

נ י ט א י י נ ס , ה י ר ש ע ל ע ש ע ד — נ י ט צ ו ו י י , י ו י ס ע ף ק ל א ר נ ע ט — נ י ט ד ר י י ,

נ א כ מ ע ן ט ר י י ט ל — פ י ר , מ ו י ש ע ב י י ט ל — פ י נ ף , נ א כ ע ם ק ו ו א ס — ז ע ק ס , מ ע נ י

ב א ס — ז י ב ן , א ו ן א י צ ט ע ר ג י י ט פ י י ס ע ך פ ל י י ט א ו ן א י ך — ג ר ו י נ ע ם ה ו י ק ע ר .

ש א , א ו ן נ א פ ט א ל ע פ ו י ק ע ר ? ד י ך ה א ב א י ך פ א ר ג ע ס ן , נ א פ ט א ל ע , א ר ו ע ך

א י ן ד י ן ב א ב ע ס ז י י ד ע — א י י נ ס פ ו ן ד י ב י י ד ע : א ד ע ר ו ו י י ל ד ו ב י ס ט ק י י ן

מ ע נ ט ש נ י ט , א ד ע ר ב י ס ט ק י י ן ק ל ע ז מ ע ר נ י ט . (ע ר ט ו ט א י ם א פ א ט ש א י ן

ב ו י ך א ר י י ן) . א ו ו ו א , ד י ו ו ע ר ע ם ו ו ע ל ן פ ו ן ד י ר ה א נ א ע ה א ב ן .

נ א פ ט א ל ע . נ א ר ג א , מ א ר ש א ל ע ק . ז א ל ן ד י ר א פ ד א ר ן ד י כ א פ ע ר ס

ד י י נ ע , ו ו א ס ק ל א פ ס ט ו ז י ך א ז ו י ?

ג ר ו י נ ע ם . ז י י ט מ ו י כ ל , נ א פ ט א ל ע , א י ך ה א ב ג ע מ י י נ ט , ס י א י ז א י י ע ר

פ ו י ק .

נ א פ ט א ל ע . פ ו י ק ן ז א ל ד י ר א י ן ק א פ א ו ן נ י ט א ו פ ה ע ר ן .

א ל ע (כ א פ ן א ו נ ט ע ר) . ג א ם א ט ן , ב א ל ע ב א ן ס , ג א ם א ט ן ...

ג ר ו י נ ע ם (מ י ט א נ י ג ן) . א ו ן א י צ ט ע ר , ג ע נ ע ר א ל , נ ע ם צ ו נ ו י ף ד י

ס א ל ד א ט ן , א ו ן ל א מ י ר א ל ע ... פ ר ו ו ן ד י ק א ל ע ... ב א ז ע צ ן . ב י י ר ע ך ו ו ע ט א ו נ ד ז

ש פ י ל ן , א ו ן א י ך ו ו ע ל ז א ג ן א נ י ש ט י ק ע ל ע מ א ר א ל — ז י ס ע ר פ ו ן ה א נ י ק א ו ן

ב י ט ע ר ע ר פ ו ן ג א ל . מ א נ ס ב י ל ן ו ו ע ל ן ד י פ י נ ג ע ר ל ע ק ן , מ י י ד ל ע ך ו ו ע ל ן ד י

א ו י ג ן ו ו י ש ן , א ו ן ו ו י י ב ע ר ו ו ע ל ן ז י ך ב א ... ג י ס ן מ י ט ט ר ע ר ן ... (ז י נ ג ט) .

ס א ו ר י מ א ר א נ א ן ו ו ע ר א ב א נ ע ן ו ו ר א ב ו י ס י ...

ש ט א ר ב ן ש ט א ר ב ט מ ע ן ד א ך ס י ו ו י ס י ...

ד י פ י ר א י י ל ן ע ר ד

איז יעדן באשערט.
 דעריבער, קאלעניו, זאלסטו ניט פארגעסן
 דעם הונגעריקן געבן עסן,
 דעם דארשטיקן טרינקען געבן,
 ווייל וואָס איז גאָר דעם מענטשנס לעבן?..
 קעצייל אויווייר — ווי א שאַטן פארשווינדט
 און ווי דער בלאַז פון א ווינט, —
 דעריבער געדענק, מיין קינד,
 אז אפילע טראכטן
 וועגן א פרעמדן מאנסביל איז א זינד,
 גאָט וועט דערפאר מיט ריטער שמייסן,
 מיט געברענטע סקאוואַרדעס פארבייסן,
 אָבער דו, מיין טאַכטער, ביסט אן אַרנטלעך קינד,
 זאלסט אזוי ריין זיין פון צאַרעס, ווי דו ביסט ריין
 פון זינד.

ווייל דיין הארץ איז קאַשער און ריין,
 ווענוימאר אַמייזן...

אלע (אויסער ביירעכן, מיט א ניגן). אַאַאַמייזן...
 נאפטאַלע. פעטיוק, מארשאלעק, בערן־טרייבער! דערמיט וועסטו
 ארויס בא ראַדלען אף דער כאסענע? מע וועט דאָך דיך ארויסטראַגן א
 בארמינען... די גראמען דיינע האָבן דאָך שוין א באַרד. ראַדל זאָגט: זי
 צאָלט געלט, וויל זי ניט האָבן קיין פארלעגענע סכורע. זי קאָן, זאָגט זי,
 באשטיין, אז אף איר טאַנצעס כאסענע זאָל מען שפילן זאכן ערשט פון
 דער נאָדל ארויס, היינט פארשטייטו, וואָס פאר א מין סכורע איך דארף.
 גרוינעם. כ'פארשטיי, כ'פארשטיי — וואָדען, איך פארשטיי ניט?
 נאפטאַלע (ווייזט אף ביירעכן). אלץ ווענדט זיך נאָר אין אים.
 וועט ער וועלן — וועט ער האָבן ברויט מיט פוטער און מיר אויך. ער
 דארף נאָר צוטראכטן עפעס אזוינס, זיי זאָלן אלע שטעלן זיך אף די קעפּ.
 און פרעגט, וואָס באטרעפט עס בא אים? א שפּיי...
 ביירעך. איך וועל ניט דארפן שפילן, נאפטאַלע.
 נאפטאַלע. וואָס וועסטו ניט דארפן שפילן?
 ביירעך. גאַרניט!
 נאפטאַלע. זע קאַרשט, איר זאלסטו עס כאַלילע ניט זאָגן.
 ביירעך. כוועל זאָגן.

נאפטאלע. די צונג וועט דיר פרייער אפדארן.
ביירעך. וועמען עס וועט אפדארן די צונג, וועלן מיר א סימען
האבן. (ער גייט האסטיק אריין אין צווייטן צימער.)

נאפטאלע. אנו, פעטיוקעס, נעמט זיך פאר די קיילים. איך וויל
אפילע ניט הערן, וואס ער דארשנט דארט, דער טאנע-בארע. ער וויל מיך
אומגליקלעך מאכן... ער ווייסט, דער מאמזער, אז אן אים וועט זי נעמען
אן אנדער קאפעלע. נאר דעמאלט וועט איר אלע קייען די ערד.
גרוינעם. דערפאר דארף מען מיך לאנג ניט בעטן. איך וועל שוין
צוגרייטן פאר דיר קאפריסן, פימסן-האלץ, זעמל-מעל...

נאפטאלע. פיפערנאטער! די ווייבער זאל כאפן די ניכפע, דארף
איך האבן דאס שפילפויגעלע. אן אים זייט איר דאך אלע, ווי אן הענט,
קאליקעס, איז זעט, האט ראכמאנעס אף זיך און אף אייערע ווייב-און-קינד-
דער, טוט אים א נעם אפן צימבל, און זאל ער גיין אין שפאן... באלד קומט
זי אן אהער... ראדלו! יויסעף, וואס זאגסטו? וואס טוט מען, הא? גיב אן
אייער, ברודער.

פייסעך. א גאנצער פארעץ, ס'געזען א ביסל. זיך אריינגענומען אין
קאפ א מאנקאליע — איין מאל: ניין.
מעני באס. א פארעץ איז א הונט קעגן אים, — א גראף, א בעך-
מעלעך.

יויסעף. ניט קיין גראף, נאר א מיילעך, איבער אלע מעלאכים א
מיילעך.

טרייטל. איז נעם אים צו מיט זיך אין אמעריקע — מע זאגט, ס'איז
דארט אפילע קיין איין קייסער ניטא.
גרוינעם. נאכמען-טרייטל, טרייסל דעם בייטל. האנדלסט שוין מיט
קייסארים פאר אמעריקע? קלעזמער, ווער ס'איז קלוג, נאר איך בין שיין.
איך זאג אייך, איך ברענג אים באלד אראפ, אז ניט, זאל מיין נאמען ניט
זיין גרוינעם. שפילט!

אלע נעמען זיך פאר די אינסטרומענטן. גרוינעם גייט אריין צו ביינעך
אין צימער.

יויסעף. שאו שטיל זאל זיין... אט ווייז איך אייך באלד א קונץ...
(עס ווערט שטיל, יויסעף נעמט זיך פאר זיין קלארנעט און שפילט ביי-
רעכס באלבטן ניגון.)

ווען איך וואָלט האָבן אַ גאַלדענעם קויק,
וואָלט איך צו דיר קייקלען,
ווען איך וואָלט האָבן אַ גאַלדענעם פּויק,
וואָלט איך צו דיר פּייקלען...

ער באַווויזט ניט פאַרענדיקן, עס לויפט אַריין ביי רעד מיט אַ געשריי.

ביי רעד. אַט אזוי שפּילט מען, פאַרטאטשעס! בעלפּערס! יאָלדן. כּי-
דער-ינגלעך! יויסעף, זאָג די ווערטער, איך וועל שפּילן.

יויסעף זינגט, און ביי רעד שפּילט.

ווען איך וואָלט האָבן אַ גאַלדענעם פּערד, —
וואָלט איך צו דיר רייטן,
ווען איך וואָלט האָבן אַ גאַלדענע שווערד,
וואָלט איך פאַר דיר שטרײטן!

עס עפנט זיך די טיר, און עס קומען אַריין טאַנצע און ראָדל. אלע בלייבן
ווי געפּלעפט. ביי רעד זעצט פאַר שפּילן.

ראָדל. שאַלעם אלייכעם, יידן!
אלע. שאַלעם אלייכעם, אלייכעם שאַלעם.

ביי רעד באַמערקט די אַריינגעקומענע, רייסט ער אַיבער אינמיטן, בלייבט אַ רעגע
שטיין און מיט אַן אַראַפּגעלאָזענעם קאַפּ לאָזט ער זיך אין צווייטן צימער, פּונ-
וואַנען עס קומען אַן עסערקע און כּייע.

ראָדל. אַ גוטן אָונט, כּייע.
כּייע. אַ גוט-יאָר זאָל אייך זיין.

טאַנצע גייט צו צו עסטערקען. עסטער פירט זי אָפּ צום פּענצטער און ווייזט איר
דאָס קלייד. כּייע וואַרפט אַניליק אַרום אַ טישטעך אָפּן טיש.

ראָדל. עמעס, יידן, ס'איז דאָ באַ אונדז אַ מעדרעש: טוראַ בטוראַ
לאַ פּאַגאַ, אינעש בעינעש פּאַגאַ — אַ באַרג מיט אַ באַרג באַגעגענען זיך
ניט — אַ מענטש מיט אַ מענטשן באַגעגנט זיך.

נאפט אַלע. יאָ, יאָ, אוואדע. א בארג... מיט א בארג.
 כניע. אוי, ראָדל, זאָלט איר נאָר געזונט זיין, איר האָט גאָר גע-
 דארפט געבאָרן ווערן א מאנסביל.
 נאפט אַלע. מיט זייער טוירע שעמט דאָך די וועלט.
 ראָדל. וואָס דען האָסטו געמיינט, נאָר איר האָט זויכע געווען בא
 גאָט צו לערנען טוירע.
 מעני באַס. טאקע עמעס, אז איר האָט געלערנט געמאָרע, טאקע
 עמעס?
 נאכמען. און אלץ אף לאַשן-קוידעש?
 ראָדל. אוי, גוואלד, א קלעזמער בלייבט א קלעזמער, ער ווייסט נאָר
 דרימפלען אפן פידל.
 פייסעך. מיסטאמע האָט אייך דער טאטע אייערער געגעבן אין כיי-
 דער.

ראָדל. ווי דען? מיט אלע יינגלעך גלייך.
 הירש-לשעד (אין איין אַטעם). און מיין טאטע האָט אפילע פאר
 אונדז, יינגלעך, ניט געהאט מיט וואָס צו צאָלן. קיינמאָל מיט ברויט זיך
 ניט אָנגעגעסן. פון שאבעס ביז שאבעס קיין שטיקל פלייש אין די אויגן
 ניט געזען...
 נאפט אַלע. הירשעלע שעד, שא, וואָס האָסטו זיך אזוי צעיאכמערט?
 הירשעלע (גיד). אלעמי זאָגן זיי וועגן קלעזמער!
 ראָדל. אָהאָ... אָט דער איז בא דיר אן אזעספאָנעמניק, נאפטאַלע,
 שלעכט האלטסטו אין די הענט די קאפעלע דיינע. ווו זשע איז אהינגער
 קומען דיין שפילפויגל? גיי רוף אים אריין. וואָס האָט ער זיך באהאלטן,
 דער יעשיוועבאָכער? זאָג אים, ראָדל דארף זיך מיט אים דורכשמועסן.

נאפט אַלע גייט אריין אין צווייטן צימער.

(גייט צו צו עסטערן און צו טאַנצען. נעמט אַן עסטערן בא דער האנט.)
 זאָג מיר, וואָס ביסטו אזוי ברויגעז געוואָרן, וואָס האָב איך דיר געזאָגט?
 שענערע מענטשן פון דיר גייען מיט דער הינטערטיר.
 עסטער. אויב אייך שטייט ניט אן אונדזער ייכעס, וועט איר מיט
 אונדז קיין שידעך ניט טאָן, נאָר אופוואַרפן אונדז האָט איר ניט וואָס.
 ראָדל. הערסט, א צינגעלע! היינט גיי רייד מיט זיי, ווי מיט מענטשן.
 טאַנצע. מוטער, אויב איר וועט ניט אופהערן, גיי איך גלייך אוועק.

איר זײט דאָך נײט בא זיך אין שטוב... קומט, עסטערקע, מירן אָנמעסטן
דאָס קלייד. (צו דער מוטער.) איר גייט, צי איר בלייבט דאָ?
ראַדל. גייט, גייט, איך וועל באלד אויך קומען.

עסטער גייט אריין אין צווייטן צימער, אפן שוועל באגעגענען זיך טאָנצע
מיט ביירעך. ער וויל זי דורכלאָזן און פארשטעלט איר דעם וועג. אזוי
עטלעכע מאָל.

טאָנצע. וואָס שטייט איר מיר אין וועג, ביירעך?
ביירעך. נײט איך, איך שטייט אין וועג אן אנדערער.
טאָנצע. ביירעך...
ביירעך. איר האָט אים נײט ליב, איך ווייס.
טאָנצע. דאָס לעבן איז מיר נײט ליב.
ביירעך. איר האָט געזאָגט, איר זײט גרייט פארגעסן אלץ און
אוועק נאָך מיר.

טאָנצע. וואָס הייסט איר מיר טאָן, ביירעך?
ביירעך. דערווייל אַפלייגן די כאסענע.
טאָנצע. די מאמע וועט איבערקערן נײט נאָר די שטוב, די שטאָט
וועט זי איבערקערן.
ביירעך. איר זאָגט נאָר, טאָנצע, און דעמאָלט — אפילע די גאַנצע
וועלט...
טאָנצע (מיט שרעק). ביירעך, די מאמע גייט...

ביירעך טרעט אָפ און לאָזט דורך טאָנצען.

ראַדל (צו ביירעך). איז הער זיך איין, קלעזמער: פאר א נייעם
קאלע-באזענעס — א גאַלדענעם אימפעריאל, פאר א קאַשע-ר־טאַנץ — אן
אימפעריאל, פאר א דאָבראַ-נאַטש דער קאלע — א צענער, און פאר אלץ
צאָל איך מעזומען. און קיין מעוויניגם שיקן וועל איך נײט. איך בין אליין
א מיוון.

פייסעך. און דער באלעבאָס אייערער, רעב יעקעוו, וועט גאַרניט
קומען אונדז פארהערן?

ראַדל. מער האָט ער נײט וואָס צו טאָן, ווי הערן קלעזמער? וואָס
איז — און מיט א פאַרעץ ווער רעדט, נײט ראַדל? און אף א טרעטיי וועמען

רופט מען — ניט ראָדלען? און מיטן גראַף א קאַנטראַקט ווער מאַכט —
ראָדל... און, לעהאוודל, אז מע האָט געדארפֿט נעמען אַ ראָוו, האָט מען
ניט געפרעגט באַ מיר?.. אנו, קאַרשט, שפּילט, קלעזמער, לאַמיר הערן.
די כאַסענע הייבט זיך אָן היינט!.. היינט מעסט מען מיין טאַכטער דאָס
כופּע־קלייד...

פון צווייטן צימער דערהערט זיך א געוויין. ראָדל לויפט אריין אין צווייטן
צימער. קלעזמער הייבן אָן שפּילן, אויסער ביירעכן. אלע בלייבן שטיין. עס קערט
זיך אום ראָדל.

שפּילט! האָב איך אייך געזאָגט.

אלע נעמען זיך ווידער פאר די אינסטרומענטן.

עפעס זע איך ניט, דער שפּילפּויגל זאָל נעמען די פּידל.
נאָפּט אַלע (צו ביירעכן, וואָס שטייט ווי געפּלעפט). ביירעך! דיך
מיינט די מאַדאם, דיך.
ראָדל. איך האָב דאָך געזאָגט: די כאַסענע הייבט זיך אָן היינט. נאט,
קלעזמער! (זי שיט אויס אפן טיש א הויפן זילבערנע און קופּערנע מאַט־
בייעס).

אלע שפּילן, אויסער ביירעכן.

שאט! ער! ער, וויל איך, זאָל שפּילן.
ביירעך. איך וועל ניט שפּילן, מאַדאם.
ראָדל. ראָדלען האָט נאָך קיינער ניט געזאָגט: ניט. אף מיין טאַנצעס
כאַסענע וועסטו ניט שפּילן?
ביירעך. צו פרי הייבט איר אָן די כאַסענע.
ראָדל. וואָס, וואָס האַסטו געזאָגט?
ביירעך. אלץ קאַנט איר קויפן פאר געלט, נאָר ניט מיך! (און טוט
א ריס אַראָפּ דעם טישטעך צוזאַמען מיטן געלט).
ראָדל (קערט זיך אָפּ פון אים). וואָס קומט דאָ פאַר?
נאָפּט אַלע. ער וועט שפּילן, מאַדאם... באַ מיר וועט ער שפּילן...
ביירעך. נאָפּטאַלע פּויק! דעם שויפער פאַרשטאַפּט! מיך וועט איר
נייטן?..

נאפטאלע. ניט איך, אָט דאָס, אָט דאָס וועט דיך נייטן... (ער לויפט צו צו ראַדלען.) איר זעט, מאדאם, א קאָנטראַקט אָף צוויי יאָר, א קאָנטראַקט... איך האָב נאָך א גאנצן כוידעש... ווי בא גאָט א טאָג. דער שפּיל-פּויגל איז נאָך דערווייל בא מיר אין די הענט.

ביירעך. ווי איר זעט אייערע אויערן, נאפטאלע, אזוי וועט איר מיך זען אין דער קאפעלע.

נאפטאלע. וואָס זשע, אנטלויפן וועסטו עפשער, האז צו אן אנדערן? סײַדן קיין אמעריקע. אין קייטן וועל איך דיך ברענגען אָף דער כאסענע. פון נאפטאלע פויק אנטלויפט מען ניט. פעז! (און נעמט אפגיך צונויפקלייבן דאָס געלט פון דיל.)

יויסעף און די איבעריקע. נאפטאלע, כאָסערדייע ביסטו!

אפן שוועל פון צווייטן צימער באוויזט זיך טאָנצע.

טאָנצע. זאָגט איר דערווייל צו, אז איר וועט שפּילן, ביירעך.

ביירעך. סײַדן איר וועט הייסן.

טאָנצע. צווינגען איך קאָן איך ניט, ביירעך. איך בעט איך... טוט

עס צוליב...

סאָף פון ערשטן אַקט

צווייטער אקט

דאָס ערשטע בילד

בא רעדלען אין שטוב. א געראמער זאל, אויסגעפּוצט שטעטלדיק רינך. עטלעכע פארמאכטע טירן, וואָס פירן אין פארשיידענע צימערן. דורך איין אָפּענער טיר זעט מען עטלעכע מיי דלעך, צווישן זיי עסטערקע און כאַנעלע, וואָס זיינען פארנומען מיט אַנטאָן טאַנצען, אפּן פּאָדערגרונט — צוויי ווייכע פּאָטעלן. עס זיצן — טאַנצעס פּאָטער, יעקעו, און דעם כאַסנס מוטער, ריווקע. יעקעו, א ייד פון א יאָר פּופּציק, אן אוילעם־האזעניק מיט א צווייגאַרנדיקן קאַרק און מיט א גראָבער גאַלדענער קייט איבערן גאַנצן פעמפּיק. איין נאַגל — אפּן קלענסטן פינגער — א לאַנגער, מיט וועלכן ער האַלט אין איין רייניקן דעם אויער; ריווקע, א בלאַנדע פרוי, אויך פון א יאָר פּופּציק, מיט א הויכן, קלוגן שטערן, מיט דינע, פאַרשנורעוועטע ליפּן. די האָר פאַרבאַרשטן אַף אַרויף. אויבנאָן זיצט א קאַם, מיט ברייאַנטן באַפּוצט. קעדיי נישט אַרויסגעבן איר פאַראַכטונג צום פעט געוואָרענעם גראָבן־יונג, זיצט זי און שמיכלט אין זיך. אן עס הייבט זיך אַוּף דער פּאַרהאַנג, זיצט יעקעו און לאַכט הויך אַף אַ קאַל, — שיר וואָס ער פּלאַצט נישט פאַר געלעכ־טער. ער ווישט זיך אַזש דאָס פּאַנעם מיט א גרויסן ווייסן טוך.

יעקעו (צווישן איין כוואליע געלעכטער און דעם אַנדערן). אז איר פאַרשטייט, מעכוטענעסטע, איך זאָג צו אים: כאַסן, געזונט דאַרף מען זוכן אין שיסל — כאַראַכאַ, אז מע לייגט נישט אַף די ציינער, האָט מען נישט אַף די ביינער, און ער קוקט אַף דערעכערעץ... זעסט נישט, זאָג איך צו מינער, אז די מאַמע זיינע פּלעגט אים אַנשטאַט געבן עסן וויזין א היי אין סידער.

ר י ו ק ע (זייער איידל). מעכטן, גאט איז מיט אייך, וואס איז דאס פאר א לאַשן, דער זון מיינער איז דאך ניט קיין פערד.

י ע ק ע וו. וואס הייסט: וואס צו גאט, איז צו גאט. און וואס צו לייטן — איז צו לייטן... וואס, און אז מע איז א דאקטער, איז וואס? דארף מען ניט עסן? ניט פרעגט באם דאקטער, פרעגט באם כוילע. (ער באווייזט אף זיך.) נישקאשע, בא מיר וועט ער, מיט גאטס הילף, גיך ווערן א פראפעסאר... כא-כא-כא.

ר י ו ק ע. מעכטן, ס'איז עפשער ניט מײן אייסקע, נאָר, דאכט זיך, ס'איז ניט זייער רעכט, מע זאל פארציען מיט דער כופע, די קינדער פאסטן דאך... מײן מאן, אַלעוהאשאַלעם, פלעגט זײן ברויגעז דערפאר. י ע ק ע וו. אַווא, אוואדע, אוואדע, גערעכט, מעכטענעסטע... וואס צו גאט, איז צו גאט... (ער דרייט זיך אויט אין שטול זיצנדיק און שרייט.) ראַדל... ראַדעלע, שוין עפשער צייט...

ר י ו ק ע (טוט א קנייטש מיט די אקטלען און שאַקלט צו מיטן קאַפּ). אז גאט גיט, דארף מען גאָר קיין כאַכעם ניט זײן.

ראַדל (קומט אָן). וואס איז, מעכטענעסטע, מא ראש? מער קיין הונגער זאלן זיי ניט ליידין ביז זייער לעבן. וואס איז אזוי די איילעניש? (מיט א גלעכטער.) אזוי גיך שיידיט מען עס זיך מיט א טאַכטער... זי וועט נאך באווייזן ווערן א שנור.

ר י ו ק ע. פארקערט. מײן זון קומט דאך אָן צו אייך — דארף איך דאך זאָרגן, מעכטענעסטע.

ראַדל. נישקאשע, נישקאשע, ס'איז דאָ בא אונדז א מעדרעש: „מאן דעיאָהיו כּינאָ, יאָהיו מעזוינאָ“ — דער, וואס שענקט דאָס לעבן, דער וועט געבן צום לעבן. נו, און מיר, מעכטענעסטע, האָבן נאָך דערווייל אויך קיינעם ניט אָנגעזעצט, ווער רעדט אן אייגן קינד. גלייך נאָך דער כאַסענע סילעקן מיר אָפּ אליק, וואס מיר האָבן צוגעזאָגט. א קאבינעט גיבן מיר אים, און כאלאָם וועט געבן גאָט... (זי טוט זיך באלד א כאַפּ). אוי, מעכטענעסטע, זייט מויכל, נאָר אָן מיר רירט זיך קיין זאך ניט פונעם אָרט. איך זאָג אייך, טאַמער פעלט א נײַ רעשטל סאַנים — מאך כאַסענע א טאַכטער. קעגן יעדן איינציקן זיי יויצע אפן האָר, טאַמער האָב איך נאָך איין פלעמעניצע פאָרגעסן שיקן די קלעזמער, האָט זי זיך אָנגעבלאָזן און גייט ניט אָף דער כאַסענע.

י ע ק ע וו. כא-כא-כא, נײַן, זאָג בעסער, ראַדל, זיי זײנען שוין געווען

געגאנגען און פון האלבן וועג זיך אומגעקערט, מע זאל נאך זיי דאפקע
שיקן די קלעזמער ווילן זיי.

כאנעלע (א צוגעפוצטע לויפט ארויס). מאדאם, מאדאם!
ראדל. וואָס איז, כאנעלע?
כאנעלע. די קאלע רופט איך. באלעבאָס, איך אויך.
יעקעו (אנטשולדיקט זיך). איך זאָג איך, מע לאָזט ניט רוען.

ראדל און יעקעו אָפּ.

ריווקע (צו כאנעלען). און ווער ביסטו? א קרויווע זייערע?
כאנעלע. ניין, איך ארבעט נאָר בא זיי.
ריווקע. אין שטוב?
כאנעלע. ניין, אין מאגאזין.
ריווקע (נעמט ארויס א פאפירענעם רובל און גיט איר). נא דיר,
וועסט זיך עפעס קויפן.

כאנעלע (פארשעמט). א דאנק.
ריווקע. אָנשטאַט א דאנק זאָגט מען גאָט זאל איך העלפן.
כאנעלע (גיט איר אָפּ צוריק דעם רובל). גאָט זאל איך העלפן.

עס עפנט זיך די טיר, און עס גייען ארויס צוויי אלטיט שקע מיט אָנגע-
צונדענע האודאָלעס — גרויסע געפלאַכטענע ליכט.

ריווקע (גייט צו צו איינער פון די אלטע). מאמע, וואָס דארף מען
זיך אזוי לאנג זאמען?
ערשטע באַבע. זיי זאָלן זיך עלטערן צוזאמען, טאַכטער מיניע.
צווייטע באַבע. אין א גוטער, אין א מאזליקער שאַ, מעכוטע-
נעסטע.

ריווקע. א דאנק, באַבע, איר זאָלט דערלעבן נאכעס פון זיי.
ערשטע. אור־אור־איניקלעך.
צווייטע. גאס־אטעם, מעכוטענעסטע.

זיי גייען אריין מיט די ליכט אין צימער, ווו די קאלע געפינט זיך, און אין דער
זעלבער מינוט עפנט זיך די אריינגאנג־טיר און עס הייבן אָן גיין מעכוטאָניס,
אלט און יונג, פרויען און קינדער, דער וואקסענע מיידלעך, אנט-
קעגן זיי קומען אָן ראדל, ריווקע און יעקעו. יעדערער גייט צו און גיט
אָפּ א מאזל־טאָו, די מער נאָענטע קרויוויים צעקושן זיך מיט די מעכוטאָנים, און
די ווייטערע — באנוגענען זיך מיט ווינטשן: „זאל זיין מיט מאזל, מיט גליק און

מיט לאנגע יאָר! פּלוצעם דערהערט זיך א ליארעם — עס קומט אָן די קאפּעלע און אינמיטן, אין א ראָד, די ברויגע זיג וואָרענע מעכטאָנים — זיי קושן זיך לענגער פון אלעמען. די לעצטע גייען אריין יויסעף און ביי רעד.

ראָדל. איצט זאָל זיין די סימכע פארפּולט...
נאפּטאַלע. שפּילט, קלעזמער, א באגעגעניש די מעכטאָנים, די געסט, און קיינעם ניט פארגעסט. (צו גרוינעמען אין א זייט.) צעעפן דעם פּיסק, מארשאלעק.
גרוינעם. צום אלעם ערשטן און פריער פון אלע — א מארש לעקא-וועד כאַסן-קאלע.

קלעזמער שפּילן א מארש, און פון טאַנצעס צימער גייען ארויס די צוויי באַ-בעס מיט די האוודאַלעס אין די הענט, און נאָך זיי, ארומגערינגלט מיט כאווער-טעס, מיט אן אראפּגעלאָזענעם קאַפּ, קומט אָן טאַנצע. הינטער איר — כאַנעלע און עסטער, וועלכע באווייזט נאָך אין דער לעצטער מינוט עפעס א גלעט טאַן אפּן כּופּע-קלייד. קלעזמער הערן אהן שפּילן. די צוויי אלטיטשקע און ביידע מוטערס באזעצן די קאלע אינמיטן זאל אהן א הויכן שטול. די כאווערטעס גע-מען פאנאנדערפלעכטן דער קאלע די צעפּ. די קלעזמער שפּילן א באזעצנס. ביי רעדן שפּילט אזוי, או אינגיכן נעמען זיך באווייזן וויסע טיכלעדן, און ווער פריער, ווער שפעטער, נאָר עס דערהערט זיך א שטיל געווייזן פון עטלעכע יינגערע פרויען. יעקעו וויינט שוין לאנג, נאָר איין ראָדל שטייט, ווי א קאַזעק, און באווייזט ניט קיין טרער. ריווקע ווישט די אויגן זייער איידל, יעדער אויג באוונדער.

גרוינעם (וואקסט אויס אהינטער דער קאלע, ווישט אויס די שווארצע באָרד מיט א רויטן טוך און נעמט זיך זאָגן מיט א ניגן).

נאָשים צידקאַניעס, — שטילער זאָל זיין,
נאָשים צידקאַניעס, הערט זיך איין.
גענוג צו זיין פארהאוועט און צעטראָגן,
הערט בעסער, וואָס דער מארשאלעק וועט אייך זאָגן...
צו דער כּופּע פירט מען דאָך ניט אלע וויילע...
עס שטייט באַ אונדז געשריבן:
איישעס כאַיל אטערעס באאַלאַ,
א טיכטיקע פרוי איז די קרוין פון איר מאן,
און ס'איז אין דעם א טיפער סייכל פאראן,
און ס'איז אין דעם א באהאלטענער מיין,
און קעדיי איר זאָלט בעסער דעם מיין פארשטיין,
וועל איך אייך דאָס אלץ מיט א מאַשעל דערקלערן.
איך בעט נאָר, דער אוילעם זאָל מיר ניט שטערן.

אל ע. שא... שא... שא...
גר וינעם.

אמאל האָט געלעבט א מיילעך,
געלעבט האָט ער רויק, געלעבט האָט ער פריילעך:
זיבן מעלאַכים האָבן פאר אים געקניט,
זיבן מאָל זיבן — זיבן מאלכוס געהיט,
זיבן מעדינעס האָבן אים צינז געטראָגן,
ער האָט זיך אף קיין זאך ניט געקאָנט באַקלאָגן.
נאָר איינמאָל איז א פינצטערער טאָג געקומען,
די שטול אונטער אים האָט זיך וואַקלען גענומען,
די ווענט פונעם פאלאץ ניט זיכער געוואָרן,
דער מיילעך האָט די רו און דעם שלאָף פארלאָרן,
די זיבן מעלאַכים האָבן ווידערשפעניקט,
די היטער — פארטריבן פון פאלאץ דעם קעניג.
די זאך אזוי ווייט, אזוי טיף איז פארגאנגען,
אז דער מיילעך האָט זיך שיר ניט אופגעהאנגען,
און ווייסט איר, פארוואָס דאָס אלץ איז פארלאָפן?
און ווייסט איר, פארוואָס דאָס אלץ האָט געטראָפן?

אל ע. שא... שא... שא...
גר וינעם.

ווייל די קרוין האָט פלוצעם דערקלערט,
אז זי איז דער מיילעך,
און ער איז זי ניט ווערט...
דאָס גאנצע לאַנד איז צעליארעמט, צעוויגט,
די קרוין מיטן מיילעך האָבן זיך צעקריגט.
מע קריגט זיך, מע זידלט, דער אוילעם, ער קוקט
און טראכט זיך: צו וועמען איך האָב זיך געבוקט.
אויס קרוין און אויס מיילעך: אז וויי זיי און ווינד...
דעם נימשל פארשטייט איר דאָך אלע אצינד,
דעם נימשל פארשטייט דאָך אפילע א קינד:
א טיכטיקע פרוי איז די קרוין פון איר מאן,
ווייסט איר נאָר ווען, אויב ס'איז שאַלעם פאראן.

ווען ער איז א מיילעך, איז זי — א קרוין,
און טאָמער פארקערט, איז אן אומגליק — און שוין...
דעריבער ווינטש איך כאָסן-קאלע, אייך ביידן,
די קרוין מיטן מיילעך זאָל זיך קיינמאָל ניט שיידן.
דאָס לעבן זאָל אייך גיין,
ווי איר ווינטשט זיך אליין,
ווענוימאר אַמייין.
קלעזמער! שפילט א וויוואט,
און זאָל מען נאָכן כאָסן גיין.

קלעזמער שפילן א וויוואט. עט לעכע מאנסבילן לאָון זיך גיין אין צימער.
וון דער כאָסן געפינט זיך. די כאווערטעס ארום דער קאלע זינגען די אַפשייד-
ליד. מוזיק האלט אונטער דאָס געזאנג.

ע ר ש ט ע כ א ו ו ע ר ט ע.

זיצט די קאלע אף איר שטול,
און די אויגן זיינען פול, —
אונטערן דעקטוך שיינען זיי,
פול מיט טרערן זיינען זיי.
זאָג אונדז, קאלע, וואָס דו וויינסט,
זאָג אונדז, קאלע, וואָס דו מיינסט?
איז דער כאָסן ווייניק שייין
צי דער ייכעס איז געמייין?

צ ו ו י י ט ע כ א ו ו ע ר ט ע.

ס'איז דער כאָסן שייין און קלוג,
ס'איז דער ייכעס אויך גענוג.
כיוויס אליין ניט, וואָס איך וויין,
ס'גיסן טרערן זיך אליין.

ע ר ש ט ע כ א ו ו ע ר ט ע.

זיצט די קאלע אף איר שטול,
און די אויגן זיינען פול, —
אונטערן דעקטוך שיינען זיי,
פול מיט טרערן זיינען זיי.
זאָג אונדז, קאלע, וואָס דו מיינסט,
זאָג אונדז, קאלע, וואָס דו וויינסט?

איז דער כאָסן קאָרג און אלט,
צי מע גיט דיך אויס מיט גוואלד?

צווייטע כאווערטע.

ס'איז דער כאָסן יונג און מילד
און ער וואָלט מיך אָפגעגילט —
כיוויס אליין ניט, וואָס איך וויין,
ס'גיסן טרערן זיך אליין.

עס ווערט א טויטע שטילקייט. באגלייט פון עטלעכע עלטערע און יינגערע מאנס-
בילן, קומט אן דער כאָסן. די מוזיק שפילט א באדעקנס. דער כאָסן גייט
צו און ווארפט ארום אף טאָנצען דעם זיידענעם דעקטוך. פלוצעם טוט זיך די
קאלע א וואקל און א פאל אף דער ערד. עס ווערט א טומל, א געלאף, א געשריי:
„געכאלעשט... וואסער... אפגיך וואסער... טראָפנס...“ און צווישן אלע געשרייען
דעם כאָסנס שטים.

כאָסן. די פענצטער! די פענצטער עפנט און! און גייט אלע, אלע
ארויס. (ער נעמט זי אן באם פולס און ריבט איר די שלייפן.)
ער שטעמעט מעכונטעסע (אוועקגייענדיק). אז מע האָט אן איי-
גענעם דאָקטער, איז גאָר אן אנדער זאך.
צווייטע. ש... ש... שפילט זיך מיט א דאָקטער.
דריטע. דאכט זיך, וואָס פעלט אזא קינד, קיין איינהאַרע.
פערטע. קיינער ווייסט ניט, וועמען דער שוך קוועטשט, מומינקע.

ביירעך ריסט זיך צוגיין צו טאָנצען. עסטער און כנעלע האלטן אים און.

עסטער. איך בעט דיך, קום, קום אוועק פונדאנען.
ביירעך. ניין, דאָ, דאָ דארף איך זיין.
עסטער. דו טאַרסט דאָ ניט זיין. ביירעך, קום. האָב ראכמאַנעס אף
איר.

ביירעך אָפ.

ראָדל (קומט מיט א גלאַז וואסער). אז אָך און וויי איז מיר, טאַכ-
טער מינע.
כאָסן (גיט איר טרינקען). העלפט מיר זי אופהייבן.
ראָדל און דער כאָסן זעצן זי אוועק אפן שטול. טאָנצע עפנט און די אויגן.

כ א ס ן . נו, ווי פילט איר זיך איצט, בעסער?
 ט א נ צ ע . דער קאָפּ האָט זיך מיר פארדרייט, אין די אויגן געוואָרן
 פינצטער, און איך האָב גענומען פאלן, פאלן, ווי אין א טיפן ברונעם.
 כ א ס ן . מיט אייך האָט עס שוין אמאָל פאסירט?
 ר א ד ל . כאס-כאָלילע, ס'ערשטע מאָל אין לעבן...
 י ע ק ע ו ו (קומט). אָט, אָט האָב איך געבראכט טראָפּנס.
 כ א ס ן . מע דארף שוין ניט! בעסער לאָזט זי צורו. גייט אלע ארויס.
 איר, מעכטן, אויך. (צו זיין מוטער, וואָס קומט אָן.) לאָזט אונדז איבער
 אליין.

א טומל באם ארטינגאנג.

מ ע כ ו ט א נ י ם . נו, נו, וואָס מאכט די קאלע?
 — די קאלע וואָס מאכט?
 כ א ס ן . מעכטענעסטע, פארמאכט דאָרטן די טיר, און זאָל זיין שטיל.
 ר א ד ל (אוועקגייענדיק). זע, טאָכטער מיניע, נעם זיך אין די הענט.
 צייט שטעלן די כופע. (אָפּ).
 ט א נ צ ע (אופשטייענדיק). העלפט מיר צוגיין צום פענצטער... כאפן
 א ביסל לופט. ס'איז מיר זייער שווער... נאָר זאָגן מוז איך אייך...
 כ א ס ן . וואָס ווילט איר מיר זאָגן, טאָנצע?
 ט א נ צ ע . אז דערווייל איז נאָך ניט שפעט... איך וועל אייך דערפאר
 קיינמאָל ניט פארגעסן... קאָלזמאן איך וועל לעבן, וועל איך אייך דאנקבאר
 זיין פאר דעם.
 כ א ס ן . פאר וואָס? וואָס ציטערן בא אייך אזוי די ליפן, טאָנצע?
 ט א נ צ ע . איך האָב צו אייך אן איין-און-איינציקע באקאָשע, א האר-
 ציקע ביטע.
 כ א ס ן . זינט איך קען אייך, האָב איך פון אייך קיין איין הארציק
 וואָרט ניט געהערט. נאָר טאָן וועל איך פאר אייך אלץ... קיין זאך וועט
 מיר זיין ניט שווער.
 ט א נ צ ע . זאָגט זיך אָפּ פון מיר.
 כ א ס ן . א מינוט פאר דער כופע, טאָנצע!
 ט א נ צ ע . איך האָב אייך וויפל מאָל געבעטן.
 כ א ס ן . איך האָב אלעמאָל געמיינט, איר שפאסט, נאָר איצט איז,
 דאכט זיך, ניט די צייט פאר דעם.

ט אָנציע. גראַד איצט איז די רעכטע צייט זאָגן איינער דעם אנדערן
דעם ריינעם עמעס... ווען, אויב ניט איצט? נאָר אויב איר ווילט ניט,
ווייס איך ניט, וואָס איך וועל טאָן...
כאַסן (בייז). לייגט ארויס, לייגט ארויס אלץ מיטאמאָל... איך דארף,
איך וויל, איך מוז וויסן אלץ ביזן סאָף.
ט אָנציע. זאָגן אייך קאָן איך זייער ווייניק: איך האָב נאָר איין האַרץ,
און דאָס האַרץ האָט ליב אן אנדערן...
כאַסן. וועמען?

ט אָנציע. דעם, וואָס ווייסט עפּשער אפּילע ניט דערפּון...
כאַסן. נו, אויב אזוי, איז ניט שרעקלעך... ס'האָט זיך אייך געכאַ-
לעמט, טאָנצע... און פון א כאַלעם, אפּילע פון דעם שענסטן, בלייבט ניט
מער, ווי א כאַלעם... טשע-פּוכא... אף מאַרגן נאָך דער כאסענע וועט פון
דעם אלעס אפּילע קיין זייכער ניט בלייבן. מעכטענעסעטע! מוטער! קומט
אריין.

עס גיט זיך א צעפראל אוף די טיר, און דער זאל ווערט ווידער פול מיט מענטשן,
וועלכע שפארן זיך צו דער קאלע.

ש ט י מ ע נ. נו, דאנקען גאָט, אבי אָפּגעקומען מיט שרעק. מאזלטאָוו
דיר, טאָנצע!

— אין מאזל זאָלסטו לעבן.

— אין א גוטער, אין א מאזלדיקער שאָ.

ג ר ו י נ ע ם.

איצט, כאַסן-צאד, — דעם כאַסן צו דער כּופּע גרייטן.
נעמט פירט אים אריין אין א כּיידער א צווייטן.
מעכטאָנים פון רעכטס און לינקס זאָלן גיין אים באגלייטן
און קלעזמער — מיט פויקן, און טאצן, און פידלען, און פלייטן...
נעמט פירט אָפּ דעם כאַסן אין א באזונדער כּיידער
און גיט אים דאָרט איבער די אייביקע קליידער,
דעם טאלעס און קיטל — צום יום-האדין,
ווייל וויפל דער מענטש זאָל ניט זאָגן: קלוג איך בין —
אַנקומען מוז ער דאָך פאָרט אהין.

דער כאַסן און די מעכטאָנים גייען אריין צו זיך אין צימער.

אצינד, מעכטאָנים פון כאַסן-צאד און קאלעס-צאד, א מאזלטאָוו-טאניץ.

כאווערטעס.

טאנצן וועלן אלע,
אלע מיט דער קאלע,
טאנצן וועלן אלע
א מאזלטאָוו-טאנץ.

אלע גרייטן זיך צום טאנץ.

גרוינעם.

די ערשטע גייט בעקאָוועד-גאַדל
א מאזלטאָוו די מוטער ראָדל.

ראָדל (טאנצט מיט דער קאלע). מאזלטאָוו דיר, טאַכטער מיינע!
(זי צעקושט זיך מיט איר.)

גרוינעם.

דער מאזל זיין זאָל נאָר א גוטער,
א טאנץ וועט גיין דעם כאַסנס מוטער.

רייוקע (טאנצט מיט דער קאלע). מאזלטאָוו, איך האָף צו גאָט, אז
מיינ געוואָרענע טאַכטער וועט מיר פארבייטן א געבאַרענע... מאזלטאָוו
דיר!

צעקושן זיך.

גרוינעם.

דער זיוועג זיין זאָל שטארק און גאנץ,
דער קאלעס באַבע גייט א טאנץ.
די באַבע טאנצט מיט דער קאלע.

ערשטע באַבע. מאזלטאָוו, מיינ קינד. זאָלסט זיך עלטערן מיט
דיין מאן אין אוישער און אין קאָוועד. און איר זאָלט ביידע דערלעבן
מיינע יאָרן.

צעקושן זיך.

גרוינעם.

ניט פארשטערט זאָל זיין די פרייד, —
דעם כאַסנס באַבע טאנצן גייט.

די באַבע טאנצט מיט דער קאלע.

צווייטע באַבע. וואָס זאָל איך דיר ווינטשן, טאַכטער? זאָל דיר
אַנקומען דאָס, וואָס דו ווינטשסט זיך אליין.

צעקושן זיך.

גרוינעם.

אז איינער קינד זאָל גליקלעך זיין,
רעב יעקעו קומט אין קאַן אריין.

יעקעו טאנצט מיט דער קאלע. צעקושט זיך מיט איר, און אַנשטאַט זאָגן איר עפעס
נעמט ער גלייך ווישן זיך די אויגן.

גרוינעם.

וואָס שטייט איר, מעכונטאָנים!
וואָס האָט עס פאַר א פאַנעם!

כאווערטעס.

טאנצן דארפן אלע,
אלע מיט דער קאלע.
טאנצן דארפן אלע
א קאראהאָד.

אלע טאנצן אייניגעם. אין ראָד רייסט זיך אריין אן אַרעמע מומע.

גרוינעם.

שאט, שאט, נאָך ניט אינגאנצן,
די מומע פרומע גייט איצט טאנצן.

פרומע.

שפילט, קלעזמאַרים, מיר א דומע!
כאַטש אן אַרעמע, פאַרט א מומע.
אַרעם איז ניט גוט,
אַרעם איז ניט גוט,
לאַמיר זיך ניט שעמען
מיט אייגענעם בלוט...

טאַנצע פאלט איר אפן האלדן. באגלייט פון מאנסבילן און פרויען, קומט
אָן דער כאָסן. ראָדל זעצט אוועק די קאלע צוריק אף איר שטול.

גרוינעם. מעכוטאַנים, כאָסן־צאד, נעמט דעם כאָסן און פירט צו
דער כופע. קלעזמער! א באגלייטנס!

קלעזמער שפילן. שפילנדיק, גייט איין טייל קלעזמער ארויס נאָכן כאָסן.
ביירעך, יוסעף און נאָך צווייען בלייבן.

און איצט איז קאלעס־צאד געבליבן
די קאלע גרייטן צו דער כופע, זיבן
מאָל זי דרייען ארום כאָסן,
דער זיוועג זאָל אף אייביק זיין געשלאָסן.
אוביזכוס דער מוטער סאַרע
זאָל צו איר ניט צושטיין קיין איגנהאַרע,
אוביזכוס דער מוטער ראָכל, ריווקע און לייען
זאָל זיך מיט איר טאטע־מאמע און גוטע לייט פרייען.
מעכוטענעסטע! וואָס שענער און וואָס בעסער פּרעזט אויס די
קאלע,

דאָס איבעריקע — זאָל איר גאָט זיין מעמאלע.
אלץ, וואָס איר פעלט, זאָל ער איר פארפילן...
און איצט זאָל אונדז דער שפילפויגל א פריילעכס שפילן...

ביירעך שפילט ניט.

נו... נו... שפילפויגל.

שטימען.

א...

— ניט... רעכט...

— ניט רעכט...

— צייט גיין צו דער כופע...

ראָדל לאַזט זיך גיין צו ביירעכן. ביירעך נאָך א קורצן יישעוור־האדאָס נעמט
שפילן — פריער שטילער, לאנגזאם, וואָס ווייטער, שטארקער און מיט מער ברען.
טאַנצע צעוויינט זיך אף א קאַל. עס עפנט זיך די טיר, און עס לויפט אריין
יעשוע און בלייבט שטיין.

יעש יע. וויין ניט, קאלעניו, איך וועל וויינען...
 א שטימ. מאַשניעך; א גוטער סימען!
 א צווייטע. סימען טאָו און מאַזלטאָו.
 א דריטע. טרייבט ארויס דעם מעשוגענעם! געפונען א צייט!
 א פערטע. פירט ארויס דעם צעדרייטן. וואָס קוקט איר אף אים!
 (נעמט יעשניען בא דער האנט און וויל ארויספירן.)
 ביירעך (אויסער־זיך). קיין האנט זאָל זיך צו אים ניט צורירן!
 ביינער וועל איך ברעכן!
 קאלעס באַבע. קיין אַרעמאן טרייבט מען ניט ארויס פאר דער
 כופע.
 כאַסנס באַבע. אמאָל פלעגט מען פאר דער כאסענע מאכן א בא-
 זונדערע סודע פאר אַרעמעלייט.

יעקעוו גייט ארויס אין צווייטן צימער.

ראָדל. זאָרגט זיך ניט, מעכטענעסטע, זייערס, באַרעכהאשעם, גייט
 ניט פארלאָרן ניט פאר דער כאסענע, ניט נאָך דער כאסענע.

יעשניע טוט זיך א זעץ אף דער ערד.

איינער. פארוואָס אף דער ערד?
 יעשניע. פאָרט געענטער צו דער היים. (ער כאפט ארויס א שפיגעלע
 און נעמט עס רייבן מיטן ארבל און זאָגן מיט א ניגון.)

געלעבט האָט א יונגל — יעשניע זיין נאָמען,
 אז ער איז געבאָרן — האָט גאָט געזאָגט: אַמין,
 מאלאַכים געזונגען דעם טאָג האָבן שירע
 און דאָויד האַמילעך געשפילט אף זיין לירע;
 מאַשיעך, וואָס זיצט א געשמידטער אין קייטן,
 דעם טאָג האָט די ווונד זינע אופגעהערט וויי טאָן,
 די שכינע גערוט אפן קינד האָט אין וויגל,
 און איצט איז געבליבן אַט דער, וואָס אין שפיגל.
 שטיל. ביירעך שפילט.

איניינעם מיט אים אף דער וועלט איז געקומען
 זיין זיוועג באשערטער — א בלום צווישן בלומען.

פארפלאנצט איז זי אָבער, די בלום, אין א גאַרטן,
וואָס אים איז פארבאַטן אריינצוגיין דאָרטן,
דער טויער פארשפארט מיט אן אייזערנעם ריגל,
א פארקן פון שטעכיקע שטיינער און ציגל.
און דער, וואָס געבענטשט איז געוועזן אין וויגל,
איז איצטער געבליבן אָט דער, וואָס אין שפיגל.
ביירעך שפילט.

יעקעו (קומט אָן מיט עסנווארג). וואָס צו גאָט, איז צו גאָט...
אלע. שא... שא... רעב יעקעו, לאַמיר שוין הערן דעם סאָף.

יעקעו בלייבט שטיין מיטן טעלער.

יעש'ע.

די בלום האָט אָף זיך דאָן א נידער גענומען:
מיין רייעך פארגעסן זאָל זיין צווישן בלומען.
איך וועל מיטן אייגענעם זאפט זיך פארסאמען,
אויב איך וועל ניט זיין מיט מיין ליבן צוזאמען!
בא וואַלקנס געבעטן זיך: געמט פלאנצט מיך איבער!
בא ווינטן — רייסט אויס מיך און טראַגט מיך אריבער!
צו דעם, וואָס די שכינע גערוט אָף זיין וויגל,
און איצט איז געבליבן אָט דער, וואָס אין שפיגל.

אן אלגעמיינע אופרעגונג. עס קומען אָן צוריק די קלעזמער, וואָס האָבן
באגלייט דעם כאַסן.

נאפטאַלע. גאָט איז מיט אייך, מעכטאָנים, וואָס זאמט איר זיך
אזוי? דער כאַסן ווייסט דאָך ניט, וואָס איבערצוטראַכטן. עס טוען אים דאָך
שוין וויי די פיס שטייענדיק...

גרוינעם. כעוורע קונדייסים האָבן אים שוין געמוזט אינגאנצן
באשטעקן מיט בערלעך.

שטימען. ער קאָן זיך, נעבעך, פון אַרט ניט רירן.

— אָף וואָס האָט איר געדארפט אריינלאָזן דעם מעשוגענעם?

— גיי הייב זיך אָן מיט אן אַרעמאָן.

— וואָס זאָגט איר אָבער אפן מיינע-לאַשן, האָ?

— ניין, וואָס זאָגסטו בעסער אפן שפּילפּויגל? געהערט א לאַשן;
ברעכן ביינער, קלעזמער בלייבט קלעזמער.

פאר דער צייט באווייזט ראָדל אוועקשטעלן אפן שוועל א גאָלדענעם בעכער,
נאָכדעם נעמט זי די קאלע פון לינקס, יעקעוו פון רעכטס און לאָזן זיך צום
אויסגאנג. נאָך זיי אלע מעכטאָנים.

ראָדל (צו טאָנצען, ווייזנדיק אפן בעכער). טרעט אריבער, מיין טאָכ־
טער, זאָל דיר דיין וועג זיין אויסגעבעט מיט גאָלד.

אין טיר וואקסט אויס יעשע מיט צענומענע הענט, ווי א געקרייצטער.

יעשע. ווהיין? ווהיין גייט איר?! דאָ איז דער כאָסן! דאָ איז ער!
ראָדל (לאָזט אָפּ טאָנצעס האַנט און גייט רויק צו צו יעשען). אוועק,
מעשוגענער! דורכגיין לאָז! טאָנצע מינע גייט צו דער כּופּע!

זיי גייען דורך די ערשטע, און נאָך זיי — אלע מעכטאָנים. ביירעך בלייבט שטיין
פון איין זייט, יעשע פון דער צווייטער.

פאַרהאנג

דאָס צווייטע בילד

בא מייען אין שטוב. אלץ זאָגט איידעס וועגן דעם, אז עסטער פאַרט היינט אוועק.
די מאשין — בא דער טיר. בא דער וואנט — א הילצערנע בעט מיט הוילע ברעטער.
פעק מיט בעטגעוואנט און פארשיידענע אנדערע פעק. יויסעף, גרוינעם און
עסטערקע — זיי פראווען זייער אַרעמע געזעגעניש-מאַלצייט. אפן טיש א פלאש
בראנפן. ביירעך פארקלאפט מיט א האק א קעסטל. יויסעף טראָגט אים אונ־
טער א גלעזל בראנפן.

ביירעך. לעכאים, יויסעף, לעכאים, עסטערקע. גרוינעם, נעם גיס זיך
אָן און זאָג לעכאים.

גרוינעם. יויסעף, עמעס, אז אמעריקע איז ערגעץ אונטער דער
ערד?

יויסעף. יא. אז בא אייך וועט דאָ זיין טאָג, וועט בא אונדז אין
אמעריקע זיין נאכט.

גרוינעם. קומט דאָך אויס, אויב אזוי, אז יידן גייען דאָרט נעבעך
אום אין דער פינצטער און מיטן קאָפּ אראָפּ!

ביירעך. גרוינעם, אז יידן זאלן גיין מיטן קאָפּ אין דער הינד, דארפן זיי לעבן ניט אונטער דער ערד, נאָר אַף דער ערד.
גרוינעם (צעלאַכט זיך). וווּ זשע לעבן מיר איצטער? אפן הימל?
ביירעך. צווישן הימל און ערד — אינדערלופטן. וואָס איז מען פאר א מענטש, אז מע פילט ניט די ערד אונטער זיך.
יויסעף. דו מיט דינע געדאנקען, ביירעך, דארפסט גאָר פאָרן, ווייסט ווהיין?

ביירעך. ווידער פאָרן?
יויסעף. יאָ, יאָ, קיין ערעץ-ייסראָעל. דאָרטן וועסטו קאָנען קניען די ערד. א סאך יונגעלייט פאָרן איצט אהין.

ביירעך. געזונטערהייט מיט דער קאפאָטע... ניט פאר אונדזערע ברידער... וואָס וועל איך דאָרטן טאָן? קושן די הייליקע שטיינער?
גרוינעם (מיט א שפאָט). אוי, ביירעך, ביסט דאָך גאָר אן אפיקויר-רעס, אין די הייליקע ערטער קושן ווילסטו ניט, קיין באַרדראָן-פייעס טראַגסטו ניט, מיט קריסטן ביסטו איין גוף און איין נעשאַמע, — היינט וואָס, פרעג איך, ביסטו פאר א ייד? נאפטאָלע פויק איז דאָך גערעכט.
ביירעך. גרוינעם, איך וועל דיר ניט אָפגעבן אנדרייט מינדסטן פינף גער פאר גאנץ נאפטאָלע.

עס קומט אריין כ"ע.

כ"ע. קינדער, אָבער זאל זיין גענוג צו קריגן זיך. זאל כאַטש די לעצטע שאַ זיין שאַלעם אין שטוב.

ביירעך (נעמט באַ כייען פון די הענט א קראַנץ מיט ציבעלעס). קינדער! וואָס-וואָס, אָבער דער מאמעס ציבעלעס וועט איר דאָרט באַ זיך אין אמעריקע ניט האָבן — א נעכטיקער טאָג. א ביסל ביטערלעך, אָבער פאָרט דער מאמעס ציבעלע.

עסטער. אוואדע, אוואדע. דאָס וועלן מיר נעמען מיט זיך. קיין אמע-ריקע.

כ"ע. דאָס האָב איך טאקע אייך געבראכט, קינדער, איר זאָלט דאָרט צעטיילן די אמעריקאנער רייכע קרויוויים. זאָלן זיי אויך פארזוכן א היגע ציבעלע.

יויסעף. אפן יאם, זאָגט מען, איז אויך גוט א ציבעלע מיט זאָלץ. נאָר וואָס איז דאָס מיטן באלעגאָלע? שוין לאנג באדארפט קומען.

עס טער געדארפט אריבערגיין, ייסעף, עפשער האָט זיך באַ אים, אָף אונדזער מאַזל, אַ ראָד צעבראַכן.

כײַע. נאָך דער מאַשין און נאָך דער בעט האָט מען אויך צוגעזאָגט קומען, און מע קומט ניט. איך קאָן ניט זען, ווי עס שטייט באַ דער טיר. עס טער. מאַמע, דו ווייסט, וואָס מיר האָט זיך גאַר געוואָלט פאַרן אוועקפאַרן?

כײַע. וואָס, מײַן טאַכטער?

עס טער. אַריבערגיין צום טאַטן... אפֿן הייליקן אָרט. כײַע. גערעכט, מײַן טאַכטער, איך האָב שוין געטראַכט: זאָגן דיר, צי ניט. זאָל ער זײַן פאַר אײַך אַ גוטער בעטער. קום, איך וועל אויך גיין מיט דיר. (זי טוט אָן אַ טיכל און קלייבט זיך גיין.)

יויסעף. און איך לויף צום באַלעגאַלע. גרוינעם. מע דאַרף שוין אויך גיין. איך האָב נאָך היינט אַפּצוטאָן אַ רעכט שטיקל אַרבעט.

כײַע, עסטער, יויסעף און גרוינעם אָפֿ.

ביירעך (נעמט ווידער פֿון ווינקל די האַק מיט אַן אַפּצווענגע. אַליין). אז ווער ווייסט, ווי בעסער איז? עפשער גאַר אַנטלויפֿן ערגעץ אין דרערד אפֿן דעק, אין אמעריקע — מײַנע אויגן זאָלן דאָס ניט זען. וואָס זאָל איך אָבער טאָן, אז אָן דיר, טאַנצע, לעבן קאָן איך ניט... אז איך באַגעגן דיך, ווערט מיר טאַקע ענג די גאַס, אָבער אז איך וועל דיך ניט קאַנען באַגעגענען, וועט דאָך מיר זײַן ענג די גאַנצע וועלט.

עס עפנט זיך האַסטיק די טיר, און עס לויפט אַריין כאַנעלע.

וואָס איז מיט דיר, כאַנעלע, קוים וואָס דו כאַפּסט דעם אָטעם. כאַנעלע. אוי, ביירעך, אַ גרויסער בראַך האָט מיך געטראַפֿן. ביירעך. שרעק מיך ניט, זאָג גיכער וואָס. כאַנעלע. דער טאַטע... יאָגט זיך נאָך מיר, ער האָט מיך געוואָלט דערהאַרגענען.

ביירעך. וועמען — דיך? פאַרוואָס?

כאַנעלע. אַ בריוו...

ביירעך. פֿון אַנדרייען?

כאַנעלע. אַריינגעפאלן דעם טאַטן אין די הענט. באַהאַלט מיך ער-געץ, ביירעך.

ביירעך (נעמט זי ארום און דריקט צו איר קאפ צו זיין ברוסט).
אבער גענוג, בארויק זיך, דערצייל מיט א טאָלק, פּונוואַנען איז דער בריוו.
כאנעלע. פון פעטערבורג... ער רופט מיך אהין. דיר שרייבט ער
אויך.

ביירעך. און דער בריוו איז ווו?
נאפטאָלע (לויפט אריין). ווו איז זי, די מעשומיידעסטע, מיימעסן
וועל איך זי, דעם קאָפּ אראָפּנעמען! (ער בייגט זיך אָן און כאַפּט די האַק,
וואָס בייַרעך האָט געהאַלטן.) איידער פאר דעם שוואַרציאָר, בעסער פאר
דעם מאלקאמאָועס! (ער גייט צו צו בייַרעך.) וואָס האָסטו זי אַרומגע-
נומען? באַהאַלטסט זי פון מיר. וועמעס טאַכטער איז זי? דייַנע, דו האָסט
זי געהאַדעוועט, דאָס ביסטו גאָר דער שאַדכן אירער, דו?
ביירעך (זייער רויק). אייך געפעלט ניט דער שאַדכן, וועט איר אים
ניט באַצאָלן קיין שאַדכאַנעס, דערפאַר אָבער אַף איר כאַסענע וואָלט איך
שוין יאָ געשפּילט. אזא יאָר מיר, וואָס פאַר א טייערער מענטש דער
כאָסן איז.

נאפטאָלע. מעשומעדו! זאָל מײַן נאָמען ניט הייסן נאפטאָלע, אויב
דו וועסט אויסהאַלטן ייִדישקײַט... לאָז זי אָפּ, זאָגט מען דיר!
ביירעך. נאפטאָלע, די האַק, די האַק וויזט אהער! אָבער טייקען?
די מיינוט... נו, מיט גוטן ווילט איר ניט?
נאפטאָלע. ניין, זאָל זי מיר פּרױער געבן א שווע, אז פון היינט
אָן ווערט זי מיט אים אויס כאַווער-לאַפּ.
ביירעך. איר אַקשנט זיך נאָך, נאפטאָלע. אנו קאַרשט, כאַנעלע, טו א
קוק אין פענצטער, צי עסטער גייט ניט.

כאנעלע גייט אָפּ אין א זינט. בייַרעך כאַפּט אָן נאפטאָלען בא דער האַנט און
רייסט ארויס די האַק מיט גוואַלד.

פו, פאַרמאַטערט זיך. ווי קומט גאָר צו א יידן אזא רעציקע? (ער זעצט
אוועק נאפטאָלען אַף א שטול און בלייבט א קורצע צייט שטיין לעבן אים.
נאפטאָלע פּרוּווט עטלעכע מאָל אופּשפּרינגען פּון אַרט. בייַרעך זעצט אים
צוריק אוועק.) זיצט, רוט זיך אָפּ, איר סאַפעט אזוי, ווי איר וואָלט אָפּגע-
שפּילט דריי כאַסענעס מיטאַמאַל.
נאפטאָלע (דורך טרערן). בעסער וואָלט איך אָפּגעשפּילט איין לע-
וויצע — וואָלט איך וויסן אַן עק, א סאָף, טשאַרטעבעריי?
כאנעלע. טאטע, דאָס וועסטו קיינמאַל ניט אַנווערן.

נאפטאלע. אויב דעם גויס קושן זיינען דיר טייערער פון דעם טאטנס
טרערן — זאל איך עס גאר בעסער ניט דערלעבן. (ער צעוויינט זיך.)
ביירעך. עך, נאפטאלע, רעדט איר דאך גאר נארישקייטן אפן ניכ-
טערן הארצן. (ער דערלאנגט אים א קאָס.) נעמט און לאַמיר זאָגן לעכאָים.
נאפטאלע שטייט אָפּ ביירעכס האנט, קערט איבער דעם קאָס אף דער ערד און
לויפט ארויס.

נו, וואָס וועסטו איצטער זאָגן?
כאנעלע. אף אים, פארשטייט זיך, איז א ראכמאַנעס.
ביירעך. אדעראבע, ס'איז דאך בא דיר אין די הענט.
כאנעלע. ביירעך, דו זאלסט אזוי זאָגן!
ביירעך. איך לאך, כאנעלע, איך לאך. זאָג מיר טאקע, וואָס הערט זיך
דאָרטן?
כאנעלע. פון נאך דער כאסענע אָן בין איך בא זיי אין שטוב ניט
געווען. איך האָב אָבער געהערט, די יונגע פאָרן אוועק קיין אויסלאנד.
ביירעך. וווהיין?
כאנעלע. ווו איז דאָס אויסלאנד, ווייס איך ניט. איך האָב געהערט,
מע זאָגט אויסלאנד, זאָג איך אויך.

עס עפנט זיך די טיר, און אפן שוועל בלייבט שטיין טאַנצע. אין האנט בא
איר א היפש פעקל. זי דערזעט כאנעלען, זי טוט אף איר א קוק דערשראָקן און
פארצווייפלט.

טאַנצע. א גוטן אָוונט.
ביירעך (קאָן נאָך אלץ ניט קומען צו-זיך). א גוטיאָר דיר... אייך,
טאַנצע. (ער כאפט איין שטול, א צווייטן און טראַגט איר אונטער.) זיצט,
עסטערקען דארפט איר?
טאַנצע. זי איז ניטאָ אין שטוב?
ביירעך. ניין.
טאַנצע. און די מוטער?
ביירעך. אוועק מיט איר עפעס איינקויפן אפן וועג.
כאנעלע. איך וועל גיין זיי א רוף טאָן. (אָ.)
ביירעך פארשפארט אהינטער איר די טיר.

ט א נ צ ע. וואָס טוט איר? באַם זינען זייט איר?
 ביי רעך (שפארט אָפּ די טיר צוריק). זאָגט, צוליב וואָס זייט איר
 געקומען?
 ט א נ צ ע. איר זעט דאָך, געבראכט מיט זיך עסטערן אפן וועג.
 ביי רעך. און גאָר? איך האָב געהערט, איר פאָרט אויך אוועק.
 ט א נ צ ע. יאָ.
 ביי רעך. פאָרט ניט.
 ט א נ צ ע. איך מוז.
 ביי רעך. אַף אלעמאַל?
 ט א נ צ ע. איך וואָלט וועלן קיינמאַל מער זיך ניט אומקערן. (און צע-
 וויינט זיך.)
 ביי רעך (גייט צו און טוט זי א קוש אין קאָפּ). טאַנצע...
 ט א נ צ ע (טויליעט זיך צו צו אים). איך וואָלט, דאכט זיך, אַט אזוי
 געבליבן זיצן דאָ.
 ביי רעך. איך וועל דיך ערגעץ ניט לאָזן.
 ט א נ צ ע. איר זייט עלטער פון מיר, ביירעך, און זייט נאָך גאָר א
 יינגל. איר פארשטייט ניט, — איך בין דאָך שוין א ווייבל... מע וועט דאָך
 אַף מיר טייטן מיט די פינגער — אַט גייט די, וואָס איז אנטלאָפן פונעם
 מאַן.
 ביי רעך. דאָך צו מיר, טאַנצע...
 ט א נ צ ע. יאָ. מע וועט טאקע זאָגן: אנטלאָפן מיט ביירעך דעם קלעז-
 מער.
 ביי רעך. טאַנצע, פארוואָס זאָגט איר אלעמאַל אזוי?
 ט א נ צ ע. ניט איך, זיי אלע ארום וועלן זאָגן.
 ביי רעך. זאָלן זיי זאָגן, אבי ניט איר. לאַמיר ביידע אוועקפאָרן פונ-
 דאנען.
 ט א נ צ ע. איך קאָן ניט.
 ביי רעך. וואָס זשע זייט איר געקומען?
 ט א נ צ ע. זייט אַף מיר ניט בייז, ביירעך. איך ווייס אליין ניט, צוליב
 וואָס, איך האָב אייך אזויפיל געהאט צו זאָגן, און מיטאַמאַל איז אלץ
 ארויסגעפלוין פון קאָפּ... אנטלויפן? ווהיין?
 ביי רעך. וווּ די אויגן טראָגן. איך שווער אייך... באַ מיינ מאמעס גע-
 זונט — אייך וועט קיין זאך ניט פעלן. (ער גייט און כאַפּט די האַק). איר
 זעט, איך האָב געזונטע הענט: האקן האַלץ וועל איך, שלעפן וואסער, גראָבן

ערד, שפילן... שפילן אזוי, אז פון שטעטל צו שטעטל, פון שטאָט צו שטאָט זאל מען איבערגעבן: דער שפּילפּויגל פּאַרט און מיט אים זיין טאַנצע — א קאָועד זאל זיין פאַר זיי א קוק צו טאָן אַף דיר.

ט אָ נ צ ע. און אלעמאַל וועט איר טראכטן אזוי?

ב י י ר ע ך. ביז די פידל וועט ניט ארויספאלן פון די הענט.

ט אָ נ צ ע. און פון וואָס וועלן מיר לעבן, ביירעדן?

ב י י ר ע ך. (פאַרלאָרן). וואָס הייסט? איך וועל דאָך שפּילן...

ט אָ נ צ ע. אלץ אַף כאסענעס?

ב י י ר ע ך. גלייך נאָך יאָמטעוו פאַר איך אוועק לערנען... אין פעטער-

בורג.

ט אָ נ צ ע. אין פעטערבורג? און ווו וועט איר דאָרט זיין?

ב י י ר ע ך. בא אנדרייען.

ט אָ נ צ ע. באהאלטענער הייט?

ב י י ר ע ך. ער האָט אויך אמאַל ניט ווו צו זיין, וועלן מיר זיין איננינעם.

ט אָ נ צ ע. און אז מע וועט אייך כאפן און ארויסטרייבן?

ב י י ר ע ך. וועל איך נאָכאמאַל קומען.

ט אָ נ צ ע. און אזוי די גאַנצע צייט?

ב י י ר ע ך. ביז מע וועט ניט צעברעכן די זאלן, הערנדיק, ווי איך שפּיל.

ט אָ נ צ ע. און דעמאַלט וועט איר אויך געדענקען וועגן מיר?

ב י י ר ע ך. אז איך וועל זיך לייגן שלאָפן אַף דער ערד א הונגעריקער,

א פאַרפּראָרענער און וועל זיך דערזען, כאָטש אין כאַלעם, וועל איך זיך

צעשמייכלען א גליקלעכער, און אז דער זאל וועט דונערן פון פּאַטשע-

רני, — וועל איך אויך צווישן אלעמען זוכן דיך.

זיי כאפן זיך ארום און באהעפטן זיך אין א לאנגדויערנדיקן קוש און באמערקן ניט, ווי אפן שוועל וואקסט אויס ראָדל. ראָדל גייט צו אומבאמערקט און לאַזט אראָפּ טאַנצען א פייערדיקן פּאַטש. ביירעדן און טאַנצע בלייבן שטיין, ווי געליימטע.

ראָדל. קלעזמערק! דו פאַרשטייסט כאָטש, אז דעם פּאַטש האָב איך

געגעבן דיר.

ב י י ר ע ך. אוואדע, אוואדע מיר.

ראָדל נעמט אָן טאַנצען בא דער האנט.

ביירעך (שטעלט זיך אוועק צווישן טאָנצען און איר). זי וועט ער-
געץ ניט גיין!

ראָדל (פארמעסט זיך אף ביירעך). און דאָס איז איר.
ביירעך (כאפט זי בא דער האנט). אויב איר וועט גלייך ניט אוועק
מיט גוטן, וועט מען אייך באלד ארויסטראָגן.

ראָדל. וואָס? קלעזמערק!
ביירעך. אייער גליק, וואָס איר זינט טאָנצעס מאמע, איך וואָלט אייך
דאָ באלד אָפגעשפילט א כאסענע!

ראָדל. קלעזמערק! קאטאַרוזשניק! ארעשטעווען וועל איך דיר, דיין
סליאד זאָל דאָ אין שטאָט ניט זיין. אויסרייסן וועל איך אייך אלעמען פונר-
דאנען מיטן וואָרצל.

טאָנצע. מאמע! עס וועט דיר ניט העלפן. אהיים וועל איך ניט גיין.
ראָדל. אויסוואָרף! וועמען זאָגסטו עס? דער מאמען דינער! איך האָב
גאַרניט געהערט, טאָנצע!

ביירעך. גוט, גוט, טאָנצע.
ראָדל (כאפט זיך פארן הארצן). אוי, קלאפירן וועל איך! (און טוט
א פאל אפן שטול). א דונער האָט מיך דערשלאָגן!
טאָנצע. מאמע!

ראָדל (א צעבראַכענע). אף וואָס האָב איך דיר געדארפט האָבן אף
דער וועלט. בעסער וואָלסטו בא מיר אויסגערונען אין בויד. (פלוצעם גיט
זי זיך א שטעל אוף). קום, קום, טאָנצע, אויב דו ווילסט ניט פארשווארצט
ווערן אף דער-וועלט... און אף יענער-וועלט... פאר ניט הערן טאטע-מאמע
שווייגט ניט גאָט... פארגעס ניט, אז דו האָסט שוין א מאַן...

טאָנצע לאָזט זיך גיין.

ביירעך. דו גייסט אוועק, טאָנצע?
טאָנצע (אפן שוועל). פארגעס מיך ניט, ביירעך... (און גייט ארויס).
ביירעך. אויב איך וועל נאָר לעבן, וועסטו זיין מיניע... (א רעגע
בלייבט ער שטיין, נאָכדעם לויפט ער צו צום פּענצטער). טאָנצע, מע האָט
דיך בא מיר צוגענומען.

פּונווייטן דעהערט זיך מוזיק. די קאפעלע דערנענטערט זיך. עס קומען
יויסעף, עסטער, כּייע, דער באלעגאַלע.

באלעגאַלע. א גוטן אָונט זאָל זיך אין דיר אריינכאַפן, ביירעך.

ביירעך שוויגט.

וואָס שטייסטו מיר עפעס, ווי א נעכטיקער. נעם קאַרשט פאר א ברעג די מאשינע.

ביירעך גייט אריין אין צווייטן צימער.

נו, וועל איך שוין נעמען אליין. מע דארף זיך צוהילן, אניט וועט אונדז דער פאָיעזד אָנפייפן. (ער טראָגט ארויס די מאשין.)

עס קומט אָן גרוינעם און די גאנצע קאפעלע.

גרוינעם.

אהא, אבי ס'איז נאָך דאָ די בעט,

איז נאָך ניט שפּעט.

קלעזמער! עס פאַרט פון אונדז אוועק

יויסעף קלארנעט

אין א ווייטן וועג.

און קעדיי עס זאָל ניט ווערן איבערגעריסן

צווישן אונדז דער בונד,

איז לאַמיר אים אָפּשפילן א זינגעוונט.

יויסעפן און זיין קאלע עסטער,

פון אלע עסטערס דער בעסטער...

באלעגאַלע (קומט אריין). הא, די כעוורע קלאפערס זינען דאָ...

נו, אדעראבע, דערלאנגט עפעס א רעכטעס — עס זאָל א נעם טאָן ביז אין טאטן אריין.

נאכמען. ווער זשע וועט אונדז שפילן קלארנעט און יויסעפן?

מעני באס. די ניקפע זאָל זי נעמען, די אמעריקע — צוליב איר

וועלן מיר דאָ אלע אוועקלייגן די ציינער אף דער פאָליצע. מע פליט, מע

לויפט, ווי פון א סרייפע, און פרעג מיך בעכירעם, וואָס? א באַכער מיט

א מיידל — מע באווייזט נאָך ניט אַפּווישן די נאָז — אהא, מע פאַרט שוין,

מע פליט...

נאכמען. מע זאָגט, ס'איז דאָרט אן אויסכאפעניש אף שיינע מיידל-

לעך. טאקע עמעס?

פייטל. וואָס זשע פאָרן אהינצו די מעסע?

הירשעלע. ווייל אין אמעריקע, זאָגט מען, איז קיין זאך ניט מיסע.

באלעגאַלע. מאַלאַדיעץ, הירשל, מאַלאַדיעץ. מיר וועלן, דאכט זיך,

אלע דארפן פארקויפן די פאטרעכעס און זיך אוועקשלעפן אהין — ס'איז שוין דאָ ניטאָ באלד וועמען צו פירן.

מעני באס. זאל איך אזוי געזונט זיין, אז דאָס איז נאָר א מעשוגאס, אן איינריידעניש. זעט איר דאָך, אז ביירעך וויל ניט, פאָרט ער ניט. פאר-טיקע שיפסקארטעס אָפגעשיקט צוריק.

גרוינעם. פארוואָס ביירעך פאָרט ניט, וועט איר ניט פארשטיין. אָט, דאכט זיך, אזוי איז וואָס? ביירעך, ביירעכקע שפילפויגל. אָבער אָט וועט איר זען, וואָס מיט אים וועט זיך אָפּטאָן אין א צוויי-דריי יאָר ארום.

הירשעלע. איי וועט ער סמאליען א וועלט!

גרוינעם. מיר זיינען אף אים גאָר קיין מעווינים ניט.

נאכמען. טאקע עמעס, אז ער פאָרט אוועק אזש קיין פעטערבורג? טאקע עמעס?

פשיטל. אָט וועט איר זען, אין צוויי-דריי יאָר ארום וועט ער אפילע ניט וועלן ריידן מיט אונדז, ניט נאָר שפילן.

גרוינעם. שויטע בען פיקהאָליץ! קענסטו ניט ביירעכן? איר ווייסט, ווער ביירעך איז? ניין, איך שווער אייך בא מיין יידישקייט, אז איר ווייסט ניט. איר הייבט אים אפילע ניט אָן צו קענען! זינט גאָט האנדלט מיט קלעז-מער, איז נאָך אזא קלעזמער ניט געווען...

פון צווייטן צימער דערהערט זיך ביירעכס שפילן, אלע בלייבן אָפהענטיק. כײַע און עסטער בלייבן זיצן בא די פעק. דער באלעגאַלע האלט ניט אויס און נעמט מיטן ארבל ווישן די אויגן.

קלעזמער!

קלעזמער שפילן א מארש. עס ווערט לעבעדיקער. דער באלעגאַלע קריכט אריין אינווייניק און נעמט די ליידיקע בעט מיט ביידע הענט און טראָגט מיט שוועריקייט ארויס.

זעסט, זי וויל ניט ארויסגיין, די בעט.

כײַע. אף אָט דער בעט האָב איך זיי ביידן געהאט און אויסגעהאָדע-וועט. און אלעמאָל אין דאכקעס, אין... אָרעמקייט, און איצטער... (וויינט).

ביירעך (קומט אריין). מאמע, וויין ניט! (און צעוויינט זיך אליין).
באלעגאַלע. נו, נו, גענוג מאכן מאכזאָקעס, גיט א קוש די מעזוזע און לאַמיר פאָרן.

מע נעמט זיך פאר די פעק.

כי יע. זעצט זיך צו, קינדער, פאר אזא ווייטן וועג.

יויסעף און עסטער זעצן זיך.

איר האָט דאָ גאַרניט פארגעסן? גאַרניט ניט געלאָזן?
עסטער. דיר, מאמע! (און פאלט איר אפן האלדז).

יויסעף צעקושט זיך מיט ביירעכן, דערגאך מיט כניען. ביירעד, יויסעף
און עסטער גייען ארויס. פונדערווייטנס הערט זיך דאָס שפילן פון דער
קאפעלע. עסטער וויל זיך אומקוקן נאָכאמאל אף דער לידיק געבליבענער שטוב.

כי יע. טאַכטער מיינע, אומקוקן זיך אף צוריק טאַר מען ניט.

אלע גייען ארויס. א קורצע וויילע איז די שטוב פוסט. יעש?ע קומט אריין,
קוקט זיך ארום און גייט אריין אין צווייטן צימער. כי יע קומט אָן און בלייבט
שטיין אפן שוועל, דער קאַפּ אָנגעשפארט אָן ביישטידל פון טיר. יעש?ע
באווייזט זיך. כניע באמערקט אים ניט. ער גייט צו צו איר אף די שפיץ פינגער.

יעש?ע. מאמע, וויין ניט. איך וועל וויינען פאר אלעמען... פאר אלע
מען וויינען וועל איך, יעש?ע.

סאָף פון צווייטן אקט

דריטער אקט

דאָס ערשטע בילד

פעטערבורג, בא וואלעריאן פעטראוויטשן אין שטוב. דער טיש געגרייט מיט שפיז און ווייץ. אף דער וואנט — עטלעכע פארטרעטן: פושקין, בעקראסאוו, בעטהאָוען. בא דער וואנט — א דיוואן מיט הארטע קישעלעך אָנשטאַט א ווענטל. באם פענצטער — א ראַיאָל. דערביי אן עטאזשערקע מיט ביכער און נאָטן. וואלעריאן פעטער אַ וויטש — אן אלטיטשקער מיט מילך־ווייסע האַר (פריער אין א סאמעטענעם פידזשאקל, דערנאָך אין א שווארצן סורטוק) — פאַרעט זיך באם טיש. ציילט און שטעלט איבער די טעלער פון איין אַרט אפן צווייטן, ווי ער וואָלט זוכן א פאסיק אַרט פאר זייער א געהויבענעם גאסט. יעדעס מאָל, וואָס ער דארף זיך איינקוקן, כאפט ער אראָפּ די בריילן.

פּראָפּעסאָר. אַלינקא! אַלינקא! אנו, נו, קום אהער.

עס קומט אָן אַלא אַין א לאנגן שווארצן קלייד מיט א הויכן קאַלנער, די האַר פארבאַרשטן גלאט מיט א גלייכן שרונט אינמיטן.

איז וואָס זאָגסטו, הא? דער זאל האָט זיך געבראַכן? זיבן מאָל ארויסגערופן! א... א... אַט דאָס הייסט א טריומף! די בעסטע קאריערע! גוט, גוט, וואָס איך בין ניט געגאנגען! — מיין הארץ וואָלט עס גאַרניט אויסגעהאלטן, דער־פאר האָב איך אלץ דאָ צוגעגרייט... זאָג, אַלינקא, זאָג: וואלעריאן פעטראַ־וויטש, איר זייט א מאַלאַדיעץ...

אַלא (טוט אים א קוש אין שטערן). און די געסט דינע שפעטיקן זיך, פאפא.

פּראָפּעסאָר. ניט פּינן פּון זייער זינט.
 אַלגא. איך שטעל זיך פאַר, וואָס עס וועט זיך אָפּטאַן מיט אונדזער
 יונגן מאַעסטראַ, ווען ער וועט דאָ טרעפן אזויפיל געהויבענע געסט... אז
 ער איז ארויס שפּילן, פאפא, האָט בא אים פון די אויגן געשפּריצט פּייער.
 פּראָפּעסאָר. אַ, טאַכטער... עפעס צופיל קוקסטו זיך צו צו אים...
 (ער דראַעט איר מיטן פינגער.) מאַכט ניט אויס... מאַכט ניט אויס... ער
 איז א גרויסער מוזיקאַנט... זייער א מוזיקאַליש פּאַלק...
 אַלגא. געפּינסט אָבער ניט, פאפא, אז א ביסל איז ער א ווילדער —
 דאָס גאַנצע אופירן זיך, די מאַנירן...
 פּראָפּעסאָר. א, דאָס אלץ וועט אָפּפאלן, אַלינקא, ווי שאַלעכץ.

עס עפנט זיך די טיר, און עס קומען אָן סערגיי מיכזלאָוויטש און
 זיין פרוי סאַפּיאַ אנדרייעוונאַ. זי טראַגט א גרויסן בוקעט בלומען.

סאַפּיאַ אנדרייעוונאַ. א גוטן אָונט, וואלעריאַן פעטראָוויטש,
 אַלינקא.

פּראָפּעסאָר. א גוטן אָונט, סערגיי מיכזלאָוויטש, סאַפּיאַ אנדרייעוו־
 נאַ. (ער קושט איר די האַנט.)

סאַפּיאַ אנדרייעוונאַ. דאָס איז אייך, פּראָפּעסאָר. (גיט אים
 איבער דעם בוקעט.) פאַר אייער אַרבעט, וואָס האָט געגעבן אזעלכע
 פּרוכט...

פּראָפּעסאָר. א דאַנק, א דאַנק, סאַפּיאַ אנדרייעוונאַ. (ער נעמט אַראָפּ
 די שפּאַקולן און ווישט זיי אויס.) פאַר די לעצטע דריי צענדליק יאָר האָב
 איך נאָך אזא שילער ניט געהאַט. הא, מיכזלאָוויטש, וואָס זאָגט עפעס די
 קריטיק אָף אונדזער באַריס לואָוויטש?

סאַפּיאַ אנדרייעוונאַ און אַלגא גייען אַריין אין צווייטן צימער.

סערגיי מיכזלאָוויטש. די קריטיק זאָגט, אז דאָס איז א בריי
 ליאַנט, וואָס איר, וואלעריאַן פעטראָוויטש, האָט אופגעהויבן פונעם מיסט.
 פּראָפּעסאָר. אזא קאַפּשווינדלענדיקע קאַריערע, הא, סערגיי מי
 כזלאָוויטש! וואָס איך האָב אָבער געהאַט אויסצושטיין פונעם גראַדאַנאַ-
 טשאַלניק, ביז מע האָט דעם קאַנצערט דערלויבט. (ווייזט אָף די פינגער.)
 דריי מאָל געשריבן — איך און מיינע גוטעפּריינט — מיט גוואלד, מיט
 גוואלד ארויסגעריסן. און אז אלץ איז שוין געווען פאַרטיק, האָט זיך באַ-
 ריס לואָוויטש אָפּגעזאָגט פונעם קאַנצערט. אזא באַצוונג, זאָגט ער, באַליי-

דיקט אים א סאך מער, ווי דאָס, וואָס ער דארף אלע וואָך זוכן אן אנדער נאכטלעגער.

ס ע ר ג י י מ י כ ז י ל א ו ו י ט ש. איך פארשטיי, ער טאָר זיך אָבער דאָך ניט געפינען אין פעטערבורג.

פ ר אָ פ ע ס אָ ר (טוט א מאַך מיט דער האנט). אה... (באווייזט מיטן פינגער). אף איין מאָנאט קוים אויסגעבעטן צוליבן קאַנצערט.

אַ ל ג א (אריינקומענדיק). פאפא, דער הער דיריזשאָר וועט אויך קוֹר מען?

פ ר אָ פ ע ס אָ ר. יאָ, יאָ, אַלינקא, ער האָט צוגעזאָגט.

עס עפנט זיך די טיר, און עס קומט אריין ביי רעך אין א שווארצן פראק מיט א פידל אין א שידד. אלע באגעגענען אים מיט א בראוואָ-פאטשעריי.

פ ר אָ פ ע ס אָ ר. מיר גראטולירן אונדזער מאעסטראָ מיט זיין קאָפּ שווינדלענדיקן טריזומף!

א ל ע. בראוואָ, בראוואָ!

ב י י ר ע ד. איך דאנק אייך פון טיפן הארצן, פראָפעסאָר.

זיי כאפן זיך ארום און צעקושן זיך.

ס ע ר ג י י מ י כ ז י ל א ו ו י ט ש דריקט די האנט ביירעכן.

ס אָ פ י א א נ ד ר י י ע ו ו נ א. מיינע בעסטע ווונטשן... פידלער זיינען מיין שוואכקייט.

ביירעך קושט איר די האנט.

אַ ל ג א (צו ביירעכן). איר האָט היינט געשפילט אויסערגעוויינלעך, באַריס.

ב י י ר ע ד. ניין, ניין, איך וואָלט ניט געזאָגט.

אַ ל ג א. איר זייט דאָך מיט זיך קיינמאָל ניט צופרידן.

ב י י ר ע ד. אַלגא וואלעריאנאָווא, אז איך וועל זיין צופרידן מיט זיך, וועט איר מיט מיר זיין ניט צופרידן.

עס קומט אן דער דיריזשאָר און א זינגערן פון טעאטער.

פ ר אָ פ ע ס אָ ר. מיינע ליבע געסט, זייט באקאנט. אונדזער בארימטער דיריזשאָר לעוו אלעקסאנדראָוויטש, נאטאליא סעמיאָנאָווא — אונדזער פּרעכטיקע אַרטיסטן, אונדזער אופגייענדיקער שטערן — באַריס לואָוויטש.

זיי גריסן זיך.

דיריזשאר, א, סאָפּיאַ אנדרייעוונא, שוין א צייט אייך ניט געזען.
(ער קושט איר די האנט.)

עס קומט אן יעוויי גריגאריעוויטש.

יעוויי גריגאריעוויטש. גוטן אָונט, א גוטן אָונט, מיינע
הערן. (גריסט זיך מיט אלעמען.)
דיריזשאר. גוטן אָונט... יעוויי גריגאריעוויטש! וואָס וועט איר
זאָגן אף אונדזער נייעם שטערן?

יעוויי גריגאריעוויטש. איך? דאָס אייגענע, וואָס אלע, ווייל...
פריער פאר אלץ, הער דיריזשאר, בין איך א מוזיקאנט, און מוזיק איז
אויסער יעדער נאציע, אזוי ווי וואסער און לופט, ליכט און פינצטערניש.
סערגיי מיכילאָוויטש. איר זייט ניט גערעכט, יעוויי גריגאָ-
ריעוויטש, ניט גערעכט! קיין געביט פון קונסט לעבט ניט אין דער גע-
שיכטע פונעם פאלק, אזוי ווי מוזיק. מוזיק איז דער געוויסן, די נעשאַמע
פונעם פאלק...

דיריזשאר. ריינדן אזוי קאן נאָר דער, וואָס האָט זיך פון איין פאלק
אָפּגעריסן און צום צווייטן ניט צוגעשטאנען...
פראַפּעסאר. מיינע ליבע געסט, איר האָט פארשפעטיקט. איך בעט
צום טיש... (ווי צו זיך אליין.) שוין לאנג ניט געהאט אזא פארגעניגן...
אלינקא, דו זעץ זיך דאָ.
נאטאליאַ סעמיאָנאָווא. צו מיר, אַלגא וואלעריאַנאָווא. קומט
זעצט זיך אוועק דאָ, לעבן מיר.

אַלגא זעצט זיך אוועק צווישן איר און דעם דיריזשאר, ביירעך — אנטקעגן.
פראַפּעסאר. סערגיי מיכילאָוויטש, איר זייט א היימישער מענטש,
גיסט אן די באַקאלן, און לאַמיר אופהייבן א טאַסט.
סערגיי מיכילאָוויטש. די מינוט, די מינוט. (ער גיסט אן די גלעז-
זער.) דעם ערשטן טאַסט לייג איך פאָר פאר דעם, בא וועמען מוזיק איז
דאָס לעבן און דאָס לעבן איז מוזיק. פאר אונדזער הארציקן וואלעריאַן
פעטראָוויטש!

אלע. בראוואַ, בראוואַ!

פראַפּעסאר. וואָס בין איך? איך בין דאָך נאָר א פראַסטער שלי-
פער פון טייערע שטיינער.

סער גיי מיכלאָוויטש. וואלעריאן פעטראָוויטש, שלזפנדיק, גיט
איר זיי צו אייער שיין און דערפון ווערן זיי נאך טייערער.

אלע פאטשן בראוואָ.

נאטאליא סעמיאָנאָווא. און איצט לייג איך פאַר א טאַסט
פאר דעם, וואָס האָט אונדז היינט אלעמען באצויבערט מיט זיין טאלאנט.
(צו בירעכנ.) און דערלויבט מיר פערזענלעך אויסדריקן אייך מיין דאנק
און מיין באווינדערונג. איך האָף, אז גאָר אינגיכן וועלן מיר זען אייער נאָ-
מען צווישן די הערלעכסטע מוזיקאנטן פון ראסייע.

אלע. בראוואָ, בראוואָ!

דיריזשאָר. זייער מעגלעך, זייער מעגלעך. פריער גאָט, דערנאָך...
מיר...

אַלגא. איך טרינק פאר דעם, וואָס האָט שוין גיט איין טאָ-
לאַנט בארימט געמאכט אין ראסייע און אין אייראָפּע, און אף דער גאנצער
וועלט! (זי טראָגט אונטער איר באַקאל צום דיריזשאָר.)

סאַפּיאַנדרייעווא. איך האָב אָבער זיי פאַרויסגעזאָגט אזא
גלענצנדיקע קאריערע. (צו יעוסיי גריגאָריעוויטש.) פידלער זיינען מיין
שוואַכקייט.

יעוסיי גריגאָרייעוויטש. איך וויל אויך אופהייבן א טאַסט פאר
וואלעריאן פעטראָוויטשן, וואָס האָט מיט זיין האַרעוואניע, מיט זיין פאַ-
טערלעכער זאָרג געהאַלפן דעם יונגן, הויך טאלאנטירטן באַריס לואָוויטש
אריבער פונעם שמאַלן וועג פון יידישער מוזיק אפן ברייטן שליאך פון דער
רוסישער און אלמענטשלעכער קונסט... און אייך, באַריס לואָוויטש, גראָ-
טוליר איך פון טיפן הארצן און ווינטש אייך וואָס גיכער זיך באַפרייען
פונעם יידישן קלעזמער, וואָס באַגלייט אייך נאָך אמאָל... זעלטן, נאָר
ס'טרעפט.

ביירעך (שטייט האַסטיק און). דערלויבט מיר אויך עטלעכע ווער-
טער.

אלע. ביטע, ביטע.

ביירעך. ערשטנס, וויל איך אַפּדאנקען פארן גרויסן קאָוועד, וואָס
איר האָט מיר אלע פארשאפט גיט נאָך מינע פארדינסטן... פאר דער
פריינטשאפט און ליבלעכקייט, וואָס איך האָב באַגעגנט דאָ אין שטוב, וואָס
איז מיר געוואָרן מיין צווייטע היים, באַזונדערס וואלעריאן פעטראָוויטשן,
וואָס האָט אוועקגעלייגט זייער א סאך מי, איך זאָל קאָנען זיצן אַט דאָ,

צווישן אייך. הארציק דאנקען וויל איך אײך מיין נאָענטסטן פּריינט אָלגא וואלעריאנאָווא — אָלינקא. אייך... (ער דריקט איר די האנט.) און איצט ווילט זיך מיר זאָגן עטלעכע ווערטער דעם...

ס ע ר ג י י מ י כ נ י ל א ו י ט ש. יעוּוּס יי ג ר י ג אַר י ע ו ו י ט ש ן...

ב י י ר ע ך. יא, איך מיין איך, איך, יעוּוּס יי ג ר י ג אַר י ע ו ו י ט ש. ס'קאָן זײן, אז הערנדיק, וויאזוי איך שפּיל, דערמאָנט איר זיך, אז איר זײט אמאָל אליין געווען א יידישער קלעזמער. ס'קאָן זײן... נאָר מיט יידישער קלעז-מערײ איז זיך גאָר ניטאָ וואָס צו שעמען. מיין טאטע איז געווען א פּידר-לער, א פּאָשעטער קלעזמער אין דער קאפעלע. אמאָל זאָגט ער צו מיר: „ביירעך, דו ווייסט, עס שטייט בא אונדז געשריבן, אז גאָט האָט באשאפן די וועלט פאר זעקס טעג, און ס'איז אויסגערעכנט אקוראט. ווען ער האָט באשאפן די זון, די לעוואָנע, די שטערן, דעם מענטשן, דאָס מינדסטע ווערעמל, נאָר ווען ער האָט באשאפן מוזיק, א גאנצע וועלט מיט מוזיק — ווייסט קיינער ניט. איז אָט... אז איך לייג צו דעם אויער צום פּידעלע, הער איך, ווי עס רעדט צו מיר: „דו פרעגסט: ווען? ווען ס'איז באשאפן געוואָרן מוזיק? פּריער פאר אַלץ...“ אָט האָט איר אייך א פּראָסטן יידישן קלעז-מער. (ביירעך זעצט זיך אוועק.)

א ל ע. בראוואָ, בראוואָ!

פּראָפּעסאָר. ניין, וואָס איר זאָלט ניט זאָגן, אין די טיפענישן פונעם פּאָלק, פון יעדן פּאָלק האָבן אלעמאָל געלעבט און לעבן איצטער אויך ווונדערלעכע מוזיקאנטן, וואָס מיר דאָ ווייסן אפּילע ניט פון זיי.

ד י ר י ז ש אָר. און עפּשער זייער גוט, וואָס מיר ווייסן ניט. איך בין ניט קיין ראָמאנטיקער, ווי איר, פּראָפּעסאָר. וואָס ווייניקער ווונדערקינד דער, וועלן זיי זײן טייערער בא דער וועלט.

ס ע ר ג י י מ י כ נ י ל א ו י ט ש (בייז). און איך לייג פאַר אויסטרינקען צוויי מאָל: פאר די, וואָס מיר ווייסן ניט, און פאר די, וואָס מיר ווייסן. (ער טראָגט צו זײן פּולן קאָס צו ביירעכן.) פאר אונדזער באָריס לואוואָויטשן.

אלע ליידיקן אויס די באַקאלן און נעמען זיך צום עסן.

אָל ג א. באָריס לואוואָויטש, פארוואָס טרינקט איר ניט? פאפא, ניט ער טרינקט, ניט ער עסט.

ב י י ר ע ך. איך האָב זיך דערמאָנט אָן מיין מוטער. אז מע פלעגט איר זאָגן: מאמע, פארוואָס עסטו ניט, פלעגט זי אלעמאָל ענטפערן: איך בין שוין זאט, מיין קינד.

פראָפּעסאָר. נו, באַריס, איצט איז קיין צייט ניט...
 ביי רעך. צו בענקען נאָך א מוטער, פראָפּעסאָר?
 סאָפּיאַ אנדרייעוונא. ווער ווייסט אָבער, צי נאָך דער מוטער?
 עפשער... האָט איר געלאָזט אין דער היים עמעצן אנדערש.
 ביי רעך (פאַרשעמט). סאָפּיאַ אנדרייעוונא, אין דער היים האָב איך
 אויסער דער מוטער קיינעם ניט.
 סאָפּיאַ אנדרייעוונא. און ניט אין דער היים?
 סער גיי מיכ זי לאַוויטש. ווייסט איר, וואָס מיר איז געקומען אפן
 זינען?.. לאַמיר בעטן אונדזער טייערן באַריס לואוויטש שפּילן אונדז... (צו
 ביי רעך). עפעס פון אייער אמאָליקן, היימישן רעפּערטואַר.
 אַלגא. באַריס לואוויטש איז געוויס מיט נאָך היינטיקן קאַנצערט.
 סאָפּיאַ אנדרייעוונא. מיר בעטן... אלע...
 פראָפּעסאָר. איך האָב דאָך היינט אפן קאַנצערט ניט געקאַנט זיין.
 ביי רעך. רעכט, רעכט, פראָפּעסאָר. איך וועל שפּילן. (און גייט ארויס
 19ן טייט.)

אַלגא זעצט זיך אוועק באַם ראַיאַל.

ביי רעך. וואָס זאָל איך שפּילן, אַלגא?
 אַלגא. וואָס איר ווילט.
 ביי רעך. עך, אַלינקא, ווען איך וואַלט איצט געקענט אויסשפּילן דאָס,
 וואָס איך וויל.
 אַלגא. איך ווייס ניט — וואָס קאַנט איר וועלן נאָך, באַריס. דאכט
 זיך, היינט זייט איר דער גליקלעכסטער מענטש אף דער וועלט...
 ביי רעך. ס'קאָן זייער זיין, נאָר איך אליין ווייס נאָך ניט דערפון.
 אַלגא. און דער קאַנצערט? דער דיריזשאַר האָט דאָך געזאָגט, אז...
 ביי רעך. דאָס האַרץ דארף מיר זאָגן, אַלינקא.
 אַלגא. איך פאַרשטיי אייך ניט.
 סאָפּיאַ אנדרייעוונא (קומט צו). איר האָט זיך שוין אָנגערעדט,
 יונגעלייט?
 אַלגא. באַריס לואוויטש איז עפעס ניט צופרידן.
 ביי רעך. זייער, זייער צופרידן, אַלינקא, מיט אייך, מיט אייער פאַטער
 און מיט דער גאַנצער שטוב אייערער... איך וואַלט נאָר וועלן, נאָך עמעצער
 זאָל זיין דערביי.
 אַלגא. ווער?

עס גייען צו נאטאליא סעמיאנאָווא, סערגיי מיכילאָוויטש און יעוסיי גריגאָריעוויטש.

יעוסיי גריגאָריעוויטש. מיר ווארטן, באַריס לואָוויטש...

ביירעך נעמט זיך פאר דער פידל. פונעם צווייטן צימער קומען אָן זאלבעצווייט וואלעריאן פעטראָוויטש און דער דיריזשאַר. גייענדיק, פארענדיקן זיי א וויכטיקן שמועס.

דיריזשאַר. ניין, פראַפּעסאָר, איך מיין, מע דארף אים זאָגן גלייך.

עס ווערט שטיל. ביירעך שפילט: „ווען איך וואָלט האָבן א גאַלדענעם קויק, וואָלט איך צו דיר קניקלען.“ אַלגא שטייט מיט אן אראַפּגעלאָזטן קאַפּ. סאַפּיאַ אנדרייעווא און נאטאליא סעמיאנאָווא קוקן זיך איבער. אז ער פארענדיקט, גייט צו צו אים דער ערשטער וואלעריאן פעטראָוויטש און טוט אים א קוש. אלע דריקן אים די האנט. אן אלגעמיינע פריידיקע אופרעגונג. דער דיריזשאַר נעמט ביירעך אונטערן אַרעם און פירט אים אָפּ אין א זינט. שטיל. אלע שטעלן זיך פאַר די וויכטיקייט פונעם שמועס און לאָזן זיי איבער אליין. זיי שפירן אָבער נאך פונדערווייטנס. דער דיריזשאַר זעצט זיך אוועק אפן שטול אפן פאַדערגרונט. ביירעך בלייבט שטיין.

דיריזשאַר. באַריס לואָוויטש, ביטע.

ביירעך זעצט זיך אוועק. זייער אָנגעשטרענגט.

מיין יונגער פריינט, איך מיין, אייך... איז באוואוסט, אז די לעצטע צייט האָט אייער שפילן ארויסגערופן גרויס אינטערעס בא די בעסטע פאַרשטייער פון דער רוסישער מוזיק, די קריטיק רופט זיך אָפּ וועגן אייך זייער הויך, באזונדערס אייער היינטיקער קאָנצערט האָט מיך אליין אויך איבערצייגט, אז מיר וועלן מיט אייך מאכן א גרויסע... א גראַנדעזע קאריערע. גאנץ פעטערבורג וועט שטיין אפן קאַפּ. יעדער אונדזער קאָנצערט וועט זיין א געשעעניש... מיט אומגעדולד, מיט הארצקלאפעניש וועט מען ווארטן אָפּ אונדזערע קאָנצערטן...

ביירעך. איך דאנק אייך פון טיפן הארצן. גלייבט מיר, אלץ איז אזוי אומגעריכט.

דיריזשאַר. איז אָט, באַריס לואָוויטש, פאר אייך זאָל ניט זיין אומגעריכט נאָך א זאך, מוז איך אייך וואָרענען...

ביירעך. אז וואָס?

דיריזשאַר. שרעקט זיך ניט, מיין פריינט, א קלייניקייט. (צענלאכט זיך.) א צעטל, אז פון היינט אָן זייט איר שוין אן אַרנטלעכער קריסט...

ביירעך (קוקט אף אים דערשטוינט). וואלעריאן פעטראוויטש! פראַ-
פעסאַר!

אלע קומען אָן.

פראַפעסאָר, מאַרגן פאַר איך אוועק פון סאַן־פעטערבורג.

אַלגא. באַריס...

פראַפעסאָר. אַלינקא... (באווייזט, זי זאָל שווייגן.)

נאַטאַליאַ סעמיאָנאָווא. מײן פריינט, דאָס איז דאָך נאָר א
פוסטע פאַרמאליטעט.

דיריזשאָר. איך האָף, איר פארשטייט, אז דאָס איז נישט מיין קאפּ-
ריז... מיר גייט זייער ווייניק אָן, ווער איינער זיידע איז געווען... וואָס קאָן
מען אָבער טאָן? אנדערש, האָט איר דאָך אפילע קיין רעכט נישט זײן דאָ...
און אויסער דעם, אנטשולדיקט, האָב איך זיך נישט פאַרגעשטעלט, איר זאָלט
נישט וועלן אָפטרעטן אף קיין האָר פון איינער רעליגיע.

ביירעך. פון וועלכער רעליגיע? ווער רעדט וועגן רעליגיע? דער
טאטע מינער האָט נאָך די רעליגיע אף זײן פידל אויסגעוויכט. מיר האָט
ער שוין גאַרנישט איבערגעלאָזט פון איר בעיערושע... אפילע קיין זייכער
נישט... זיך אָפזאָגן וויל איך נישט פון זיך, פון מײן אייגענעם איר, פון ליבע
מינער צו מײן היים קאָן איך זיך נישט אָפזאָגן! איך האָב מיט מײן שפילן
געוואָלט דערציילן דער גאנצער וועלט, אז איך און מײן פאָלק האָבן א
היים, אז אונדזער היים הייסט ראסייע, אז אפילע דריי יאָר וואלגערן זיך
אין פעטערבורגער הינטערגעסלעך האָבן אף קיין איין האָר נישט פארמינערט
די ליבע מינע צו איר. איך האָב נאָר פארשטאנען, ווער שולדיק איז אין
מײן רעכטלאָזיקייט!

דיריזשאָר. מאעסטראַ פאַרגעסט נישט, ווו איר זײט...

פראַפעסאָר. לעוו אלעקסאַנדראָוויטש, ער איז בא מיר אין שטוב.

דיריזשאָר (קוקט זיך ארום). און איינער שטוב, פראַפעסאָר, איז אין

סאַן־פעטערבורג!..

סערגיי מיכנילאָוויטש. באַריס, איר ווייסט, ווי מיר אלע אכטן
אײך. וואלעריאן פעטראוויטש האָט פאר די עטלעכע יאָר געטאָן פאר אײך
מער, ווי אן אייגענער פאָטער. ער האָט אײך די אויגן געעפנט אף אזא ליכ-
טיקער וועלט.

ביירעך. ריכטיק. און ס'איז נישטאָ דאָס וואָרט, וואָס זאָל קאָנען אויס-

דריקן מיניע בעסטע געפילן צו אייך, פראפעסאָר, און צו אייך אלעמען...
וואָס קומט אָבער ארויס דערפון, וואָס די אויגן זינען מיר איצט אָפן, אז
די ליכטיקע וועלט נעמט מען אָפּ באַ מיר... איך ווייס: אָן מיין וואָרט „יאָ“
ווענדט זיך איצט ניט נאָר מײַן לעבן, ניט נאָר מיין גוירל, נאָר אויך דאָס
לעבן און דער גוירל פון נאָך אַ מענטשן מיר זייער, זייער אַ נאָענטן.
נאָר דער געזעץ, וואָס טייט אַף מיר און זאָגט: ווילסטו זיין לייטן
גלייך— אַ מענטש, טאַרסטו ניט זיין קיין ייד, —אַט דער געזעץ דער-
לויבט מיר ניט צו זאָגן „יאָ“... גענוג! דער גוטער סטרוזש וועט מיך מער
שוין ניט אויסבאהאלטן, און מיר וועט ניט אַנשטיין צו צאלן דעם אַקאַלאַ-
דאַטשניק אַ גראַשן פאַר מיין קאַפּ... סײַדן איך וועל זיך נאַכאַמאַל אומ-
קערן שפּילן אין שענק, זיך אומקערן צו דעם, פון וואָס איך האָב דאָ, אין
סאָן־פעטערבורג, אַנגעהויבן.

סער גיי מיכילאָוויטש. באַרויקט זיך, באַריס לואָוויטש. די גאַנ-
צע וועלט איז דאָך פאַר אייך איצטער אָפן— אייראַפע, אמעריקע...

ביירעך. אמעריקע?.. דאָס האָב איך געקאָנט און ניט געטאָן, ווען איך
בין אלט געווען אכצן יאָר. (אַ לאַנגע פּאַרע.) איך האָב זיך צוגעטוליעט צו
מיין היים, ווי צו אַ מאמען. און זי וויל מיך צונעמען, ווי אַ שטיפקינד. (ער
כאַפט די פּיטל.) גערעכט, אַנדריי, ראַסייע וועט געהאַלפן ווערן נאָר דורך

Рать подымается неисчислимая,
Сила в ней скажется несокрушимая...

(ער לאָזט זיך האַסטיק צום אַרויסגאַנג.)

פּראָפּעסאָר. באַריס!

ביירעך שטעלט זיך ניט אָפּ.

ביירעך!

ביירעך בלייבט שטיין.

באַריס, אויב ראַסייע דאַרף זיך ניט, דאַרף זי מיך אויך ניט!
ביירעך (פאַלט אים אַפן האַלדז). פּראָפּעסאָר! וואַלעריאַן פעטראָ-
וויטש! אַ דאַנק!

פּאַרהאַנג

דאָס צווייטע בילד

פעטערבורג. נאכט. אין א ווייץ און שפייזקעלער. פארשיידענע באנוכער. בא א טישל אין א ווינקל—אנדריי. ביי רעך—אף דער עסטראדע—פארענדיקט שפילן. א צווייטער—פארענדיקט זיין טאנץ. שיטערע גלזכגילטיקע אפלאדיס-מענטן. דער טענצער לויפט ווידער ארוף. פארנייגט זיך; ביי רעך מיט אן אראפ-געלאזטן קאפ גייט צו צו אנדרייען און נעמט אין האנט א גלעזל בראנפן. טרינקט אויס און גיסט אן נאך איינס.

אנדריי (טוט אים א כאפ בא דער האנט). ביי רעך, ביי רעך, וואָס איז מיט דיר געוואָרן!

ביי רעך. די ערשטע עטלעכע טעג האָב איך אליין ניט געוואוסט, אף וואָסער וועלט איך בין. איך בין געווען עלנט, פארלאָרן און צעבראָכן, ווי מע וואָלט מיט א שטעקן ארויסגעקלאפט פון מיר אלץ, אלץ — ביז דער מאמעס מילך. א ווייטעק איז מיר געווען און א ביזאיען פאר דיר, פאר אַלגען, פאר וואלעריאן פעטראָוויטשן—איר זייט דאָך אויך ראסייע.

אנדריי. ניט אזוי, ביי רעך, ראסייע—דאָס זיינען מיר, און זיי... אויך. ביי רעך. דו, אנדריי, ווייסט דאָך, איך בין נאָך געווען א קינד, איך האָב נאָך ניט געוואוסט וואָס ראסייע, ווען ראסייע, איך האָב נאָך אפילע ניט פארשטאנען, אז איך אליין לעב — געדענקסט? אין וואלד, אז איך פלעג א געשריי טאָן: „ביי רעך!“, פלעגט מיר דער גאנצער ארום באלד ענטפערן „ביי רעך“, פונקט ווי דיר „אנדריי“, קיין האָר ניט אנדערש. איך האָב נאָך ניט פארשטאנען פארוואָס, נאָר מיר איז דאָס נאָך דעמאלט געווען שטארק געפעלן... און אין הארצן איז מיר געוואקסן אזא צוגעבונדנ-קייט, אזא ווארעמקייט צו אַט דעם אלעמען, וואָס איצטער רוף איך אָן ראסייע... היינט פארוואָס, פרעג איך, איז זיי אַט דאָס פאלשע צעטל, וואָס איך דארף זיי ברענגען, טייערער, וויכטיקער פון אלץ, וואָס לעבט אין מיר פון קינדווייז אָן?

עס דערהערט זיך א פליעסקעריי, ביי רעך נעמט די פידל און גייט ווידער ארוף אף דער עסטראדע. ער הייבט אָן שפילן. אפן שוועל באווייזט זיך אַל ג א. אנדריי שטייט אוף איר אנטקעגן, באגריסט זיך מיט איר פונדערווייטנס. אַלגא גייט לאנגזאם צו צום טישל.

אנדריי. א גוטן אָוונט, אַלגא וואלעריאנאָווא.

אַל ג א. א גוט-אָוונט.

ביי רעך (באמערקט אַלגען און מיט גרויס אַנשטרענגונג זעצט ער פאָר

שפילן. פלוצעם רייסט ער איבער אינמיטן און גייט צו צו אַלגעטן). פונװאָר
 נען האָט איר זיך דערוווסט, אז איך בין דאָ?
 אַלגא. איך האָב איך עטלעכע מאָל געזען ארינגיין אהער. שוין עט-
 לעכע טעג, אז עס ליגט בא אונדז פאר איך א בריוו און איר באווייזט
 זיך אפילע ניט. דאכט זיך, מיר האָבן איך קיין שלעכטס ניט געטאָן.
 ביי רעדן. וואָס רעדט איר, אַלינקא, נאָך אזעלכע פריינט, ווי איר,
 האָב איך ניט. קומט, קומט, איך גיי גלייך מיט איך!
 אַלגא. און דעם בריוו? איר האָט, דאכט זיך, אף אים שטארק גע-
 ווארט... (זי גיט אים אַ דעם בריוו).
 ביי רעדן (רייסט אָף דעם בריוו, זעצט זיך אוועק, לייענט, א קורצע
 ווייל שטיק). זי הייסט מיר אויך, אנדריי...
 אַלגא. וואָס איז געשען?
 ביי רעדן. גאַרניט, אַלגא, גאַרניט.
 אנדריי. וואָס זשע שרייבט זי דיר?
 ביי רעדן (לייענט). „מײַן בענקשאפט נאָך איך האָט מיך שוין אָנגע-
 הויבן שרעקן, ס'איז מיר געוואָרן שווער אויסצובאהאלטן, און איך האָב אים
 געמוזט עפענען די אויגן אף אלץ... איר פרעגט בא מיר, וואָס איר זאָלט
 טאָן? וואָס פאר אן אייזעס קאָן איך איך געבן. אויב צוליב אייערע קינד-
 דערשע טייערע צו ראסייע האָט איר פארגעסן אייער אייגן גליק... איר האָט
 פארגעסן, אז אייער איין וואָרט „יא“ האָט אונדז געקאָנט פארייניקן... און
 עפשער וואָלטן מיר ביי דע גליקלעך געווען. מיינט ניט, אז איך באשול-
 דיק איך אין עפעס. איך וועל זיך אומקערן אהיים און שטעלן זיך אונטער
 דער בייטש פון מײַן אייגענער מוטער... און איר, ביי רעדן, ווייל איר זײַט
 מיר טייער, בעט איך איך: באטראכט זיך, ביז עס איז נאָך ניט שפעט.
 עפשער וועלן מיר זיך אמאל באגעגענען... טאַנצע“. (נאָך א לאנגדויערנ-
 דיקער פאַרזען). קיינמאַל ניט! אַלינקא, קיינמאַל ניט! פאר איר בין איך נאָך
 אלץ א קלעזמער, וואָס זאָגט זיך אַפּ פון א רייכען טיש. זאָגט איר, אַלגא
 וואלעריאנאווא, וואָס וואָלט איר געהייסן טאָן?
 אַלגא. באַריס, דער פאַטער האָט גערעדט מיט סערגיי מיכילאָוויטשן,
 אז אויב איר ווילט, וועט איר פאַרן אף א צײַט קיין אויסלאנד.
 ביי רעדן. וווּהיין? צו וואָס? צוליב וועמען איצטער, אַלינקא?
 אַלגא (שטיק). צוליב מיר.
 ביי רעדן. א דאנק. א הארציקן דאנק איך, אַלינקא, איך און דעם
 פאַטער אייערן און סערגיי מיכילאָוויטשן... ביז דער לעצטער מינוט וועל

איך אייך ניט פארגעסן, נאָר איך בעט אייך, גיט זיי איבער אָט די עטלעכע ווערטער: געווען אמאָל א שפּילפּויגל, דער שפּילפּויגל האָט, פּלוצענדיק, זיך אָנגעשטויסן אָן א הויכן באַרג, פון אַרט אים געוואָלט א ריר טאָן און ניט געקאָנט. האָט ער זיך אָן א שטיין די פּליגלען צעבראַכן און געבליבן שטום אף אייביק. (ער צעוויינט זיך.)

א נ ד ר יי. נעם זיך אין די הענט, ביירעך. דער הימל אף דער ערד איז ניט געפאלן! לויפן פון ראסייע ווילסטו ניט? גערעכט! וועלן מיר גיין צו ראסייע... איך האָב דאָך דיר געזאָגט: ראסייע — דאָס זיינען מיר... אָלגא וואלעריאנאָווא, ריכטיק זאָג איך?

אָלגא. ריכטיק.

א נ ד ר יי. אינגליכן וועט קומען כאנעלע אהער... וועסט זיין מיט אונדז. מיר וועלן מיט דיר ארויס אין פעלד... דו וועסט א געשריי טאָן „אַל-גא!“ און דער גאנצער ארום וועט דיר ענטפערן „אַל-גא!“

אָלגא. אנדריי פעטראָוויטש, איך בין ניט זיכער...

א נ ד ר יי. אז וואָס?

אָלגא. אז באַריס וועט ניט אויסשרייען א צווייטן נאָמען...

ביירעך. מײן נאָמען, אָלינקא, וועל איך שוין ניט אויסשרייען! און שפּילן, אנדריי, וועל איך אין פעלד — פאר די זאנגען, אין וואלד — פאר די פּויגלען, נאָר ניט דאָ — פאר די, וואָס ווייסן שוין ניט, וואָס האָט זיי געבראַכט אהער און וויאזוי ארויס פונדאנען... אנדריי. היינט איז מיר געוואָרן פיר און צוואנציק יאָר. אכוץ דער מאמען, ווייסט מיסטאמע מער קיינער אף דער וועלט ניט. פיר און צוואנציק יאָר! א גאנץ לעבן אָפּגע- לעבט. גענוג! איבערגענוג! (שטייט האסטיק אף און לאָזט זיך צום ארויס- גאנג.)

אנדריי און אָלגא נאָך אים.

סאָף פון דריטן אקט

פערטער אקט

בא כניען אין שטוב. ביי רעד זיצט אין בעט. די מוטער לעבן אים. זי נעמט זיין האנט און דריקט צו צו איר ברוסט.

כייע. זון מיינער, איך וועל טאן אלץ, וואס דו באגערסט, דו זאלסט נאָר זיין געזונט. אָבער וואָס האָט עס פאַר אַ פּאַנעם אינמיטנדערינען זיך אָנטאָן אין שאַבעסדיקן קלייד?

ביי רעד. אזוי וויל איך, מאמע.
כייע. וויי איז מיר, דו ליגסט דאָך אַ קראַנקער.

ביי רעד. טאקע דערפאר, מאמע. איך האָב דיר צוגעזאָגט, אז דו וועסט בא מיר זיין אָנגעטאָן, ווי אַ באַס־מאַלקע, אין זינדנס און אין גאַלד... און איך האָב מיין וואָרט ניט געהאַלטן.

כייע. איך בין דיר מויכל, מיין זון, אַ מאַמע איז אלץ מויכל.
ביי רעד. און אויב איך וואָלט אָפּגעטאָן אזא זאך — שמאַד, וואָלסטו מיר אויך מויכל זיין? וואָלסטו מיך גערעכנט פאַר אַ קינד?

כייע. איך וואָלט געריסן קריע און זיך אוועקגעזעצט שיווע ווי נאָך אַ טויטן. אָבער אויס קינד ווערט מען ניט. טאָג און נאַכט וועל איך דאַנקען גאָט, וואָס ער האָט דיר אַרײַנגעגעבן אין האַרצן אַ שטאַרקײַט, אַ קויעך, זאַלסט קאַנען בײַשטיין אזא שווערן נײַסאַיען... אָבער מיין ניט, אז דאָס איז נאָר דיין טקיפעס, דיין בעריעשאפט... דער זכוס פון ייסעף האַצאדיק אין מיצראים און דאַנעל אין לײַבן־גרוב, זייער זכוס איז דיר בײַגעשטאַנען...

דער טאטע דיינער אין קיינער האָט מיסטאמע אויך ניט גערוט... דאָס האָב איך, זינדיקער מענטש, וועגן קיין זאך ניט געוואוסט. דאָס הארץ האָט מיר נאָר וויי געטאָן, איך פלעג אופשטיין אינדערפרי און זאָגן זיך אליין שטיי לערהייט: ריבוינעשעלילעם, ער איז דיינער פונקט ווי מיינער, היט אים דו...

ב י י ר ע ך . און ער האָט מיך ניט אינגעהיט, מאמע!

כ ז י ע . ביירעכקע! זון מיינער!

ב י י ר ע ך . גיי, מאמע, טו זיך איבער.

כ ז י ע . רעכט, רעכט, מנין זון. איך וועל טאָן אלץ, אלץ... (זי גייט אוועק און קערט זיך אום). ביירעך, דעם פארוק זאָל איך אויך אָנטאָן?

ב י י ר ע ך . דעם גאנצן יאָמטעוו דיינעם.

כ ז י ע (אוועקגייענדיק). מיסטאמע בין איך אזוי ווערט. (זי גייט אריין אין צווייטן צימער).

ג ר ו י נ ע ם (קומט אריין). א גוט־אונט דיר, ביירעך.

ב י י ר ע ך . א גוט־יאָר דיר, גרוינעם. קום אהער, זעץ זיך אוועק לעבן מיר, אָט דאָ. וואָס הערט מען עפעס נישט אין שטאָט: ווער איז געקומען, ווער איז אוועקגעפאָרן? איך ליג דאָך ווי א שניט האַלץ און ווייס גאַרניט. ג ר ו י נ ע ם . א דייגע א גרויסע. זאָרג ניט, דו וועסט געזונט ווערן — וועסטו וויסן.

ב י י ר ע ך . וואָס, דו מיינסט טאקע מיט אן עמעס, אז איך וועל אמאָל געזונט ווערן?

גרוינעם. וואָדען? צוויי זאכן פארשפעטיקט מען קיינמאָל ניט.

ב י י ר ע ך . וועלכע?

ג ר ו י נ ע ם . געבאָרן ווערן און שטארבן.

ב י י ר ע ך . פארוואָס בין איך ניט געבאָרן געוואָרן שפעטער, עפשער וועט דעמאָלט זיין אן אנדער וועלט — א קלעזמער וועט זיין ניט קיין זידלוואָרט, א ייד וועט ניט דארפן ארומלויפן, ווי א הונט פון איין הויף אין דעם אנדערן, זוכן א נאכטלעגער.

ג ר ו י נ ע ם . דו מיינסט, עס וועט אמאָל זיין אזוי?

ב י י ר ע ך . עס וועט זיין, ס'וועט זיין, גרוינעם. אנדריי זאָגט אויך אזוי, ס'וועט קומען א צייט, און ראסייע וועט זיך אפכאפן פון שלאָף...

ג ר ו י נ ע ם . פון איינער מויל אין גאָטס אויערן.

ב י י ר ע ך . אָבער מיינע אויגן וועלן דאָס ניט זען.

גרוינעם. דו וועסט נאך אופשטיין פון בעט, ביירעך. וועסט נאך דערלעבן אלדאס גוטס, וועסט נאך שפילן אף כאסענעס, מיר אזא יאָר. ביירעך. ניין, גרוינעם, איך בין ניט גענארט אין כעזשבן... די טעג מינע זינען געציילטע.

גרוינעם. וועסט מיר מויכל זיין, ביירעך, איך האָב געוואָלט בא דיר א פרעג טאָן: עפעס זאָגט מען, או דו האָסט זיך געפרוּווט נאריש מאכן... גאָר עפעס מיסעריינגל... סאמען זיך... און אז אָט די קרענק איז דיר טאקע געקומען פון דעם.

ביירעך. יא, גרוינעם, צוויי קלעפ מיטאמאל איז געווען איבער מינע קויכעס. (און פלוצעם מיט גרויס פארביטערונג.) נאָר וואָס האָט איר דאָ מיט מיר אָפגעטאָן פאר א שפיצל... האָ? פון כעוורע קלעזמער אויסגע- מעקט. אין שווארצן בוך פארשריבן— ביירעך מעשומעד... דער אלטער מאמע מינער אזויפיל בלוט פארגאָסן. דאָס וועל איך אייך קיינמאל ניט מויכל זיין.

גרוינעם. ביירעך, הארציקער... ניט מיר... ניט מיר... ס'איז אלץ ער, נאפטאלע פויק, דאָס האָט ער אלץ אופגעטאָן, זיין קעפעלע... קיינעם לעבן ניט געלאָזט: אין כירעם, אין כירעם לאָמיר אים אריינלייגן, דעם מעשומעד...

ביירעך. און קיינער פון אייך האָט זיך פאר מיר ניט אינגעשטעלט?! גרוינעם. ער האָט אונדז אָפגענארט, דעריבער בין איך טאקע היינט געקומען אהער צו דיר, ביירעך. די גאנצע קאפעלע קלייבט זיך קומען איבערבעטן דיר. זיי קאָנען אָבער ניט— ס'איז זיי א וויסטער ביזאָיען. נאָר אויב דו וועסט דערלויבן, — וועלן זיי אלע באלד זיין דאָ, מיט האק און פאק, ביירעך. זאָלן זיי קומען?

ביירעך. זאָלן זיי.

גרוינעם. און זאָל מיין נאָמען ניט זיין גרוינעם, אויב איך וועל היינט ניט אָפּטאָן אזא שפיצל— די שטאָט וועט גיין כאַדאַראָם. (ער לאָזט זיך גיין צו דער טיר, פון צווייטן צימער קומט אַן כייע, גרוינעם דערזעט זי אָנגעטאָן שאבעסדיק און בלייבט שטיין.) כייע, גאָט איז מיט אייך, אינר מיטנדערינען זיך אָנגעטאָן ווי א רעבעצן.

כייע (בייז). און פארוואָס ניט? דאָס שטעכט נאָר סאָנים אין די אויגן: ביירעך איינער איז אויס ייד, און איך זאָג אייך בעפראטער, גרוינעם, און איך קאָן עס זאָגן אפילע אין שול פארן אָרנקוידעש, אז מיין ביירעך איז א צאדיק, א צאדיק איז ער, איר הערט? איינער פון די אַוועס. (צע-

וויינט זיך.) אויב ער איז בניגעשטאנען אזא זאך... זיי זיינען ניט ווערט
אפילע זיין נאמען דערמאָנען.
ביירעך. מאמע, אָבער זאָל זיין גענוג. קום אהער צו מיר.

כײַע גײט צו צו בירעכן, גרוינעם גייט ארויס. בירעך נעמט זי ארום.

מאמע, דו ווייסט, דאָרטן, אין פעטערבורג, באם פראַפעסאָר אין שטוב האָב
איך א סאך מאָל דערציילט וועגן דיר.
כײַע. מישטיינסגעזאָגט, זון מיינער, וואָס פון מיר איז שוין דאָ צו
דערציילן? א מאמע, ווי אלע מאמעס.

ביירעך. באם פראַפעסאָר איז דאָ א טאָכטער אַלגא... אַלינקא פלעג
איך זי רופן, און זי מיך באַריס... לואוויטש...
כײַע. און ראָדלס טאָכטער?

ביירעך (ענטפערט ניט, און פלוצעם רופט ער זיך אָפּ, ווי צו זיך
אליין). מאמע, דו געדענקסט, וויאזוי דער קרעמער האָט בא דיר ארויסגע-
ריסן פון די הענט די ליכט?

כײַע. איך געדענק, מײן זון, אוואדע געדענק איך.
ביירעך. און דעם פארדראָס, וואָס דו האָסט דעמאָלט געהאט, דעם
צאר געדענקסטו אויך?

כײַע. דאָס, מײן זון, האָב איך פארגעסן.
ביירעך. און איך, מאמע, האָב ניט פארגעסן... איז גיי, מאמע, און
קויף איין א סאך, א סאך ליכט, וועסט אַנציינדן היינט פאר אלע שאבאָסים
און יאָמטויווים, וואָס זיינען דיר פארפינצטערט און פארשטערט געוואָרן.
כײַע. ביירעכקע, זון מיינער... אף וועמען וועל איך דיך לאָזן?
ביירעך. גיי, מאמע, טו עס מיר צוליב.

כײַע טוט זיך אָן.

מאמע.

כײַע. וואָס, מײן זון?
ביירעך. וועסט גיין פארביי, אויב כאַנעלע איז אין שטוב, זאָל זי
צו מיר אריינגיין, זאָג איר, איך דארף איר עפעס איבערגעבן.
כײַע. איך גיי ניט צו די נאפטאָלעס, נאָר אז דו ווילסט, וועל איך
פארגיין.
ביירעך. וואָס איז זי שולדיק, מאמע?

כניע גייט ארויס. ביירעך שטייט אוף פון בעט, וואשט זיך איין און גייט צו צום שפיגל: „געווען אמאל א שפילפויגל“... אין טיר באווייזט זיך טאנצע. ביירעך דרייט זיך אויס מיטן פאנעם צו דער טיר. ביידע בלייבן אזוי שטיין פארגליווערט. ביירעך מאכט דעם ערשטן טראט.

טאנצע!

טאנצע רירט זיך ניט פון ארט.
ביירעך גייט האסטיק צו צו איר. כאפט זי ארום און לאזט זי א לאנגע צייט ניט אפ פון זיך.

טאנצע, דו זעסט, איך לעב! דעם טויט אפצולאכעס לעב איך נאך און האב געמיינט, דו וועסט קומען אהער, וועט מען דיר אנטקעגן לויפן אַנזאָגן די סימכע: ניטאָ, ניטאָ אים שוין אף דער וועלט, ביירעכן, ווי קיינמאל ניט געלעבט.

טאנצע. וועמען מיינט איר, ביירעך? די מוטער האט וועגן איין אפילע ניט דערמאנט.

ביירעך. איז דאך אוואדע גוט. אבער איצטער, טאנצע, שוין אינר גאנצן? אינגאנצן צו מיר? ווען ביסטו געקומען? היינט?

טאנצע. שוין עטלעכע טעג.

ביירעך. און ביסט אפילע ניט אריינגעגאנגען? ווער זשע איז איצט טער געשטאנען אין וועג?

טאנצע. אייער מוטער.

ביירעך. מיינע?

טאנצע. זי האט געבעטן ווארטן, ביז איר וועט א ביסל קומען צו-זיך.

ביירעך. און מיר האט קיינער גארניט געזאגט. איך בין דאך גער

זונט, געזונט, ווי א שטיין... אבער האקן האַלץ, גראַבן ערד וועל איך שוין קיינמאל מער ניט קאָנען. (ער באווייזט איר די הענט זיינע און זאָגט מיט פארביטערונג.) זעסט, טאנצע, ביירעך שפילפויגל איז אויסגעיידלט גער וואָרן. (פאדע.) ביירעך קלעזמער האט אפילע די פידל שוין לאנג אין די הענט ניט געהאלטן.

טאנצע. איר זעט נאָר ווערן אינגיכן געזונט, און דאָס איבעריקע...

ביירעך. גערעכט, טאנצע, מע דארף טאקע זען וואָס גיכער געזונט ווערן. מע מוז אריינכאפן שפילן וואָס מער, ווייל ווער ווייסט, ווי לאנג עס וועט דויערן די גאנצע שפיל.

טאנצע. איר זייט שוין דאך קימאט געזונט.

ביירעך. געוויס, געוויס. איך וועל זיין געזונט, דו וועסט זיין מיט מיר, וועסט פון מיר קיינמאל ניט אוועקגיין.

טאָנצע. ווי איר וועט נאָר קאָנען ארויסגיין אין גאס, וועלן מיר ביידע מיט אייך אוועקפאַרן.

ביירעך. זאָג „מיט דיר“, זאָג כאַטש הינט „מיט דיר“.
טאָנצע. וועלן מיר ביידע מיט דיר אוועקפאַרן ווייט. ווייט פונדאָר-נען. וווּ קיינער ווייסט אונדז ניט, וווּ קיינער קען אונדז ניט.
ביירעך. פארוואָס? דו שעמסט זיך נאָך אלץ מיט מיר?

טאָנצע שטייט האסטיק אוף פון אָרט.

טאָנצע. אויב דו טראכסט, אז איך בין נאָך אלץ אזא, וועל איך אוועקגיין און קיינמאל מער ניט קומען.

ביירעך. איך האָב טאקע געמיינט, אז מיר וועלן זיך מער קיינמאל ניט באגעגענען. איך בין שוין אפילע געווען גרייט דערצו. נאָר אויב מיר האָבן זיך באגעגנט, און ניט ווי פרעמדע, איז הער מיך אויס. און אויב עס וועט דיר וויי טאָן, טרייסט זיך דערמיט, וואָס מער וועסטו עס פון מיר קיינמאל ניט הערן.

טאָנצע. ביירעך טייערער, מע דארף איצטער וועגן קיין זאך ניט ריידן. מיר וועלן זיך נאָך גענוג אָנריידן וועגן אלץ, פאר אלע יאָרן, וואָס מיר האָבן געלעבט באזונדער. נאָר איצטער בעט איך דיר: מע דארף ניט, דו טאָרסט ניט, דו מוזט זיין אינגאנצן רויק.

ביירעך. טאָנצע, נאָך אַ ביסל, און איך וועל זיך באַרויַקן... אויב צווישן אונדז איז פריער געשטאנען דאָס האַרבע, דאָס שרעקלעכע לעבן, האָט זיך איצט אוועקגעשטעלט צווישן אונדז דער גוטער טויט.

טאָנצע צעוויינט זיך.

וויין ניט, טאָנצע... זע, ווי איך בין רויק. אלץ וועט זיין, ווי געווען, קיין איין שטיינדעלע וועט זיך פון אָרט ניט אַ ריר טאָן; ווי מיט מיר, אזוי אַן מיר... און דו מוזט זיך באַרויַקן, טאָנצע, דו וועסט נאָך לעבן לאַנג, דו ביסט דאָך אפילע יינגער פאר מיר...

טאָנצע. הער און, הער און, ביירעך. איך וועל דאָס ניט איבער-טראָגן. איך וועל זיך נעמען דאָס לעבן...

ביירעך. ניין, טאָנצע, דו זאָלסט אזא נאַרשיקייט ניט טאָן. איך אליין וואָלט עס נאָכאַמאָל אויך ניט איבערגעכאַזערט.

ט א נ צ ע. ווער האָט זיך עס געקאָנט ריכטן אזא אומגליק, דיר זאָלן ארום אפן זינען אזעלכע שרעקלעכע געדאנקען? פארוואָס בין איך גלייך ניט געקומען צו פליען? ניט ענטפערן אף דיין בריוו האָב איך געדארפט, נאָר קומען און ניט אַפּלאָזן דיך פון זיך אף קיין טראַט.

ביירעך. צי וואָלסטו געקומען, ווייס איך ניט! צי וואָלסטו געקאָנט טיילן מיין לעבן מיט מיר, ווייס איך אויך ניט, נאָר דעם בריוו שרייבן וואָלסטו עפּשער ניט באדארפט. אן איבעריקן טראַפּן סאָם האָט דער בריוו דינער צוגעגעבן. און איך וויל, דו זאָלסט עס וויסן.

ט א נ צ ע. איך האָב דאָך נאָר געמיינט דיין גליק און מער גאָרניט... און וואָס וואָלסטו דאָ אָפּגעטאָן פאר אן אומרעכט? ביסט דען איינער? טויזנטער אזעלכע, און אלע לעבן, אלע זיינען גליקלעך...

ביירעך. פונדאנען ווייסטו, אז זיי זיינען גליקלעך?

ט א נ צ ע. איך שטעל זיך פאַר, זיי לעבן דאָך. ביירעך. נאָר לאַמיר וועגן דעם מער ניט ריידן. איצט איז ניט די צייט פאר דעם. איך האָב מוירע, עמעצער זאָל ניט אַנקומען און איך וועל ניט באווייזן זאָגן דיר דעם סאמע איקער.

ט א נ צ ע. וואָס איז?

ביירעך. שרעק זיך ניט. וועסט באלד זען. זיי מויכל, טאָנצע, דער-לאנג מיר דעם פּידזשאַק.

טאָנצע דערלאנגט אים. ביירעך טוט זיך אָן.

ט א נ צ ע. וואָס קלייבסטו זיך טאָן, ביירעך? ווהיזן ווילסטו גיין? ביירעך. איך וועל שוין, טאָנצע, ערגעץ ניט גיין. איך בין שוין אויסגעגאנגען אלע מיינע וועגן. (ער נעמט ארויס פון קעשענע דאָס אַט־לעסענע שטיקל שטאַף, וואָס ער האָט אָפּגעשניטן פון טאָנצעס כּופּע־קלייד.)

ט א נ צ ע. וואָס איז דאָס?

ביירעך. דאָס איז פון מיין קאלעס כּופּע־קלייד. איך האָב בא דעם געשוואָרן, אז דו וועסט זיין מיינע... און איצער שווער דו בא דעם, אז איך האָב זיך ניט אָפּגענארט.

ט א נ צ ע (אין פארלעגנהייט). ביירעך, וואָס דארפסטו די שווע מיני, אז איך בין דאָ לעבן דיר.

ביירעך. איצטער? אז איך בין שוין קימאט ניטאָ. גיין, איך וויל וויסן, אז אויך דעמאָלט, ווען איך האָב געלעבט, ביסטו געווען מיינע... ט א נ צ ע. די לעצטע צייט פלעג איך אלץ אָפּטער טראכטן, אז ליב

האסטו ניט מיד, נאָר דיין קינדערשן כאַלעם, וואָס דו האָסט א נאָמען
געגעבן טאַנצע.

ביירעך. רייד, רייד זויטער. שרעק זיך ניט פארקירצן מיין
זיין דאָ אף דער וועלט. ווייניקער, ווי מיר איז געבליבן, וועט שוין ניט
ווערן. שטארק זיך און זאָג.

טאַנצע. איך ווייס ניט פארוואָס, נאָר דאָס הארץ פלעגט מיר אמאָל
זאָגן: בא דער ערשטער באגעגעניש וועלן מיר איינס דאָס אנדערע פאר-
לירן און אף אייביק.

ביירעך. א דאנק, טאַנצע, פארן עמעס... איך האָב דאָך געשוואָרן,
ביז איך וועל לעבן, וועסטו זיין מיינע—איצט ביסטו פריי. און אויב
צוויי מאָל האָט דיר אויסגעפעלט קויעך אף קומען צו מיר און בלייבן,
איז זי מאָל אין לעבן שטארקער פון זיך אליין און גיי אוועק... גיי
און לעב, ווייל דאָס לעבן לאָז איך איבער פאר אלע לעבעדיקע...

טאַנצע שטייט בא דער וואנט און וויינט. עס וואלגערט זיך אריין די
גאנצע קאפּעלע.

גרוינעם. אַט, ביירעכקע, האָסטו דאָ אונדז אלעמען. די גאנצע קא-
פעלע.

טאַנצע בלייבט זיך און לאָזט זיך צו דער טיר. אלע באגלייטן זי מיט די אויגן.

ביירעך. אוועקגעגאנגען...

גרוינעם. און איצטער, ביירעך, ווילן מיר פאר דיר אין די אויגן
זיך אָפּרעכענען מיט נאפטאָלע פויק—פאר דיר און פאר אונדז אלעמען.
מעני באס. אים פון כעוורע קלעזמער אויסמעקן, דעם יימאכ-
שמויניק.

נאכמען. אין כירעם אריינגלייגן אים, און זאָל ער וויסן, נאפטאָלע
פויק.

פייטל. ער האָט אונדז אלעמען גענוג בלוט פארצאפט.

גרוינעם. אים אויסמעקן און ביירעכן צוריק אריינשרייבן.

ביירעך. שטעלט אוף, שטעלט אוף, זאָל מיין נאָמען בלייבן: ביירעך
קלעזמער.

גרוינעם. אזוי זאָל טאקע בלייבן פארשריבן: ביירעך שפילפויגל.

ביירעך. אף אזויפיל כאסענעס איינינעם מיט אייך געשפילט. וויל
איך היינט שפילן אף מיין אייגענער כאסענע... א כאסענע אָן א קאלע
איז אויך א כאסענע. שפילט, קלעזמער.

אלע אין א פארלעגנהייט. נעמען זיך פרווון די אינסטרומענטן. אומבאמערקט
גייט אריין יעשע און שטעלט זיך אין א ווינקל.

און מיר דערלאנגט מיין באשערטע.

גרוינעם דערלאנגט אים די פידל.

גרוינעם. און דו שעמסט זיך גארניט מיט אונדז אינאיינעם שפילן?
מיט אריין? מיט מיין אייגן מארך און בלוט?

עס קומט אריין כאנעלע.

כאנעלע, פארוואס האסטו פון מיר אויסבאהאלטן, אז טאנצע איז געקומען?
ניין, ניין, גערעכט ביסטו, אָלינקא... כאנעלע, מיין איך, שרייב אנדרייען:
מויכל זיין קאן איך זיך ניט, וואָס איך האָב ניט פארהיט מיין לעבן פאר
זיך, פאר דער מאמען, פאר זיי (ער ווייזט אף דער קאפעלע).
שרייב אנדרייען, כאנעלע, אז ווען איך וואָלט נאָר געקאָנט, וואָלט איך
איצט געגאנגען האנט בא האנט מיט אים, כאנעלע... צוויי־דריי טריט ווען
איך קאן איצט מאכן, וואָלט איך זיי געמאכט מיט אים, מיט אנדרייען.
(הויך, מיט די לעצטע קויכעט).

Рать подымается неисчислимая,
Сила в ней скажется несокрушимая...

ביז ס'וואָלט אָפגעמעקט זיין פון דער ערד דער הויכער בארג, וואָס שטייט
אין וועג טויזנטער אזעלכע, ווי איך.

כאנעלע. זיי זיכער, ביירעך, מיר וועלן אָפמעקן אזוי, אז קיין זיי
כער וועט ניט בלייבן!

ביירעך. און וואלעריאן פעטראָוויטשן און אָלגען זאָל ער איבער-
געבן, אז ביז דער לעצטער מינוט האָב איך זיי ניט פארגעסן.

כאנעלע. אויב דו ווילסט, וועל איך זיי אליין איבערגעבן. איך פאָר
אהין.

ביירעך. אוי, ווי איך בין דיר מעקאנע, כאנעלע! סאן־פעטערבורג!
(ער נעמט אין האנט די פידל, ער הייבט אָן שפילן און רייסט איבער.)

וואו איז ערגעץ די מאמע? וואָס שפילט איר ניט, קלעזמער?

די קאפעלע שפילט ביירעכס ניגון: „ווען איך וואָלט האָבן א גאָלדענעם קויק“.

(ביירען ליגט שטיל, און פלוצעם שרייט ער אויס.) אױ, ווען איך וואָלט
געקאָנט נאָכאמאָל געבאָרן ווערן!

אין טיר באווייזט זיך כײַע מיט אָנגעצונדענע ליכט אין די הענט. די מוזיק
ווערט איבערגעריסן. זי קוקט אָף אלעמען און פארשטייט ניט, וואָס דאָ קומט פאַר.
יעשנע טראַגט אונטער זײַן שפּיגעלע צו ביירעכס פּאַנעם און טוט עס גלייך א
שליידער אָן דער ערד. דאָס שפּיגעלע ווערט צעבראַכן.

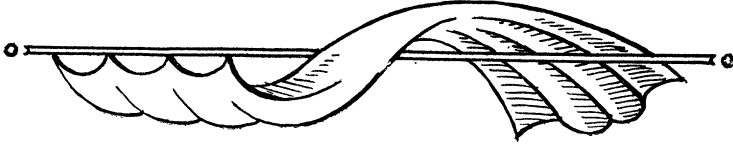
יעשנע. גרוינעם, זאָג די קלעזמער, זאָג, זיי זאָלן שפּילן... שפּיל-
פּויגעלעך שטארבן ניט... שפּילפּויגעלעך זײַנען, ווי די זון — זי פארגייט
אין מײַרעוון און גייט ווידער אָף אין מײַרעך...

פיעסע
אין דרײַ אקטן

אַנטײלונגעמער

א רן פרידמאן — א געוועזענער לערער, 44 יאָר אלט.
ליאָווע — זיין זון, א טראַקטאָריסט, 20 יאָר אלט.
ריווקע — זיין טאָכטער, א סטודענטן, 19 יאָר אלט.
סאַרקע — די פאַרויצערן פונעם קאָלוירט, א מיידל, 29 יאָר אלט.
סענדער — א געוועזענער קרעמער, 50 יאָר אלט.
גאַלדע — זיין טאָכטער, א טראַקטאָריסטן, 20 יאָר.
גענרזעטע — סענדערס דריטע ווייב.
כאווע — א מעלקערן פון קאָלוירט.
זעמל — א קאַמבינער, 20 יאָר.
מיכל { קאָלוירטניקעס
סימכע {
בענציען — דער בוכהאלטער פון קאָלוירט.
מאמעד — א קאָלוירטניק פון א שכיניש דאָרף.
טאמאר — זיין טאָכטער.
איברהים — זיין זון.

ערשטער אקט

דאָס ערשטע בילד

אָנהייב פּרילינג. ערעוו דעם פּאַרזיי. באַ אַרן פּרידמאַנען אין שטוב. אַ האַרטע אַלטמאַדישע קאַנאַפע. אַ קאַמאַד. אַפן קאַמאַד — אַ קנילעכדיקער שפּיגל. אין דער הייך, אונטער דער סטעליע, אַף ברעטער, אופּגעהאַנגענע אַף אַ שטריק, — ביכער. אין שטוב — פּינצטערלעך. אַרן גייט אַרום איבערן שטוב.

אַרן. וווּ האָב איך ערגעץ געקאַנט אַהינטאַן די שוועבעלעך? די סטאַנציע אַרבעט ניט, דער פּאַס איז צעריסן, און דו, אַרן פּרידמאַן, טאַפּ דערווייל אין דער פּינצטער. ליאַווקע! עפּשער האָבן זיך באַ דיר פּאַרוואַל-גערט אַ פּאַר שוועבעלעך?

קיינער ענטפּערט ניט.

ליאַווקע, דו שלאַפּסט? (געפּינט שוועבעלעך און צינדט אָן פּייער, קוקט אַריין אין צווייטן צימער, קערט זיך אום, דאָס לעמפל רייכערט.) ניטאַ. ווהיך האָט ער געקאַנט אַוועק? (ער נעמט אַ טוך, שפּאַרט אַריין אין גלאַז צוויי פּינגער און רייניקט.) ווער זשע וועט עס טאַן, אויב ניט איך? מעלקן די בעהיימע איז געוויס אַ ווייבערשע אַרבעט, אָבער אז פּרידמאַניכע איז שוין ניטאַ, איז זיי זיך מאַטריעך, אַרן פּרידמאַן אליין, בייג איין דעם קאַפּ דער בעהיימע אונטערן בויך און מעלק. וואָס זשע? קלאַפּן טעלעגראַמעס

קיין מאַסקווע צו ריווקען? — „קום, טאַכטערל, מעלק אויס די בעהיימע.“
און רופן יעדעס מאָל כאַווע די מעלקערן, בין איך ניט די ראַטנמאכט:
ווי וועל איך זיך איר אָנעמען פרעמיעס? (טוט אָן צוריק דאָס גלאַז).
דעריבער רייכערט טאקע דער לאַמפּ, און ס'איז פינצטער אין אלע וויג-
קעלעך.

פון דרויסן דערטראַגט זיך א ליד.

אין די נעכט, ווען ס'פאלן שטערן,
פינקלען דורך, פארשווונדן ווערן, —
זינגט לידער פיאַנערן,
און דער גאַנצער סטעפּ טוט הערן...

א רן (זינגט שטילערהייט, פאריכטנדיק דעם קנויט, וועלכער צינדט
זיך און לעשט זיך די גאַנצע צייט. פינצטער).

אין אַוונט באַם ברונעם האָב איך דיך באַגעגנט,
דאָס האַרץ האָט ווידער אין מיר אַפגעלעבט.

אומבאַמערקט דורך דער אַפענער טיר קומט אריין ס אַר ק ע.

(זעצט פאַר).

אזוי ווי א דאַרשטיקער זאַנג נאָך א רעגן,
אזוי ווי אין פּרילינג דער סטעפּ...

סאַרקע צינדט אָן א שוועבעלע. ארן דערשרעקט זיך, דערזענדיק סאַרקען.

סאַרקע, דאָס ביסטו... זייער גוט, וואָס דו ביסט אריין...

סאַרקע צינדט אָן ארענען דעם לאַמפּ. אין שטוב ווערט ליכטיק.

זעסטו, אז ס'קומט א פּריינט, ווערט ליכטיקער אין שטוב...

ס אַר ק ע. נו, און ענגער ווערט ניט? ליאַווע ווי איז?

א רן. ער איז נאָרוואָס פון שטוב ארויס.

ס אַר ק ע. ווהיין האָט ער געקאַנט גיין?

א רן. עפשער צו דער עלעקטראַסטאַנציע.

סאַרקע. איך גיי ערשט פון דאָרט. איך וואָלט דאָך אים באַגעגנט.

א רן. דארפסט אים זאָגן עפעס וויכטיקס?

ס אַר ק ע. אז מיר האָבן פאַרט באַשלאָסן ארויספאַרן אין סטעפּ מאַרגן.

א רן. ניט צו פרי נאך? עפשער איז גערעכט געווען ליאָווע?
ס אַר ק ע. אין קרים — צו פרי? זאל נאָר א שיין טאָן די זון — ווערט
מאָרגן זומער. און וואָס שנייעך ליאָווען, איז ווען ער זאל אפילע יאָ זיין
גערעכט, וואָלט ער אזוי ניט געדארפט ריידן. גאַלדע האָט אים געמאכט
אויסצודרייען און איז געווען גערעכט. עפעס האָט ער גערעדט גאָר אויסן
וועג.

א רן. איך ווייס אָבער ניט, צי גאַלדע האָט באדארפט מאכן אים מיט
דער בלאָטע גלייך. איך מיין, אז א ביסל טוט זי עס צוליב הרהא. עפעס
א מין שטילער צולאָכעס קומט דאָרט פאָר. די לעצטע צייט גייט ער ארום,
ווי א נעכטיקער, ער געפעלט מיר ניט.

ס אַר ק ע. איז עפשער געפעלט ער גאַלדען אויך ניט?

א רן. אזוי? איז עפשער קאָנסטו מיר זאָגן, פאָרוואָס?

ס אַר ק ע. טאקע ווייל ער איז א נעכטיקער. דער טאטע זיינער, ארן
פרידמאן, איז א סאך, א סאך מער א היינטיקער, ווי זיין זון, וואָס דארף
שוין האַיאָר גיין אין דער רויטער ארמיי. א ווילער יאט, א גוטער אר-
בעטער, נאָר עפעס, ווי זאָגט איר — א נעכטיקער...

א רן. ווער ווייסט, און עפשער — א מאָרגעדיקער. (מאכט דערפון א
שפאָס). און אז איך בין יאָ א היינטיקער, וואָס קומט מיר דערפון ארויס?
מעלק איך ניט אליין די בעהיימע? ווייסטו, סאַרקע, איך וואָלט זי שוין
לאנג אומגעקערט צוריק אין קאַלווירט, לאַזט אָבער ליאָווע ניט.

ס אַר ק ע. זעט איר, אין דעם איז ליאָווע דאָפּקע יאָ גערעכט.

א רן. פאָרוואָס? אף וואָס דארף איך זי? וועט זיין א באלעבאָסטע אין
שטוב, וועט אין א בעהיימע קיין אָפהאלט ניט זיין.

ס אַר ק ע. און עפשער פאָרקערט? וועט זיין א גוטע בעהיימע, וועט
זיך געפינען א באלעבאָסטע נאָך א בעסערע.

א רן. א באלעבאָסטע, וואָס גייט צוליב דער בעהיימע, איז ניט בעסער
פון דער בעהיימע. און קיין צוויי בעהיימעס דארף איך ניט.

ס אַר ק ע. וואָס זשע האָט איר געוואָלט — אזא, וואָס פליט אין די
הימלען?

א רן. אויב אזא, וואָס האָט צו טאָן מיט דער ערד, ארט מיך אויך ניט.

ס אַר ק ע (עטוואָס פארלאָרן). ליאָווקע איבערער איז שוין באלד אליין
א כאָסן. (צעלאַכט זיך). און איר...

א רן. דו זאָגסט דאָך אליין, אז איך בין יינגער פון אים...

ס אַר ק ע. עס רעדט זיך אזוי...

א רן. רייד אהין, רייד אהער... אן עק, סאַרקע, געפעלסט מיר פאַרט,
נאָר זיי אף מיר ניט בייז... דו ביסט א וויל מיידל, און מיר איז שווער
אליין, ניט די באלעבאטישקייט פירן, כאַלילע. ריווקע קומט נאָר אף א
כוידעש זומער, און ליאַווקע איז פון קליינזייט אף — א מענטש פאר זיך.

סאַרקע וויקלט זיך איין אין טוך.

וואָס טוליעסטו זיך, ס'איז דיר קאלט?
ס אַר קע. ניט מיר, דער שטוב איז קאלט. צוליב דער פאַרזיצערן
וואַלט איר כאַטש דעם אויוון אויסגעהייצט.
א רן. די פאַרזיצערן האָט דאָך מיר דאָ אין קרים אַנגעגרייט וועלדער
מיט הייצווארג.
ס אַר קע. קלאַגט זיך ניט, כאווער פרידמאן. עס וועט נאָך אייך בלייבן
קורץ אף איבעראיאָר ווינטער.

עס דערהערט זיך א קלאפ אין טיר. סאַרקע שטייט האסטיק אף פונעם אָרט.
ווי זי וואַלט זיך קלייבן ארויסגיין. א קורצע פארלעגנהייט.

א רן. זיך, סאַרקע, מע איז דאָך אייגענע מענטשן. (עטוואָס העכער.)
אריין!

עס קומט אריין אלעקסאנדערסענדער מיט א שטעקן אין האנט און מיט
א זאק אונטערן אָרעם.

אלעקסאנדערסענדער!
סענדער.

דער בארימטער איבער מעדינעס און לענדער.
א גוטער אָוונט זאָל זיך אריינכאפן אין אייך,
די מוטער סאַרע איז דאָ... דו וועסט ווערן רייך —
איך האָב דיך ניט דערקענט.

ס אַר קע. ער האָט שוין אַנגעהויבן מיט זיינע גראמען...
סענדער. עפעס זע איך ניט ליאַווקען מיט אייך צוזאמען.
א רן. וואָס איז דאָס היינט פאר א נאָכפרעגעניש אף אים? ליאַווקע
און ליאַווקע. הערסטו, סאַרקע, עס הייבט מיך שוין אָן צו באומרויקן.
עפעס איז ער ניט געוואָרן, ווי פון אונטער די הענט. א גאנצן טאָג היינט
זאָל מען דאָס אים הערן אויסריידן א וואָרט.

סענדער. מיסטאמע האָט ער נעכטן אָף דער פּאַרזאַמלונג צופּיל גערעדט. יעדער מענטשן, דאַרפּט איר וויסן, איז געגעבן געוואָרן א גע- וויסע מאָס רייד. רעדט ער זיי אויס פּרונער, פאַר דער צייט, שטעקט ער נאָכדעם ארויס די צונג.

אַרן. און וויפּל מאָס רייד איז אייך געגעבן? איך מיין, אז אלע ניין. סענדער. ניין, ניט ניין, פאַר מיר וועט ווערטער סטייען. סאַרקע. און איר האָט זיך נעכטן גאָר ווייניק געקאָכט! סענדער. וואָס דען? ווער האָט א כוידעש צייט גענעכטיקט אין הוילן סטעפּ—סענדער! ווער האָט געפירט שטייער פאַר די ערשטע הייזער—סענדער! ווער האָט געפלאַנצט דעם וויינגאַרטן—סענדער! אלץ סענדער!

אַרן. פאַר וועמען, סענדער, האָט איר עס אלץ געטאָן? סענדער (פאַרלאָרן פּון דער אומגעריכטער פּראַגע). וואָס הייסט... וואָס הייסט פאַר וועמען? ניט פאַר דער רעבעצן—פאַר זיך. דאָס אייגן העמד איז נענטער צום ליב.

אַרן. נו, און כּוץ דעם אייגענעם העמד האָט איר כאַטש איין מאָל א טראַכט געטאָן וועגן עפעס נאָך... סענדער. וועגן וואָס?

אַרן. אז אָט, זיינען זיך צונויפגעקומען ייִדן פּון מיזערעך, פּון מיני רעוו, פּון דאַרעם, פּון צאַפּן—און ווילן פאַרפירן א ני לעבן אין סטעפּ. פאַרשיידענע זיינען זיי—גוטע און שלעכטע... הימל און ערד... אנדערש זיך געהאָדעוועט, אנדערע טאטעס און זיידעס געהאַט. און אָט די אלע ייִדן דאַרפן בויען איין זאך. וואָס זשע בינדט זיי אלעמען צונויף?

סענדער. דאָס, וואָס אלע זיינען גלייכע קאַפּצאַנים. סאַרקע. און אז אלע וועלן ווערן רייך... סענדער. וועט יעדער סייווי טראַכטן פאַר זיך, וויאזוי ווערט מען נאָך רייכער...

אַרן. נו, און כּוץ דעם בינדט אונדז קיין זאך מער ניט צו- נויף?..

סענדער. סיידן מיר זאָלן מיט דיר ווערן מעכטאַנים—מיין גאַלדע און דיין ליאַווע זאָלן זיך אופּהערן שפּילן. נאָר עפשער געפעלט דיר דער שידעך ניט?

אַרן. גאַלדע געפעלט מיר שטאַרק. סענדער. נו, און גאַלדעס טאטע?

א רן. לעממי זאל איר זאגן.

סענדער. עפשער דערפאר, וואָס איר זאָרג זיך ניט פארן קלאַל?..
אז איר בין געקומען אהער, האָט מיר דער קלאַל באַזאָרגט מיט א פערטל
בעהיימע, מיט אן עק פון א פערד און מיט דער פינפטער ראָד פון א
וואָגן. אז איר האָב אָבער א שפיי געטאָן אפן קלאַל און זיך גענומען
פאר דער קעשענע, האָב איר פאר צוויי יאָר אָנגעלעבט צוויי בעהיימעס,
און א פערד— דאָס שענסטע אין ראיאָן, און ווען מע לאָזט מיר נאָר, —
וואָלט איר שוין איצט געהאט אן אייגענע טשערעדע, סיי בעהיימעס, פערד
און שעפסן, — עפשער וואָלט איר דעמלט דיך פאר א מעכטן ניט
געוואָלט.

א רן. עפשער טאקע דערפאר וואָלט איר זיך אָנגעמאַסטן אן אנדער
מעכטן.

ס אַר קע. עפשער וואָלט מען פריער דעם בער געהארגעט און דער-
נאָך געטיילט... דעם קאָוועד. און וואָס שייַעך ייִכעס, — איז סענדער איצ-
טער זייער א גוטער קאָלוירטניק.

סענדער. וואָס זשע איז די פולע, אז עס קומט צו וואָס — מאכט
מען זיך ניט וויסנדיק. וואָס טוט סענדער — גאַרניט. א שוימער ייִס-
ראַעל — ער היט דעם וויינגאַרטן? פארוואָס זשע קומט סענדערן א נייע
שטוב מיט א הילצערנעם פּאַל און מיט א שטעלכל פארן כאַזער?
ס אַר קע. און איר ווילט דאָפּקע א נייע שטוב מיט א הילצערנעם
פּאַל. און מיט אן ערדענעם פּאַל געפעלט אייך ניט?

סענדער. זאָג מיר, איר בעט דיך, וויפל קאָן אזא יוד, ווי איר, זיין
אף דער ערד. גענוג פאר מיר דער טאָג. אין אַוונט וויל איר זיך פילן,
אז איר בין אין דער היים, און א שטוב אָן א פּאַל איז, זיי מיר מויכל,
א שטאל און ניט קיין היים.

א רן. וואָס כאַפט איר די יויך פאר די לאַקשן? אז די הייזער וועלן
ווערן פארטיק...

סענדער. וועלן זיך געפינען באלאָגים, בילכערע פאר מיר. ניין,
איר האָב געוואָלט, מע זאל נעכטן גלייך אריינשרייבן אין פּראָטאָקאָל:
אלעקסאנדער-סענדערן פאר זיינע פארדינסטן — אפילע אין קאַלכאָז —
דאָס ערשטע נייע אויסגעבויטע הויז, און דאָפּקע מיט א הילצערנעם פּאַל.
(מיט א ביטערן שמייכל.) איר האָב ניט, ווער עס זאל מיר אלע ערעווע
שאַבעס שמירן די פּאַדלאָגע מיט ליים...
ס אַר קע. טוט מען א בעט די טאַכטער...

סענדער. גאלדען? שיטסט מיר נאך זאלץ אף די ווונדן יענע שמעקט ניט אריין אין שטוב, ערגער, ווי א פרעמדע... און וואָס האָב איך איר אזוי אָנגעזאלצן, ווייס איך אליין ניט. וואָלט זי כאָטש אוועקגע- פאַרן— אן עקו וואָלט ניט געווען קיין ביזאָיען פאַר לייטן? האָבן אין דאָרף א טאטן מיט א...

סאַרקע. מיט גענריעטא אדאמאָונען פאַר א שטיפמאמען... און— פאַרוואָס זאָל טאקע אליין גענריעטא אדאמאָונא ניט אויסשמירן דעם פאַל...

סענדער. וואָס איז אייך אלעמען גרויס אין די אויגן מיין גענריע- טא אדאמאָונא— זי זיצט ניט אָן ארבעט.

סאַרקע. ווו זשע ארבעט זיי אז אין פעלד— ניט, אין גאַרטן— ניט.

סענדער. ניט אלע ווייבער קאָנען און דאַרפן ארבעטן אין פעלד.

אַרן. אלע, וואָס קאָנען, —דאַרפן.

סענדער (צו סאַרקע). און אף דער שטוב ווער וועט אכטונג

געבן— דו?

סאַרקע. פאַרוואָס ניט איך? דער פאַרויצער פון קאָלוירט דאַרף אכטונג געבן אף אלץ.

אַרן נעמט די עמעס און גייט ארויס.

יא, זאָגט מיר, סענדער, ווען איר זינט געזעסן איינער אליין אין סטעפ, ווו איז דעמלט געווען איינער מאדאם?

סענדער. וואָס איז עס דיין באַבעס דיגעז?

סאַרקע. בייזע צינגער ריידן, אז זי איז דעמלט אויך געזעסן... פאַר

באהאלטן איר נאדן, וואָס איז באשטאנען פון גאלדענע פינפערלעך...

סענדער. זי איז נאך דעמלט מיין ווייב ניט געווען.

סאַרקע. אָבער דעם נאדן, זאָגט מען, האָט זי באהאלטן בא אייך.

סענדער. ווייס איך וואָס! טאַמער האָט זיך בא איר פאַרוואלגערט

א פינפערל, האָט זי מיר געמאכט פון דעם א צאָן.

עס קומט אָן אַרן מיט פולע עמעס.

עמעס, ארויסגעריסן האָט זי מיר דריי פאַר איינעם. א ווייב, דערצו א דריטע, און זי האָט נאָך איר אייגן פינפערל— פאַרשפאַרסטו א דאני טיסט, — זי וועט דיר ארויסרייסן אלע צייך, און דו וועסט איר נאָך זאָגן א דאנק דערפאַר.

ס א ר ק ע. פארגעסט ניט, אז דאָ זיצט א פרוי.
 ס ע נ ד ע ר. דו ביסט דען א פרוי, דו ביסט א פרעדסעדאטעלניצע.
 א ר ן (ארופגערוקט די ברילן, בייז). בא מיר אין שטוב וועל איך ניט
 דערלאָזן אזעלכע גראַבקיטן.
 ס ע נ ד ע ר (שטעלט זיך אין א געהעריקער פּאַזע). נו, איז נעם און
 שטעל מיר צו צום האַרצן א פיסטויל... דו ביסט דאָך שוין בלינד געוואָרן,
 לייענענדיק ראַמאנסן...
 א ר ן. בא ייִדן שלאָגט מען זיך ניט מיט קיין פיסטוילן. בא ייִדן גיט
 מען פעטש און מע הייסט פארמאכן די טיר פון יענער זינט.
 ס ע נ ד ע ר. זע נאָר, ווי ער האָט זיך דאָס א ביסל צעקאַכט. האָסט
 שוין לאנג ניט געדוכנט, דער קויהען אָבער ליגט נאָך אין דיר. א ייִד
 זאָל פיינט האָבן א גלייכווערטל.
 ס א ר ק ע. כאווער פרידמאן, וואָס האָט איר צו אים, אז ער איז פאָרט
 גערעכט. וואָס בין איך פאר א פרוי? דער טיטל מאדאם פאסט זיך פאר
 מיר ניט. אף ארבעט שיק איך, פאר אופקויפן פרעמדע ארבעט־טעג
 שליס איך אויס פון קאָלוירט, און דעם פאָסעק ווייסט איר דאָך...
 ס ע נ ד ע ר.

Не трудящийся да не ест¹.

ס א ר ק ע. איז דער טייטש — ארבעטסטו קאדאַכעס — באקומסטו א
 קרענק... היינט וואָס פאר א פרוי בין איך?
 ס ע נ ד ע ר. איי, סאַרקע, וואָס דו ווייסט און וואָס איר אלע ווייסט,
 האָב איך שוין לאנג פארגעסן. זיי מעגן בא מיר אלע הייצן די הרובעס,
 עס זאָל נאָר זיין מיט וואָס. די צאָרע איז, וואָס קיין קוריי איז ניטאָ.
 און צוליב דעם בין איך טאקע געקומען צו דיר. אנטליי מיר, ארן, א
 זעקל קוריי.
 א ר ן. און אָפגעבן האָסטו מיט וואָס?
 ס ע נ ד ע ר. איך וועל לייען בא יאנקלען און אָפגעבן דיר.
 א ר ן. און ווו וועסטו נעמען אף אָפגעבן יאנקלען?
 ס ע נ ד ע ר. דאָס זאָל שוין יאנקל זאָרגן.
 ס א ר ק ע (ארענטען). איך אף אייער אַרט וואָלט אים ניט געלייען.
 זאָל ער לעכאטכילע גיין צו יאנקלען.

¹ דער, וואָס ארבעט ניט, דער זאָל ניט עסן (רוט).

סענדער. א געלעכטער אָן א זינט, ס'איז קאלט אין שטוב, די וואנצן פירן אין פערענע...
ארן. ס'וועט קומען ליאָווע, וועט ער אייך געבן קוריי. דערווייל דארף מען גיין א קוק טאָן, וווּ איז ער ערגעץ. און איר, סענדער, אויב איר וועט זיך פירן, ווי א מענטש, קאָנט איר בלייבן דאָ.
סענדער. בא די נעזער וועלן מיר זיך ניט רייסן...
סאַרקע. פונדעסטוועגן, כאווער פרידמאן, זאמט זיך ניט.

ארן אָפּ.

סענדער. זי קאָן זיך נאָך פארבענקען אָדער איבערשרעקן. סאַרקע. אז איך בין ניט פון די שרעקעוודיקע, ווייסט סענדער מער, ווי עמעצער אנדערש, און אויב מע פארבענקט זיך נאָך אזא מענטש, ווי ארן פרידמאן, איז גאָר אָן אן אוולע. דאָ וועט אפילע סענדער גאָרניט קאָנען זאָגן.
סענדער. אדעראבע, מיך פארדריסט נאָר, אלעמזי זאָל סענדער דערביי ניט פארדינען קיין פעטש, קיין שאדכאָנעס, מיין איד, אדעראבע. סאַרקע. און פאר סענדערן איז אלץ א געשעפט.
סענדער. א געשעפט איז יעדער זאך, אבי נאָר ס'איז ווייט פון אָנווער און ס'שמעקט מיט א פארדינסט.
סאַרקע. ליאָווע וואָלט עס באדארפט הערן, וואָלט איר שוין די טיר ניט געטראָפן...
סענדער. און דו מיינסט, נארעלע, אז ליאָווע וועט האָבן עפעס קעגן, דער טאטע זינער זאָל טאָן א שידעך. פארקערט, אדעראבע — ער וואָלט דעם טאטן באזאָרגט, וואָלט ער געקאָנט טראכטן וועגן זיך.
סאַרקע. א מענטש זאָל האלטן אפן קאָפּ נאָר יענעם...
סענדער. האָב איך כאַטש א מאנצבלשן קאָפּ, אָבער דו, סאַרקע, א זשענשטישניע, טראַגסטו ניט אפן קאָפּ דאָס גאנצע דאָרף? ס'איז דאָך דיך שוין ניט צו דערקענען. א גאָלדענע מאצייווע וועט דיר דער קאָלכאָז אוועקשטעלן אינמיטן דאָרף. קומענדיק אהער, ביסטו געווען א מיידל — אף מיר אזא יאָר. בלוט און מילך — א קיטקעלע.
סאַרקע. אלטער זיילעל-וועסויוועניק...
סענדער. בא... מא ראש? עס וועט דיר דערפון קיין זאך ניט צור קומען. סענדערס א וואָרט איז ניט פון האָניק — עס קלעפט זיך ניט צו.

סאַרקע הייבט זיך אױף פונעם אָרט, ווי זי וואָלט קלייבן זיך אױסקגיין.

יא, זאָג מיר, סאַרקע, און בא זיי וועט זיך עפעס אמאָל אויספיקן?

ס אַר ק ע. בא וועמען?

ס ע נ ד ע ר. בא מינער מיט ליאָווען...

ס אַר ק ע. וואָס פרעגט איר בא מיר?

ס ע נ ד ע ר. ווילסט וויסן וועגן זיך — פרעג בא לייטן...

סאַרקע קלייבט זיך גיין.

גייסט שוין? איך וואָלט דיך געגאנגען באגלייטן, מוז איך זיך אָבער דער-
ווארטן אפן קוריי. אָן קוריי וועט מיך מיין מאדאם ארויסטרייבן פון
שטוב.

ס אַר ק ע. און איר, נעבעך, טראָגט אלץ אריבער.

ס ע נ ד ע ר. אדעראבע, זיי א בעריע און טראָג ניט. ווען איך בין

יינגער כאַטש אף איין צענדליק יאָר — עך!

ס אַר ק ע. וואָס זשע וואָלט געווען?

ס ע נ ד ע ר. וואָלט בא מיר אויסגעקומען גאָר אן אנדער אריפמעטיקע.

וואָרעם ווו שטייט עס געשריבן, אז בא דער דריטער ווייב לאָזט זיך אויס
די וועלט, אָבער אזוי — ווישט מען אָפ די ליפן, און פאסעך שין — שא...

עס דערהערן זיך טריט.

שא, ווער גייט עס?

ס אַר ק ע. ליאָווע.

עס קומט אריין ליאָווע און בלייבט שטיין אפן שוועל.

ליאָווע. און איך דריי זיך ארום און זוך דיך.

ס אַר ק ע. און איך ווארט שוין אף דיר א צייט.

ליאָווע. און ווו איז דער טאטע?

ס ע נ ד ע ר. אז דער זון גייט ניט נאָכן טאטן, גייט דער טאטע נאָכן

זון.

ליאָווע. עפעס ניט צום גראם, סענדער.

ס ע נ ד ע ר. דו ווילסט א גראם?

ס'האָט מיך געשיקט אהערצו מיין מאדאם

נאָך א זעקל קוריי...

איין, צוויי, דריי...
ווייז דיין קוריי,
וועט איר פון מיר פאָטער ווערן.

ליאָווע. אויב צוליב דעם— איז שוין קעדיי.
סענדער (צוויידייטיק). אזוי? איך בין שוין דיר געוואָרן שווער.
ליאָווע. א שוויגער איז שווער, א שווער איז אָבער אויך ניט
גרינג.
סענדער. הערסטו...
ליאָווע. הערסטו— זעסטו— קומט.

ליאָווע, סענדער— אָפּ.

סאַרקע (אליין, מאכט אַרדענונג אין שטוב). א מאָדנער יוד אָט
דער סענדער— גאל. אָן א שטאַך באגייט ער זיך ניט. ווי האָט ער גע-
זאָגט? ס'איז דייך, סאַרקע, ניט צו דערקענען. געקומען ביסטו אהער בלוט
און מילך... א ווונדער א ביסל... וויפל בלוט האָט מיך געקאָסט, וואָס
אָט די סענדערס האָבן ווייניק מילך, און איצטער, אז מילך גיסט זיך
זיי אריבער דער באַרד, טייטן זיי נאָך אף מיר מיט די פינגער! נאָר ווער
דארף זייער דאנק? אָבער אזא קלוגער מענטש, ווי ארן, אזא איידלמאן,
פארשטייט ניט, אז פון זיין לויבן מיך, פון זיינע שטילע אָנצוהערענישן
פאלט מיר איין דאָס האַרץ. פונדעסטוועגן... ניין, סאַרקע, וויפל דו זאָלסט
זיך ניט מאנצבלען, טראַגסטו פאַרט א קליידל און... פון שפיגל וועסטו
זיך ניט אויסבאהאלטן. אקער, זיי, יעט, שנייד, דרעש, מאָל, טוסטו זיך
אָבער א כאפּ— פארפלוין א יאָר, און, ניט ווילנדיק, גייסטו אָפּ אָן א
זייט און טרעסט אָפּ דעם וועג גאַלדען. זי איז מיין בעסטע כאווערטע,
איך האָב זי ליב, ווי זיך אליין. ווען מיר בלייבן מיט איר צוזאמען—
בין איך ניט עלטער פון איר, און זי פון מיר— ניט יינגער. אָבער ווי
נאָר מיר צעשיידן זיך, איז פאַרט איר גלייכן— ליאָווע, און מינער?..

עס דערהערן זיך טריט. סאַרקע בלייבט שטיין באַם שפיגל. עס קומט אריין
ליאָווע.

(קעמט זיך צו די האַר.) אז אפילע צוקעמען זיך קאָן מען בא דיר ניט.
ס'איז פינצטער.

ליאָווע שטעלט אוועק דאָס לעמפל אפן קאַמאָד פארן שפיגל. אליין בלייבט
ער אין שאַטן.

(רעדט, קוקנדיק אין שפיגל). איז וואָס ביסטו מיך אומגעגאנגען זוכן?

ליאָווע. איך האָב דאָך נישט געוויסט, אז דו וועסט זוכן מיך.

סאַרקע. איינער א מענטש האָט מיך געבעטן זאָגן דיר...

ליאָווע. נישט איינער, נאָר איינע.

סאַרקע. לאַמיר זיך פאַרשטעלן, אז דו ווייסט.

ליאָווע. איז גיב איבער גאַלדען פונמינשוועגן, אז ביז זי וועט מיט

מיר ריידן, האלטנדיק דאָס בייטש-שטעקל אין האנט, וויל איך נישט הערן,

וואָס זי זאָגט.

סאַרקע. דערווייל האָט זי נאָך דיך מיט דער בייטש נישט געטראָפן.

ליאָווע. ערגער ווי געטראָפן.

סאַרקע. נו, איז דאָך דיר שוין גוט. ווייל דעם, וואָס מע האָט שוין

געשמיסן, איז בעסער, ווי דעם, וועמען מע דארף ערשט געבן שמיץ.

ליאָווע. דו לאכסט זיך נאָך אָן?

סאַרקע. וואָס זשע, וויינען זאָל איך דערפון? וואָס גאַלדע האָט ליב

דיך, און דו האַסט ליב גאַלדען?

ליאָווע (צעלאַכט זיך נערווען). גאַלדע האָט ליב מיך! גאַלדע האָט

ליב מיט מיר מילכאָמע האלטן? זי פילט זיך גליקלעך, ווען זי זעט, אז

איך קראפיר, אז די גאל ווערט אין מיר צעזעצט. גאַלדע האָט ליב! גאַלדע

האָט ליב איר בייטש-שטעקל און דעם, וואָס קוקט איר אין די אויגן, ווען

זי טרעט ארויס אף א פאַרזאמלונג.

סאַרקע. וועמען מיינסטו, זעמלען? זעמל איז זייער א ווילער יאט.

איך האָב אים אליין אויך ליב.

ליאָווע. זעמל איז פון די, וואָס אפילע מאנצבלען האָבן אים ליב.

סאַרקע (צעלאַכט זיך). און דיך האָבן פיינט אפילע פרויען. וואָס

איז דער כידעש? עס קומט צו דיר א גאסט, וואָלסטו כאַטש מעכאבעד

געווען מיט א גלאַז טיי. זאָג מיר, ווו שטייט בא אייך דער קעראַסין, וועל

איך דיך מעכאבעד זיין.

ליאָווע. הינטערן קאַמאָד.

סאַרקע געפינט א גרויסע פלאש, הייבט אף אין דער הייך, טרייסלט.

סאַרקע. דער טאטע דינער פירט פעסער קעראַסין צו די טראק

טאַרס, און אין שטוב איז קיין טראָפן קעראַסין נישט.

ליאווע. אלע שוסטערס גייען באַרוועס.
סאַרקע. און דאָס, וואָס דו זאָגסט, אז גאַלדע פירט מיט דיר א
שטילע מילכאַמע, איז עפשער עמעס, אָבער ניט צוליב דעם/ קעדיי זי
זאָל נעמען איבער דיר די אויבערהאנט, נאָר דאָפקע פאַרקערט, קעדיי דו
זאָלסט איינעמען זי. גאַלדע וויל, אז איר געליבטער זאָל זיין שטאַרקער
פון איר, א העלד זאָל ער זיין. דו ביסט נאָך צו יונג אָף צו פאַרשטיין
דאָס.

ליאווע. איך פאַרשטיי שוין, ווי א גרויסער.
סאַרקע. פאַרשטיין, ווי א גרויסער, הייסט נאָך ניט זיין א גרוי-
סער. מאַרגן אין סטעפ וועט איר זיך איבערבעטן.
ליאווע. מאַרגן אין סטעפ וועל איך ניט ארויס.
סאַרקע (זוכט דעם פרימוס). ס'איז דאָ א באשלוס פון ראיזאַן,
ארויסגיין אקערן זאָל מען מאַרגן.
ליאווע. זאָל פריער קומען דער ראיזאַן מיט לאַפעטעס אראַפּשאַרן
דעם שניי פון סטעפ.

סאַרקע געפינט דעם פרימוס. ליאווע, ניט אפשטייענדיק פון אַרט, דערלאנגט
איר שוועבעלעך.

סאַרקע. זאָג מיר, וואָס ביסטו עס נעכטן אָף דער פאַרזאַמלונג פּלור-
צעם ארויסגעשפּרונגען איינער קעגן אלעמען.
ליאווע. ווען אלע שפּרינגען ארויס קעגן איינעם, איז נאָך גאָר
קיין באווייז ניט, אז דער איינער איז מעשוּגע.
סאַרקע. א מענטש באַם קלאָרן זינען וואָלט זיך ניט דערלויבט א
טאָג פאַרן ארויסגיין אין סטעפ דערקלערן, אז ער וואַרפט אלץ און אלע-
מען און פאַרט אוועק אין שטאַט. וואָס, פּלוצעם איז דיר געוואָרן ענג
אין דאָרף, פּלוצעם האָט זיך אין דיר צעקאַכט דער שטאַט-מענטש...
ליאווע. ניט פּלוצעם.

סאַרקע. איז וואָס זשע האָסטו ביז נעכטן געשוויגן, און ווער האָט
דיר נעכטן געפיקט די צונג?
ליאווע. דו, זעמל, גאַלדע, אלע... אז איך געפעל אייך ניט, — איז
לאַזט מיך אָפּ. איר דאַרפט דען דעם סייכל מיינעם, איר דאַרפט דאָך
מיינע הענט, און הענט וועלן זיך געפינען אנדערע. גיי דו אפן טראַקטאָר.

¹ ראיאנישער אָפטייל פאַר ערדאַרבעט.

ס א ר ק ע. מיך אָפּשרעקן וועסטו ניט—אפן טראַקטאָר, איז אפן
טראַקטאָר.

ליאַווע. ווער וויל דיך שרעקן, איך וויל נאָר, דו זאָלסט מיר זאָגן—
איך בין געווען גערעכט צי אומגערעכט...

ס א ר ק ע. דיין גערעכטיקייט באהאלט אף איבערמאָרגן, און מאָרגן
זאָלסטו ארויס אין סטעפּ.

ליאַווע. זעמל, זעמל זאָל גיין. פאר מיר איז דער סטעפּ ניט קיין
ציג—ער וועט ניט אנטלויפן. און פאר זעמלען איז די באשטימונג פון
ראיזאָ טויראס לאַקשן; זאָג אים ארויספאָרן היינט—יעסט! מאָרגן,
נעכטן—יעסט! איז וואָס ערטערווייז ליגט נאָך דער שניי אף די פעל-
דער, איז וואָס מאָרגן קאָן ווידער אויספאלן א שניי—דאָס איז ניט זיין
זאך: יעסט—דאָס איז זיין פרינציפּ.

ס א ר ק ע. און וואָס איז דיין פרינציפּ?

ליאַווע. מײַן פרינציפּ איז מײַן אייגענער סייכל.

ס א ר ק ע. און וואָס זאָגט ער דיר, דער סייכל דינער?

ליאַווע. אז קריכן אף די גלייכע ווענט איז ניטאָ וואָס, אפילע ווען
דער ראיזאָ הייסט.

ס א ר ק ע. און אויב מע וועט יאָ קאָנען ארויספאָרן מאָרגן? דו ווייסט,
וואָס הייסט באַ אונדז אין קרים א טאָג, ארויסגיין אין סטעפּ מיט א טאָג
פריער.

עס קומט אריין ארן און בלייבט שטיין באם שוועל. נאָר סאָרקע באַמערקט
זיין אריינקומען, ליאַווע ניט.

ליאַווע. צוליב דיין קרים בין איך ניט מעכטיגעווי לויפן אין פניער.
ס א ר ק ע. קרים איז דינער, פונקט ווי מינער. קרים—דאָס ביסטו,
קרים—איז דער טאטע דינער, גאַלדע, זעמל, איך און טויזנטער אנדערע,
ווי מיר.

ליאַווע. איך בין קרים? איך בין קרים—נאָר אף אזויפיל, אף וויפל
היינט ארבעט איך דאָ, און דאָ קריג איך געצאָלט פאר מײַן ארבעט.

ס א ר ק ע. ווייסטו גאָר וואָס, ליאַווע, מאָרגן גייט דער טאטע דינער
אין ראיזאָ, איז עפּשער זאָל ער דאָרט איבערגעבן דעם סייכל דינעם.

ליאַווע. אויב ס'וועט אים ניט זיין שווער צו פארטראָגן—קאָן ער
דאָס טאָן.

ס א ר ק ע. וועסט עלטער ווערן מיט א נאכט, וועסטו קליגער ווערן.

(גייט צו צום פרימוס). איך זע שוין, אז קיין טיי וועל איך זיך היינט ניט דערווארטן. מאָרגן וועל איך טרינקען טיי אין סטעפּ.
ליאַווע (ענטפערט, ניט אופהייבנדיק דעם קאַפּ). פארגעס ניט מיט־נעמען צוקער אף נאָך א גלאָז. וועסט דארפן טרינקען פאר מיר אויך.
סאַרקע. פון אַן איבעריקער גלאָז טיי זאָגט מען זיך ניט אָפּ, נאָר ארויספאָרן אקערן וועסטו.
ליאַווע. ניט!

אין אָפענעם פענצטער באווייזט זיך גאַלדע. ליאַווע זעט זי ניט.
סאַרקע. דו וועסט ארויס!
ליאַווע. איך האָב געזאָגט — ניט.
גאַלדע (צעלאכט זיך). ליאַווע, דו וועסט ארויס.
ליאַווע (איבעראשט). ניט! (ער קערט זיך האסטיק אויס און דער־זעט דעם טאטן שטיין באם שוועל.)

פאַרהאנג

דאָס צווייטע בילד

אף מאָרגן אין סטעפּ. א שוידערלעכער שניי־שטורעם, וואָס מישט אויס הימל און ערד. פונדערווייטנס טונקלט זיך א לאנגער סטויג שטרוי. עס קומט אַן אַרן, אַנגעטאָן זומערדיק, אינגאנצן פארשנייט און איבערגעפראָרן.
אַרן. ניט ארויסצושלעפן א פוס, ווי פון פעך. כאַטשבי ניט פאלן... אהו!

שטיל. נאָר דער ווינט פּיפּט.

פאר עטלעכע שאָ — וואָס פאר אַן איבערקערעניש! ארויס פון ראיאָן בין איך זומער, און קומען אין דאָרף וועל איך ווינטער. גוט נאָך, אויב איך וועל דערגיין. (ער בלייבט שטיין, קוקט זיך אין דער טונקלקייט.)
א כידעש — אזא פארדרייעניש... אהו!.. אהו!.. (א רעגע זוכט זיך אים אויס, אז עמעצער רופט. ער בלייבט שטיין, הערט זיך אין מיט גרויס אַנשטרענגונג, און נאָכדעם אנטוישט.) וועלכער מעשוענער וועט זיך עס איצטער לאָזן אין וועג. (ער דערזעט דיטלעך דעם סטויג שטרוי

און לאַזט זיך אהין. דער סטויג ווערט עטוואָס אופגעלויכטן. ארן גראַבט זיך איין אין שטרוי.)

שטיל. עס פּייפט דער ווינט.

זיצן אזוי איז קיין טאַלק ניט. וואָרעם ווי עס ווערט נאָר נאכט, איז פאַר-פאלן, בין איך שוין ניט קיין היגער... ניט איין מענטש איז אין אזא נאכט געבליבן ליגן ארום דער אייגענער שטאל. (ער קריכט ארויס פון שטרוי.) לאַזן זיך שפּאַנען, וווּ די אויגן טראָגן? דאָ ארום סטויג ווארפט כאַטש דער ווינט ניט פון די פיס. בעסער פון אלץ — די גאַנצע צייט ארומשפּאַ-נען ארום סטויג. די צייט זאָל זיך אזוי ניט ציען — וועל איך ציילן די אייגענע טריט... איינס... צוויי... דריי... פיר... (אַפּ. ער מאכט אַ קרייז. אומ-קערנדיק זיך, בלייבט ער שטיין פאַרמאַטערט.) די פיס זאָגן זיך אַפּ צו גיין. (ער געפינט א שוועבעלע, צינדט אַן מיט שוועריקייט.) און עפשער לאַזן וויסן מיט פּייער, אז א מענטש קומט אום אין סטעפּ? שוין זשע איז דאָס שטרוי טייערער פון מיר? (ער וויל צוטראָגן דאָס פּייער צום שטרוי און פאַרלעשט גלייך.) דריי טויזנט פּוּד שטרוי וועט אוועק מיטן פּייער — ווער ווייסט, צי וועט דאָס העלפּן? (ער גראַבט זיך ווידער איין אין שטרוי.)

דער ווינט פּייפט...

עפשער וועט זיך שפּעטער איינשטילן... א שטורעם — אָדער ער צע-ברעכט דעם מענטשן, אָדער דער מענטש גייט ארויס פון אים צען מאָל שטאַרקער, ווי געווען... (ער גראַבט זיך איין טיפּער. פּלוצעם טוט ער זיך א ריס פון אַרט.) אנטלויפן... אנטלויפן... איך וועל ניט אויסהאַלטן. די פינגער ציען זיך אליין צום פּייער: נעם, ארן, צינד אָן, דערווארעם זיך... (ער קלייבט זיך אופשטיין און קאָן ניט. ער שטייט און מיט מאטערניש און פאלט צוריק.) די פיס, ווי עמעצער וואָלט זיי אונטערגעהאַקט. (ער דעקט איין די פיס מיט שטרוי.) שוין זשע איז דאָס דער סאָף? אינמיטן סטעפּ? און איך האָב געמיינט, אין סטעפּ הייב איך ערשט אָן א לעבן... נאָר ניט אנשלאָפן ווערן... (ער זעצט זיך.) לייגן זיך הייסט מער שוין ניט אופשטיין... שוין זשע, ארן, דאַרפסטו זיך זעגענען מיט אלץ און מיט אלעמען...

שטיל. דער ווינט פייפט. פונדערווייטן קומט אן זעמל. ער שלאגט זיך צו צום סטויג.

זעמל. זאלן די פיס כאטש א ביסל אפרוען... מאמע, וואס וואלסטו געזאגט?.. צוואנציק סטויגן פאר איין זעמלען!.. צינד אן, מיין זון, צינד אן... וואס זשע, אומקומען אין סטעפ איז בעסער? איך וועל ניט אומקומען, ניין! (ער פארגראבט זיך אין שטרוי, דעקט איין מיט שטרוי די פיס, נעמט ארויס א בלייער און א שטיקל פאפיר.) שוין לאנג דער מאמען ניט גער שריבן, זאל זי כאטש קריגן א בריוול, געשריבן מיט מיין האנט, וועט זי א שטיקל צייט זיין רויק. (שריבט.) מאמע, צי וויסטו דארט בא זיך אין שטעטל, וואס הייסט אין דארף דריי טויזנט פוד שטרוי — ס'איז ניט קיין שפילעכל. מע דארף אבער ארום דעם זיין זייער געהיט מיט פניער. קיין באזונדערע ניסן זיינען ניטא. אז מיר וועלן זיך זען, וועל איך דיר דער ציילן פון אלץ... זיי געזונט, מאמע, איך בענק עפשער נאך דיר ניט ווייניקער, ווי דו נאך מיר. דיין זעמל... (ער לייגט אריין דאס בריוול אין בוך זעם.) און איצט קאן איך אין מיין טאגבוך ארטיינטראגן א וויכטיקע גער שעעניש. (שריבט.) קרים, 1936, אינמיטן סטעפ שלאגט זיך א מענטש מיט דער נאטור, און ווער פון זיי וועט בייקומען? (פאזע. ער שריבט אין העפט...) הונדערט מאל שטארקער, ווי געווען.

ינדעריק איבערן סטויג פליען דורך עטלעכע פארבלאנדזשטע בושעלן.

(פארקוקט זיך אף זיי, ווארט אָפּ א רעגע און שרייבט אריין אין העפט.)

ווען ס'קאנען פויגלען הויך ניט פליען,
זיי טוען זיך צום מענטשן ציען.

פויגלען — און האָבן זיך אויך פארבלאנדזשעט. (ער גראבט זיך איין אין שטרוי.)

א קורצע וויילע — שטיל. פלוצעם וואקסט אויס ארן... ער דערזעט זעמלען. זעמל בלייבט דערשטיינט. ער לאזט ארויס פון האנט דאס העפט און פאלט ארענען אפן האלדז.

ארן (דערשראקן און דערפרייט). ווי קומסטו אהער, זעמל?
זעמל. מיר זוכן דאך אייך — מע האָט פון ראיאָן געקלונגען, אז איר זייט ארויס...
ארן. ווער איז דער מיר?..

זעמל. איך, סענדער און ליאָווע.
ארן. ווו זשע זיינען זיי?
זעמל. זיי זיינען ארויס א ביסל פריער. איך האָב געמיינט, איך
וועל זיי אָניאָגן...
ארן. וואָס זשע טוט מען איצט — לאָזן זיך גיין זיי זוכן?
זעמל. די פיס גייען ניט. ס'פיבערט מיך.
ארן. און איך בין שטארק דורכגעפראָרן... לאָמיר בעסער גיין אהינצו,
דאָרטן איז מער פארשטעלט פונעם ווינט...

ביידע גייען אוועק... עס דערטראָגט זיך זייער פארטויבט געשריי: „אהו! אהו!“
שטיל. נאָר דער ווינט הילכט אָפּ. אין א וויילע ארום באווייזט זיך א פניערל,
און עס קומען אָן: סענדער און ליאָווע. זיי זוכן מיט א לאמטערן...
ליאָווע. עפעס איז דאָ דאָס שטרוי צערייעט...

סענדער טראָגט צו געענטער דעם לאמטערן און געפינט זעמלס העפט.
סענדער. הערסטו, ליאָווע, זאָל מיין נאָמען ניט הייסן סענדער,
אויב מיר האָבן ניט געפונען דעם סליאד. זעמעלע דארף ערגעץ דאָ זיין...
ליאָווע. פונוואנען נעמט איר דאָס?
סענדער (טוט א פאָך מיט דער האנט און שרייט אויס). אהו! אהו!
ליאָווע. כ'לויף אהין. (אָפּ).
סענדער (טוט א בלעטער דאָס העפט און ליינט אין דער הייד).

איצט אין שטורעם אפן פעלד
מער פון אלע אף דער וועלט
איינע, איינע נאָר מיר פעלט.

(א קורצע פאָזע. צעלאכט זיך.) געפינען א גראָשן אין בעסער, ווי פאר-
לירן א קארב. און דו, זעמל, אויב, פארפירנדיק אין סטעפ, שרייבסטו
לידלעך, זאָל זיין אפילע מיין גאָלדען, ביסטו טאקע ניט ווייט פון א פערד,
איז לאָמיר כאַטש האָבן אף דיר א בייטש. שוין זשע ווייסטו ניט, אז זי
האָט שוין קימאט א כאָסן. (באהאלט דאָס העפט אין בוזעם.)

עס דעהערן זיך געשרייען: „אהו! סענדער! אהו!“ און עס באווייזן זיך פונדער-
ווייטנס ארן, זעמל — און ליאָווע. סענדער הייבט אוף דעם לאמטערן
איבערן קאָפּ.

צווייטער אקט

דאָס ערשטע בילד

זומער אין סטעפּ, באַם סטאַן, מע גרייט זיך וואַרמעס עסן. אַף דער בינע — סימכע און מיכל. זיי ליגן אויסגעצויגן מיט די פענעמער צום אָנגעגליטן הימל.

מיכל. די זון סארפעט מיט סאקאַנעס נעפּאַשעס. נאָך א טאַג, און דער ווייץ וועט זיך אָנהייבן שיטן. נאָכדעם — גיי קלייב אים...
סימכע. די מאדאם מיטן וואַרמעס איז נאָך אלץ ניטאַ.
מיכל. אזא היץ! אן אַקס וואַלט מען היינט געקאַנט אָפּבראַטן אַף דער זון.

סימכע. איי, מיכל, אפּאַנעם, אז דו וואַלסט זיך איצטער ניט אָפּגער-
זאַגט פון אן אָפּגעבראַטענעם שטיק שעפּסן-פלייש מיט א קאַרטאַפּליע,
יעדער קאַרטאַפּליע באַזונדער זאָל זיך לויכטן אַף דער זון.

מיכל. אַן א געזייערטן אוגעריק?
סימכע. און וואָס פעלט א געזייערטן קאוון פונעם אייגענעם קאַל-
כאַזנעם גאַרטן?

מיכל. אָבער ווי הייבט מען עס אָן ראפּטאַם פון דער קאַרטאַפּליע —
און ווו איז די יויד?

סימכע. פון וואָס, קעדוימע לעמאַשל, האַסטו ליב א יויד — פון אַף
צי פון פעטן רינדן-פלייש מיט א זיסן בייץ?

מיכל. מיט מנין אפּעטיט, קיין איינהאַרע, וואַלט איך זיך ניט אָפּגער-
זאַגט פון... אן... אַף אויך...

סימכע. און ס'וואַלט דיר, כאַלילע, ניט פאַרשאט? און מיט וואָס זאָל
זיין פאַרקאַכט דאָס דאָזיקע אַף — מיט א גרויפעלע צי מיט א... לאַקש?
מיכל. אז ניט לאַקשן, זאָל כאַטש זיין א דינע גרויפ.

סימכע. א לאַקש — צו איידל פאר דיר... ווי קומסטו צו א לאַקש... מיכל. ווען גאָט העלפט, און מע מאכט נאָך, די לאַקשן זאָלן זיך ניט פלאַנטערן אין באַרד, איז א יויך פון אָף — מיט לאַקשן — גאנניידן שער-בעגאנניידן...

סימכע (מיט א טיפן זיפן). טען צוליב אזא יויך איז שוין קעדיי זיך געזעגענען מיט דער באַרד... מיכל (טרוימעריש). נו און פארבייסן וואָס וואַלסטו זיך, לעמאַשל, געהייסן דערלאנגען?

סימכע (טראכט א וויגל). א צימעס! א מערן-צימעס — איך האָב ליב א צימעס, ער זאָל זיין רויט, ווי בורעק, און פעט, ווי כאזער... מיכל. פע, סימכע, ביסט דאָך גאָר א זוילעל-וועסויווע, סימכע...

בא די לעצטע ווערטער קומט אָן גענריעטע מיט א האנטען אריבערן אקסל און מיט עטלעכע ציגענע טעלער אין די הענט.

סימכע. און פארוואָס האָט דער ווארמעס היינט פארשפעטיקט? גענריעטע. גיי, סימכע, וואש זיך דערווייל, בענטשן וועסטו שפער-טער.

סימכע. נו, עסן ווען וועלן מיר?

מיכל. טאקע אן אוולע פון דיר. יעדע רעגע — מיט גאָלד גלייך. גענריעטע. ווען איך בין היינט אופגעשטאנען — ווייסט איר? ווען גאָט אליין איז נאָך געשלאָפן...

סימכע. וואָס-וואָס, פון די פארשלאָפענע ביסטו ניט, האָסטו אונדז כאַטש צוגעגרייט עפעס א רעכטן מייכל? עפעס א יויך מיט... גענריעטע. מייכאָלים — דעם קייסער צו דערלאנגען. גייט, גייט, גיכער זאָגט אָן די בסורע די בריגאדעס, און איך וועל לויפן ברענגען גאָפּל-מעסער. א סאָוועטסקע סארווערן געוואָרן, ניט אויסגערעדט זאָל זיין...

אלע אָפּ. פון א צווייטער ריכטונג קומען אָן: גאָלדע און זעמל.

זעמל. דער ווארמעס איז נאָך ניטאָ. דריי מאָל לויפן דארף מען. (ער קוקט זיך ארום). נין טעלער שטייען שוין. איז הער זשע, גאָלדע, וויי-טער.

גאָלדע. איך פארשטיי דיך, זעמל, זייער גוט. ווי אָבער, אויב דער ראיאָן וועט ניט איינגיין אָף דעם? די גאנצע געגנט טוט דאָך אנדערש. זעמל. איך לייקן ניט. דער אש פון דעם פארברענטן שטרוי איז זייער

א גוטע באמיסטיקונג. דאָס אלץ איז אַבער גערעדט געוואָרן, ווען עס ברענט אָפּ נאָר דאָס שטרוי. ווי אַבער, אויב דאָס פּייער טוט זיך א וואָרף אריבער איבער דער אופגעאקערטער מעזשע און כאפט זיך אריין אינעם נאָך ניט אָפּגעשניטענעם ברויט? מיט קיין פּייער שפּילט מען זיך ניט.

גאָלדע. איך מיין, אז אזוי ווי דו זאָגסט, איז א סאך בעסער. זעמל. שטעל זיך פאַר: באלד נאָכן קאַמביין גייט א טראַקטאָר און גלייך פאַראַקערט ער דאָס אונטערגעשאַרענע שטרוי. די זון האָט עס נאָך ניט פאַרבאַקט, דער ווינט האָט עס נאָך ניט אופגעטרייסלט, און די ערד האָט עס שוין צוגעדעקט, באהאלטן פאַר זיך, ווי זי וואָלט געזאָגט: איך האָב אייך געגעבן הויכע, פולע זאנגען, און איר קערט מיר כאַטש אום דאָס שטרוי, אין מיר וועט עס איבערפּוילן, מיך דערוואַרעמען, דערפאַר וועל איך אייך איבעראַיאָר ווידער געבן ברויט.

גאָלדע. דו רעדסט אזוי, ווי די ערד וואָלט דיר דערציילן, וואָס זי טראַכט.

זעמל. די ערד רעדט נאָר צו דעם, וואָס הערט זיך צו צו איר. גאָלדע, הער זיך איין, וועסט ניט זיין ברויגעז, וועל איך בא דיר עפעס פרעגן. גאָלדע. ברויגעז? וועסט זיין אומגערעכט, בין איך ניט פון די שער מעוודיקע, איך קאָן געבן אויסגאַב.

זעמל. מיטן בייטש־שטעקל?

גאָלדע. דו, זעמל, האָסט אויך מוירע פאַר מיין בייטש־שטעקל?

זעמל. פאַר דיין בייטש־שטעקל ניט, פאַר דיר.

גאָלדע. וואָס זשע האָסטו מוירע?

זעמל. זאָלסט מיך שלעכט ניט פאַרשטיין.

גאָלדע. זאָג, זעמל, זאָג.

זעמל (נאָך א קורצער פאַוזע). זאָג מיר — וועגן וואָס טראַכסטו,

ווען איך דערצייל דיר, ווען איך דריי דיר א קאַפּ מיקויעך מינע פאַר־

שיידענע פלענער, ראַציאָנאַליזאַציעס? מיקויעך...

גאָלדע. נו, נו, ווייטער, מיקויעך וואָס נאָך?..

זעמל. מיקויעך דעם האָב איך נאָך דיר קיינמאַל קיין וואָרט ניט

געזאָגט...

גאָלדע (נאָך א קורצער פאַוזע). ווילסטו טאַקע, איך זאָל דיר ארויס־

זאָגן דעם גאַנצן עמעס און גלייך דאָ אפּן אָרט?

זעמל. יאָ, נאָר דעם ריינעם עמעס.

גאָלדע. און דו וועסט אָף מיר ניט זיין ברויגעז?

זעמל. וואָס בין איך — א קינד? ברויגעז! איך האָב ניט קיין מוירע צו
 קוקן דעם עמעס גלייך אין די אויגן. זאָג מיר אלץ... אלץ...
 גאַלדע. זעמל טייערער, האָב איך דיך ליב דערפאר...
 זעמל (פאַרדעכטיק). פאַרוואָס דערפאר?
 גאַלדע. דערפאר... דערפאר, ווייל... דו קאָנסט קוקן דעם עמעס אין
 די אויגן, ניט אלע קאָנען דאָס. אן אנדערער אף דיין אָרט וואָלט שוין
 לאַנג...
 זעמל (מיט א פאַרכאַפּטן אַטעם). וואָס? דיר אלץ געזאָגט? דיר אלץ
 דערציילט?..
 גאַלדע. ניין, ער וואָלט מיט מיר שוין לאַנג ניט גערעדט.
 זעמל. פאַרוואָס, גאַלדע?
 גאַלדע. ווייל ליב האָב איך ניט דיך, זעמל.
 זעמל. פאַרוואָס?
 גאַלדע. אַך, ווען איך וואָלט וויסן פאַרוואָס...
 זעמל (טוט א כאַפּ גאַלדען פאַר דער האַנט). מאַמע מיינע!..
 גאַלדע. זעמל טייערער, ווען דו וואָלסט וויסן, ווי דו ביסט מיר
 איינגעבאַקן אין האַרצן. ווען איך זע דיך אָבער ניט, בענק איך דעמלט
 אָבער ניט נאָך דיר, נאָר נאָך א צווייטן, נאָך אזא, וואָס איז דיך ניט
 ווערט. ווען איך הער דיך ריידן, בין איך גרייט שווייגן א גאַנצן טאַג, נאָר
 הערן דיך. ביסטו אָבער ניטאַ, בענק איך ניט נאָך די נע רייד, נאָר נאָך
 די שטעכווערטלעך פון דעם, וואָס איז דיך ניט ווערט. (זי טוט אים א כאַפּ
 באַ דער האַנט.) עס טרעפט, איך שלאָף קיין נעכט ניט — און וויל אלץ
 וויסן — פאַרוואָס? די קישן בייס איך — און האָב ליב אים, די טרערן
 שלינג איך — און האָב ליב אים.
 זעמל. ווייסט ער כאַטש פון דעם?
 גאַלדע. איך ווייס — און דאָס איז שוין גענוג. א ביסל ווייסט סאָר-
 קע, איצטער דו...
 זעמל. איך וועל ניט דערציילן...
 גאַלדע (צעלאַכט זיך געצווונגען). דו וועסט אים ניט וועלן אָנטאָן
 דעם פאַרגעניגן... זאָג מיר, זעמל, ס'טוט דיר זייער וויי?..
 זעמל. און אזי, איז דיר דען גרינגער?
 גאַלדע. וואָס זשע, עפשער האָב איך געדאַרפט שווייגן, ווייל זאָגן
 ניט דאָס, וואָס איך טראַכט, קאָן איך ניט.
 זעמל. נאָר דעם עמעס...

גאָלדע. אנדערע מיידלעך האָבן ליב, יאטן זאָלן ארומטאנצן ארום זיי, ווי די בינען ארום א קווייט, און איד וואָלט וועלן, אז דו זאָלסט מיך ליב האָבן נאָר אזוי, ווי איך — דרך.

זעמל. דו ווייסט דען, וויאזוי איך האָב דרך ליב?
גאָלדע. איך ווייס, איך פיל. רייך ניט, ס'איז מיר אויך דערפון ניט גרינגער.

פונדערווייטנס קומט אן ליאָווע. גאָלדע באמערקט אים ניט.

און אויב דו ווילסט וויסן, זעמל, וואָס איך טראכט דעמלט, ווען דו דרייסט מיר א קאָפּ מיט דינע פלענער, קאָן איך דיר זאָגן: אז איך בין מעקאנע, אז איך פארגין ניט, פארוואָס איז ליאָווע ניט אזא...
ליאָווע. א וועלכער?

גאָלדע (פארטראכט זיך). אזא, ווי איך וואָלט געוואָלט.

ליאָווע. האָסט דאָך די ברייע אויסצוקלייבן...

גאָלדע. אויסקלייבן פון צוויי איז שווער.

ליאָווע. דעריבער האָסטו אויסגעקליבן פון א סאך צוויי?

גאָלדע. א ליגן! פון צוויי איינעם...

ליאָווע. און וועמען פון זיי פירסטו פאר דער נאָז?

גאָלדע. דעם, וואָס מיינט, אז ער איז אלץ און דער צווייטער איז גארניט...

ליאָווע. פירן פירט מען דעם, ווער עס לאָזט זיך פירן, דעם, וואָס ער אליין איז בא זיך גארניט און דאָס מיידל — אלץ.

זעמל. אזעלכע זיינען שוין לאנג אויסגעפראָרן מיטן לעצטן פראָסט.

ליאָווע. אז דער שניי איז אָבער אראָפּ, האָט מען איינעם אזא גע-פונען אין סטעפּ א לעבעדיקן.

זעמל. עפשער האָסטו כאראַטע, וואָס דו ביסט אים געגאנגען זוכן? קיינער וואָלט דיר דעמלט אין וועג ניט געשטאנען.

ליאָווע. מיר שטייט קיינער ניט אין וועג.

זעמל. ווער ווייסט, און עפשער יאָ.

גאָלדע (צו ליאָווען מיט פארפרעסטע ציין). צי ער שטייט דיר אין

וועג, צי דו אים, נאָר ביידע איר שטייט מיר אין וועג... (זי קערט זיך אויס און לאָזט זיך האַסטיק גיין).

ביידע קוקן איר נאָך א רעגע. זעמל לאָזט זיך נאָך איר, דעריאָגט זי, ליאָווע ווארט אָפּ א ווילע, לאָזט זיך גיין אין דער זעלבער ריכטונג, ער קערט זיך אָבער גלייך אום.

ליאָווע. היינט גיי דערגי א טאַלק. זי מיינט, איך ווייס ניט, פארר וואָס זי איז אוועק: טרערן האָבן זיך איר געשטעלט אין די אויגן. די ליפן וועט זי זיך צעבייסן, נאָר ניט ארויסכאפן זיך מיט א וואָרט — אייזן. דאכט זיך, קלוג איז זי, ווי דער טייוול, שוין זשע פארשטייט זי ניט, פארוואָס בונטוועט אין מיר אזוי דאָס בלוט? דער סטעפ איז, דאכט זיך, גרויס, — מיטן אויג ניט צו דערלאנגען, און מיר איז פון אַט דער פוסטקייט ענג. דער טראקטאָר גייט, דאכט זיך, מיט זיין געוויינלעכן גאנג, און מיר דאכט זיך אויס, אז ער שלעפט זיך, ווי א טשערעפאכע, מיר אף צולאָך כעס... און וואָס פאר א טייוול זיצט אין מיר, ווייס איך אליין ניט. די מאמע פלעגט זאָגן, אז איך בין געראָטן אין איר זיידן לייבע דעם פאר ראַמשטיק: יענער האָט ליב געהאט, אז ווען ער טוט א געשריי: „דאווי פאראָם!“, זאָלן אים הערן פון איין זייט — די מיידלעך פון שטאָט און פון דער צווייטער — די מיידלעך פון די ארומיקע דערפער... נו, ווי ל איך, אז ווען איך בין אפן טראקטאָר, זאָל גאַלדע מיר נאַכקוקן פונדערר ווייטנס... וואָס זשע קומט מיר דערפאר? (ער ציט זיך אויס אפן גראָ. א קורצע פאזנע. ער פארציט שטילערהייט א ליד.)

דער סטעפ איז ווייט, דער סטעפ איז ברייט,
און איבער סטעפ א טראקטאָר גייט;
ווער זשע יענעם טראקטאָר פירט
פון קאלוירט און אין קאלוירט?

פון בריגאדע אין בריגאדע
פירט מיין ליבסטע אים אוואדע.
ס'קומט מיין ליבסטע מיר אנטקעגן, —
ס'פירן אונדז צונויף די וועגן:
פון בריגאדע אין בריגאדע...

עס דערהערט זיך א געשריי. ליאָווע דערקענט סענדערס קאַל און באהאלט זיך אהיינטערן ביידל. עס קומען אָן סענדער און מאמעד.

סענדער. אַט וועל איך א רוף טאָן זי, גענריעטען, זאָל זי מיט דיר ריידן. (ער קוקט זיך ארום.) שוין זשע איז זי נאָך ניטאַ מיטן ווארר מעס?

מאמעד (דרייט אין די הענט א שטריקל). ניין, ניין, ניין, מאמעד
קאן ניט, קאן ניט, ניין. דו א זון האסט ניט, מיין זון איז א קאמסאמא-
ליעק, ניין-ניין, מאמעד וויל ניט, ניין.
סענדער (כאפט בא אים דאס שטריקל און הייבט אן דרייען צו-
ריק, שטרענג). מאמעד!
מאמעד. הא?

סענדער. וואס האקעסטו, מאמעד, וואס וועט דיך ארן, אויב מיינע
פיר שעפסן וועלן זיך האדעווען בא דיר? זומער קיין עסן בעטן זיי ניט,
פארקערט, אדעראבע, איך וועל נאך דיר צוצאלן... ווייסטו גאר וואס? די
וואל — אף דער העלפט. רעכט?..

מאמעד. ניין-ניין, מאמעד וויל ניט.
סענדער. וואס ווילסטו ניט? קיין וואל? ביסט אזוי א טשאבאן, ווי
איך — א רעבעצן. זאג מיר, וואס ווילסטו ניט?
מאמעד. איך וויל ניט האלטן דיניע שעפסן.

סענדער. נארישער מענטש, וואס דו ביסט! ווי מיינסטו, ווען דו
האסט פערצן שעפסן, און איך — זעקס, וואלט איך דיניע פיר ניט גע-
האלטן בא זיך? איך גיב דיר געלט אויך. געלט.
מאמעד. דיניע שעפסן — האלט דו.

סענדער. הערסט א מייסע, מע רעדט און מע רעדט און מע שוש-
קעט זיך. איך זאג דיר וויפל מאל: מער פון צען שעפסן אין מיין אייגע-
נער באלעבאטישקייט טאר איך ניט האלטן, און איך האב פיר איבעריקע...

ליאווע צעלאכט זיך. סענדער און מאמעד — אין פארלעגנהייט.

ליאווע (גייט צו צו זיי). פיר איבעריקע, איז גיט אפ אין קאל-
ווירט.

סענדער. א דאנק דיר, ליאווקע, פאר דער אייצע, אליין וואלט איך
זיך אף דעם גארניט געכאפט. פארשטייסט אבער, גראד יענע פיר זיינען
בא מיר די סאמע באלעבטע. וווקסיקע אזעלכע, און קיין איינהארע אין
לייב.

ליאווע. איז די פיר נעם זיך און גיב אפ אנדערע פיר.
סענדער. ביסט א כאכעם פון דער מאנישטאנע, וואס זשע וועל
איך דערבני אויסשפילן?

ליאָווע צעלאכט זיך ווידער.

סענדער. וואָס איז אַף דיר אַנגעפאלן אזא געלענדער?
ליאָווע. מאַלאַדיעץ, מאמעד, מאַלאַדיעץ, זאָל כאַטש סענדער איין
מאַל בלייבן באַם נאר. סענדער, און וואָס וועט זיין, אויב איר וועט איין
מאַל ניט אויסשפילן? (צעלאכט זיך ווידער.) גראַד יענע פיר זיינען די
סאמע באלבטע — אן אינפאל פון א יידן!
מאמעד (קלייבט זיך אוועקגיין. ער טוט א וונק צו ליאָווע). הער
הע-הע, ליאָווע...

סענדער. בא וואָס זשע בלייבן מיר?
מאמעד. דו — בא דינע, איך — בא מינע. (אַפ, דרייענדיק דאָס
שטריקל.)
סענדער. מאמעד, עפשער קאַנסטו מיר נארײַען עמעצן... (יאַגט
אײם נאָך.)
ליאָווע (פאַרקוקט זיך אָן א זײט). דאנקען גאָט, דער וואַרמעס
פאַרט. איצטער איז זי אוועק.

עס קומען אָן: אַרן, גענרײַעט אדא מאַוונא, מיכל און סימכע. בא
ארענען אפן קאַפ — א שטרייענער הוט, אַף דער העלפט אן אַפגעקייטער.

גענרײַעטע. אויב דער וואַרמעס האָט היינט פאַרשפּעטיקט, איז
אין דעם שולדיק נאָר דער טאטע דינער — ער האָט זיך פאַרעדט מיט
סאַרקען.

אַרן. פאַרמאסער, פאַרמאסער מיך פאַרן זון.
סאַרקע. זעמל און גאַלדע זיינען ווו?
ליאָווע. זעמל איז פאַרנומען מיט זיינע פלענער, און גאַלדע —
מיט אים. שרעק זיך ניט, וואַרמעס עסן וועלן זיי קומען.
אַרן. וואָס מיינסטו, דאָס, וואָס זעמל לייגט פאַר פאַראקערן דאָס
שטרוי גלייך נאָכן קאַמביין, און דאָס שטרוי ניט ברענען, — איז זייער
א גלייכע זאך.

ליאָווע. זעמל איז א טרום, ער האָט מוירע פאַר א פונק. דו ווייסט,
פונוואנען עס נעמען זיך אלע זיינע אויסטראכטענישן, אלע זיינע פלע-
נער — נאָר פון פאַכדאַנעס.
אַרן. אז מע היט זיך פריער פאַר א פונק, פאַרשפאַרט מען נאָכדעם
קריכן אין פייער.

עס קומען אָן גאַלדע און זעמל.

גאַלדע. כאווער ארן, וואָס האָט געטראָפּן מיט איינער הוט?
אלע, אויסער ליאווען, קוקן זיך אום. גענריעטע קייכט פאר געלעכטער.

ארן. אייסעך וואָס.

גאַלדע. פאַרט...

מיכל. געווען קיילעכדיק, ווי א מאצע, און געוואָרן קרום, ווי א
קאַטשערע.

ארן. פארשטיסטו מיך, איך זיך זיך אזוי נעכטן ארום שטוב — מיד
בין איך געווען, — האָב איך זיצנדיק געמוזט כאפן א דרעמל, איז געקור
מען מיינן אייגענע ציג און האָט אָפּגעקניט א האלבן הוט.
ליאווע (קוקט זיך אום). וואָלסטו כאַטש אויסגעדרייט דעם הוט

מיט דער גאנצער זייט פון פאַרנט.

ארן. מיט וואָס זשע בין איך זיכער, אז עס וועט ניט קומען א
פרעמדע ציג און אָפּקניען די צווייטע זייט.

געברעטע. דער ווארמעס איז פארטיק. מילאַסטי פראַסיס. (צו
ליאווע.) ביסטו שטארק הונגעריק?

ליאווע. ניין, איך בין זאט מיט אייך.

זעמל. דאָס ברויט איז נאָך הייס. איך האָב וויפל מאָל געבעטן,
ברויט זאל מען ברענגען קאלטן.

ליאווע. פאר ברויט הייסן האָט ער שוין אויך מוירע.

געברעטע. וואָס איז דער כידעש? אז מע באווייזט נאָך ניט
אָפּדרעשן, מוז מען שוין פירן אין מיל, מע באווייזט נאָך ניט ברענגען
פון מיל, שפארט מען שוין אין אויוון, פון אויוון — אין סטעפ, היינט
וואָס איז די ניס, וואָס דאָס ברויט איז ווארעם. עס באווייזט זיך ניט
אָפּקילן.

ארן. וואָס זשע ווילט איר דערמיט זאָגן, גענריעטא אדאמאָוונא?
גענריעטע. איך וויל זאָגן, אז ווען דער פאַרזיצער פון קאַלכאָז
איז א ביסל א קעלטערער, פארשפאָרן די קאַלכאָזניקעס שלינגען
הייסן ברויט.

גאַלדע. פון ווען אָן, גענריעטא אדאמאָוונא, האָט איר זיך אזוי
אָנגעהויבן זאָרען פאר די קאַלכאָזניקעס?

געברעטע. פון זינט דיין באַבע איז געווען א מיידל. אָט דאָ ניט

ווייט, אפן זעכצעטן ערד־כיילעק, איז מען פון צענטער געקומען ווינטער
נאך ברויט, האָט דער פּאַרזיצער געענטפּערט: ניטאָ. וועלן זיי טאקע
האַבן אלט ברויט ביז איבער כאַנעקע.
סימכע. אונדזער פּאַרזיצער האָט געמוזט פאַרגעסן, ווען עס איז
כאַנעקע...

מיכל. ער האָט געמיינט, אז כאַנעקע איז אין טאָמוז.
סאַרקע (צו גענריעטען). אז איר וועט זיין פּאַרזיצער, וועט איר
פּראַווען כאַנעקע, ווען איר פאַרשטייט.

גענריעטע. גאָט זאָל מיך אויסהיטן פון אזעלכע סלּוזשבעס.
ליאַווע. אַ סאָף, לאַמיר שוין אַמאָל עסן. ניט נאָר דאָס ברויט, דער
זופ איז שוין אויך מיסטאמע קאַלט געוואָרן. (ער גייט צו צום קעסל,
בייגט זיך אָן און טוט אַ מיט מיט אַ גרויסן הילצערנעם לעפל, טוט זיך
אַ וואָרף אָן אַ זייט, כאַפט אַ הויפּן ערד און וויל אַריינאַרפּן אין קעסל.
סאַרקע כאַפט אים באַ דער האַנט.)

גענריעטע (טוט אַ פּליעסקע מיט די הענט). וויי איז מיר! וואָס
ער האָט אָפּגעטאַן! זאַמד אין קעסל!

אַרן. וואָס טוט זיך מיט דיר, ליאַווע?

סאַרקע. באַם זינען ביסטו?

זעמל. אַנשטאַט אויסגיסן דעם קאַס, גיסט ער אויס דעם זופ.

ליאַווע וואַרפט זיך אָף זעמלען. סאַרקע שטעלט זיך צווישן זיי. זי פירט אָפּ זעמלען
אָן אַ זייט.

סימכע. וואָס וועט מען איצטער עסן?

ליאַווע. די ערד וועט איר קניען, אויב אזעלכע באלעבאַטיים (ווייזט
אַף גענריעטען) וועלן ווייטער באלעבאַטעווען.

סימכע (צו ליאַווע). אז דיר געפעלט ניט דער וואַרמעס, בין איך
ניט מעכויעווי הונגערן...

גאַלדע (צו ליאַווע). אַרויסטרייבן פון דאָרף וואָלט איך דיך
דערפאַר. (צו גענריעטען) און אייך די ערשטע...

גענריעטע. וואָלסטו געבליבן מיטן טאַטן דיניעם...

גאַלדע. וועמען זשע פאַרגינט איר ניט? מיר, צי דעם טאַטן.

ליאַווע (צו סאַרקע). דער דריטער טאַג, אז מע פאַרזוכט ניט קיין
שטיקל פּליישי! האַרעוועסט פאַר צען פּערד, און עמעצער מאַכט דאָרט
געשעפט מיט די פּראָדוקטן. וווּ זיינען דיניע אויגן? ניטאָ קיין בעהיי-

מע — קוילע א קאלב, א כאזער, א שעפס... וואָס איז מיין באַבעס דינגע?
איך ארבעט. גיט מיר עסן דאָס, וואָס איך וויל. דאכט זיך, איך ארבעט
ניט פאר זיך אליין...

א רן (גייט צו צו ליאָווען). זון מינער, פארשעם מיך ניט פאר
לייטן!

ליאָווע. טאטע, איך בין שוין ארויס פון די וויקעלעך. (ער קערט
זיך אויס און לאָזט זיך גיין.)

סאַרקע. ווהיין?

ליאָווע. ארבעטן.

מיכל. ניט געגעסענערהייט?

ליאָווע. ביסט ניט געווינט געוואָרן?

סימכע. קריגט זיך ניט, איר וועט מיר פאטערן דעם אפעטיט.

ליאָווע גייט אוועק.

מיכל (צו סימכען). די צייט שטייט ניט, לאָמיר גיין. עס קאָן נאָך
קאלט ווערן די גאַלדענע יודן.

סימכע. מיט וואָס איז היינט געווען פארקאכט די יודן? מיט
לאַקשן צי מיט מאנדלען, מיכל...
מיכל. מיט צאַרעס.

זיי נעמען ברויט און גייען אהין, ווו גענריעטע פאַרעט זיך מיטן ווארמעס.
גאַלדע נעמט ברויט און גיט א וונק צו זעמלען, ער זאָל אויך נעמען.

סאַרקע. גאַלדע, זעמל, וואָס זשע וועט איר עסן?

זעמל. ברויט מיט נישט און פארבייסן א ליפּ אף א ליפּ. (קלייבט
זיך אוועקגיין.)
א רן. גאַלדע!

גאַלדע גייט צו צו ארענען.

גאַלדע, גייט מיר א רוף אהער מיין ליאָווען, איך וויל, איך מוז זיך
מיט אים דורכריידן.

גאַלדע. גלייך. (קלייבט זיך אוועקגיין.)

א רן (פארהאלט זי). ווארט אויס, זאָג מיר, גאַלדע, עפשער ווייסטו,

וואָס איז ער היינט אזוי אופגעבראכט? איך מיינ, אז ניט דער ווארמעס
איז דאָ אינגאנצן שולדיק.

גאָלדע. אויב איר מיינט, אז שולדיק בין איך, האָט איר א גרויסן
טאַעס. איר האָט עפשער אין דעם דעם גרעסטן כוילעק... (אַ).

סאַרקע (ווי פאר זיך). גאָלדע איז נאָך גאָר א קינד. פאר איר
איז אלץ קלאָר, ווי צוויי מאָל צוויי איז פיר. דער איז שולדיק, יענער
איז שולדיק, זי ווייסט ניט, אז ס'טרעפט: דאכט זיך, שולדיק איז איינער,
דער אנדערער איז אָבער אויך ניט גערעכט.

ארן (טוט אף איר א קוק אריבער די ברילן). וואָס ווילסטו זאָגן?
סאַרקע. גאַרניט. גלאט אזוי, איך פילאַסאָפיר.

ארן. גאָר גלאט איז מיסטאמע ניט. זעץ זיך צו, סאַרקע. זיצנדיק
אף דער ערד, איז גרינגער פילאַסאָפירן אויך; אויב דיר ווילט זיך גאַר-
ניט טראכטן, איז אויך גוט אף דער ערד.

סאַרקע. איר זינט דאָך פארליבט אין דער ערד. מער ווי אין די,
וואָס גייען ארום אף דער ערד. איך, ארן, האָב געוואָלט בא איך פּרעגן,
צי זינט איר מיר כאַטש אן עמעסער גוטערפריינט.
ארן. לאַמיר זיך פאַרשטעלן, אז יאָ.

סאַרקע. אויב יאָ, איז נעמט לייענט קאַרשט עס איבער און גיט
מיר אן אייצע, וואָס איך זאָל טאָן. (זי גיט אים אין האנט א פּאַקעט.)

ארן לייענט פאר זיך.

ארן. איך בין א שלעכטער באל-איצע. (מיט א גענעדערטן טאָן.)
איך קאָן זיך אליין אויך קיין אייצע ניט געבן. זעסטו דאָך — אויסגע-
האַדעוועט א זון... (לייענט ווייטער.) פארשטייט זיך, סאַרקע, אן אנדערע
אף דיין אַרט, ווען מע לייגט איר פאַר זיין אין א שטאַט, און אין א
גרויסער שטאַט...

סאַרקע. און ניט האָבן צו טאָן מיט די גענריעטעס...
ארן. און מיט די ליאָוועס... מיט די ארנס... וואָס זשע האלט דיך
אַפּ?

סאַרקע. איר האָט דאָך נאָרוואָס געזאָגט...
ארן. צוליב מיר זאָלסטו בלייבן זיצן אין דאָרף, ווען עס שטייט
דיר פאַר אזא פערספעקטיוו, פאַרן לערנען. דיר, סאַרקע, פעלן דאָך
נאָר קענטענישן, געבאָרן ביסטו אף זיין א מעלוכע-מענטש.
סאַרקע. נאָר א מעלוכע-מענטש, ניט אנדערש?.. נו, און איר?

א רן. וואָס — איך? איך בין נאָך ניט אזוי אלט, איך זאָל טראַכטן, אז מיין לעבן איז פארענדיקט, איך בין אָבער שוין ניט אזוי יונג, איך זאָל אלעמאָל אָנהייבן א לעבן פונדאָסניי. אָבער דו, סאַרקע, ביסט יונג, געזונט און האָסט שטארקע פליגלען... גיין מיט דיר צופוס, וואָלט איך נאָך ווייַעס־איז ניט אָפגעשטאנען, אָבער לאָזן זיך פליען מיט דיר, — דאָ בין איך דיר קיין פאַר ניט, און צוליב מיר זאָלסטו אויך גיין צופוס, דאָס וויל איך ניט.

ס אַר קע. נו, גיי פאַר אוועק פון אייך...

עס קומט אָן ליאָווע. ס אַר קע הייבט זיך אוף און גייט אוועק.

ליאָווע (צום פאָטער). קלייבסט זיך מיך זידלען?

א רן. ניין, דורכריידן זיך.

ליאָווע. ס'איז עפשער אומזיסט?

א רן. אומזיסט האָסטו מיך, מיין זון, אויסגעפאטשט פארן גאנצן דאָרף. איך ווייס גאָרניט, וואָס איז גרעסער: צי דער ווייטעק, צי דער ביזאַיען, צי דער פארדראָס?

ליאָווע. מיט וואָס האָב איך דיך אזוי אויסגעפאטשט?

א רן. שוין בעסער, מיין זון, מיט די הענט.

ליאָווע. איך בין דער בעסטער ארבעטער אין דאָרף, טאטע. איך ארבעט אָרנטלעך? און ווייטער וויל איך פון קיין זאך ניט וויסן.

א רן. סענדער! סענדער רעדט פון דיר ארויס. ווי קומט עס צו דיר? קריע ווילט זיך מיר רייסן, ווען איך הער, ווי סענדערס בלוט רינט אין דינע אָדערן. מיין זון — ביסטו, און פארשטיין פארשטייט מיך זעמל א סאך בעסער פון דיר. דו ווייסט, וואָס זעמל האָט מיר אנומלט גע־לייענט?

ליאָווע. זיינע לידלעך גאָלדען?

א רן. ניין, ניט קיין לידלעך, די געשיכטע פון אונדזער דאָרף, פון זינט די ערשטע איבערוואנדערער ביזן היינטיקן טאָג.

ליאָווע. און ווער איז דער העלד פון דער געשיכטע — זעמל?

א רן. מיר זיינען דאָרטן אויך פאראן.

ליאָווע. אין זעמלס געשיכטע ביסטו שוין אריין, וואָס ווילסטו נאָך? א רן. לאך ניט, זעמל טוט א וויכטיקע זאך... זעמל ארבעט ניט נאָר צוליב פארדינען ארבעטסטעג — זעמל טראכט וועגן עפעס העכערס... זעמל שרייבט א ניי קאפיטל אין דער געשיכטע פון יידישן פאָלק.

ליאָווע (איראַניש). ווי קום איך צו זעמלען? זעמל באשרייבט, וויאזוי די יידישע מאסן בויען סאַציאַליזם אין דאַרף. און מיר געפעלט עפּשער סאַציאַליזם אין שטאַט? יעדערער קוקט מיט זיינע אויגן... דו האָסט זיך איינגערעדט, אז יידישע יוגנט מוז זיך פּאַרפלאַנצן נאָר בא זיך אף דער אייגענער פּריזבע, און ווי זי פּאַרט ארויס פון דאַרף, — אויס יידישע יוגנט. און איך מיין, אז די, וואָס ארבעטן ערגעץ אף א זאוואָד, זיינען ניט קיין קלענערע מעיוכאַסיים פון די, וואָס פּאַרקען זיך אין זאמד. האָסט א טאַעס, טאטע: מיכל, באַרעך, זאַרעך טראכטן אויך ניט וועגן דעם טאכלעס פון יידישן פּאַלק: זיי ווילן עסן — ארבעטן זיי, און אז זיי ארבעטן, ווילן זיי עסן. מער האָבן זיי גאַרניט אין זיינען... אַרן. וועמעס ביסטו? מיינער — ניט! וווּ בין איך אין דיר? פאר דיר איז א מענטש — סיי אין דאַרף און סיי אין שטאַט, — נאָר צוויי הענט, וואָס האַדעווען דאָס מויל מיט ברויט; ערד — געלער, ברוינער אַדער שוואַרצער זאמד, און פאר מיר איז ערד אפילע ניט קיין נייע ארבעט, נאָר א ניי לעבן... אַט שטייט אקעגן מיר מיינ זון...

ליאָווע קערט זיך אויס און גייט אוועק.

(זעצט פאַר). ווער, אויב ניט דו... וועמען האָב איך נאָך? וועמען?

א געדריקטע שטילקייט. פּלוצעם דערהערט זיך א געשריי: „טאטע! טאטע!“

(שפּרינגט אָפּ פון אָרט. א רעגע שטייט ער ווי צעמישט, און דערנאָך שרייט ער אויס.) ריווקע! ריווקע! איז געקומען!

עס באווייזט זיך ריווקע, זי פאלט ארוף אפן האלדז ארענען.

טאַכטער מיינע! קינד!

פאַרהאנג

דאָס צווייטע בילד

זומער. שניט־צייט. בא סענדערן אין שטוב. אן ערדענער דיל, אויסגעבעט מיט שמאַלע טעפּיכלעך. אן אלטמאָדישער קליידער־אלמער. אין דער הייך — מעש, קופּער. אפּן טיש — א וויסער סערוועט. סענדער — אליין. ער זיצט און רעכנט אונטער זיינע ארבעטסטעג אין זעמלס העפט.

סענדער (זינגענדיק מיט א געמאָרעניגן). אויב פאר היטן א

נאכט צאלט מען מיר א טאג מיט א פינפטל, און פאר היטן א טאג צאלט מען א טאג אן א צענטל, און נעכט האב איך צוויי און פערציק און טעג — זיבעצן; און אף אן ארבעטסטאג וועט אויספאלן, לאַמיר זאָגן, אן אכט קארבוינים בימזומען, — איז וויפל זשע מאכט עס מיר אויס ביז היינט? (ער רייסט איבער דעם געמאַרע־ניגן.) און מיט גענרזעטעס טעג ווייס איך גאַר קיין כעזשבן ניט... אז מע שמועסט: מיש זיך ניט, קאָן מען דאָך קיין כאזער ניט זיין. (פאוזע.) אז ווער האָט עס גאַר אמאָל געוויסט פון טעג, פון האלבע טעג, שטיקלעך טעג, מע האָט געלעבט א טאג און — אן עק, און אלץ — דארף אף זיך נעבעך אויסטראַגן זעמעלעס העפט... א פאַטעפאלנאַסט פון א יונג: פארפראַן ווערן אין סטעפ און שרייבן לידלעך... א גליק, וואָס ער האָט מיר איבערגעלאָזן זעלעכע ליידיקע בלעטלעך פאַר מיין בוכהאלטעריע... עמעס, פון מיין זייט איז עס אוואדע א כילעל־האשעם: אף דעם זעלבן העפט, ווו זעמעלע האָט גע־שריבן וועגן ליובאַוו, פארשרייבט סענדער אזא מוקצע־זאך, ווי ארבעט־טעג... וואָס קאָן איך אָבער טאָן, אז ס'איז דאָ א בעפירעשער פאַטעק: אים איין קעמאד, איין טויראַ, וואָס פארא ארבעטסטעג — אזא ליובאַוו, אזוי טייטשט גענרזעטע מיניע, זאָל געזונט זיין... (ער שטייט אוף, בא־האלט דאָס העפט אין בוזעם, גיסט אָן צוויי גלעזלעך וויין.) גענרזעטע! קום קאַרשט אהער, עפעס איז דאָך בא דיר היינט א שטיקל יאַמטעוו, לאַמיר נעמען צו ביסלעך וויין און צווייגטשן זיך דערלעבן... (קיינער ענטפערט ניט.) גענרזעטע, ווילסט מיר ניט ווינטשן קיין לעכאים?!.. (ער נעמט איין גלעזל און גיסט אריין צוריק אין פלאש, דאָס צווייטע פולע גלעזל שטעלט ער אוועק אפן טיש. נאַכדעם נעמט ער א זילבער־נעם קידעש־בעכער, גיסט אָן מיט בראַנפן און רופט זיך אָן מיט פאר־ביטערונג.) עך, גענרזעטע, אפאַנעם, אז דאָס, וואָס דו ביסט בא מיר דאָס דריטע ווייב, איז נאָך א האלבע צאַרע, אָבער דאָס, וואָס איך בין בא דיר ניט דער ערשטער מאן, איז א סאך ערגער. גענרזעטע! (שטילערהייט.) דו הערסט? דעם וואָלף, וויפל דו זאָלסט ניט האַדעווען, קוקט ער אלץ אין וואַלד. לעכאים, אלעקסאנדער־סענדער! (ער טרינקט אויס און לאָזט דעם אלמער אָפן, טוט אָן דאָס פעלצל אף די אקטל, עפנט אוף די טיר מיט א קלאַפ פון דעם פוס און גייט ארויס.)

פון אהינטערן ווענטל גייט ארויס גענרזעטע, אָגעטאָן אין עסיק און אין האַניק, אין אוירינגלעך און מיט גאַלדענע פינגערלעך.

גענר יעטע. מעשווענער סענדער! געט וועט ער מיר אוואדע געבן, געט אָן קסובע. (זי גייט צו צום טיש, נעמט דאָס איבערגעלאָזענע גלעזל ווײַן). נו, גאָט צו דאנקען, איך בין שוין א וואָלף אויך... לעכאָם, גאָט זאָל געבן, און מיר זאָלן נעמען... (זי פארשפארט דעם אלמער, מאכט אַרדענונג אין שטוב, פארקערט די שפּורן, וואָס סענדער האָט איבער געלאָזט נאָך זיך, גייט צו צום פענצטער, צינדט אָן פּייער און לאָזט אראָפּ די פּאַרהענגלעך.) זאָלן יענעם פּרײַער די אויגן ארויס, ווער עס וועט אפילע פרווון אריינקוקן. אז אלץ איז זיי גרויס אין די אויגן. לעבט יענער ווי א מענטש, טאָמער שפּרינגען בא אים ניט ארום קיין פליי איבער די טעלער... טאָמער... טאָמער קומט צו אים אמאָל אריין א מענטש... (זי פארציט די פּאַרהענגלעך ביזן סאַף.) די יאכנע־דוואַסיעס האָבן דאָך שוין פארגעסן, ווי מע לייגט א טישטעך אפן טיש, ווי מע פארקעמט די האָר אפן קאַפּ. (זי קוקט אין שפּיגל, כיינדלט זיך, גלעט אויס די קנייטשן אפן שטערן, פארבארשט די ברעמען און פארקוקט זיך פלוצעם אָפּ די הענט.) פאר דער לעצטער צייט זיינען די הענט געוואָרן, ווי די ריבזינס... נאָר וואָס איז דער ווּנדער? — קאָך זיי, באַק זיי, גרייט אלץ צו און שלעפּ אין אויסרייסן. און וואָס מע זאָל ניט ברענגען — ניט צו גאוירן; ברענגסטו אמאָל אָן פלייש — שפּרינגט ארויס ליאָווע, שיט אָן זאמד אין קעסל; צופיל פלייש — קנייטשט זיך זעמל; זומער, ס'איז הייס, דאָס פלייש קריכט שוין אים פון האַלדן... אָף אלע פיר זאָלסטו שוין ארומקריכן, זעמעלע, זאָלסט וויסן, ווי צו לויפן אין ראיאָן מאסערן, רעוויזיעס רופן... און מײַן אלטער נאָר איז אין אזא ווײַגע געלאָפן זוכן אים! און טאָמער וואָלט ער איבערגענעכטיקט אין סטעפּ, וואָלט זיך גאָר די וועלט איבערגעקערט...

עס דערהערט זיך א קלאפ אין טיר.

פּאַזשאלוסטא...

עס עפנט זיך די טיר, און עס קומט אריין בענציען דער בוכהאלטער. ער בלייבט שטיין א ווײַלע אין פארלעגנהייט.

בענציען. א גוטן אָונט.

גענר יעטע. א גוטער אָונט. גייט אריין, גייט אריין, זיצט בא אונדז, הער בענציען.

ער קוקט זיך ארום.

וואָס קוקט איר זיך אזוי איין? זעט קאַרשט, איר זאָלט קיין איינהאַרע
ניט געבן.

בענציען. יידישע אויגן שאטן ניט, גענריעטא אדאמאָונא. (ער
נעמט אראָפּ דעם רעגנחאנטל, זי נעמט בא אים צו און הענגט און אָפּ
א צוויאַק בא דער טיר.) איך קוק, ס'איז בא אייך היינט יאַמטעוון.
גענריעטע. א קליינינקער יאַמטעוון — איך בין היינט קלייגער
געוואָרן אָפּ א יאַר. זיצט.

ער זעצט זיך באם טיש.

אהינצו, אהינצו, אויבנאָן.

ער פאַלגט זי און זעצט זיך אָפּ דער סאַפקע.

מע ווערט אין דאָרף אזוי פארגרעבט, אז מע פארגעסט די טעג מיט די
יאָרן. מע איז שטענדיק אזוי פארהאוועט, אז שטארבן וועט, דאכט זיך,
אויך קיין צייט ניט זיין. ווען ניט מיין סענדער (זי שטעלט אָפּ טיש א
פלאש וויין), וואָלט איך גאָר פארגעסן, אז היינט איז מיין געבורטסטאָג.
(זי שטעלט אוועק פארבייטן). אוי, האָט זיך אים, נעבעך, היינט ניט
געוואָלט גיין נעכטיקן אין וויינגאַרטן...

בענציען קוקט די גאנצע צייט אָפּ דער טיר.

וואָס קוקט איר אלץ אָפּ דער טיר? מער קיין געסט האָב איך ניט גע-
רופן...

בענציען. גאַרניט... גלאט אזוי... ס'איז בא מיר אזא כאלאס, גע-
בליבן בעיערושע פון דעם פינינספעקטאָר. (טוט ווידער א קוק אָפּ דער
טיר.) קומט אייך, הייסט עס, א מאולטאָוו. וואָס זשע איז עפעס אייער
מאמען איינגעפאלן געלעגן ווערן אין סאמע ברען פון דער פעלד-ארבעט?
גענריעטע. מיין מוטער וואָלט אמאָל געווען וויסן, אז איך וועל
אריינפאלן אין אזא העק, וואָלט זי מיך קליינערהייט דערשטיקט.
בענציען. וואָס זשע וואָלט געזאָגט אייער סענדער? ווו וואָלט
ער געפונען נאָך אזא גענריעטא אדאמאָונא?

גענר? עטע. וואָס דען? א סאך אזעלכע, ווי איך, זיינען געבליבן?
זאָגט דעם עמעס, הער בענציען, איר זינט דאָך עפעס א מענטש מיט
אן אמאָליקן ווקוס.

בענציען. גענר? עטע אדאמאָוונא, ווו מע דארף, בין איך מער
היינטיקער פון די אלע היינטיקע.

גענר? עטע. ניט אומזיסט האלט פון איך מײן סענדער אן אוי-
לעם-אומלויע.

בענציען. סענדער איז שוין איינמאָל א מיוון אף מענטשן. ניט
אומזיסט לאָזט ער איך ניט ארויס פון מויל. אומעטום איז נאָר — מײן
גענר? עטע אדאמאָוונא. איך פארשטיי נאָר ניט, וויאזוי גייט מען דאָס
אוועק פון שטוב און מע לאָזט איבער אזא יוגנט אף גאָטס באראָט.

גענר? עטע (נעמט אים אַן בא דער האנט). ער פארלאָזט זיך פרי-
ער אף גאָט, דערנאָך אף אייך...

בענציען. מע זאָל זיך שוין אף מיר ניט קאָנען פארלאָזן, איז דאָך
עק וועלט... נאָר עפשער איז שוין סענדערן ניט דערצו, דעריבער היט
ער דעם קאלכאָזנעם ווינגארטן מער, ווי דאָס אייגענע ווייב.

גענר? עטע. קוקט ניט, וואָס ער איז שוין ניט קיין יונגערמאן.
צוליב מיר איז ער גרייט אף אלץ. צוליב מיר האָט ער אָפגעגאָלט די
באָרד, צוליב מיר איז ער גרייט צו גיין אין פייער...

בענציען (צעכטיקעט זיך שטיי, פילדיטיק). און איר צוליב
אים — אין וואסער...

גענר? עטע (מאכט זיך פריער, ווי זי פארשטייט ניט, דערנאָך
צעלאכט זי זיך פארשעמט). אז מע זאָל אפילע וועלן, איז דען אין קרים
פאראן ווו? פאראן אין קרים א יאם, נאָר ווער זעט אים אָן אין די אויגן?
אמאָל, אז איך האָב ניט געלעבט אין קרים, האָב איך געוואוסט פון
קרים, און איצט — קרימט מען זיך, ניט מע לעבט... (גענר? עטע פאָרעט
זיך באס אלמער, דערלאנגט פארבייטן און גיסט אָן צוויי גלעזלעך איי-
גענעם געשטעלטן וויין.)

בענציען. זעט איר, פונמיינטוועגן, מעג דער יאם אינגאנצן אויס-
טריקענען. איך קאָן זיך באגיין אָן א יאם, און באזאָרגן די וועלט בין
איך ניט מעכויעוון. וואָרעם, וואָס איז זי מיט מיר געווען, די וועלט — א
קאָרעוון, א גויעל, א פריינט, אז היינט זיינען פריינט אויך קיין פריינט
ניט. אויס פריינט. יעדערער פאר זיך. איי מע ארבעט, מע האָרעוועט,

מע ווערט פארשווארצט, מע איז איבערגעגעבן — עסן דארף מען דאך, איז וואָס איז דיר די נאפקעמינע, וווּ דו ארבעטסט... (ער נעמט איין גלעזל, גיט איבער גענריעטען דאָס צווייטע.) לעכאָים, גענריעטא אדאָר מאָווא, לאָמיר זיך צווייגטשן... מיר זאָלן ביידע מיט אייך פאָטער ווערן פון גאַלעס קרים אויך.

גענריעטע רוקט זיך צו נעענטער צו אים.

גענריעטע. אף מיר אזא יאָר, ווי איר זייט גערעכט. אַט נעמט אפילע מיין סענדערן, דאכט זיך א גאנצער קאַכלעפל אין דאָרף, וווּ מע דארף און וווּ מע דארף ניט — סענדער, נאָר וואָס קומט מיר ארויס, וואָס האָב איך דערפון? פיר נייע הייזער בויט מען טאקע, ווער זשע וועט זיי אָבער קריגן? (צײַלט, פארבייגנדיק איין פינגער נאָכן צווייטן.) וועט קריגן סאַרקע, וועט קריגן ארן, וועט קריגן גאַלדע, וועט קריגן זעמל, דער טאכשיט ברענגט דאָך אראָפּ אהער די מאמע זינע. מע וועט צווישן זיך צעטיילן, און נאָכדעם גיי לאָד זיי.

וועט פרווון רעכענען פארקערט? (ער נעמט אראָפּ פון וואנט די שטשאַטעט און שטעלט ארוף פיר בינדל לעך.) פיר הייזער וועלן פארטיק ווערן? (ער ווארפט אראָפּ די בינדלעך איינציקווייז.) וועט קריגן ארן... וועט קריגן סאַרקע... וועט קריגן סענדער...

גענריעטע. נו, און דער פערטער?

בענציען. דער פערטער — איז דער ערשטער, דער בוכהאלטער... עלע ניט, איז ניט געטאנצט מיטן בער, און זאָלן זיי מיך רופן קנאקניסל. וואָס זשע, אין שטאַט וועל איך קיין ארבעט ניט קריגן? מע בעט זיך בא מיר, אבי נאָר קום.

גענריעטע. איז דאך גוט אייך, אליין איז די נעשאַמע ריין.

בענציען. נו, און אייך ציען קליינע קינדער פאר דער פאָלע?

גענריעטע. וואָס הייסט? (זי גיסט אים אַן נאָך א גלעזל. ער טרינקט אויס, זי זופט קוים אָפּ.)

בענציען. דאָס הייסט, אז מע וויל טייטשן דאָס אייגענע צוריק, באקומט זיך גאָר אן אנדער באלאנס.

גענריעטע. און אזא גוטסעריי איבערלאָזן אים? און ווהיין לויפט

מען — אין דער וועלט אריין? ס'איז דאָ, קיין איינהאַרע, פון אלדאָס גוטס.

בענציען. ווייט לויפן וועט אייך ניט אויסקומען, איך וועל אייך איבערנעמען אפן וועג, און ווו דעם קאָפּ אַנצושפארן וועט זיין. דער הימל אף דער ערד איז נאָך ניט געפאלן.

גענריעטע. א ווערטעלע צו זאָגן...

בענציען. אן אָרט פאר איין קאָפּ וועט זיך געפינען — וועט זיך געפינען אָרט פאר נאָך א קאָפּ. א האלבע שטוב באם ברודער איז דאָ, אבי נאָר געלט. ס'איז דאָ א באלעבאטישקייט... ס'איז דאָ...

גענריעטע (פּאַרזיכטיק). נו, און וועגן דעם, אז מע רעדט וועגן א רעוויזיע, האָט איר שוין געהערט?

בענציען. ווו?

גענריעטע. ניט בא מיר.

בענציען. פונדאנען ווייסט איר?

גענריעטע. זעמל איז דאָך ווידער געלאָפן אין ראיאָן.

בענציען. זאָל ער לויפן... ער וועט נאָר די שיד צערייסן, ווייל איך, פארשטייט איר מיר, בין אזא מענטש, וואָס האָב ליב צו יעדער צייט וויסן אקוראט, ווו איך האלט אין כעזשבוך, און דער כעזשבוך זאָל בא מיר שטענדיק זיין — אזשור.

גענריעטע. פארטייטשט זשע מיר, לאַמיך אויך וויסן, וואָס דאָס הייסט.

בענציען. דאָס הייסט, אז דער דעבעט מיטן קרעדיט זאָלן צווישן זיך ניט צעקריגט.

גענריעטע צעלאכט זיך פילדזשיק, גיסט אים אָן נאָך א גלעזל. בענציען רוקט עס אָפּ. גענריעטע רוקט אים ווידער צו, ער רוקט אָפּ נאָך ווייטער.

גענוג. אלץ מיט א כעזשבוך.

גענריעטע. זאָלט איר מיר געזונט זיין, הער בענציען, איך האָב שוין אויך פארגעסן אָן יידישקייט. א ייד מעג דען טרינקען זוגעס?¹ אָדער איין גלעזל, אָדער דריי, נאָר ניט קיין צוויי.

בענציען. און פינף?..

גענריעטע. זאָל אייך ווייל באקומען. (זי נעמט איר האנט איר גלעזל און טראָגט צו צו זינעם.) לעכאָם, זעמלען זאָל אָפּדארן די צונג, און די גאנצע זאך זאָל מיט גאָטס הילף צעריבן ווערן. מע זאָל אָפּקור

¹ פּאַרנווייז. טרינקען פלעגט מען נאָר „אויס“.

מען נאָר מיט שרעק. (זי גייט צו צום פענצטער, קוקט ארויס, קערט זיך אום, דעקט צו דאָס לעמפל מיט א פאפיר. אין שטוב ווערט טונקלער, זי דערלאנגט אים אן אויסגענייט קישעלע.) שפארט זיך צו, הער בענר ציען, איר קאַנט זיך פילן, ווי בא זיך אין דער היים...

בענר ציען (שיקערלעך, שפארט זיך אָן אין קישעלע, לייגט אוועק די שטשאַטעס אָף די קני און ווארפט די ביינדלעך זייער גיך ארוף און אראַפ, טוט א קלאַפ מיטן לעצטן ביינדל). אזשור, קיין הונט וועט ניט דערשמעקן. (צעכיקעט זיך און כאַפט אומרויך א קוק צו דער טיר.) וויפל ארבעטסטעג האָט איר געקראָגן פאראיאָרן בא יענעם בוכהאלטער פאר א קנילעכדיק יאָר, און וויפל האָט איר שוין בא מיר היינט?..

גענר? עטע (נעמט ארויס בא אים פון די הענט די שטשאַטעס און הענגט אָף צוריק אָף דער וואנט). לאַמיר כאַטש אָף איין שאַ צייט פארגעסן די כעזשבוניעס מיט די ארבעטסטעג, מיטן סטעפ... שוין זשע איז אכּוץ דעם מער קיין זאך ניט פארבליבן — ניט קיין ליבע, ניט קיין מענטשלעכקייט...

בענר ציען. שנייע זאָגן ניט געבליבן, און ווו זיינען מיר מיט אייך, גענריעטא אדאמאָוּנא? ווען די גאַנצע וועלט זאָל אומקומען און נאָר מיר מיט אייך זאָלן איבערבלייבן, וואָלט מען געוואוסט, אז ס'איז אמאָל געווען ליבע אָף דער וועלט. וואָס זשע, זיי וויסן פון ליבע, — כאַזירים פון דער בלאַטע.

גענר? עטע. און פרעג בא זיי, וועלן זיי דיר דערווייזן, אז די הייליקע ליבע איז נאָר בא זיי...

בענר ציען. בעט בא מיר א הארטן פיטאק פאר דער ליבע זייערער און פאר זיי אינגאַנצן... דער גאַנצער ייכעס זייערער, וואָס יונג זיי נען זיי.

גענר? עטע. איך האָב נאָך מײַן וועלט אויך ניט אויסגעפירט. איך וועל נאָך איבערווארטן.

בענר ציען. ביז סענדער וועט קריגן א נייע שטוב?

גענר? עטע. ניין. דאָס דאָרף ליגט שוין מיר אָט דאָ... (זי ווייזט אָן האַלדז).

בענר ציען. פון אן אייגענער שטוב, הייסט עס, וואָלט איר זיך ניט אָפגעזאָגט, נאָר ס'ארט אייך ניט, טאַמער אין שטאַט...

גענר? עטע. וואָס איז מיר די שטוב, וואָס איז מיר די שטאַט,

וואס איז מיר די גאנצע וועלט, אז איך בין אף מינס קיין באלעבאסטע
ניט...

בענציען. גערעכט, גענרזעטא אדאמאוווא, גערעכט... מיר זינען
ניט קיין באלעבאטיס אף אונדזערס... אפילע בא זיך אין שטוב ביסטו
ניט אין דער היים.

גענרזעטע. ווו זשע איז זי, אינער גליקלעכע היים? איר זאלט
מיר מויכל זיין, בענציען, נאָר עפעס דערקען איך איך היינט גארניט...
בענציען. וואָס איז דער כידעש? איך האָב אויסגעטרונקען א
גלעזל, בין איך געוואָרן אן אנדער מענטש, היינט ווי זאלט איר מיך
דערקענען? אן אנדער מענטש.

גענרזעטע. און יענער מענטש האָט אויסגעטרונקען נאָך א
גלעזל... וויפל זשע גלעזלעך דארפט איר, איר זאלט ווערן גאָר אויס
מענטש?..

בענציען. אלץ — יא, דאָס — ניט. מענטשלעכקייט אָהאַאַהאַ!
געלט־שמעלט — אלץ איז בלאָטע, דער איקער איז דער מענטש...

גענרזעטע (פילדזיטיק). וואָס האָט א ביסל געלט...

בענציען. וואָס ווילט איר דערמיט זאָגן? (ער שטעלט ארוף אף
די שטאַטעס פינף ביינדלעך.)

גענרזעטע. ניט איך זאָג, עס זאָגט די וועלט, אז געלט גייט צו
געלט. (זי שטעלט ארוף נאָך פינף ביינדלעך.)

בענציען גלעט איר די האנט.

און איר האָט מיך טאקע ליב, צי די עטלעכע גראַשנס שמעקן אייך? זאָגט
דעם עמעס...

בענציען. וואָס רעדט איר? וואָס רעדט איר? גענרזעטא אדאמאוווא,
פאר וועמען האלט איר מיך? איך בין איין מענטש, איינער אליין... וויפל
דארף איך... זייער ווייניק...

גענרזעטע. איך בין אויך אליין, און דארף א סאך. דעריבער פרעג
איך טאקע... דעריבער וויל איך וויסן...

בענציען. ענטפער איך אייך, אז איך גיי צו איך נאָר דערפאר,
ווייל...

גענרזעטע. איך גיי אמאָל צו איך אריין...

בענציען. ניין, ניט דערפאר, מיינט ניט, גענרזעטא אדאמאוווא...
בענציען איז ניט אבי ווער.

גענריעטע. דעם עמעס זאגן איך... איז מיר קימאט אלציינס.
אבי ער אליין זאל זיין א מענטש און האלטן מיך פאר א מענטשן...
בא זיי בין איך נאָר א סארווערן. בא זיי בין איך א דינסט, ניט קיין
מענטש...

בענציען. בארוקט זיך, גענריעטא אדאמאָונא... איר טראַגט דאָך
אף זיך א מאנסבילשן קאַפּ...
גענריעטע. א קאַפּ האָב איך עפשער א מאנסבילשן, אָבער א
הארץ?..

בענציען. אף מיר אזא יאָר...
גענריעטע. הערט איר, בענציען, עפשער זינט איר גערעכט... אז
אפילע בא זיך אין שטוב ביסטו קיינמאָל ניט אין דער היים... ביסט
קיינמאָל ניט זיכער, עמעץ זאל זיך צו דיר ניט אריינרייסן.

בענציען טוט אומרוק א קוק אף דער טיר.

זינט רוין, היינט וועט קיינער ניט קומען. הער בענציען, זינגט עפעס.
אָבער א רעכטס, זאל דוכטן, אין קאַנטאַר, ווען קיינער איז ניטאָ, ניש-
קאַשע, מיר ווייסן אליץ.

שטיל.

בענציען (פארציט א ליד).

ווער קלאפט עס דאָרט שפעט באנאכט?
— בערעלע באראנטשיק!

עפן, עפן, בריינטשעלע,
צוויי מאָל { איך בין דיין קאַכאנטשיק... }

גענריעטע (העלפט אים אונטער).

ווי זאל איך דיר עפענען?
כ'האָב מוירע פאר מיין טאטן.

בענציען.

עפן, עפן, בריינטשעלע,
ס'וועט דיר גאָרניט שאטן...

(ער נעמט זי אָן בא דער האנט און ציט זי נעענטער צו זיך.)

— עפן, עפן, בריינטשעלע,
ס'וועט דיר גאַרניט שאטן...

עס דערהערט זיך א שטילער קלאפ אין טיר און באלד נאָך א קלאפ א דרייטטער רער. בענציען שפרינגט און, כאפט ארויף דעם פידושאק, קאָן דעם ארבל ניט טרעפן. גענריעטע זוכט אָן אָרט, ווו אים צו באהאלטן. איינציטיק כאפט זי אראָפ פון טיש. עס דערהערט זיך א דריטער קלאפ.

גענריעטע (ווייזנדיק אפן אלקערל). אהין, אהין, וואָס זייט איר געבליבן שטיין? אהינצו, זאָגט מען אייך.

בענציען פארשווינדט הינטערן ווענטל.

וועלכער טיטוול טראָגט זיי אום אינמיטן דער נאכט? (זי גייט שוין עפע' נען די טיר און דערזעט, בענציענס מאנטל הענגט בא דער טיר. זי כאפט אים און ווייטט ניט, וואָס צו טאָן דערמיט, זי פרוווט אריבערווארפן איבערן ווענטל. דער מאנטל בלייבט אָבער הענגען ניט אהין, ניט אהער. זי כאפט א קוק אין פענצטער און גייט צו צו דער טיר. בענציען שלעפט פון יענער זייט דעם מאנטל.) ווער איז?

פון הינטער דער טיר א שטים: „איך“.

באלד. גלייך עפן איך.

עס עפנט זיך די טיר, און עס קומט אריין סאַרקע, אָנגעטאָן אין א געפלאַכטן זשאקעטל.

סאַרקע. א גוטן אָוונט, גענריעטע.

גענריעטע. א גוטן אָוונט, סארא גאסט!

סאַרקע. א צו שפעטער גאסט.

גענריעטע. פאר א גוטן גאסט איז קיינמאָל ניט שפעט.

סאַרקע. איך גיי פון דאָרפראט, טראכט איר מיר, גענריעטע איז איינע אליין, לאָמיך אריין, וועט איר זיין פריילעכער, און איך וועל דערווייל זיך דורכריידן מיט איר. נאָכן היינטיקן סקאנדאל אין סטעפ איז, דאכט זיך, דאָ פון וואָס צו ריידן, הא, גענריעטע?

גענר? עטע. וואָס דארפסטו זיך פארענטפערן, ביסט דער פאָרזיי-
צער פון קאַלכאַז, האָסטו רעכט קומען צו יענעם, ווען דו ווילסט... מיר
האַבן זיך שוין טאקע מיט דיר לאנג ניט געזען... אוואדע... א האלבן טאַג...
דו, סאַרקע, ווייסט אָבער ווען צו קומען. דאָס הארץ האָט דיר געזאַגט,
אז היינט האָט מיר די מאמע מינע אראָפגעבראַכט אף דער ליכטיקער
וועלט... לאַמיר דיך כאַטש מעכאַבעד זיין, און זאַג, אז איך בין ניט קיין
בעריע... (זי שטעלט צום טיש וויין און פארבייטן.)

סאַרקע. וואָס זשע האָט איר מיך ניט איינגעלאָדן...
גענר? עטע. איך האָב געמיינט, דיר וועט ניט אַנשטיין קומען...
(זי גיט אַן סאַרקע אַ גלעזל וויין.)

סאַרקע. נו, און זיך...
גענר? עטע. מיילע, מיט דיר... (זי טראָגט צו איר גלעזל צו סאַר-
קעס.) גאַט זאָל געבן... וואָס רייך איך? דו גלייבסט דאָך ניט אין גאַט...
סאַרקע. און איר, גענר? עטע, גלייבט טאקע יאָ?
גענר? עטע. יאָ צי ניין, ווי זאַגט אָבער דער קריסט? קאַדא טרער-
וואַגא, טאַדא דאָ באַגא...

סאַרקע. וואָס איז? וואָס איז אזוי די טרעוואַגע? וואָס פעלט אייך?..
גענר? עטע. זאָל דאָס מיר נאָר צוקומען, וואָס מיר פעלט.
סאַרקע. נעבעך, א ביטערער ראכמאַנעס אף אייך: איינער קלאַגט,
וואָס די יויך איז ביטער, און די צווייטע, וואָס דאָס פערל איז שיטער.
גענר? עטע. און דער דריטער קלאַגט, וואָס דאָס לעבן איז קיין
לעבן ניט.

סאַרקע. וואָס איז עס אייך אזוי מיטאַמאַל געוואָרן ניט ניכע דאָס
לעבן?

גענר? עטע. ניט ניכע, סאַרקע, אוי, ניט ניכע... אז ס'איז שוין
געקומען צו רייך, איז הער מיך אויס, איך בעט דיך אָבער, ניט ווי א
פרעדסעדאַטעל, נאָר ווי א זשענשטשינע.
סאַרקע. זאָל זיין, ווי א זשענשטשינע.

זיי זעצן זיך איינע קעגן דער אנדערער. בענציען רוקט ארויס דעם קאַפּ,
גענר? עטע דערזעט אים אין אנטקעגנדיקן שפיגל. זי מאכט זיך ניט זענדיק.

גענר? עטע (זעצט פאַר). זאַג מיר, וואָס האָב איך פון מיין לעבן
היינט און וואָס דערווארט מיך מאַרגן?

ס א ר ק ע (פאר זיך). שווער צו זאגן...
גענרזעטע. פונקט היינט איז מיר געוואָרן דריי און פערציק יאָר,
דאכט זיך, נאָך א מענטש מיט לייטן גלייך— מיט א צונג, מיט א שטעל,
ניט אזא מעסקניט אויך, אין שטאַט אזעלכע, ווי איך, פירן נאָך אראָפּ
פרעמדע מאנסבילן פונעם וועג... (צעלאכט זיך.)

ס א ר ק ע. נו, און אין דאָרף זיינען די מאנסבילן הייליקע?
גענרזעטע. גאָט זאָל מיך ניט שטראָפֿן פאר די רייד, נאָר מע
דארף צו זיי האָבן א געשאַמע פון א רעטעך, זאָלסט אָף מיר נאָר קיין
פאריבל ניט האָבן, דאכט זיך, אז דיר געפעלן זיי דאפקע יאָ...

ס א ר ק ע. אז ס'איז ליב דער אַרעמאן, איז ליב דער קלומעק; מיר
געפעלט דאָס דאָרף, האָב איך גאַרניט צו די דאָרפסלייט. אָט זעט איר,
אָף אייך, גענריעטא אדאמאָוונא. איז מיר א כידעש. אָט ווייס איך, לער
מאַש, אז עס גייט צו אייך אמאָל אריין א מענטש, אויך פון דאָרף, און
אז איר סטארעט זיך פארלויפן אן איבעריק מאָל צו אים אין קאַנטאַר,
ווען קיינער איז ניטאָ...

גענרזעטע (עטוואָס פארלאָרן). נו, און אז א מענטש גייט יאָ
אמאָל אריין...

ס א ר ק ע. דערפאר האָב איך צו אים גאַרניט. ער וואָלט נאָך דערצו
ניט געווען קיין... איך מיין, קיין... נו, ווי זאָל איך אייך זאָגן, קיין אויס-
געטריקנטע וואָבלע אין א וויסער מאנישקע, קיין פוסטע קיילע אזא, וואָס
פאר א קארב וועט ער אייך פארקויפן טאטע-מאמע, אזא, וואָס קיין זאך
איז אים ניט הייליק און ניט טייער...

גענרזעטע. מיר דאכט, אז דו כאפסט איבער די מאָס. דו קענסט
זיי ווייניק... זיי זיינען דאָך פאַרט א מענטש א קולטורנער...

ס א ר ק ע. וואָס ווייסט ער און וואָס קען ער... צונויפּרעכענען, אז
צוויי מאָל צוויי— איז פינף. ארן זאָגט, אז אפילע דאָס, וואָס ער האָט
אמאָל געלערנט אין כיידער, האָט ער שוין אויך לאנג פארגעסן...

גענרזעטע. ארן זאָגט... נו, אויב אזוי, איז שוין אלצדינג רעכט...
זאָג מיר, סאַרקע, ארן איז שוין דאָס דער מייזון אָף אלעמען, און אָף
אים איז כוּך דיר קיינער קיין מייזון ניט? אָט זאָגט בענציען...

ס א ר ק ע. וואָס, וואָס זאָגט ער, בענציען?
גענרזעטע. אז מיט ארענען קאָן מען קיין צוויי ווערטער ניט
אויסריידן: רעדסט מיט אים וועגן ציבעלעס, און ער טראכט בעשאס-
מיסע וועגן טאכלעס פונעם יידישן פאָלק...

ס א ר ק ע (רײסט זי איבער). בענציען איז אן אויסווארט! וועגן וואָס זאָל אַרן מיט אים רײדן? וועגן די אַרבעטסטעג, וואָס ער פאַרשרײבט ניט יענעם, וועמען מע דאַרף. וועגן דעם וועלן מיט אים אַנדערע רײדן. גענרײטע (דערשראַקן). אָבער גענוג. וואָס דאַרף איך זיך אָנער־מען בענציענס קרײודע? וואָס בין איך מיט אים געווען? אינײנעם כאַזײ־רים געשלייערט? און דו אויך, אז מע דערמאָנט אַרענען, ווערסטו אן אופגעזאַטענע. מיר האָבן, דאַכט זיך, גערעדט וועגן עפעס וויכטיקערס, וועגן א לעבן־זאַך...

ס א ר ק ע. דאָס איז אויך א לעבן־זאַך, גענרײטע... איר פאַרשטייט טאַקע ניט, צי איר מאַכט זיך, אז איר פאַרשטייט ניט, צי איר מײנט, אז סאַרקע איז אזא גראַבער נאַר?..

גענרײטע (פאַרלאָרן). ניין, איך פאַרשטיי טאַקע ניט. אמאָל טו איך א טראַכט, אף וואָסער וועלט בין איך? און פילן פיל איך זיך, ווי אף א כאַסענע, וווּ רופן — האָט מען מיך ניט גערופן, און טרײבן — טרײבט מען מיך ניט ארויס נאָר דערפאַר, דאָס זאָל די סימכע ניט פאַרשטערן... ס א ר ק ע. דאָס ערשטע מאָל הער איך איך רײדן, ווי א מענטש. וואָס זשע האָט איר צו טאָן, וואָס פאַרא געשעפטן האָט איר מיט אזא, וואָס האַלט, אז ניט ער צוליבן קאַלוירט, נאַר דער קאַלוירט איז צוליב אים... צו וויכליביק זײנען מיר צו אָט די... נאַר אלץ איז ביז א צײט...

בענציען האַלט ניט אויס, לויפט ארויס פון הינטער דער וואנט, טוט א קלאַפ מיטן פויסט אין טיש. גענרײטע — דערשראַקן. סאַרקע נעמט זיך גלייך אין די הענט.

בענציען. אויב דו מישפעסט מיך, וויל איך זײן דערבײ. איך האָב אויך וואָס ארויסצולייגן אפן טיש.

ס א ר ק ע (רויך). בא איך קאָן זיך נאָך עפענען א מויל... בענציען. גענוג, וואָס דו האָסט מיך געמאַכט מיט דער בלאַטע גלייך, ווילסטו נאָך מיר דאָס מויל אויך פאַרמאַכן, דאָס וועט זיך דיר ניט אײנגעבן. מיר האָבן שוין געזען אזעלכע העלדן, ווי דו. גענרײטע. טאַקע, סאַרקע, אומזיסט האָסטו אזוי פאַרשוואַרצט זיי דאָס פּאָנעם, א שטיין וואַלט אויך ניט אויסהאַלטן... ס א ר ק ע. קײנער פאַרמאַכט איך ניט דאָס מויל. זאָל ער רײדן, כאַטש ביז טאָג.

בענציען (צעלאכט זיך היסטעריש). וועגן וואָס זאָל איך מיט
דיר ריידן? כוץ דעם קאַלכאַז ווייסטו עפעס נאָך? (ער טייט מיטן פינגער
גער אפן ווציק־צייכן.) און דו פירסט עס די מעלוכע, דו! אף סעסיעס
פאַרסטו אום? שעמסט זיך מיר ניט קוקן אין די אויגן... דו ביסט עס
מיין באלעבאַס, און איך — דיין פאַרובאַק...
סאַרקע. יאָ. איך בין באלעבאַס! אנו, און איצטער קוקט איר מיר
אין די אויגן!

בענציען לאָזט אראָפּ דעם קאַפּ.

גלייך, גלייך אין די אויגן קוקט מיר! איר פירט אָן מיט איין בוכהאלטער־
ריע — נו, וויאזוי פירט איר זי? וועמען האָט איר צוגעשריבן פרעמדע
ארבעטסעג, און בא וועמען האָט איר זיי אָפגענומען?
בענציען. א נייער סלעדאָוואטעל! א בילבל! בייליס־פראָצעס... גענר
רזעטע, איך וועל דאָס איר ניט שווייגן... אש וועל איך פון איר מאכן. אָט
גיי איך גלייך און ברענג אהער די ביכער — זוך, געפין די גנייווע. כאפט
מיד בא דער האנט, פארמישפעט מיד... (ער לויפט אַנטאָן דעם מאנטל,
און אז ער איז שוין בא דער טיר, נעמט סאַרקע ארויס פון קעשענע א
גרויסן שליסל.)
סאַרקע. לויפט ניט, בענציען, אומזיסט, די ביכער זיינען בא מיר.

סאַף פון צווייטן אקט

דריטער אקט

דאָס ערשטע בילד

סטעפּ. פארנאכט. נאָכן ברענען דאָס שטרוי. פון איין זייט קערן זיך אום קאָלוירטניקעס מיט ליידיקע עמערס, מיט איינזערנע הראבליעס אא. פון דער צווייטער זייט קומען אָן: כאַווע מיט ריווקען. זיי טראָגן באַנאנד אַ בידאָן מיט מילך. דערנענדיק די קאָלוירטניקעס, בלייבן זיי שטיין.

סענדער. מאכט א ווארע! די מוטער כאווע מיט ריווקען! א גוטן טראָגן אייך, ווייבער!
כאווע. ארויסטראָגן זאָל מען דיך, סענדער, וואָס פארא ווייבער זיינען מיר דיר... און וואָס זיצט איר דאָ, וואָס גייט איר נישט אהין, וווּ מע ברענט דאָס שטרוי?

סימכע צעלאכט זיך שטארק. מיכל האלט אים אונטער, סענדער און אלע איבעריקע לאכן.

וואָס איז אף אייך אָנגעפאלן?
סענדער. א גוט־מאָרגן דיר, כאווע, האָסט זיך קוים אויסגעשלאָפן... באַ אונדז איז שוין נאָך דער כאַסענע און נאָכן בריס, און דו האָסט ערשט געבראכט צו טראָגן דיין דראַשע־געשאַנק. (ער באַווייזט אַפן בידאָן.)
כאווע. שענקען זאָל דיר גאָט אַ נייע נעשאַמע! רייד ווערטער.

מיכל. פארשטייסט נאך אלץ ניט? מע האָט שוין געצונדן, מע האָט שוין געברענט.

כאווע. ווו זשע זיינען די איבעריקע?
סענדער. געבליבן מעקאבער זיין דעם אש...
ריווקע. און דער טאטע איז ווו?
סענדער. זעמל איז אויך דאָרטן.
ריווקע. לאַמיר גיין, כאווע.

זיי נעמען זיך בא די הענטלעך פונעם בידאָן.

סענדער. אַיילט זיך ניט. ווהיין טראַגט עס אַיך אזוי? זיי קומען באלד אהער, און די מילך וועט דאָ אויך ניט זויער ווערן, קיינער וועט איר קיין אינהאַרע ניט געבן, ס'איז גוט צוגעדעקט און פארכאסמעט. כאווע. סענדער, שלעפ מיך ניט פאר דער צונג, סענדער.

סענדער. וואָס איז? איך מיינ נאָר: אמאָל אין שטעטל, אז א יידענע פלעגט טראַגן (ער באווייזט אַפן בויך), איך מיינ, א פול שפּל מילך אונטערן פארטעך פון שטאל אין פירהויז—איז געווען גאָר ניט דאָס (ער באווייזט אַפן בידאָן), יענץ האָט געהאט דעם זיבעטן כייין...

כאווע. און טאַמער האָט עס דעם זעקסטן כייין, ביזן איך גאָר בער דאלעס! וואָלסט פרווון, ווי דער טאטע אירער, מעלקן אליין די בעהיימע, וואָלסטו פארגעסן, דעם וויפלטן כייין דאָס האָט: דעם זיבעטן צי דעם אכטן. ריווקע. איצטער, כאווע, וועל איך שוין מעלקן...

סענדער. אזוי? און לאנג וועסטו מעלקן?
ריווקע. ביז דאָס מעלק־שפּל וועט ניט ווערן פול.
סענדער. גיין, איך מיינ, וויפּל צייט.

ריווקע. ביז די בעהיימע וועט זיך לאָזן. פרעגט בא אַינער מאדאם, וועט זי אַיך זאָגן, אז א בעהיימע מעלקט זיך אויך נאָר ביז זי הערט אָפּ. סענדער. זאָג מיר, ריווקעלע, דיין שאַרפּן צינגל האָסטו געבראכט פון מאַסקווע אהער, צי דו וועסט עס פירן צוריק קיין מאַסקווע?
ריווקע. און ווי וואָלט איר געוואָלט?

סענדער. עס זאָל דיר נאָר א ביסל קירצער ווערן...
כאווע. ריווקעלע בלייבט שוין אן אונדזעריקע, א היגע, א לע־רערקע...

סענדער. וואָס זשע, זי וועט, ווי דער טאטע אירער, לערנען די קאלב ריידן אָף יידיש? (ער ווענדט זיך צו אלעמען.) איר געדענקט, וויפּל

צאַרעס איך האָב זיך אָנגענומען פון איר? (ער ווענדט זיך צו ריווקען).
איך קויף אָפּ באַם טאַטן דינעם א קאלב, און זאָל ער עס מיר זאָגן א
וואָרט... איך טיינע צו איר: „ווסטאוויי, ווסטאוויי“ און „כאַדי סיודא“, און
זי — ניט פון אָרט. ביז איך האָב זיך געכאַפט, אז בא אַרן פּרידמאַנען
פאַרשטייט אפילע די קאַלב יידיש; שטיי אָף, מאַמעלע, זאָג איך צו איר,
שטיי אָף! זאָגן דאָס אַנדערע וואָרט האָב איך שוין פאַרשפּאַרט, זי איז
גלייך אופגעשטאַנען און אוועק נאָך מיר. געפּעלט דיר אזא מיסע?
כא ווע. ווער עס רעדט מיט זיין קאלב יידיש, און ווער — מיט זיין
סקאַטינע רוסיש.

סענדער (גוטמוטיק). ביסט אליין א סקאַטינע, כאַטש דו מעלקסט
אַנדערע. הערט איר, שלוימע האַמעלעך איז אָבער געווען א כאַכעם...
סימכע. ווייל ער האָט ליב געהאַט, ווי איך, א ביסל בראַנפן?..
מיכל. און פּונדאָנען ווייסטו, אז ער האָט ליב געהאַט?
סימכע. א פיינער כאַכעם וואַלט ער געווען, ווען ער האָט פיינט
א ביסל בראַנפן?..

אלגעמיין געלעכטער.

סענדער. שאַט, ראַבויסיי, א שיינע מיסע איז עס, ניט דאָס אָבער
האַב איך געוואַלט אויסברענגען.
כא ווע. וואָס זשע? לאַמיר הערן...

אלע שפּיצן זיך אָן.

סענדער. אז גאָט האָט געדאַרפט באשאפן פאַר אַדאַמען א ווייב,
האַט ער זייער לאַנג געטראַכט: פּונדאָנען זאָל ער זי באשאפן? זאָל ער
זי באשאפן פון אַדאַמס פּוס, וועט זיין א לויפערן, פון האַנט — א גאַנעוור-
טע, פון קאַפּ — וועט זי זיין קליגער פון אים...
כא ווע. דאָס איז ערגער ווי געגאַנוועט...

סימכע. וואָס זשע טוט גאָט?

סענדער. האָט ער זי באשאפן פון דעם מאַנס לינקער זייט...
ריווקע. נו?

סענדער. וואָס נו? דעריבער זאָגט טאַקע שלוימע האַמעלעך, אז
פון טויזנט איז ניטאָ איינע קיין רעכטע...
כא ווע. שלוימע האַמעלעך האָט זיך געקאַנט כאַכמענען מיט א מאַ-

ליקע ווייבער, ער וואלט אבער פרווון ארויס מיט אונדזערע ווייבער
אין סטעפ...

סימכע. און וואלט דיר געהאלפן די בעהיימעס מעלקן...
כאווע. נישקאשע, עס וואלט אים געמעגט אַנשטיין... קום, ריווקעלע.

זיי נעמען דעם בידאָן און גייען אוועק.

סענדער. א באלאָנעס פון א ידענע...

מיכל. זי מעג זיך האלטן גרויס — פארוואָס ניט? האָסט געהערט,
סענדער, וואָס עס שרייבט זיך וועגן איר?

סענדער. ווי? אין דער גאזעט?..

מיכל. אין דער גאזעט אויך... איך מיין אָבער עפעס אנדערש: וואָס
זעמל שרייבט וועגן איר אין זיין היסטאָריע...

סימכע. און וויאזוי ער שרייבט דאָרטן וועגן מיר, ווי געפעלט אייך?
סענדער. וועגן אייך — ווי וועגן אייך, אָבער וועגן מיר! סענדער

האָט דער ערשטער געבויט דאָס דאָרף, און וווּ האָט ער מיך ערגעץ פאר-
שטעקט? אין א ווינקל, מיט קיין צען לאַמפן ניט צו געפינען! איינעם

אווועקגעשטעלט אויבנאָן, אין מיזרעך, און דעם אנדערן — אהינטערן
אויבן! ארן פרידמאן — דער שפיגל, און סענדער — די קאַרעטע! ניין,

ברודערקע! ווער פון אונדז וועט געפעלן ווערן דער היסטאָריע. — האָט
נאָך קיינער ניט געפאָסנט! און ווער דערלויבט זיך עס צו שרייבן היסט-

טאָריע — א ינגל, א מאָלאַקאָסאָס! ליגן אין סטעפ און העפען לידלעך —
וואָס ווייסט ער נאָך? (ער כאַפט ארויס פון בוזעם זעמלס העפט, לייענט

איבערטריבן פֿייערלעך. ער באַמערקט ניט, אז פון א זיט קומט אַן
גאַלדע.)

איצט אין שטורעם אפן פעלד

מער פון אלע אף דער וועלט

איינע, איינע נאָר מיר פעלט...

גאַלדע. טאטע! (פאָרט). אנו, אנו, ווייז קאַרשט, פּונוואַנען האָסטו

דאָס ארויסגעלייענט?

סענדער (באהאלט דאָס העפט). פּונוואַנען? פון קאַפּ... דו ווייסט

דען ניט, טאַכטערקע, אז איך שטעל צונויף גראַמען? ווילסט, מאַך איך

דיר אַזעלכע גראַמען: יידיש, רוסיש און לאַשנאָקידעש צוזאַמען...

גאלדע. דאָס וועלן מיר הערן שפעטער... דערווייל נעם ארויס פון
בוזעם דאָס, וואָס דו האָסט נאָרוואָס באהאלטן... דאכט זיך, אז דו האָסט
באהאלטן א העפט.

סענדער. ערשטנס, האָב איך קיין זאך ניט באהאלטן, און, צווייטנס,
האָב איך בא דיר גענומען?

גאלדע. און אָפגעבן וועסטו מיר.

סענדער. ניין, טאָכטערקע, איך וועל ניט געבן...

גאלדע. נאָך א מין געבן. דו ווייסט דאָך, אז צוויי מאָל זאָגן האָב
איך פּיינט.

סענדער. וויאזוי רעדסטו דאָס מיט א טאטן?

גאלדע. דאכט זיך, פונקט אזוי, ווי דער טאטע רעדט מיט מיר. וויז
אהער דאָס העפטו

סענדער. נא, ווער פארברענט מיט זעמעלען אייניגעם...

גאלדע מיט דעם העפט אָפּ.

מיכל. איי, סענדער, ביסטו פארנארישט... האלעוויי זאָל איך ליגן
זאָגן, נאָר פאר אָפּפּרעמדן זיך פון א קינד וועסטו זיך אמאָל שלאָגן אל-
כעט... סענדער.

סענדער (פריער בייו, הויך און מיט א ניגן). אלכעט שעכאָטאָסי
לעפאָנעכאָ... פאָלגן א ווייב... אלכעט... (עטוואָס געבראַכן). שעכאָטאָסי...
לעפאָנעכאָ... (אָפּ לאנגזאַם. ער דערמאָנט זיך, אז ער האָט פאָרגעסן זיין
שטעקן. ער קערט זיך אויס און דערזעט, אז אלע קוקן אים נאָך.) וואָס
האָט איר זיך אלע אויסגעלופעט אָף מיר? איר דערקענט מיך שוין ניט?
(ער גייט צו זייער נאָענט צו איינעם.) שאַלעם־אלייכעם. איך הייס סענ-
דער. (ער קוקט אין די אויגן.)

יענער ענטפערט אים: „אלייכעם שאַלעם, איך הייס מיכל.“

סענדער. מאזלטאָו דיר, מיכל, וואָס זשע קוקסטו זיך איין אזוי אין
מיין נאָז?

מיכל. עפעס גיט זיך מיר אויס, זי איז בא אייך געוואָרן לענגער.
סימכע (לאכט). וואָס איז דער כידעש, אז דאָס ווייב פירט אים אזא
צייט בא דער נאָז.

סענדער. וואָס האָסטו צו מיין ווייב?

סימכע. זאָל דאָס צו איר האָבן בענציען, וואָס איך האָב צו איר.

סענדער. וואָס דרייט איר מיר א ספּאָדעק? וואָס פאר א בענציען?
מיכל. שוין איינמאָל א בענציען.
סימכע. און ווער עס קומט צו סענדערן אין שטוב, ווען סענדער
איז אין ווינגאַרטן, ווייסט סענדער?
סענדער (לאכט געצווונגען). איך בין היינט געקומען אהיים א שאַ
פארטאָג.

סימכע. און אין דער הייך האָט איר געכאפט א קוק? מע זאָגט, זי
האָט אים ארויסגעלאָזט דורכן קוימען.
סענדער (דערשראָקן). וועמען?
מיכל. דעם בוכהאלטער...

סענדער. גאָט מיינער! וואָס האָט איר זיך אלע אָנגעזעצט אף מיין
לעבן, וואָס האָט אייך סענדער געטאָן? וואָס האָט איר צו מיר, גאזל־
נים, באַנדיטן?! (לאָזט זיך גיין צעבראַכן.)

א געדריקטע שטילקייט. אלע קוקן אים נאָך. אפן האַריזאָנט צעפלאַקערט זיך א
פּייער. עס קומט צו לויפן ריווקע.

ריווקע. דאָס ברויט ברענט! עס ברענט!

אלע, סענדער אויך, לאָזן זיך אהין, ווי דאָס פּייער בושעוועט. שטיל. אפן
פלאַמענדיקן האַריזאָנט—סילוועטן. דאָס פּייער ווערט ביסלעכווייז אויסגעלאָשן.
אלע קערן זיך אום צוריק. אַרומגערינגלט פון רעכטס און פון לינקס, קומט אַן
זעמל מיט אָפּגעברענטע קליידער, ליכט פארווונדעט.

ארן. ווי פילסטו זיך, זעמל?
זעמל. גאַרניט. איך וועל גאַנץ זיין.
כאווע. דאַנקען גאָט, אבי מיטן לעבן.

גאַלדע און סאַרקע פאַרבינטעווען זעמלען די הענט.

סענדער. אפּאָנעם, אין א בייזער שאַ האָב איך זיך געמוזט אויס־
ריידן...

מיכל. ווער איז אָבער געווען גערעכט? זעמל האָט די גאַנצע צייט
געטוישט: ניט צינדן, ניט צינדן דאָס שטרוי, נאָר פאַראַקערן—דאָס
פּייער קאָן זיך אַריבערוואַרפן אפן ווייץ.
סימכע. ס'איז דאָך שוין געווען אינגאַנצן אויסגעלאָשן... אש גע־
בליבן.

סענדער. זעסטו דאך, פניער איז, ווי א שטוביקער גאנעוו, ניט
אינצוהיטן פון אים.
סאַרקע. א פערד, אפגיך אהער א פערד! ווער וועט מיט אים פאָרן
אין שטאָט?
רייזע. איך וועל פאָרן...

זעמל באגעגנט זיך מיט גאלדעס אויגן.

ליאווע. עפשער איז גלייכער, אז גאלדע זאל פאָרן?
סאַרקע. גאלדע דארף זיין דאָ. ס'וועט פאָרן ריווקע און נאָך עמע-
צער, אן עלטערער. (זי ווענדט זיך צו סענדערן.) סענדער, איר וועט
פאָרן?

סענדער אין פארלעגנהייט.

ארן. פאָרט זיך דורך, סענדער, איר וועט זיך גיכער דערשלאָגן צו
א דאָקטער.

זעמל קערט זיך אויס אין דער ריכטונג פון דער סרייפּע.

ארן. גיט כאָטש איצטער אכטונג — ערשט איצט דארף מען זיין גע-
היט פון א פונק. צו דער נאכט קלייבט זיך א ווינטל.
סאַרקע. א בריגאדע זאלבעפערט וועט היינט נעכטיקן אין סטעפּ,
עס זאל, כאַלילע, ווידער ניט...
כאווע. די שאַ זאל ניט זיין, איך גיי די ערשטע.
סאַרקע (ליאווע און גאלדען). און איר ביידע וועט גיין. און איר,
ארן?

ארן. וואָס פרעגסטו פארא שנילעס, פארשטייט זיך.
גאלדע (גייט צו צו ריווקען און גיט איבער דאָס העפט). נא דיר א
העפט, וועסט עס איבערגעבן זעמלען. דאָס איז זינס.

אלע, אויסער סענדערן, סימכען און מיכלען, — אָפּ. עס דערטראָגן זיך קוילעס און
דערנאָך א סקריפּ פון רעדער.

מיכל. וואָס וועסטו איצט זאָגן, סענדער? א מענטש האָט מוירע גע-
האט פאר א שוועבעלע און איז געלאָפן אין פניער ראטעווען דאָס ווייץ.
איך מייץ, פונדעסטוועגן, אז ניט יעדערער פון אונדז וואַלט דאָס געקאָנט
טאָן. א נעס, וואָס ער איז ניט פארברענט געוואָרן...

סימכע. ער האָט דעמאָלט אין סטעפּ געמוזט אזוי איבערפּרירן, אז
 דאָס פּייער שטייט צו אים ניט צו.
 סענדער. וואָס זשע, איך מיט דיר זינען העלדן? פּינע העלדן —
 שיין אויסגעשפּילט...
 מיכל. נישקאַשע, אז מיינע איז באהאנגען מיט פיר פּיסקליאטעס,
 ליגן איר שוין ניט אין זינען אזעלכע נארישקייטן...
 סענדער. אך, דער טייוול ווייסט זיי אלע...
 ריווקע (קומט צו לויפן). סענדער, מע ווארט דאָך אף אַיך.
 סענדער. מיילע, איך פאַר. סיי ווי קאָן איך אין שטוב ניט גיין...
 (פּאַ)

עס ווערט פינצטער. עס קומען אָן אַרן און סאַרקע.

אַרן. איילע טוילדעס זעמל... (צו סאַרקען.) האָסט געזען, ווי ער האָט
 זיך עס געקייקלט איבערן ברענענדיקן ווייץ. ווען איך שלעפּ אים ניט
 ארויס...
 סאַרקע. ווי מיינט איר אָבער, די ווונדן זינען ניט קיין געפערלע-
 כע? אז מע איז דאָך פאַרט ווייט פון א שטאָט.
 אַרן. מע דארף האָפּן, אז אָן סאַקאַנע... כאָטש די שטאַטישע דאַקטויר-
 רים ווייסן אויך... מער פון א טויטן.
 סאַרקע (פאַרטיפּט אין אירע געדאַנקען). א שטאַט... א שטאַט איז
 פאַרט ניט קיין דאַרף...
 אַרן. און ווי ווייט איז מען עס פון א שטאַט?
 סאַרקע. מע האָט נאָך ניט אויסגעמאַסטן.
 אַרן. עפעס באהאלטסטו פון מיר אויס, סאַרקע.
 סאַרקע. גאַרניט.
 אַרן. גאַרניט איז אויך א געריכט? עפשער וואָלטו מיר פאַרט גע-
 זאָגט, וואָס טוט זיך עס מיט דיר? א גאַנצן טאַג היינט, אז דו געפינסט
 זיך ניט קיין אַרט.
 סאַרקע. פאַרקערט. באטאַג בין איך געווען שטאַרק אופּגעלייגט,
 אפּילע צופּיל. מיט דער גערעטעניש בין איך פאַרטיק, זעכציק פּראָצענט
 דער מעלוכע אָפּגעגעבן, די געשעפטן מיינע גייען גוט, די שיפּן — נאָך
 ניט אונטערגעגאַנגען, — וואָס זשע פעלט מיר? האָב איך זיך דערפּילט
 אזוי רויק און פּריילעך, אז כ'האַב זיך אליין דערשראַקן פאַר מיינ-

פרייד, אליין זיך דאס גליק ניט פארגונען... בא מיר איז שטענדיק אזוי...
דאכט זיך, גאר גוט...

א רן. עפשער די סרייפע?

ס אר קע. אי יא, אי ניין.

א רן. עפשער דאס, וואס מע צעפארט זיך פון דארף: גאלדע, ליאווע.

ס אר קע. ניין.

א רן. עפשער דאס, וואס ריווקע בל זיבט אין דארף?

ס אר קע. וואס מאטערט איר מיך... איך וועל גארניט זאגן... איך

פיל זיך אזוי, ווי עמעצער זייער א גאענטער מענטש, אזא, וואס איז מיט

מיר געגאנגען האנט בא האנט, האט מיך פלוצעם געלאזן אינמיטן דער

וועלט, ער שטייט, דאכט זיך, אקעגן מיר, ער קוקט מיר אבער אין די

אויגן, ווי א ווילד־פרעמדער...

א רן. סארקע! וואס רעדסטו?..

ס אר קע. ווי נאר ער האט אפגעלאזט מיין האנט, איז ער גע-

ווארן צוויי מאל אזוי אלט, ווי ער וואלט אויך מיין יוגנט צוגענומען זיך.

א רן. גענוג, סארקע, האדי. צו טייער איז מיר דיין יוגנט...

עס דעהערן זיך עטלעכע שטימען. ס אר קע — אפ. עס קומען אן: כא ווע
און מיכל. צוערשט באמערקן זיי ניט ארענען.

מיכל. ווי זאגט אבער ארן: אז מע היט זיך פריער פאר א פונק,

פארשפארט מען גאכדעם קריכן אין פייער.

כא ווע. גאלדענע ווערטער... גאלדענע ווערטער...

זיי דערזען ארענען.

(פארווונדערט.) אז מע זאל דערמאנען מאשינען...

א רן. איז טאמער וואלט איר טאקע בעסער אים דערמאנט...

מיכל. וואלט מען פארשפארט שטארבן.

כא ווע. און קיינער וואלט קיינמאל ניט אלט ווערן.

א רן. ווהיין זשע גייט איר עס?

כא ווע. וואס הייסט, ווהיין? דו ביסט דאך אויך אין דער בריגאדע...

וועלן מיר שוין גיין צוזאמען...

אלע — אפ. פינצטער. פונדערווייטנס דערטראגט זיך א געזאנג. עס באווייזן
זיך צוויי פייערלעך. עס קומען אן גאלדע און ליאווע מיט לאמטערנס
אין די הענט. ליאווע זעצט זיך אוועק לעבן דער קופע ווייץ.

ליאָווע. זעץ זיך צו, וואָס שטייטו?
גאַלדע. איך וויל נאָך אויסוואַקסן.
ליאָווע. ניט עמעס, דו ווילסט זיין העכער פון מיר.

גאַלדע צעלאַכט זיך.

גאַלדע. איז שלעכט? און דו ווילסט זיין העכער פון מיר? איך
וואָלט געווען נאָר צופרידן. (זעצט זיך אַוועק.)
ליאָווע. וואָס אַרט דיך, אוועלכער איך בין, איך גיי דיר
שטאַרק אָן...
גאַלדע. זייער.

ליאָווע. וואָס זשע האָסטו איבערגעגעבן ריווקען צוליב זעמלען?
גאַלדע. ווען איך וואָלט וועלן, דו זאַלסט וויסן, וואָלט איך דאָך
איבערגעגעבן דורך דיר. וועגן וואָס טראַכסטו, ליאָווע? זעמל איז אַ
קראַנקער אוועקגעפאַרן אין שטאַט, און דו...
ליאָווע. וואָס זשע ביסטו ניט געפאַרן מיט אים?..

גאַלדע. ווייל דו האָסט געזאָגט, אז איך זאל פאַרן.
ליאָווע. אפצולאַכעס מיר? טאַמער וואָלט שוין אמאָל נעמען אַ
סאָף צום שפּילן אין צולאַכעס. זאָג מיר, וואָס האָסטו צו מיר?
גאַלדע. און וואָס האָסטו צו מיר?

ליאָווע. איך האָב צו דיר גאַרניט... איך וויל נאָר איינס...
גאַלדע. אז וואָס?
ליאָווע. אז אויב יאָ... זאל ניט נאָר דאָ אין דאַרף, נאָר אַף דער
גאַנצער וועלט ניט זיין קיין שענערער, קיין בעסערער פון מיר...
גאַלדע. זי אַזא.

ליאָווע. אז מע האָט ליב עמעצן מיטן האַרצן, האָט מען ליב ניט
דערפאַר, ווייל יענער איז אַזא, נאָר ווייל דו מיינסט, דיר דאַכט זיך,
אז ער איז אַזא. ער דאַרף ניט זיין קיין גוטער און איז — דער בעסטער,
קיין שיינער — און איז דער שענסטער...
גאַלדע. פאַרוואָס זשע בין איך אַזוי ניט פאַרבלענדט?

ליאָווע. ווייל דו ביסט אַזא, וואָס פּרזער פאַרשטייטו, דערנאָך
האַסטו ליב...
גאַלדע. אויב אַזוי, פאַרוואָס זשע האָב איך דיך ליב?

ליאָווע. וואָסי, איך האָב ניט פאַרדינט?..
גאַלדע. אַף אַזויפיל — ניט.

ליאָווע. זאָג מיר, מיט וואָס איז זעמל בעסער פון מיר, וואָס דו שפּיגלסט זיך מיט אים אזוי?
 גאַלדע. בעסער — ניט, גרעסער. ניט נאָר פון דיר, פון מיר, פון א סאך, א סאך אנדערע... דו, ליאָווע, ביסט מיין גלייכן; אלץ, וואָס דו ווייסט, ווייס איך, אלץ, וואָס דו טוסט, קאָן איך אויך טאָן, און זעמל, ער אקערט עפּשער אויך ניט בעסער פון מיר, איך האָב אָבער פאר אים אָפּשני — אָפּשני האָב איך פאר אים, פארשטייט?..
 ליאָווע. דערפאר, וואָס ער איז געלאָפן ראטעווען דאָס ווייץ? איך וואָלט דאָס אויך געטאָן.
 גאַלדע. צי דו וואָלסט דאָס געטאָן, ווייס איך נאָך ניט, און ער איז געלאָפן אין פּייער...
 ליאָווע. גאַלדע! אלץ יאָ, האָב ליב, האָב פּינט — דאָס איז דיין זאך, אָבער פאר אזעלכע ווערטער קאָן איך שלאָגן... אפּילע דיר, גאַלדע...
 גאַלדע. שלאָגן מיך דארף מען ניט, נאָר אויך דערפאר — זאָלן דיר ניט וויי טאָן די הענט. (מיט טרערן אין שטימ.) מער וויל איך גאַרניט... גאַרניט...
 ליאָווע טוט א פאל צו איר, גאַלדע נעמט אים ארום און דריקט צו זיין קאָפּ צו זיך.

פאַרהאַנג

דאָס צווייטע בילד

בא ארן פרידמאנען אין דער נײער שטוב. ריווקע פרעסט, טאמאר נײט אויס און זינגט.

ט א מ א ר .

שארף די שער, געדיכט דאָס וואָל,
 הויפּנס וואָל שער מיטאמאָל.
 בייג זשע, שעפעלע, זיך איין,
 זאָל מיר שערן גרינגער זיין.

אף די קני מיר לייג דיין קאָפּ,
 דיר דיין וואָל וואקסט ווידער אָפּ.
 מיטן ווינט אוועק מיין גליק —
 קומט עס קיינמאָל ניט צוריק...!

ריווקע. ווי קומען עס צו דיר, טאמאר, אזעלכע אומעטיקע לידער?
טאמאר. די מאמע פלעגט זינגען...
א דויערנדיקע שטילקייט.

ריווקע (טרויעריק).

ס'נאָדעלע איז דין און שאַרף,
נייען טאָג און נאכט איך דאַרף;
ס'עלטסטע קינד א סקאַריק בייסט,
ס'ינגסטע — בא דער פּאָלע רייסט:
אוי, מאמעניו, גיב עסן.
אין עסן דארפסט פארגעסן,
ווייל אויסער מיין שווער לעבן,
וואָס זאָל איך דיר נאָך געבן?..
א געדריקטע שטילקייט.

און דאָס האָב איך געהערט פון מיין מאמען...
טאמאר. דו געדענקסט זי נאָך, ריווקע?.. איך מיין מאמען געדענק
זייער גוט... אָט ווי זי זיצט און האלט אף די קני א שעפעלע, פון קאָפּ
הענגען איר אראָפּ א סאך, א סאך צעפעלעך פארפלאַכטענע, די האָר —
שוואַרץ, די וואָל — ווייס, און טרערן פאלן אף די אויסגעדארטע הענט...
ריווקע. און פארוואָס נעמט זיך ניט דער טאטע קיין אנדער פרוי?
טאמאר. איך וואָלט קיין איין טאָג ניט געבליבן אין דאַרף... מיין
נאָענטסטע כאווערטע ארבעט שוין לאנג אין שטאָט.
ריווקע. האָסט זי שטארק ליב, די כאווערטע?
טאמאר. זי שרייבט מיר בריוו, זי רופט מיך אין שטאָט...
ריווקע. און מער האָסטו קיינעם ניט ליב?
טאמאר. פאראן איינער — האָט ער מיך ליב, און איך אים — ניט.
און דו?
ריווקע. פאראן איינער — האָב איך אים ליב, און ער... (פאראצייט
א ליד).

אוי, נאָך א טאָג, נאָך א טאָג,
און מיר וועלן זיך שיידן,
אוי, נאָך א שאַ, נאָך א שאַ,
זיך גאַרניט אַנצוריידן.

אוי, נאָך א טאָג, נאָך א טאָג,
אליין וועל איך פארבלייבן,
מיין ליבער, איין זאך בעט איך דיך,
פון אלץ זאַלסטו מיר שרייבן.

און אויב עס וועט קיין צייט ניט זיין
און שרייבן וועסט ניט קאָנען, —
דערמאָן מיין נאָמען שטילערהייט,
און איך וועל דיך דערמאָנען.

און צודריקן כוועל צו מיין ברוסט
דיין שיינעם קאַפּ דעם שוואַרצן,
דערמאָן מיך דאָרט, און מיר וועט דאָ
זיך אַפּרופּן אין האַרצן.

(זי קערט איבער דאָס העמדל אָף דער צווייטער זייט.) טאמאר, עמעס,
עמעצער זאָל הערן, וואָלט ער געקאָנט מיינען, אז איך באגלייט אין דער
ארמיי ניט קיין ברודער, — נאָר...

עס קומט אָן אַרן מיט א גרויסן אָפּגעריבענעם טשעמאָדאָן אין ביידע הענט.
ריווקע צעלאכט זיך. ארן בלייבט שטיין אינמיטן שטוב.

ט א מ א ר. און איך בין זיך פארזעסן, איך דארף דאָך אויך צוגרייטן
מיין ברודער אין וועג. (זי נעמט איר אויסנייעכץ און גייט ארויס.)
ר י ו ק ע (לאכט אלץ). אזא קאסטן? ווהיין איז? אָט אזוי קלייבסטו
זיך אויסריכטן ליאָווען אין דער רויטער ארמיי?
אַרן. איך וואָלט אים אוואדע וועלן אויסריכטן וואָס שענער. קיין
אנדער טשעמאָדאָן איז אָבער ניטאָ.

ר י ו ק ע. וואָלט ער כאַטש געווען אַ נייער. מיר דאכט, אז פאַרנדיק
אהערצו אין דאָרף, איז ער שוין דעמאָלט געווען אין די יאָרן. היינט א
ביסל שטויב אָף אים...

אַרן. פארשטייסט מיך, טאַכטערקע, ווען איך וואָלט, ווי אנדערע,
געלעבט אין דאָרף און געזעסן די גאַנצע צייט אָף די טשעמאָדאַנעס,
וואָלט איך אים עפּשער געלופטערט.
ר י ו ק ע. איז זאָל ער נעמען מיינעם.

אַרן. וואָס דארף ער עס האָבן? — אַ גאַנצער גארדעראָב...

ריווקע. ווייסטו גאר וואָס? איך וועל אריבערלויפן צו זעמלען... ער וועט אנטלייען...

א.ר.ן. דו ווילסט זיך א לויף טאָן. פרוווי.
ריווקע (ברויגעולעך). טאָמער מיינסטו... — איז גיי דו.
א.ר.ן. גיי, גיי, טאָכטער, איך מיין גאַרניט, כאַלילע-וועכאס.
ריווקע (אוועקגייענדיק). זע, אפן פרעס גיב אכטונג...

ארן נעמט אראָפּ פון שטריקל עטלעכע גאַזטיכלעך, טוט א פרוווי מיטן אינגעל נעצטן פינגער, צי דער פרעס איז הייס.

א.ר.ן. א הייסע ליבע... פרעגן בא איר וועל איך גיט. זי איז אזא קינד, וואָס האָט פיינט האלטן סוידעס — פונקט דער הייפּעך פון ליאַווען. יענער האלט אלץ פארשלאָסן, ווי אין אן אייזערנעם קאסטן, און די — וואָס אף דער לונג, דאָס אף דער צונג. (ער זוכט אן אָרט, ווו אוועקצו־שטעלן דעם פרעס. פרווויט אים שטעלן אפן דיל און טוט א כאפ צוריק.) פריער, אז דער דיל איז געווען אן ערדענער, איז געווען א כיעס, מע האָט גיט געדארפט מוירע האָבן, ער זאל זיך אַנצינדן, און היינט — גיט שטעל און גיט לייג. (ער רוקט אָפּ דאָס שעלכל, אף וועלכן ריווקע האָט גענטעלט דעם פרעס.) אן אווירע. א גוטע באלעבאַסטע טוט גיט אזוי. (ער גייט און נעמט אראָפּ פון סאמאָוואר דאָס אייבערשטע דעקל און שטעלט אף דעם אוועק דעם פרעס. נאָכדעם נעמט ער זיך ווידער פרעסן, אונטערברומענדיק.)

...פון זינט איך האָב דעמאָלט באם ברונעם דערקענט דיך,
איך קאָן מער גיט בלייבן אליין...

עס עפנט זיך די טיר, און עס קומט אריין ליאַווע. ארן קוקט זיך גיט אום, זעצט פאַר פרעסן... ליאַווע גייט צו, נעמט בא אים ארויס פון האנט דעם פרעס.

ליאַווע. טאטע.
א.ר.ן. אז איך בין דיר א טאטע, ווייס איך.
ליאַווע. איך פאַר היינט אוועק.
א.ר.ן. דאָס ווייס איך אויך.
ליאַווע. קיין מאמע האָב איך גיט.
א.ר.ן. דאָס ווייס איך אויך.
ליאַווע. איך דארף מיט דיר זיך דורכריידן.
א.ר.ן. דאָס ווייס איך אויך.

ליאָווע. וואָס זשע ווייסטו ניט?
 אַרן. צי וועסטו זיך אומקערן ניט אזא, ווי דו גייסט אוועק.
 ליאָווע. איך גיי אוועק אין דער ארמיי אויך ניט אזא, ווי דו מיינסט.
 אַרן. וואָס זשע האָט דיך געבראכט דערצו, דו זאָלסט ווערן אן
 אנדערער?
 ליאָווע. געבליבן בין איך דער זעלבער, איך האָב נאָר אָנגעהויבן
 אנדערש קוקן אף דיר, טאטע.
 אַרן. פון ווען אָן?
 ליאָווע. פון זינט די פענצטער זיינען געוואָרן גרעסער, האָב איך
 דערזען, וואָס פאַר אַ טאַטן איך האָב, און פאַרשטאַנען, וואָס ער וויל
 פון מיר.
 אַרן. זאָג מיר, און זעמלס לויפן אין פֿייער האָט דיך גאַרניט גע-
 לערנט?
 ליאָווע. געלערנט. נאָר איך מיט זעמלען וועלן זיך קיינמאַל ניט
 צונויפֿריידן. זעמל און ליאָווע זיינען מי זרעך און מירעו.
 אַרן. זאָל זיין, מירעו, צובינדן צום דאָרף קאָן איך ניט, ביסט שוין
 אויסגעוואַקסן, אָבער אין שטאַט דאַרף מען דאָך אויך ציען זיך צו עפעס
 העכערס. עטוואָס ווייטער פונעם אייגענעם מויל.
 ליאָווע. צי האָסטו באַ מיר כאָטש איין מאָל אַ פרעג געטאָן, פאַר-
 וואָס ציט מיך אזוי אין שטאַט? איך האָב דאָך אַ רעכטע שטאַט קיינמאַל
 אין די אויגן ניט געזען. און שוין זשע איז מיר ניט טייער די ערד, וווּ
 די מאמע ליגט? שוין זשע איז מיר פרעמד דער סטעפּ, וווּ מיר מיט דיר
 האָבן זיך געוואַלגערט אונטערן אָפענעם הימל, וווּ מיר מיט דיר האָבן,
 ווי די ציגיינער, אָן אַ דאך, אָן אַ היימל זיך געוואַלגערט...
 אַרן. און אז ס'איז שוין דאָ אַ דאך, און אז ס'איז שוין דאָ אַ היים?
 ליאָווע. וויל איך זוכן עפעס אנדערש... אפּאַנעם, אז די מאמע האָט
 מיך געמוזט האָבן אף אַ וואַקזאַל, ווייל מיר דאַכט, איך וואָלט נאָר אַרומ-
 געפאַרן, געזוכט... זעמל באַזינגט די ערד, און איך — ווען איך דערזע, ווי
 דער קאַמביני פאַרמעסט זיך מיט די פליגלען אפּן ווייץ, דאַכט זיך מיר,
 אז אַט-אַט פלי איך אף אים אוועק ווייט אין דער הייך... (שמייכלענדיק).
 און דו, טאטע, ביסט אויך מיט מיר...
 אַרן. מיט דיר — אף וויפל דו וועסט נאָר קענען אופֿהייבן אי זיך,
 אי מיך... זון מיינער, ביסט צוויי מאָל יונגער פון מיר, צוויי מאָל שטאַר-
 קער פון מיר, דו קאַנסט נאָך אופֿטאַן אזוינס, דאָס גאַנצע לאַנד זאָל זיך

מיט דיר פרייען, און מיך זאלסטו באשיינען — פאר מיין צאר זאל איך
האָבן נאכעס...

ליאָווע. צי זיין וועט אזוי, ווייס איך ניט, נאָר ווילן ווילן איך,
טאטע...

זיי כאפן זיך ארום, עס קומט אָן כאווע און בליבט שטיין אפן שוועל.
זיי רייסן זיך אָפּ איינער פונעם צווייטן און דערזעען כאווען.

כאווע. איר האָט זיך שוין צעזעגנט?
ארן. ניט צעזעגנט, נאָר באגעגנט, וואָס האָט איר געוואָלט,
כאווע?

כאווע. איך האָב געוואָלט בעטן איבערלייענען דעם בריוו, אפאָנעם,
פונעם מיזיניק. ס'איז מיר, ניט פאר אייך געדאכט, טונקל אין די אויגן.
ארן. ס'איז דערפאר, וואָס איר קוקט די גאנצע צייט אָף ווייסער
מילך.

כאווע. און ריווקע איז ווי?
ארן. אוועקגעלאָפן זוכן א טשעמאָדאָן.
כאווע. פארוואָס האָט איר זי ניט געשיקט צו מיר? אָט גיי איך
גלייך אהיים און ברענג אייך א נייעם, א גוטן טשעמאָדאָן.
ארן. וואָס רעדט איר, כאווע, א גרויסן דאנק אייך, וואָס הייסט איר
וועט ברענגען... איך וועל אליין גיין נאָך אים און פאריינוועגס אייך
איבערלייענען דאָרטן דעם בריוו.

ארן און כאווע אָפּ. ליאָווע נעמט צו פון טיש די געפרעסטע זאכן, רוקט
צו דעם טיש און ציט איבער דעם „כאָדיק“. עס קומען אָן: ריווקע און
זעמל, בא זעמלען איין האנט פארבינטעוועט, ריווקע טראָגט א טשעמאָדאָנטשיק,
ליאָווע קריכט אראָפּ פון טיש, גייט צו צו זעמלען און דריקט אים די לינקע האנט.

ליאָווע. וואָס מאכט די האנט?
זעמל. נאָך ניט אינגאנצן...
ליאָווע. ווי זשע באגייסטו זיך מיט איין האנט?
זעמל. א מענטש האָט אינגאנצן איין קאָפּ און באגייט זיך דאָך וויי-
עס'אין.

ריווקע. ווו איז דער טאטע?
ליאָווע. אוועק צו כאווען נאָך א טשעמאָדאָן.
ריווקע. א מייסע מיט טשעמאָדאָנעס. אים האָב איך ניט גע-
טראָפן אין דער היים, בין איך אוועקגעלאָפן בא סענדערן פרעגן. ס'איז

אים ניט צו דערקענען... פון דעם מענטשן איז געבליבן א שאַטן. אז איך
 בין אריין אין שטוב, איז ער געבליבן שטיין אפהענטיק: צי ער האָט זיך
 דערשראָקן, צי פארווונדערט? איך ווייס אליין ניט וואָס...
 זעמל. גענריעטא מאדאמאָווא האָט אים גוט אָנגעזאלצן...
 ריווקע. און גאַלדע האָט אים געקאָסט ווייניק געזונט?..
 ליאָווע. טויזנט איין נאכט: טאטעס מיט קינדער און קינדער מיט
 טאטעס... עדן.. (ער קלייבט זיך אוועקגיין.)
 ריווקע. ווהיין גייסטו?
 ליאָווע. זאָגן דעם טאטן, אז מע דארף שוין ניט. גענוג טשעמאָדא-
 נעס. (גייט ארויס.)

ריווקע נעמט זיך צונופלייגן אין זעמלס טשעמאָדאן די אויסגעפרעסטע זאכן.
 דאָס דעקל מאכט זיך ניט צו. זי מאטערט זיך, פארשליסנדיק, און כאפט יעדער
 מאָל א גנייווישן קוק אף זעמלען.

זעמל. איך וואָלט דיר געהאַלפן, קאָן איך ניט — אן אינוואליד. (ער
 גייט צו און מיט דער לינקער האנט העלפט ער איר צושליסן.) ווהיין מע
 שיקט אים, ליאָווען, ווייסטו ניט?
 ריווקע. דאָס ווייסט נאָך ליאָווע אליין אויך ניט.
 זעמל גייט צו צום פענצטער. שטיל.

וואָס פּרעגסטו זיך אזוי נאָך? האָסט מוירע, טאַמער וועלן זיי זיך ביידע
 געפינען אין איין שטאַט? ווייסטו וואָס? איך וועל אַנשריבן וואַראַשי-
 לאָוון, אז זעמל וויל ניט.

וואָס רעדסטו? וואָס וויל איך ניט?
 זעמל (ווי ער וואָלט זיך אפּגעכאַפט). וואָס וואַראַשילאָוו?.. וועגן
 ריווקע. ליאָווע און גאַלדע זאָלן זיין אין איין שטאַט.
 זעמל. אפילע אין איין שטוב! וואָס גייט עס מיר אָן? געזונטערהייט...
 ריווקע. ניט עמעס, שוין זשע ארט דיך טאקע ניט?
 זעמל. א סאָף. (אפאַרט.) מיט דער געשיכטע האָבן מיר פארענדיקט.

ריווקע גייט און נעמט ארויס פון איר טשעמאָדאן זעמלס העפט און טראָגט
 אים אונטער.

ריווקע. און וואָס איז דאָס?
 זעמל. ווי קומט עס צו דיר?

ריווקע. גאלדע האָט איבערגעגעבן מיר, איך זאָל איבערגעבן דיר...
(זי גיט אים אַפּ, ער טוט אַ בלעטער און באהאלט דאָס העפט... שטיפעני-
רײַש). פארענדיקט — וואָס זשע באהאלטסטו...

זעמל (פילדטייק). די כעזשבוניעס, גענוג. מער זאָל איך וועגן
דעם פון דיר ניט הערן...

ריווקע. רעכט, רעכט, מער וועל איך דיר גאלדעס נאָמען ניט
דערמאָנען.

זעמל. אַך, ביסטו א שלענגל, א קליינס, נאָר א גיפטיקס.
ריווקע. און דו ביסט אויך א גוטס. געוואָרן גאָר ניט דער זעמל.
זעמל. א טאָפּ, אז ער גייט דורך דורכן פּייער, ווערט ער אויך אן
אנדערער: הארטער, שטארקער באַ זיך.

ריווקע. זעמל, אָט איצטער זינען מיר מיט דיר נאָר הינטער פיר
אויגן, זאָג מיר דעם גאנצן עמעס...

זעמל. וואָס? צי ווייס איך, אז דו האָסט מיך ליב? איך ווייס.
ריווקע. ניין, דאָס ווייס איך. דערפאר האָסטו מוירע מער, ווי פאר
פּייער. איך האָב נאָר געוואָלט וויסן, צי ס'איז עמעס, אז פאר פּייער
האָסטו מוירע פון קינדווייז אָן. פאראן אזעלכע, וואָס האָבן מוירע פאר
וואסער... ס'איז א קרענק אזא...

זעמל. א קרענק? ניין. פארקערט. אז איך בין אלט געווען ניין יאָר,
אין שטעטל נאָך, האָט זיך אָנגעצונדן אונדזער שטוב, בין איך אריינגע-
לאָפן אין דער ברענענדיקער קיך און ארויסגעשלעפט פון דאָרטן א פולע
זיפ מיט ערשט געבאָרענע הינדעלעך, און אָט אזוי שוין וויפל מאָל, אז
איך האָב אלץ צו טאָן מיט פּייער, דעריבער ווייס איך טאקע, אז מיט
קיין פּייער שפילט מען ניט!

ריווקע. און וויאזוי האָסטו זיך געפילט נאָכדעם, ווי דו האָסט גע-
ראטעוועט דאָס ברויט? עמעס, ווי א העלד?

זעמל. אז איך האָב ארויסגעשלעפט די זיפ מיט הינדעלעך, בין איך
בא זיך אין די אויגן געווען א סאך מער העלד.

ריווקע. פארוואָס?

זעמל. דערפאר, ווייל ראטעווען דאָס ווייץ וואָלט מיכל צי סימכע
אויך געלאָפן, פון דיין טאטן איז שוין אָפּגערעדט — ער וואָלט זיך אפילע
ניט פארטראכט. ער איז דאָך געלאָפן גלייך מיט מיר...

ריווקע. נו, און ליאָווע?

זעמל. ליאָווע איז א סאך א בעסערער יאט, ווי דו מיינסט און

אפילע, ווי ער אליין מיינט... ליאָווע איז א ווילדער באַרג, אין אים ליגט אַבער באהאלטן אן אויצער — מע דארף נאָר קאָנען געפינען צו אים א שליסל...

עס עפנט זיך די טיר, און עס קומט אריין אַרן, א שמייכלענדיקער, פארטיפט אין זיינע געדאנקען. ער באַמערקט קימאט ניט ריווקען און זעמלען.

זעמל. א גוטן אָונט אייך, אַרן...

אַרן בלייבט שטיין.

וואָס זינט איר אזוי פארטראַכט? אז מע ריכט אויס א זון אין דער רויטער אַרמיי, דארף מען זיין פארזאָרגט, מע זאָל קיין מענטשן ניט דערקענען? אַרן. וואָס רעדסטו, זעמל, א סאך צו דערציילן...

ריווקע. טאטע, מיר הערן.

אַרן. ניט איצטער, קינדער, איר בלייבט דאָך היגע... מיט אייך וועלן מיר זיך אַנריידן, דערווייל דארף מען אויסריכטן ליאָווען מיט גאָלדען, זיי פאָרן פון אונדז אוועק.

עס קומען אָן מיכל, ליאָווע און סימכע.

אַרן. איצטער וועט שוין די סימכע זיין פארפולט.

ריווקע. צו פרי האָט איר זיך צונויפגעקליבן. לאַזט מיך כאַטש אופראַמען אין שטוב.

אַרן. געקומען ביסטו, טאַכטערקע, צו אונדז אין דאָרף און טרייבסט שוין מענטשן פון שטוב. דו זיי א בעריע און מאך א טאַלק אין שטוב, ווען אלע זיינען דאָ.

כאווע. אמאָל, אז מע פלעגט וועלן אויספרוון א קאלע, צי זי איז ניט קיין קניסנטע, פלעגט מען איר הייסן אופראַמען גראַד דעמלט, ווען אלע דרייען זיך ארום איבערן שטוב.

זעמל. קאָנען זיין גוט אין קאס — איז גאָר קיין כיסאָרן ניט, כאווע. כאווע (צו זעמלען). עפשער ביסטו גערעכט... (צו ריווקען). לאָז, ריווקעלע, איך וועל דיר העלפן. באלד וועט דאָס גאַנצע דאָרף זיך א שאַט טאָן אהער. א קלייניקייט, אַרן פרידמאן ריכט אויס זיין זון אין דער רויטער אַרמיי, און גאָלדע אונדזערע פאָרט ווערן אן אַגראַנאָם.

אַרן. מע דארף שוין אינגליכן שפאנען די פערד, און גאָלדע איז נאָך ניטאָ.

ריווקע. און וואָס זאמט זיך סאַרקע?

א רן. דו, ריווקע, ווארט ניט. גרייט דערווייל צום טיש. העלפט איר,
כאווע, פאָרט א שכינישע זאך. אז ליאָווע וועט זיך אומקערן פון דער
ארמיי, זאָלט איר זיך ווידער מאַטרינעך זיין קומען העלפן גרייטן א טיש.
כאווע. האלעווי, ארן, האלעווי, איך וועל נאָך דעמאָלט גיין א
קאזאצקע אויך...

זעמל. פארוואָס עפעס ערשט דעמאָלט, פארוואָס ניט איצטער? טא-
קע גלייך, אפן אָרט...
מיכל. בימזומען...

סימכע. א ייד האָט פּיינט גלייבן יענעם אפן וואָרט. צייל און נעם.
כאווע. מיר גלייבסטו ניט? כאווען?

ארן (צו כאווען). איך בין פון יענע, וואָס גלייבן נאָך יאָ אפן וואָרט,
נאָר דעמאָלט וועלן מיר טאנצן נאָכאמאָל. (ער גייט צו צום טיש, גיסט
אָן צוויי גלעזלעך: איינס—כאווען, און איינס—סימכען.) דו, סימכע,
האַסט ניט געגלייבט אפן וואָרט—גלייבן מיר דיר אויך ניט. עס שטייט
בא אונדז געשריבן, אז מיט דער זעלבער מאָס, וואָס דער מענטש מעסט
יענעם, מעסט מען אים אליין. טאנצן קאָנסטו ניט, —זינג. (ער גיסט אָן
נאָך א גלעזל.) גיי, מיכל, גיס זיך אָן אליין. ליאָווע, —דו מעגסט
היינט נעמען א ביסל מאשקע, און דו, זעמל, —מוסט נעמען, כאָטש מיט
דער לינקער האנט. אמאָל וואָלסטו געדארפט בענטשן גוימל און היינט
זאָג כאָטש לעכאים.

אלע הייבן אוף די גלעזלעך. ארן — אינמיטן.

זעמל. לעכאים!

ארן. לעכאים, זעמל! לעכאים, מיכל! לעכאים, סימכע, ליאָווע... לע-
כאים, לעכאים, כאווע, לעכאים, ריווקעלע... לעכאים... סימכע, זינג עפעס
פון דינע ניגונים.

סימכע (הייבט אוף דעם קאָפּ, פארגלאַצט די אויגן, זינגט).

וויפיעם, קומע, וויפיעם טוט,
נא טים סוועטי נייע דאדוט.
וויפיעם, קומע, וויפיעם טוט,
נא טים סוועטי נייע דאדוט...

טשי דאדוט, טשי נייע דאדוט...

א ר ן . נ י י ן , נ י ט א ז ו י , ס י מ כ ע ...

לאַמיר, פעטער, טרינקען איצט,
דאַרטן, שפעטער גיט מען שמיץ.

א ל ע .

לאַמיר, פעטער, טרינקען איצט,
דאַרטן, שפעטער גיט מען שמיץ.

א ר ן .

גיט מען ניט, צי גיט מען יא,
לאַמיר, פעטער, טרינקען דא,
לאַמיר, פעטער, טרינקען איצט,
שמייסט מען שוין — איז נאָך א שמיץ...

א ל ע (צעלאכן זיך און כאזערן איבער).

לאַמיר, פעטער, טרינקען איצט, —
שמייסט מען שוין — איז נאָך א שמיץ...

מיכל האלט זיך פאר די זייטן לאכנדיק. סימכע איז אויסער־זיך פונעם איינפאל.

כ א ו ע (לאכט, ווישנדיק זיך די אויגן). שמייסט מען שוין — איז
נאָך א שמיץ... גאַלדענע ווערטער.

אינמיטן טומל עפנט זיך די טיר, און עס קומט אריין סענדער. אן
איינגעבויגענער, א צעבראָכענער. אלע בלייבן שטיין ווי פארגליווערט.

ס י מ כ ע. און איך האָב געמיינט, אז סענדער וועט שוין ניט קומען.
כ א ו ע. וויפל איז דער שיר צו זיצן שיווע נאָך א לעבעדיק ווייב...

סענדער ענטפערט ניט קיין וואָרט. עס ווערט אומהיימלעך.

א ר ן . סענדער, פאַלגט מיר, זאָגט אָפּ די בראַכע אדוינוי נאַסאן ווא-
דוינוי לאַקאָך...

מ י כ ל. גאַט האָט געגעבן, און ווער עס האָט געדארפט, — האָט צוגע-
נומען...

א רן. און זאגט א דאנק, וואָס איר זינט פּאָטער געוואָרן פון א שלאק באצייטנס...

ס ענדער. אף איר פארדריסט מיך ניט אזוי, כאפט זי דער טיטול. די שטוב איז דאָך אָבער געווען א שטוב, די היים — א היים, שטענדיק אַרדענונג, ריינקייט.

א רן. אין שטוב איז טאקע בא דיר געווען ריין, עפשער ריינער, ווי בא אלעמען. די ריינקייט אליין איז אָבער געווען א בלאַטיקע... כא ווע. אזא בלאַטע, סענדער, אז דו וועסט זיך דארפן לאנג, לאנג ארומוואשן.

א רן. וואָס דאָס פּאָלק זאָגט אָבער וועגן כאראַטע, ווייסט איר?

סימכע. אז ס'איז ניט מינסע סויכער?

א רן. ניין. דאָס פּאָלק זאָגט: אז מע האָט ניט קיין כאראַטע, בלייבט מען שטעקן אין דער בלאַטע.

ס ענדער. אף וואָס זאָל איך כאראַטע האָבן, ארן? אף מיינע יאָרן און טעג? איך האָב שטענדיק געהאַרעוועט מיטן שווייס, שטענדיק געווען הוהא, שטענדיק איבערן קאָפּ אין כויוועס, קיינמאָל קיין רויקע שאַ ניט געהאט, און דאָ האָט זיך נאָך אף מיר גענומען די מאדאם, ניט געדאכט זאָל זי ווערן: מיט אן אייגן קינד מיך צעקריגט, דאָס פּאַנעם פארשווארצט מיר, ס'איז מיר דאָך א כארפע זיך ווייזן אף די אויגן... נאָר ווהיין זאָל איך גיין אויסריידן דאָס הארץ, אויב ניט אהער? נאָך א רעפּוע — ווהיין? צו ארענען. מיט א צאַרע ווהיין? — ווידער אהער.

כא ווע. אז ער איז דאָך בא אונדז אלעמען אן עלטערער ברודער...

(צו סענדערן) און בענעגייע גאַלדען ביסטו א גרויסער באל-אוולע — איך בין א מאמע, סענדער, ווערט ביסטו, מע זאָל דיך שמייסן...

ס ענדער. איך בין שוין גענוג א געשמיסענער. כאווע... היינט... אַט דאָ ניט לאנג האָט מען אָנגעקלאפט אין טיר, האָט זיך מיר אָפּגעריסן אין הארצן... איך האָב געמיינט — ס'הארץ האָט בא איר ניט אויסגעהאלטן, פאַרט געקומען צום טאטן זיך געזעגענען... ערשט — ס'איז גאָר ריווקע געקומען בעטן ליינען א טשעמאָדאן, אַט שטייט ער...

ערשט איצט האָט מען באמערקט סענדערס טשעמאָדאן בא דער וואנט. עס עפנט זיך די טיר, און עס קומען אריין: סאַרקע און גאַלדען בא גאַלדען אין האנט א קליין טשעמאָדאנטשיקל.

א רן. וואָס איז אזוי שפעט?

ס א ר ק ע. ביז איך האָב אויסגעקליבן די שענסטע פּערד און ביז
גאַלדע האָט אליין אינגעשפּאַנט, האָט געדויערט, אליין טוט זיך ניט.
וואָס איז — מיר האָבן עפעס אָנגעוואָרן?
א ר נ. דעם ערשטן לעכאָים...

ס א ר ק ע. דער צווייטער לעכאָים איז ניט אלעמאַל ערגער פונעם
ערשטן... דערלאנגט אהער צוויי גלעזלעך!

מע דערלאנגט איר צוויי פּול אָנגעגאַסענע גלעזלעך; זי גיט איבער איין גלעזל
סענדערן; דאָס צווייטע גאַלדען. גאַלדע קוקט אָף איר פּאַרוונדערט.

ס א ר ק ע. פּאַלג! איך בין עלטער פון דיר!

גאַלדע נעמט דאָס גלעזל.

(ווענדט זיך צו סימכען.) נאָך צוויי!

מע דערלאנגט איר נאָך צוויי.

(זי גיט איבער איין גלעזל זעמלען, דאָס צווייטע — ליאָווען.) נאָך ניט
גאַר!

מע דערלאנגט איר נאָך צוויי.

(אייןס גיט זי איבער ריווקען, דאָס צווייטע — נעמט זי זיך.)

ס ע נ ד ע ר. איי, א כאַכאַמע — א מאַנסבילשער קאַפּ.

מיכל, נו, און סימכען? — א ראַכמאַנעס אָף סימכען...

ס א ר ק ע. ראַכמאַנעס האָט מען אָף א קאַץ, א צאַרבאלעכאָים, ניט

אָף א מענטשן. לעכאָים!

א ל ע. לעכאָים! לעכאָים!

ס ע נ ד ע ר. לעכאָים... יידן זאָלן פונדעסטוועגן ניט אָנווערן דאָס

געפּיל פון ראַכמאַנעס!

א ר נ. ניין, סענדער, ניט אַווי... אַנשטאַט ראַכמאַנעס — גוט האַר

ציקיט... ברייטהארציקיט.

גאַלדע. און אַפּנהארציקיט...

כאווע. גאַלדענע ווערטער, גאַלדענע ווערטער.

ס ע נ ד ע ר (מיט פּאַרדריקטע פּויסטן). ניין, ראַכמאַנעס אויך...

מיכל (גייט צו סענדערן, נעמט אים פּאַנאָדער די פּויסטן). און

אַפּנהענטיקייט, סענדער!

סענדער (טוט א מאך מיט ביידע הענט). אך, טי גענרזעטא מאד-
דאמאָוונא! פאר איין זאך האָב איך דיר צו פארדאנקען: דאָס רעבער-
געלט, וואָס מיך האָט געקאָסט, איז ניט אומזיסט! (צו גאַלדען.) אָבער
דו, טאַכטער, ווי קומט מען עס ניט געזעגענען זיך מיט א טאטן? מיילע,
ארן — צו אים קומט מען, פון אים פאַרט מען אוועק, אָבער א שטיקל
טאטע בין איך דיר געווען, צי ניין...
גאַלדע. ווען די טאַכטער וואַלט געקומען צום טאטן, וואַלט עפּשער
דער טאטע ניט געקומען אהער.
ארן. אָבער האָדי. (צו כאַווען.) איר האָט דאָך צוגעזאָגט גיין א
קאזאטשקע.

כאָווע (צו טענדערן). און עפּשער א ברויגעזיטאניץ.
ארן. אויס ברויגעזיטאניץ! א טאניץ פון ברייטהארציקייט, א טאניץ
א פרייער, ווי אונדזער לעבן דאָ אין סטעפּ.

כאווע הייבט אָן, נאָך איר ציען זיך אריין אלע. עס דערהערט זיך א טומל, א
געזאנג, א קלאפן אין פינקל. דער טאניץ ווערט איבערגעריסן.

מיכל. מע פאַרט שוין נאָך ליאָווען, — זאָלן לעבן און געזונט זיין
אונדזערע רויטארמייער!
סימכע. און אונדזער אַגראָנאַמשע! לעכאָם! (ער וויל שוין אויס-
טרינקען.)

עס קומען אָן מאמעד, זיין זון איברא היים, זיין טאַכטער טאמאר
און נאָך קאַלווירטניקעס, אלע אָנגעטאָן יאַמטעוודיק.

סימכע (זינגט).

די מעכוסאָנים גייען...
די מעכוסאָנים גייען...

ארן (העלפט אים).

די מעכוסאָנים גייען, קינדער,
די מעכוסאָנים גייען, שאט נאָר שאט...

מאמעד, א ביסל האָבן מיר זיך אליין פארהאלטן, א ביסל וועלן מיר אינך

פארהאלטן, און אין שטאָט וועלן מיר ערשט קומען צו דער צייט. (ער
דערלאנגט מאמעדן א בעכער בראַנן.)
מ א מ ע ד (עטוואָס פאַרלאָרן). פאַר די נייע קראַסנאַאַרמייצעס!
אַרן. זאַלן זיי אליין אויך אויסטרינקען... נישקאַשע, ביז זיי וועלן
אַנקומען אהין, וועלן זיי זיך אויסניכטערן...

ער גיסט אָן ליאַווען און איבראהימען.

מ א מ ע ד (טראַכט א רעגע, גייט צו צו סאַרקען). סאַרקע... סאלאַם
אלייקום...
ס אַ ר ק ע. סאלאַם, סאלאַם אלייקום, מאמעד... סאלאַם אלייקום, איבר
ראהים.
אַיבראהים. סאלאַם אלייקום...
ס אַ ר ק ע. נו, ליאַווע, דיר א שאַלעם־אלייכעם מיט א פאַר געזונט
איניינעם.

זיי צעקושן זיך.

מ א מ ע ד (ער רעדט האַלב רייש, האַלב כאָפּ). אַרן... סימקע... זע
מעל, ריבקע... כאווא, מיקל, גאַלדע — סאלאַם... אלעמען — סאלאַם...
(ער דערזעט סענדערן.) הא, סענדער, וואָס מיט די פיר שעפסן? וואָס
געזאַגט מאדאַם?

ס ע נ ד ע ר. אויס מאדאַם... אויס שעפסן...

מ א מ ע ד (צעלאַכט זיך). אויס סענדער...

ס ע נ ד ע ר. פע... סענדער בלייבט סענדער...

מיכל. פעדאַט, דא נייע טאַט...

ס ע נ ד ע ר. און אזוי זאַלסטו טאַקע פאַרשרייבן אין דיין היסטאָריע,
זעמל, אז סענדער בלייבט... און אז איך האָב דיך פאַר דיין היסטאָריע
געוואָלט פאַטשן, ווייסטו כאָטש, זעמל?..

זעמל. וואָס זשע האָט איר אזוי לאַנג געוואַרט?..

אַרן. ער האָט זיך געכאַפט, אז נאָר מיט פעטש גייט מען ניט אַרײַן
אין דער געשיכטע.

ס אַ ר ק ע. טאַמער וואָלט געווען גענוג צו דאַרשענען? לעכאַים — און
זאַל מען פאַרן...

מ א מ ע ד. טאַקע לאַנג צייט.

ארן. אף אלץ א צייט, מאמעד. די קינדער אונדזערע זינען שוין
רויטארמייער?

מאמעד. נו?

ארן. האבן מיר דאך הינט בא זיך אָנגעלייגטע געסט, און איר
ווילט, מיר זאלן זיי וואָס גיכער ארויסבאגלייטן... דער דיל, די ווענט זיי-
נען נייע, זיי האבן נאך ווייניק סימכעס געזען, ווייניק טענץ... נו, קאַרשט,
איבראהים, וויז אונדז, וואָס דו קאַנסט!

מע מאכט א ווארע. איבראהים גייט א טאנץ, אלע, יעדער אף זיין אויפן,
פליעסקען צו.

ס אַר קע. און דו, ליאָווע, פארשעם אונדז ניט, וויז, וואָס דו
קאַנסט.

ליאָווע טאנצט צוזאמען מיט איבראהימען. גאַלדע שטופט אריין אין ראָד טאמאר,
טאמאר פארכאפט ריווקען, ריווקע — גאַלדען, גאַלדע — זעמלען, זעמל — סאַרקען,
סאַרקע — מאמעד — ארענען, ארן — כאווען, כאווע — מיכלען, מיכל —
סימכען, סימכע — סענדערן, סענדער — גאַלדען. מיט זיי ביידן ווערט דער קרייז
געשלאָסן... אינמיטן טאנץ טוט מאמעד זיך א זעץ אין קרייז, אלע בלייבן שטיין.

מאמעד (פארציט א ליד).

אוועק, אוועק, אוועקגעגאן
אלי,

מיט שאָף אין סטעפ אוועקגעגאן
אלי.

אין וועג האָט ער גיולנאר דערזען,
אלי.

וואָס איז מיט דיר אין סטעפ געשען,
אלי?

די שעפעלעך — זיי רופן: קום,
אלי!

דו זעסט, מיר בלאַנקען זיך ארום,
אלי.

דאָס הינטל פון א צייט שוין בילט:
אלי!

ער הערט ניט — מיט גיולנאר זיך שפילט
אלי...

ער שטייט אוף און טאנצט. אליין. דערנאך מיט כאווען, דערנאך מיט גאלדען,
מיט סאָרקען. דער ערשטער שיידט זיך אָפּ ליאָווע. די לעצטע — טאנצן
ריווקע און טאמאר.

ליאָווע. טאטע, שוין צייט פאַרן, ענדיקן דעם טאנץ וועלן מיר,
ווען איך וועל קומען צוריק.
כאווע. זאָג כאָטש געזונטערהייט.
ארן. וואָס זשע, כוילע איז ער קומען געזונטערהייט?

גאלדע געזעגנט זיך מיט ריווקען.

ריווקע. איך פאַר דאָך מיט אייך ביז דער שטאַט.
ליאָווע גייט צו צו זעמלען און גיט אים א האנט.

זעמל. פאַר געזונט.
ליאָווע. און דו זאָלסט מער ניט קריכן אין פניער.
זעמל. אז מע וועט דארפן, וועלן מיר אלע גיין אין פניער...
ליאָווע. נו, פארשטייט זיך, וועגן דעם רעדט מען ניט.
סאָרקע (צו ליאָווע). קום, וועלן מיר מיט דיר זיך צעקושן! גאַל-
דע, קוק ניט.

ארן (צו גאָלדע). און איך — מיט דיר.

גאלדע גייט צו צו זעמלען. גיט אים א האנט.

גאלדע. זיי געזונט, זעמל, איך וועל דיר שרייבן. דו זאָלסט מיר
אַבער ענטפערן.

זעמל ענטפערט איר ניט און גייט ארויס פון שטוב דער ערשטער. נאָך אים —
מיכל און סימכע, סענדער און גאלדע, סאָרקע, ריווקע,
און אלע אנדערע. די לעצטע — ארן און ליאָווע.

ארן (אף דער שוועל שטייענדיק). ליאָווקע, זע זיי א מענטש. זאָלסט
ווערט זיין דעם נאָמען רויטארמיער און פארגעס ניט, אז ערגעץ אין
דאָרף לעבט א נאָענטער קאָרעווי דינער ארן פרידמאן. (גייט ארויס.)
עס הערן זיך שטימען, געזאנגען. אז די שטימען ווערן איינגעשטילט, קערן זיך
אום און בלייבן שטיין אפן שוועל ארן און סאָרקע.

א רן. ווי מיינסטו, סאַרקע, זיי וועלן ניט פארשפעטיקן?
ס אַר קע (צוויידייטיק). וואָס איז — ווי ווייט איז מען עס פון א
שטאָט?

א רן. האָסט שוין אויסגעמאַסטן? לאַמיר אויך וויסן.

ס אַר קע. נאָענט, ארן, זייער נאָענט...

א רן. אלץ, סאַרקע, ווענדט זיך, וויאזוי מע מעסט און מיט וואָס
פאר א מאָס מע מעסט. איך, סאַרקע, בין דאָך אויך א שטאָט־מענטש —
אזויפיל יאָרן געלערנט שטאַטישע קינדער: ווו געפינט זיך אזיע און ווו
ליגט ערגעץ אפריקע, און געקומען בין איך אהער... ניט איך גרויס זיך
דערמיט, ניט איך פאל מיט דעם אראָפּ — א שטאַט־מענטש איז אויך א
מענטש... הא, וואָס זאָגסטו, סאַרקע?

ס אַר קע. ווער רעדט נאָך, אז דער מענטש איז א מענטש... ארן,
איך... איך האָב אייך געוואַלט זאָגן... אז... דאָס לעצטע נייע הויז איז
שוין פאַרטיק און אז איך האָב באשלאָסן עס אָפּשאַרן פאר א דערוויי-
ליקן שפיטאַל...

א רן. נו, און וועמען טראכסטו ניט געבן?

ס אַר קע. זיך.

א רן. און דו? ווידער אין שכינעס?..

ס אַר קע. וואָס, אזא שלעכטע שכינע בין איך, ארן?..

א רן. סאַרקע!.. וואָס דארף א מענטש, ער זאל זיין גליקלעך: דריי
זאכן, וואָס זיינען קימאט איינס און דאָס זעלבע.

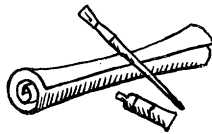
ס אַר קע. לערנט מיך אויך אויס, איך זאל קאָנען זיין שטענדיק
גליקלעך.

א רן. ריישיס, אז דאָס, וואָס דו טוסט היינט, זאל מאַרגן ברענגען
פרוכט, דיין ארבעט זאל ניט גיין פאַרלאָרן; צווייטנס, אז ניט נאָר די
ארבעט זאל לעבן אין דיר, נאָר דו זאלסט לעבן אין דער ארבעט;
און, דריטנס, דו זאלסט וויסן, ניין, דו זאלסט זיין זיכער, אז דיין קינד
איז דיר — א קינד, און דיין פריינט — איז דיר א פריינט.

ס אַר קע. ווי זאָגט כאווע: גאַלדענע ווערטער.

א רן. גאַלדענע, ניט גאַלדענע, האלעווי וואַלט עס געווען עמעס.
און יעדער מענטש וואַלט עס געהאט.

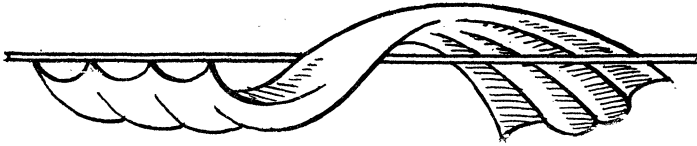
ס אַר קע. גאַלדענע ווערטער... גאַלדענע ווערטער...

דראמע
אין פיר אקטן

אַנטײלנע מער

- גריגאָרי אַרקאדיעוויטש — אן אינושעניער, 42 יאָר.
עמיליע — זיין פרוי, 36 יאָר.
בראָכע — איר מוטער, 56 יאָר.
קאטיע — אן ארטיסטן, 37 יאָר.
אַרנאָלד — אַ קינסטלער, 40 יאָר.
מישע — אַ דערפינדער, 23 יאָר.
האַנקע — זיין געליבטע, 22 יאָר.

ערשטער אקט

דאָס ערשטע בילד

זומער־פארנאכט. בא גריגאָרי ארקאדיעוויטשן אין קאבינעט. באם פענצטער — א טיש פאר צייכענונגען. דריי טירן: איינע פירט אין קאָרידאָר, די צווייטע — אין עמיליעס צימער, און די דריטע — צו בראַכען. בא דער וואנט — א שרײַבטיש. אין ווינקל — א סאך צונויפגעוויקלטע פראַיעקטן. א שפיגל, איבערגעדעקט מיט שוואַרצן. א פיאנע מיט אן אָפן דעקל. אַף דער פיאנע אויבנאָן — א פאָטאָגראַפיש בילד פון א קינד.

בראָכע (בא דער פיאנע. זי נעמט אין האנט דאָס פאָטאָגראַפישע בילד). **צו עלף יאָר...** דיך אָפגענומען **בא טאטע־מאמע**, **בא דער באַבע דינער...** בעסער וואָלט איך עס גאַרניט דערלעבט...

א קלונג אין טיר.

מיסטאמע ער. (זי וויל גיין עפענען. זי דערמאָנט זיך עפעס און פרױוט מיט ציטערדיקע הענט אוועקשטעלן צוריק דאָס בילד, וואָס פאלט אום עטלעכע מאָל. זי גייט עפענען).

עס קומט אריין **האנקע**.

האנקע. א גוטן אָונט, **בראָכע**.
בראָכע. א גוט־יאָר דיר, **האנקע**.

האנקע. גריגארי ארקאדיעוויטש איז נאך ניטאָ פון זאוואָד?
בראַכע. ער איז שוין געווען און ערגעץ אוועק. ער וועט מיסטאמע
באלד קומען. זיץ.

האנקע גייט ארום איבערן צימער. בלייבט שטיין בא דער פיאנע. קוקט אפן
בילד און פרוווט מעכאניש צומאכן דאָס דעקל.

פארמאך ניט, האנקע. ער לאַזט זיך אפילע ניט צורירן צו א זאך,
וואָס דאָס קינד האָט אמאָל אף דעם א קוק געטאָן. שוין אַט באלד א
כוידעש צייט... א מאנסביל און זאָל ווערן אזוי אויס מענטש! (באווייזט
אפן צווייטן צימער.) פון איר איז שוין אָפגערעדט.
האנקע. וואָס איז דער ווונדער?

בראַכע. וואָס ווייסטו, וואָס ווייסטו? דער אומגליק איז אזוי אויך
גרויס, נאָר דאָס. וואָס גריגארי ארקאדיעוויטש איז דעמאָלט אין דער
היים ניט געווען... איז די גאנצע טויכעכע פאָרט געפאלן אף אונדז, אף
עמיליען און אף מיר. נו, וואָס האָב איך געזאָלט טאָן? ער לויפט צו מיר
צו און פאלט מיר אפן האלדז מיט א סימכע: „באַבע, ווייסט, ווהין איך
פאָר?“ — „ווהין, מיין זון?“ — „צו שורקען אף דער דאטשע. אַט דאָ ניט
ווייט.“ — „מיט וועמען, זון מינער, פאָרסטו?“ — „מיט שורקעס מאַ-
מען.“ — „און די מאמע לאַזט דיך?“ — „יאָ. פארזינדיקט אזא קינד...“

האנקע. און מע האָט גאַרניט געקאָנט טאָן?
בראַכע. נאָך צוויי שאַ זיין אין וואסער, אז מע ליגט אף דער
ערד, העלפט שוין גאַרניט. (זי ווישט זיך די אויגן.)

האנקע. בארויקט זיך, בראַכע.

בראַכע. איין קינד, איין אויג אין קאַפ!

האנקע. גריגארי ארקאדיעוויטשן איז אויך ניט בעסער. טרעפט
אפן זאוואָד, מע רעדט צו אים, מע רעדט, און, דאכט זיך, אז ער הערט,
נאָר אינמיטנדערינען רייסט זיך בא אים ארויס אזא קרעכץ, א שטיק
לעבן נעמט ער אָפ. מע זעט, אז די הענט נעמען זיך אים ניט צו דער
ארבעט.

בראַכע. מע זאָל גאַרניט געפרוּווט ווערן, האנקע.

האנקע. ער איז דאָך אָבער אן אינזשעניער, פון אים פאָדערט זיך
זייער א סאך: גריגארי ארקאדיעוויטש אהער, גריגארי ארקאדיעוויטש
אהין... דער זאוואָד האָט באקומען פון דער מעלוכע א גרויסע באשטער-
לונג...

בראַכע. אף וואָס?
 האַנקע. דאָס איז שוין א סאָד.
 בראַכע. אלץ סידעס.
 האַנקע. נו, ניט קיין טיילעפעלעך און ניט קיין קינדער-סאָסקעס.
 איצט פארשטייט איר שוין? מישע ארבעט אויך ניט ווייניק.
 בראַכע. איך ווייס, ער איז בא אונדז גאנץ אַפט.
 האַנקע. איר מיינט, איך ווייס אוואדע ניט, ווו ער איז?
 בראַכע. גריגאָרי ארקאדיעוויטש זאָגט, דאָס איז עפעס גאָר אן
 אויסנאם. אן אַפענער מויעך: אף וואָס ער זאָל ניט א קוק טאָן, ווילט זיך
 אים גלייך איבערמאכן, אויסבעסערן. איך אליין פארשטיי אין דעם גאָר-
 ניט, נאָר גריגאָרי זאָגט: ווען מע לאָזט אים, מישע דינעם, וואָלט ער
 איבערגעמאכט די גאנצע וועלט, און ס'וואָלט, זאָגט ער, בא אים אוועק
 א סאך ווייניקער מאטעריאל.
 האַנקע. ניט אומזיסט האָט אים גריגאָרי ארקאדיעוויטש א נאָמען
 געגעבן עדיסאָן. ווער איז געווען אַט דער עדיסאָן, ווייסט איר?
 בראַכע. מיט וועמען מע לעבט, פון דעם נעמט מען זיך אָן. באם
 ראָו אין שטוב איז די רעבעצן א האַלבער ראָו, און בא אן אינזשעניער
 איז די שוויגער אויך א שטיקל אינזשעניער... יא, זאָג מיר, האַנקע, ווען
 זשע רעכנט איר, אין א גוטער שאַ, פארשרייבן זיך?
 האַנקע. וואָס איז די איילעניש? ניט ער, ניט איך האָבן ניט קיין
 צימער, מע זאָגט אים אלץ צו, און ער גלייבט. ער ווארט, ביז מע וועט
 קומען בעטן זיך בא אים: טוט א טויווע, מישע, פארנעמט די קווארטיר.
 בראַכע. און נאָר א דירע האלט אייך אַפ?
 האַנקע. וואָס נאָך?
 בראַכע. איך ווייס? אזוי איז שוין בא אייך אלץ פארטיק? (מיט א
 שמייכל). נאדן האַסטו שוין?

האַנקע צעלאכט זיך.

איז זעט, פארגעסט כאַטש ניט פארבעטן מיך אף דער כאַסענע... (און
 פאַראַפּט זיך גלייך). א נארישער מענטש... וואָס מיר קאָן גאָר קומען
 אפן זינען... נאָר וואָס זינט איר שולדיק? איר זינט דאָך יונגע קינדער.
 איר הייבט ערשט אָן צו לעבן אף דער וועלט.

א קלונג אין טיר.

גריגאָרי אַרקאָדיעוויטש.
האַנקע. איך וועל גיין עפענען.
בראַכע. גיי דו.

האַנקע גייט עפענען. בראַכע גייט דערווייל אַרײַן אין עמיליעס צימער. עס
קומט אַרײַן גריגאָרי אַרקאָדיעוויטש.

גריגאָרי. זאָגט מיר, האַנקע, פאַרוואָס איז היינט מישע אַנטלאָפֿן
פֿון זאוואָד גלייך נאָך דער אַרבעט?
האַנקע. היינט גיי איך מיט אים אין טעאַטער.
גריגאָרי. אין טעאַטער? (ווי פאַר זיך.) אין אזאַ צײַט אין טעאַ-
טער?

האַנקע (ווייל זיך פאַרענטפֿערן). מיר קלייבן זיך שוין לאַנג. גרי-
גאָרי אַרקאָדיעוויטש, ווייסט איר גאָר וואָס? קומט מיט אונדז... איר
וועט זיך אַ ביסל צעשטרייען...
גריגאָרי. מיט אַינ? אַ גרויסן דאַנק, קינדער, גייט, גייט געזונ-
טערהייט, פאַרברענגט. נאָר פאַרוואָס איז ער צו מיר ניט פאַרגאַנגען
נאָך דער אַרבעט?

האַנקע. איך וועל אים זאָגן.
גריגאָרי. ניין, מע דאַרף ניט. (ער גייט צו צו זײַן אַרבעט־טיש,
קוקט אין אַ פּראָיעקט.)
האַנקע. גריגאָרי אַרקאָדיעוויטש!..
גריגאָרי. האַ?

האַנקע. איך האָב באַ אַינך געוואָלט אַ פֿרעג טאָן — עפשער ווייסט
איר? עפעס באַהאַלט פֿון מיר מישע אויס. די לעצטע צײַט דערציילט
ער מיר גאַרניט. ער גייט אַרום און קאָן זיך קיין אַרט ניט געפֿינען...
עפשער האָט עפעס געטראָפֿן מיט אים אַף דער אַרבעט? זאָגט מיר. נאָר
עפשער האָט ער שוין עפעס ווידער פאַרטראַכט?
גריגאָרי. וואָס דען — דיין מישע!..

האַנקע. ניט קיין אַפאַראַט, וואָס דאַרף פֿליען אין דער סטראַטאָ-
ספֿער?

גריגאָרי. באַ דיין מישען וואָס קאָן זײַן נידעריקער פֿון דער
סטראַטאָספֿער? איי, מישע, מישע...
180

האנקע (מיט א שפאט). ער האט מיר צוגעזאגט: דעם טאג, וואס מיר וועלן זיך מיט אים פארשרייבן, מיך די ערשטע אופהייבן אהין... גריגארי. און איר, האנקע, האט אים צוגעזאגט אזוי לאנג ווארטן? האנקע. וואס איז?

גריגארי. דערווייל, האנקע, איז עס נאך אפן הימל א יאריד... א פלאנטער...

האנקע. מישע רעכנט אבער, אז איר וועט אים דאס מאל אויך העלפן. ווייל אן איך איז ער, ווי אן הענט.

גריגארי. ער דארף, ער מוז לערנען, האנקע, אן דעם וועט ער קיין אמעריקעס ניט אנטדעקן. און דערווייל — ווייניקער פליען אינר דערלופטן און מער מאטעמאטיק, מער פיזיק. נישקאשע, ער וועט דערנאך באווייזן צען אנויפיל. נו, זאל זיין, איך ווייז אים, איך לערן אים, איך העלף אים, אבער וויפל קאן מען?

האנקע טוט א קוק אפן האנטווייגער.

גריגארי. איר איילט?

זי קלייבט זיך גיין.

עסט זיך ניט אפ דאס הארץ, האנקע. ער וועט מיט דער צייט זיין א גרויסער לייט.

האנקע. גריגארי ארקאדיעוויטש, און מיט איך וואס וועט זיין?

גריגארי. מיט מיר, האנקע, וועט שוין גארנישט ניט זיין...

האנקע (פארבראפט זיך). ניין, איך מיין, אין טעאטער גייט איר מיט אונדז?

גריגארי. איך — ניט... ס'איז מיר ניט דערצו.

האנקע דערפילט זיך אומהיימלעך. זי גיט גריגארין די האנט. גריגארי גייט זי באגלייטן ביז דער טיר.

(אומקערנדיק זיך). א גרויסער, א גרויסער פלאנטער, ווי בא מיר אפן הארצן. (ער בלייבט שטיין באם טיש מיט א דרייעק אין האנט.) מיט וואס, פרעג איך, מישע, איז אט דאס (ער באווייזט אפן פראג' יעקט) דינס, און ניט מינס? אט די פלי-מאשין איז דאך געווען נאך א כאלעם דינער, א בליק, וואס איז דורכגעפלויגן בא דיר אין קאפ... בא דיר וואלט פון דעם שיינעם כאלעם זיך אויסלאזן א טייך, בא דיר וואלט

פונעם בליץ גארניט ווערן. (DUFAR) באאוולט האָב איך דיך, מישע? איך בין א סאך טיפער, א סאך ביטערער באאוולט. איך ווייס נאָר דאָס, וואָס מע האָט מיך געלערנט, מ'יזע הענט קענען אַנטאָן אין פלייש און בלוט נאָר א פּרעמדן געדאנק. בא מיר אליין ווערט קיין זאך ניט גע- באַרן. (DUFAR) דאָרט, ווו עס ווערט קיין זאך ניט געבאָרן, איז ניטאָ קיין לעבן. איז זאָל דאָרטן, ווו ס'איז ניטאָ קיין לעבן, — קיין זאך מער ניט געבאָרן ווערן.

פון עמיליעס צימער גייט ארויס בראַכע. גריגארי מאכט זיך ניט זעענדיק. ער פארטיפט זיך נאָך מער אין דער ארבעט.

בראַכע (מאכט עטלעכע טריט פאָרויס). גרישע...

שטיל.

גרישע...

שטיל.

גריגארי. וואָס ווילט איר פון מיר, מאמע?
בראַכע. פארוואָס גייסטו ניט אריין צו איר? מע קאָן דאָך ניט צור- זען דעם צאר.
גריגארי. שטעלט זיך פאָר, מאמע, איך בין שוין געווען, גע- רעדט, פון די רייד ווערט אָבער ניט גרינגער — ניט איר, ניט מיר.
בראַכע. דו רעדסט מיט איר אזוי, ווי זי וואָלט מיט די אייגענע הענט דערהארגעט דאָס קינד. מעגסט מיר גלייבן, א מאמען איר קינד איז ניט ווייניקער טייער...

א געדריקטע שטילקייט.

גרישע, איך הייס דיר אריינגיין. בארויק זי, דו זעסט אליין ניט, ווי דו מאכסט א טעל פון איר און פון דער גאנצער שטוב... נעם, דערטרינק אונדז ביידן און אן עק זאָל עס נעמען... וועסטו זיך בארויקן.
גריגארי. מאמע! הערט אופ! איך בין דאָך אויך ניט פון איינזן. מיט אייך איז מיר א סאך גרינגער צו ריידן. עפשער וועט איר מיך פארשטיין: מיר קאָנען מער צוזאמען ניט זיין. עפשער שפעטער. דער- וויל האָט זיך דער טויט אוועקגעשטעלט צווישן אונדז ביידן.
בראַכע. ביסט אראָפּ פון זינען, גרישע.
גריגארי. ניין, מאמע, דער טויט, וואָס האָט זיך אריינגעריסן צו

מיר אין שטוב, האָט אין מיר אלץ איבערגעקערט מיטן קאָפּ אראָפּ. די לעצטע צייט לאָזט מיך ניט רוען איין געדאנק: וואָס פאר א טאכלעס וועט זיין פון מיר, פון דער גאנצער האַרעוואניע מינער? נו, פרעג איך באַ אייך, קאָן איך מיט איר ריידן וועגן דעם? זאָגט אליין, איר קענט דאָך זי בעסער...

בא די לעצטע ווערטער קומט אַן ע מ י ל י ע — א מיטלווקסיקע שווארצקיינעווי-דיקע פרוי. דאָס פאָנעם — לינדנדיק-בלאס, די ערשטע רעגע בלייבט זי אומבאמערקט.

בראַכע. איך בעט דיך. זיי ניט קיין אקשן... בלוט גיסט זיך מיר פון הארצן. ע מ י ל י ע. וואָס בעסטו אים אזוי, מאמע? מאַרגעדיקן טאָג קאָן איך אוועקפאָרן... איך דארף קיינעם ניט האָבן, ניט דיך, ניט אים — קיינעם ניט.

בראַכע. דו די מאמע דארפסט עפשער ניט, די מאמע דארף אָבער האָבן דיך. ע מ י ל י ע. וווּ איך וועל ניט קומען, — מיין אַרט וועל איך געפינען. גריגאָרי. עפשער וואָלט טאקע געווען בעסער אזוי... פאר אונדז ביידן בעסער... ווהיין וואָלסטו געוואָלט פאָרן?

ע מ י ל י ע. וועסט אפילע ניט וויסן, וווּ איך בין אהינגעקומען. גריגאָרי. אן אדרעס אָבער וועל איך דאָך דארפן וויסן. ע מ י ל י ע. צו וואָס? ניין, גריגאָרי ארקאדיעוויטש, איר וועט ניט דארפן וויסן. איך וועל זיך שוין זען באגיין אַן אייער הילף. (זי פירט דורך מיט ביידע הענט איבערן פאָנעם, ווי זי וואָלט אַפּדעקן א שליער פאר די אויגן.) און אפן לעצטן פאל זיינען דאָ מענטשן אומעטום. גריגאָרי (ציטערט און). ווי? ווי האָסטו געזאָגט? אפן לעצטן פאל?

ע מ י ל י ע. גאַרניט... איך האָב געזאָגט, אז אומעטום זיינען דאָ מענטשן... (און גייט ארויס פון צימער.)
בראַכע. גיב איר ניט קיין געלט, גרישע.
גריגאָרי. פארוואָס?
בראַכע. איך בעט דיך. (ארויסגייענדיק פון קאבינעט, מיט מער זיכערקייט.) איך בעט דיך.

ע מ ל י ע (גייט ארויס פון איר צימער אן אָנגעטאָנענט). הייסט עס, אלץ?

ג ר י ג אַ ר י. מיר וועלן נאָך זען.

ע מ ל י ע. און זי?

ג ר י ג אַ ר י (בייז). ווער איז די זי?

ע מ ל י ע. די מוטער... זי וועט מוזן בלייבן דאָ, ביז איך וועל זי אריבערנעמען צו זיך. (מיט איראַניע). וועסט זי שוין מוזן אויסהאלטן. זי האָט בא דיר פארדינט.

ג ר י ג אַ ר י. מיט וועמען רעדסטו אזוי, עמיל? מיט מיר?

ע מ ל י ע. איך ווייס? אז ס'איז ניט דער אַרעמאן, ווערט, אפאַנעם, איבעריק דער קלומעק אויך. זאָג, פארוואָס בין איך דיר מיט-אמאָל געוואָרן אזוי פרעמד?

ג ר י ג אַ ר י. איך, און דו, און דאָס קינד זיינען געווען איינס: קומענר-דיק אהיים, פלעגט בא מיר דאָס גרעסטע פאָרגעניגן זיין: זען איך ביידן איינינעם — דיך לעבן אים און אים לעבן דיר. און זיך — צווישן איך ביידן. און איצטער, אז איך זע דיך אָן אים, גיט זיך מיר אויס, אז אלע פערעם זיינען איבערגעריסן... יאָ, איצטער ווייזט זיך ארויס, אז דאָס איינציקע, וואָס האָט אונדז פארבונדן, איז געווען ער, אָן אים איז מיר די שטוב אי פוסט, אי פרעמד...

ע מ ל י ע. גרישע... מיר איז אויך געוואָרן פוסט די גאנצע וועלט... ווען איך האָב איצט א קינד... טאָג און נאכט טראכט איך נאָר וועגן איין זאך, פון זינען גייט עס מיר ניט ארויס... עס האָט זיך מיר שוין אפילע אָנגעהויבן כאַלעמען, אָט ווי איך האלט עס אָף די הענט, עס נעמט מיך ארום, און די הענטלעך זיינען ווארעמינקע...

ג ר י ג אַ ר י. מיר כאַלעמט זיך אויך, נאָר עפעס גאָר-גאָר אנדערש... ער ליגט איינער אליין אפן ברעג טיך... און איך הער, ווי ער זאָגט: איך בין אלט געווען דאָס צוועלפטע יאָר... איך האָב נאָך געוואַלט לעבן... אלעמאָל האָט זיך מיר געוואַלט האָבן א ברודער צי א שוועסטער, — איצטער וויל איך ניט. דו הערסט, טאטע, איך וויל ניט. אָן מיר וועט אין שטוב קיין לעבן ניט זיין...

ע מ ל י ע גייט האַסטיק ארויס פון קאבינעט. עס דערטראַגט זיך אן איינגעהאלטן געוויין. ער לויפט ארויס נאָך איר אין פאָדערצימער. גלייך אָבער דערהערט זיך א קלאפ מיט דער דרויסנדיקער טיר. ער קערט זיך אום, גייט צו צו דער פיאנע. נעמט אין ביידע הענט דעם קינדס בילד. א דויערנדיקע שטיקלייט. עס

דערהערט זיך א קלונג אין טיר-גלעקל. ער לויפט עפענען. עס קומט אריין ארנאלד. אין האנט בא אים א גרויסער פארטרעט, פארוויקלט אין צייטונגען און איבערגעבונדן מיט שטריק. ארנאלד וויל אוועקשטעלן דאס בילד אפן דיל און באשליסט זיך ניט. ער שטעלט עס עטלעכע מאל איבער פון איין ארט אפן צווייטן און צולעצט שטעלט ער אוועק דאס בילד אפן שטול.

טוט זיך אויס, ארנאלד... איר האט מיר געקלונגען, אז איר וועט קומען נעכטן. איך האב אף איך געווארט א גאנצן אָוונט. כאַטש... איר ווייסט: אי געוואלט האב איך, איר זאלט ברענגען דאס בילד, אי איך האב עפעס מוירע א קוק צו טאָן.

ארנאלד. איך האב אף דעם זייער א סאך געארבעט. און, דאכט זיך, מיר איז גערעאטן איבערגעבן דאָס, וואָס איך האב געוואלט. גריגאָרי. וואָס האָט איר געוואלט איבערגעבן, ארנאלד? ארנאלד. א קינד, וואָס זיין שמייכל קאן שאַלעם מאכן צווישן די גרעסטע סאַנים.

גריגאָרי (ווי פאר זיך). און די בעסטע פריינט צעקריגן... (נאָ א פאָרט). די פאָטאָגראפיע, וואָס איך האב איך געגעבן, איז א קליינע און ניט קיין דייטלעכע.

ארנאלד. אונטער דער האנט זינען בא מיר געלעגן עטלעכע ציי-כענונגען, וואָס איך האב פון אים געמאכט פאראיאָרן. דערצו געדענק איך אים אזוי, ווי ער וואלט שטיין פאר מינע אויגן.

גריגאָרי. זעט איר, און איך געדענק שוין ניט, אוועלכער ער איז געווען. אָט זע איך אים גאָר א גרויסן, א דערוואקסענעם, א מאנס-ביל, און אָט — גאָר אן אייפעלע... אז איך וויל זען אים, גיי איך צו און קוק זיך גוט איין... אין שפיגל...

ארנאלד. און איך, קוקנדיק איצטער אף אייך, האב זיך באטראכט, אז איך דארף נאך דאָרטן אייניקע ערטער איבערמאכן. איך וועל נעמען צוריק, איך וועל פארענדיקן, וועל איך ברענגען.

גריגאָרי. ניין, גיין, דאָס בילד וועט שוין בלייבן דאָ. (ער גייט צו צום בילד און וויל פאנאנדערבינדן).

ארנאלד (נעמט אים אָן בא דער האנט). ניט איצטער, גריגאָרי. זעט איר, קיינמאל קאן א קינסטלער ניט שיידן זיך מיט זיין ארבעט: ער וואלט גאָר געהאלטן אין איין אויסבעסערן, זוכן. איין זאך אופדעקן און די צווייטע פארדעקן. איך, לעמאַשל, האב נאך קיינמאל ניט געוואוסט, מיט וואָס איך וועל פארענדיקן מיין אָנגעהויבענע ארבעט.

גריגאָרי פארוואַס?

אַרנאָלד. ווייל היינט בין איך ניט דער, וואָס נעכטן, מאַרגן ניט דער זעלבער, וואָס היינט. אין אָונט — ניט דער, וואָס אינדערפרי. און יעדער טאָג מיינער באזונדער זעצט זיך אָפּ אפן ליוונט. יעדער טאָג באזונדער ווערט פארייביקט אין מיין ארבעט.

גריגאָרי. אזוי? יעדער טאָג אייערער באזונדער ווערט פארייביקט... נו, איז דאָך גוט אייך. און וואָס זאָלן מיר טאָן? מיר... געוויינט לעכע מענטשן? מאַלן פאַרטרעטן קענען מיר ניט, קיין בעטהאווענס זיי נען מיר ניט, קיין פאוולאָוס, קיין ניוטאָנס אוואדע ניט, — וואָס זאָלן מיר טאָן? מיט וואָס וועלן מיר זיך פארייביקן? דערמיט, וואָס מיר וועלן קומען יעדן טאָג און אָפּזיצן בא דער ארבעט פון פרי ביז שפעט, קעדיי מאַרגן און איבערמאָרגן ווידער טאָן דאָס זעלבע? מיט וואָס? אַרנאָלד. ניט אלע קאָנען דאָך זיין קינסטלער, מוזיקער, געניאלע דענקער, אזעלכע דעמבון?

גריגאָרי. יא, נאָר אויב מיר זיינען ניט קיין דעמבן, ווילן מיר אָבער ניט זיין דאָס גראָז, וואָס דער ווינט ווארפט עס אין אלע זייטן, שפילנדיק... (פלאַן). דער טאטע מיינער, אַלעווהאשאַלעם, איז אויך גער ווען א געוויינלעכער ייד, קיין גרויסן נאַמען אָף דער וועלט האָט ער נאָך זיך ניט געלאָזן, נאָר ער האָט געגלייבט, ניי, ער איז געווען זיכער, אז אינגאנצן אָפּשטארבן וועט ער ניט... איר ווייסט, וואָס ער האָט אונדן פארן טויט געזאָגט? „איך גיי דאָך נאָר אריבער... פונדאנען — אהין, און צווישן איז אפילע קיין שוועל ניטאָ...“ און מיט וואָס וועל איך, גריגאָרי ארקאדיעוויטש, בלייבן אין דער אייביקייט? מיט וואָס? איך גלייב דאָך ניט אין דעם, וואָס דער טאטע מיינער האָט געגלייבט... (פלאַן). אז דאָס קינד האָט געלעבט, האָב איך וועגן דעם אלעם ווייניק געטראכט: אלע מיינע האָפענונגען האָב איך אָנגעהאנגען אָף אים. איך האָב דאָך ניט געוואוסט, אז ס'איז אזוי דין און אז עס וועט זיך אזוי גיך איבערברעכן... איצט, אַרנאָלד, ווייס איך שוין גאַרניט... אלץ, אלץ מוז מיר ווערן קלאָר, אנדערש האָט דאָס לעבן קיין שום ווערט ניט! (א לאנגדויערנדיקע פאוזע. דער זייגער שלאָגט אַכט. גריגאָרי ציטערט און.) אַרנאָלד. גריגאָרי ארקאדיעוויטש, טאַמער וואַלטן מיר בעסער ער-

געץ געגאנגען, דורכשפאצירן זיך.

גריגאָרי ענטפערט ניט. ער ווייזט נאָר מיטן קאָפּ אָף „ניין“.

גריגאָרי ארקאדיעוויטש...

גריגארי. וואס איז?

ארנאלד. גארניט.

גריגארי. רעדט, איר האט מיר עפעס געוואלט זאגן... איך הער

איך...

ארנאלד. איך האב איך געוואלט זאגן, אז איר מוזט... איר פאר-

שטייט, איר מוזט... אט ווי לעבן אף דער וועלט... כאטש אף א קורצער

ציט... אוועקגיין.

גריגארי (בלייבט שטיין). פונדאנען?

ארנאלד. פון אט די פיר ווענט.

גריגארי. ווהיין?

ארנאלד. אין גאר אן אנדער וועלט, צו גאר אנדערע מענטשן...

גריגארי ארקאדיעוויטש — קומט אין טעאטער!

גריגארי. ווהיין?

ארנאלד. איך בעט איך זייער, קומט מיט מיר, איר מוזט א ביסל

צעשטרייען די געדאנקען. היינט שפילט... ווייסט איר ווער?

גריגארי. אלציינס... וואס איז דער אונטערשייד ווער?

ארנאלד. ניין, ניט אלציינס, היינט שפילט יעקאטערינא מיכני-

לאוונא...

גריגארי. א, וויסאצקאיא... א ליכטיקער קאפ, א גאט-געבענטשטער

טאלאנט. איין מאל געטראפן זי בא איך. א צייט ניט געקאנט פארגעסן...

ארנאלד. גריגארי ארקאדיעוויטש, קומט... מירן פארשפעטיקן צום

צווייטן אקט... איך האב איר צוגעזאגט היינט זיין אין טעאטער.

גריגארי. ניין, ארנאלד. איך גיי ניט.

איינציטיק קלינגט דער טעלעפאן און דאס טיר-גלעקל. ארנאלד גייט
עפענען די טיר.

(גייט צו צום טעלעפאן, נעמט אראפ דאס טריבל.) כ'הער... א, מישע...

עס עפנט זיך די טיר, און עס קומט אריין עמיליע. ארנאלד נעמט בא איר

צו דעם מאנטל. דער טעלעפאן-געשפרעך ווערט פארגעזעצט. עמיליע גייט אריין
צו זיך אין צימער.

(נאך א קורצער פאוזע.) אין אנטראקט... פון אוטאמאט רעדסטו? אך,

איך האב דאך זי געבעטן ניט זאגן דיר היינט... (פאוזע.) ער הערט זיך

אין.) יא, מישענקע, אבער פון א געדאנק, אפילע א געניאלן געדאנק

ביז א פראיעקט איז... פאלג מיך א גאנג... (שטייל. ער הערט זיך אין.)

עמיליע גייט ארויס פון צימער, פאריכטנדיק זיך עטוואס די האָר.

אַרנאָלד. איך האָב אייך שוין לאנג ניט געזען, עמיליע.
עמיליע. איך פאַר אוועק, אַרנאָלד.
גריגאָרי (אין טעלעפּאָן). וואָס זשע האָסטו געמיינט — ניסים?
יא, דאָפּקע מאַטעמאַטיק, כימיע, פיזיק... אַט, אַט אזוי רייך... (שטיל.
ער הערט זיך אײן).

אַרנאָלד. פאַרט ניט, עמיליע.
עמיליע. פאַרוואָס?
אַרנאָלד. איך וועל מאַלן פון אייך א בילד, צו דער אויסשטעלונג,
דאָס וועט זײַן דאָס בילד פון אלע מינע בילדער... מיין שיר-האַשירים.
גריגאָרי (אין טעלעפּאָן). איך בין מיד, זייער מיד, ווי נאָך קיינ-
מאַל ניט. יא, א ביסל ניט אין קאַפּ אויך. (שטיל. ער הערט זיך אײן.)
עמיליע. דעם קינדס, ליוסקעס, בילד האָט איר פאַרענדיקט? איך
וואָלט וועלן פאַרן אוועקפאַרן...

אַרנאָלד באַווייזט איר אפן פאַרטרעט, וואָס שטייט פאַרשטעלט.

גריגאָרי (אין טעלעפּאָן). נו, א גוטן, מישענקע. (ער לייגט אוועק
דאָס טרייבל און גייט צו צו אַרנאָלדן און עמיליען.) דו האָסט טאַקע
באַשלאָסן פאַרן?
עמיליע. מאַרגן.

גריגאָרי. ווען? איך וועל דיך פאַרן באַגלייטן.
עמיליע. נאָר דאָס — ניט. א דאַנק. באַלאַנים מיך באַגלייטן וועלן
זיך געפינען. אַרנאָלד, מיין איך, וועט זיך אויך ניט אָפּזאָגן...
גריגאָרי. נו, איך ווייס ניט, וויאזוי איר, אַרנאָלד, נאָר איך גיי.
אַרנאָלד. מיט מיר?
גריגאָרי (פּילדײַטיק). זאָל זײַן מיט אייך. (ער טוט זיך אָן און
גייט ארויס.)

אַרנאָלד געזעגנט זיך מיט עמיליען.

אַרנאָלד (באַם אַרויסגאַנג. עטוואָס שטיפּעריש). ביז מאַרגן, עמיר
ליאַ איסאַקאווא.
עמיליע (בלײַבט א רעגע זיצן, ווי צעמישט, נאָכדעם גייט זי צו,
נעמט דאָס בילד, טראָגט צו צום טיש און שרייט אויס). מאַמע!

בראָכע (באוויזט זיך). וואָס האלטסטו עס, טאַכטער?..

עמיליע ענטפערט ניט. זי פרוווט פאנאנדערבינדן און קאָן ניט. זי געפינט א מעסער און האקט איבער די שטריק.

פאַרהאַנג

דאָס צווייטע בילד

דער זעלבער צימער אף מאָרגן. פארנאכט. דער שפיגל אָפּגעדעקט און אף דער וואנט ליוסקעס פאַרטרעט. דער קאבינעט — ליידיק. פון עמיליעס צימער קומען אַן פרייער עמיליע, נאָך איר — בראָכע. בא עמיליען אין האנט — א טשעמאַדאן. בא בראָכען — דער פאַרטפלעד צו אים.

בראָכע. וווהין, מעשוגענע, פליסטו? צו וועמען? וועמען האָסטו דאַרטן? כאווייריים... פריינט... פריינט האָבן ליב, אז מע קומט צו זיי צו גאסט אף א טאַג, אף צוויי. אפן דריטן — שעמט מען זיך א פרעג טאַן: אף לאנג?

עמיליע. און בא וואָס זאָל איך דאָ בלייבן?

בראָכע. בא דיין מאָן, בא דיין היים.

עמיליע. ניטאָ בא מיר ניט קיין מאָן, ניט קיין היים. די וועלט איז גרויס — איך פאַר...

בראָכע. נו, פאַר, פאַר. די מאמע דינע וועט בלייבן דאָ היטן דיין שטוב, דיין מאָן. איך וועל זיך פון אַרט ניט רירן. אלץ וועט זיך איבערן קאַכן און אלץ וועט זיין, ווי געווען, און אויב דו טרעסטט איצטער אריבער די שוועל...

עמיליע. וואָס קאָן שוין זיין ערגער?

בראָכע. קיינער ווייסט ניט, טאַכטער מינע, ווו איז דער סאַף. איין אומגליק פארשטעלט דעם צווייטן.

עמיליע. וואָס לייגסטו מיר שטיינער אפן האַרצן?

בראָכע. איך לייג דיר ניט קיין שטיינער, איך דערמאָן דיר נאָר, אז דאָ איז דיין היים... אין דער היים איז ביטער, ווער ווייסט אָבער, אז ערגעץ רינט האַנדיק גלייך אין מויל.

עמיליע. ווי קאָן איך זיין דאָ, אז ער וויל ניט.

בראָכע. א ליגן, ער וויל.

עמיליע. ער ווייסט אליין ניט, וואָס ער וויל.

בראכע. דארפסטו וויסן, וואס ער וויל. וועסטו ניט וויסן, וועלן
וויסן אנדערע. איך בין עלטער פאר דיר — אלע מאנען זיינען אזעלכע.
און פארוואס ער וויל קיין קינד ניט, ווייסטו? וויל ער האָט דיר אזוי
פיינט, מיינסטו?

עמיליע. פארוואס זשע?
בראכע. וויל ער איז איצט אליין ווי א קינד.

עס דערהערט זיך א קלונג אין טיר. בראַכע גייט עפענען. עס קומט אריין מישע.

מישע. א גוטן אָונט, עמיליאַ איסאקאָונא, א גוטן אָונט, בראַכע.
בראַכע. האָסט שוין מיר איין מאָל געזאָגט גוטן אָונט, בא דער
טיר נאָך.

מישע. אינצוויייען איז שטארקער.

עמיליע. ערשט פון דער ארבעט?

מישע. פארהאלטן זיך. ארבעט אריבערן קאָפּ. איך האָב אָבער
געהערט, איר פאָרט אוועק, בין איך געקומען זיך געזעגענען און בא-
גלייטן. ווען זשע גייט אָפּ אייער צוג?

עמיליע. פונקט אכט.

מישע. פונקט אכט? (טוט א קוק אפן זייגער.) און אויב איך וואָלט
פארשפעטיקט אָפּ איין מינוט, וואָלט, הייסט עס, זיין פארפאלן?..

עמיליע (אונטערנעשטראַכן). אויב איר וואָלט פארשפעטיקט,
וואָלט נאָך דער אומגליק ניט אזוי גרויס געווען, מישענקע.

מישע. עמיליאַ איסאקאָונא, אָפּ לאנג פאָרט איר?

עמיליע. איך ווייס ניט, מישע.

מישע. און דעם סאמע איקער האָב איך פארגעסן — ווהיין איר
פאָרט?

עמיליע. דאָס קאָן איך אייך ניט זאָגן...

מישע. איך מיינ, דורך וועלכן וואָקזאל?

עמיליע. לענינגראדער. א גרויסן דאנק אייך, מישענקע, פאר
אייער גוטן ווילן... פאר אייער זאָרגן זיך...

מישע קוקט ווידער אפן זייגער.

זאָגט מיר, מישע, מיט וואָס זייט איר עס איצט אזוי פארנומען? עפעס
זייט איר מיר די לעצטע צייט שטארק צעטראַגן...

בראַכע. ער איז אלעמאל אזא, א צעטראַגענער אינזשעניער...
 מישע. דערפון בין איך טאקע צעטראַגן, וואָס איך בין ניט קיין
 אינזשעניער. גריגאָרי אַרקאדיעוויטש האָט מיט מיר צו טאָן יעדן טאָג.
 בראַכע. פארוואָס זשע לערנסטו טאקע ניט?
 מישע. איר ווייסט דאָך, פון קינדערהיים בין איך אוועק גלייך אפן
 זאוואָד, נאָר אלציינס לערנען וועל איך. וואָרעם וויפל איז דער שיר?
 מע קאָן דאָך ניט אלץ מיט גריגאָרי אַרקאדיעוויטשעס הענט. איך ווייס
 גאָר ניט, וויאזוי איך זאָל אים דאַנקען... היינט וויפל גייט באַ מיר פאַר-
 פאלן? ווען איר ווייסט, עמיליאַ איסאַקאָוואַ... נעכט שלאָף איך ניט
 איבער דעם, אָט דאָ ניט לאַנג איז מיר אַרויף אפן זינען אַ ווילדער גע-
 דאַנק: איר'ט מיר גלייבן, ליכטיק אין די אויגן איז מיר געוואָרן, קוים
 דערלעבט טאָג... נאָר אז איך בין געקומען אפן זאוואָד און גענומען דער-
 ציילן גריגאָרי אַרקאדיעוויטשן, האָב איך זיך גלייך פאַרפלאַנטערט און
 ניט געוואָס, וויאזוי מע קריכט ארויס...
 עמיליע. און וואָס האָט געזאָגט גריגאָרי אַרקאדיעוויטש?
 מישע. אזוי, ווייזט אויס, איז אים זייער געפעלן געוואָרן, ער האָט
 אָבער געזאָגט, אז דערווייל איז נאָך אפן הימל אַ יאָרד.
 עמיליע. און אַף דעם האָט איר זיך באַרויקט?
 מישע. וואָס רעדט איר, עמיליאַ איסאַקאָוואַ? באַרויקט? עמעס,
 פאַר גריגאָרי אַרקאדיעוויטשן באַווייזן איך ניט, איך מאַך זיך, אז די
 גאַנצע זאך גייט מיר ניט אזוי שטאַרק אָן...
 עמיליע. פארוואָס?
 מישע. אים זאָל ניט פאַרדריסן, אלעמי ער קאָן מיר איצט ניט
 העלפן... ס'איז אים ניט דערצו... און אכוץ דעם, אַרבעט ער איצט אליין
 עפעס איבער אַ פּראַיעקט...
 עמיליע. איבער וואָס פאַר אַ פּראַיעקט אַרבעט ער איצט, ווייסט
 איר ניט?
 מישע. אקוראַט זאָגן אייך קאָן איך ניט... איך וועל דאָך באַ אים
 ניט פּרעגן... (ער טוט אַ קוק אפן האַנטזייגער).
 עמיליע. איר אַיילט זיך?
 מישע. ניין. האַנקע האָט שוין געדאַרפט קומען.
 עמיליע. איר האָט זיך פאַרבענקט, מישענקע?
 בראַכע. באַדאַרפט שוין אַפּשפּילן כאַסענע. און — אַ סאָף.
 מישע. וואָסי, דעמאָלט הערט מען אױף צו בענקען... בראַכע?

עס דערהערט זיך א קלונג. מישע לויפט עפענען, פון א הינטערטיר דערטראגן זיך ביידנס, מישעס און האנקעס, שטימען מיטאמאל: „פארוואס אזוי שפעט?“ — „איך האָב פריער ניט געקאָנט.“ די טיר עפנט זיך, און עס גייט אריין האנקע.

האנקע. נו, עמיל? איסאקאָווא, איר פאָרט? בראַכע. פאָרן פאָרט מען, אז מע זיצט אין וואגאָן. עמיליע. היינט פאָר איך, האנקע, היינט, אָט איז דער בילעט... (זוכט און געפינט ניט גלייך. זי גיט מיט כשאד א קוק אָף דער מוטער און גייט האַסטיק אריין צו זיך אין צימער.)
האנקע. וווהיזן פאָרט עס עמיל? איסאקאָווא?
מישע (אונטערגעשטראַכן). פון לענינגראדער וואַקזאל.
עמיליע (גייט ארויס פון איר צימער. באווייזט דעם בילעט בראַכע). איצטער גלייבט זיך שוין דיר?

בראַכע ווייזט מיטן קאָפּ אָף „גייך“. עמיליע נעמט ארופציען דעם פלעד אפן טשעמאָדאָן, ער קריכט קוים. האנקע העלפט איר. זי נעמט פארקנעפלען, און עס רייסט זיך אויס א קנעפל.

בראַכע. וואָס וועסטו איצטער זאָגן?
עמיליע. אז דו האַסט שלעכט איינגענייט. (זוכט. געפינט א נאָדל.)
האנקע. ווייזט אהער. איך וועל צווייען.

עמיליע גיט איר אָפּ.

(נייענדיק.) איך קאָן אליין גייען און שניידן. זיך ניי איך אלץ אליין. אפילע מישען א העמדל אופגענייט, אָט דאָס, וואָס ער טראָגט.
מישע. ניט נאָר פראַיעקטן צייכענען קען זי. אז זי גייט עפעס אָף, איז אויך אויסגעצייכנט...
האנקע. לאך, לאך... נו, פארטיק.
עמיליע (מישען). און איצט וועל איך בעטן אייך...
מישע. די רימענס אָנטאָן? די מינוט.

בראַכע דערלאנגט די רימענס ניט גערן. מישע בינדט צונויף. פרוווט שטייפער פארציען, און ס'פלאצט דער רימען.

בראַכע (צו עמיליען, שטרענג). גיב אהער דעם בילעט! איך וועל פאָרן אפן וואַקזאל פארקויפן.

מישע (עמיליען). איך וועל פאָרן, אבי בלייבט.
עמיליע. איך פאָר, מישענקע, איך פאָר. איך מוז אוועקפאָרן.
אלע בלייבן אָפהענטיק.

האנקע (גייט צו צו איר). עמיליא איסאקאָוונא...

עמיליע נעמט זיך אין די הענט.

האנקע. גריגאָרי ארקאדיעוויטש... ווען וועט קומען?
בראָכע. ווער ווייסט?

האנקע. פון זאוואָד איז ער היינט אוועק פריער, ווי אלעמאָל.
מישע. וואָס איז דער ווונדער — עמיליא איסאקאָוונא פאָרט
אוועק...

עמיליע. און ווען, קינדער, האָט איר זיך דערוויסט, אז איך פאָר?
האנקע. נעכטן נאָך... אין טעאטער... האָט ער אונדז געזאָגט...
עמיליע (ווי דערשראָקן). אין טעאטער? ער איז נעכטן געווען אין
טעאטער?!

האנקע. נאָכן ספעקטאקל האָבן מיר אים נאָכאמאָל באגעגנט, ער
איז געגאנגען מיט...
עמיליע. ארנאָלדן?
מישע (ניט זיכער). ניין...

עמיליע נעמט פיבערהאפט פאנאנדערפאקן דעם טשעמאָדאן.

(קוקט אָף איר פארווונדערט.) עמיליא איסאקאָוונא, איר וועט דאָך פאר-
שפעטיקן.

עמיליע ענטפערט ניט. עס קומט אריין גריגאָרי ארקאדיעוויטש.
גריגאָרי. ביסט שוין גרייט? אונטן ווארט א מאשין. מיר פאָרן
איניינעם.

עמיליע. גריגאָרי ארקאדיעוויטש... איך פאָר ניט...
בראָכע (פאר זיך). א דאנק דיר, גאָט!
גריגאָרי. יא, זייער גוט. אָבער וואָס האָט געטראָפן?
עמיליע (מיט א ביטער שמייכלעט). דער פאס האָט זיך איבער-
געריסן...

פאָרהאנג

צווייטער אקט

ווינטער. בא ארנאלדן אין ארבעט־צימער. די ווענט באהאנגען מיט פארשיידענע בילדער — פייזאזשן, פארטרעטן, א פאָר קאָפּיעס פון אלטע מייסטערס. עטלעכע אָנגעהויבענע ארבעטן אָף מאָלבערטן. א סטאנאָק מיט אן אָנגעהויבענער פיגור פון שפּיגאָזע. עטלעכע באַרעליעפּן לענינס. לייט, פאַרב, פאַפּיר. פּלעשער מיט פאַרשיידענע בוימלען. אַרנאַלד און עמיליע בא אַ ניט פאַרענדיקט בילד.

אַרנאַלד. אָנגעהויבן אַ סאַך און קיינ זאַך ניט דערפּירט ביזן סאַך, הונדערט פּלענער...

עמיליע. פאַר די לעצטע עטלעכע וואָכן האָט איר אַ סאַך אופֿ־געטאַן. וואָס ווייטער, גייט באַ אייך בעסער... אָט דאָס איז דעמאָלט ניט געווען.

אַרנאַלד. עמעס. טאַקע ניט געווען. איך האָב געמיינט, איר קוקט זיך ניט צו. און איר דערקענט פון מאָל צו מאָל, ווי עס איז געווען פּריער...

עמיליע. ווען איר זייט פאַר מיר געווען איינער פון גריגאָרי אַר־קאדיעוויטשעס באַקאַנטע, האָב איך וועגן איינער ארבעט ווייניק וואָס געטראַכט.

אַרנאַלד. און איצטער?

עמיליע. איצטער — מער.

אַרנאַלד. מער ווי גאַרניט?

עמיליע. וואָס ווילט איר פון מיר, אַרנאַלד?

א ר נ א ל ד . מ ז י נ א ר ב ע ט ז א ל א י נ ד א נ ג י י נ מ ע ר . א י ר ז א ל ט ק ו מ ע נ א פ ט ע ר . א ו נ ג י ט א ז ו י א י י ל ו א ו ו ע ק ג י י נ ...

ע מ י ל י ע . א ר נ א ל ד , א י נ ב ע ט א י נ ד ז י י ע ר . נ א ר ג י ט ו ו ע ג נ ד ע ס ... ד ע ר צ י י ל ט מ י ר ב ע ס ע ר , ו ו י ג ר י י ט א י ר ז י נ צ ו ד ע ר א ו י ס ש ט ע ל ו נ ג . ו ו ע נ ר ע כ נ ט א י ר פ א ר ע נ ד י ק נ ד י פ י ג ו ר , א ו נ י ע נ ז , א ו נ י ע נ ז ... א י ר ו ו ע ט ע ס א ל ז ב א ו ו י י ז ו נ ?

א ר נ א ל ד . ז א ג ט א י ר מ י ר ב ע ס ע ר , ע מ י ל י ע , א י נ ו ו ע ל ב א ו ו י י ז ו נ ? ע מ י ל י ע . א י נ ו ו י י ס ג י ט , ו ו י א ז ו י א י ר א ר ב ע ט , א י נ ה א ב ד א ז ק י י נ ר מ א ל ג י ט ג ע ז ע נ , ו ו י מ ע מ א ל ט .

א ר נ א ל ד . א ו נ ו ו י א ז ו י א י נ מ א ל א י י ע ר ב י ל ד ? ע מ י ל י ע . ז ע א י נ א ו י נ ג י ט . א י נ ק ו ק א ה י נ , ו ו ו א י ר ב א ו ו י י ז ט מ י ר . פ א ר ק ו ק ז י נ א י נ א י י נ פ י נ ט ל א ו נ ט ר א כ ט ז י נ מ ז י נ ס . ק י י נ מ א ל ה א ב א י נ ג י ט ג ע ק א ג ט צ ו נ ו י פ ק ל י י ב נ א ל ע מ ז י נ ע ג ע ד א נ ק ע נ א ז ו י , ו ו י א י צ ט . ו ו י א י נ ק ע ר א ב ע ר א פ ד ע ס ק א פ פ ו נ י ע נ ע ס א ר ט , צ ע ל ו י פ נ ז י י ז י נ ו ו י ד ע ר . א ר נ א ל ד . ד ע ר ו פ א י ז ד א א נ א י י צ ע .

ע מ י ל י ע . ו ו ע ל כ ע ז ? א ר נ א ל ד . א י ר ז א ל ט ש ט ע נ ד י ק ק ו ק נ א ה י נ , ו ו ו א י נ ו ו ע ל א י נ ד ו ו י י ז ו נ ... ע מ י ל י ע . א י ר ה י י ב ט ש ו י נ ו ו י ד ע ר א נ ? א י נ ק ו מ צ ו א י נ ד א ז ו י ז ע ל ט נ ... ש ו י נ ז ש ע א י ז א י נ ד ש ו ו ע ר א פ ד ע ר צ י י ט , ו ו א ס א י נ ב י נ ד א , פ א ר ג ע ס נ א ד ע ר ג י ט ד ע ר מ א נ ע נ מ י ר ... נ ו , ג ע נ ו ג . א י נ ק א נ ז י נ ש ו י נ ע פ ש ע ר ז ע צ נ ?

א ר נ א ל ד ש ט ע ל ט א ו ו ע ק ד ע ס מ א ל ב ע ר ט ע ט ו א ס ו ו י י ט ע ר .

(זי זעצט זיך און ווערט גלייך ערנסט, שטרענג. זי טוט א פיר דורך מיט ביידע הענט איבערן פאנעם, ווי זי וואלט וועלן אפדעקן א פארהאנג איבער די אויגן.) ווהיין זאל איך היינט קוקן? א ר נ א ל ד . א י נ ה א ב ש ו י נ מ ו י ר ע ז א ג נ ... ע מ י ל י ע . ז א ג ט , א ז א י נ ז י י א פ א ג ט ד ע ס ש ט ו ל , ב י נ א י נ ד א י נ ד י ה ע נ ט .

א ר נ א ל ד . ב א מ י ר ?

ע מ י ל י ע . א י צ ט — י א .

א ר נ א ל ד ג י י ט צ ו א ו נ ו ו י ל א י ר א ק ו ש ט א נ ד י ה א נ ט . ז י ו ו ע נ ד ט א י מ א פ .

ע ס ו ו ע ט א י נ ד ש ט ע ר נ א ר ב ע ט נ , א ר נ א ל ד . א ר נ א ל ד . פ א ר ק ע ר ט , ע ס ו ו א ל ט מ י ר נ א ר ג ע ה א ל פ נ . א ו י ב פ א ר א י נ ד

בין איך געווען נאָר גריגאָרי אַרקאַדיעוויטשעס א באקאַנטער, זײַט איר פאַר מיר דעמאָלט אויך געווען א סאַך מער ווי גריגאָריס פּרוי...

עמיליע, אף מער האָט איר ניט געהאַט קיין רעכט.

אַרנאָלד, און איצטער?

עמיליע, איצט אויך ניט! קיינע רעכט, אַרנאָלד, איך געהער איצט נאָר זיך אליין, קיינעם וועל איך שוין ניט זײַן אזוי טריי, ווי פּריער, גענוג.

אַרנאָלד, שוין זשע גלייבט איר מיר ניט?

עמיליע, אז וואָס?

אַרנאָלד, אז ווען איר גייט אַרײַן צו מיר, ווען אײַך איז כאַטש

עפעס וואָס געפעלן פון דעם, וואָס איך טו, דערקען איך דעמאָלט זיך אליין ניט: דער קאַפּ וויל טראַכטן, די הענט ווילן אַרבעטן, און די פאַרבן

בעטן זיך אליין אפן לײוונט... איר ווייסט, וואָס הייסט פאַר מיר אײַער פאַרטרעט? פון גאָר דער וועלט דער צאר ליגט אין אײַערע אויגן... איך

וועל אים אומקערן צוריק דער וועלט און וועל פאַרײַביקן זיך און אײַך. עמיליע (נעמט אַרויס איר האַנט פון זײַנע), לאַזט מיך... איך בעט

אײַך... גענוג... (זי שטייט אָף פון שטול), דער קאַפּ דרייט זיך מיר... וואַרט... וואַרט... איך וועל באלד קומען צורײַך. עמיליע איסאַקאָווא, אַנו,

נעמט זיך קאַרשט אין די הענט... (און טוט א פאל צו אים אף דער ברוסט, צעכליפּעט זיך, ער נעמט אַרײַן איר פאַנעם אין בייַדע דלאַגעס און טוט

איר א קוש אין שטערן, זי טוט א ציטער און ניכטערט זיך גלייך אויס), ווו איז מיין מאַנטל? איך גיי אהיים... אפגיך אהיים... היינט וועט איר שוין

ניט אַרבעטן.

אַרנאָלד, ניין, עמיליע, איצט וועט איר ניט אוועקגיין... אַרבעטן!!

נאָר אַרבעטן... קומט. (ער זעצט זי אוועק באַקוועמער, נעמט פאַרזיכטיק איר פאַנעם און דרייט אויס צו שפּינאַזעס פיגור, ער גייט צו און באַ-

וויזט איר אף שפּינאַזעס אַנגעבויגענעם קאַפּ), אהער. (ער נעמט די פאַליטרע און נאַכדעם, אז ער לייגט די ערשטע פאַרבן), ווער איז ער,

אַט דער, אף וועמען איר קוקט, ווייסט איר?

עמיליע ווייזט מיטן קאַפּ אף „יא“.

גערופן האָט מען אים אזוי, ווי מיין טאַטן... בענעדיקט... באַרוך... באַרוך שפּינאַזע, מיין טאַטע איז נאָר געווען א שניצער אף האַלץ, און ער האָט

געשליפּט גלאַזן.

עמיליע, און דאַס איז געווען זײַן אַרבעט?

א ר נ א ל ד . י א , ד ע ר צ ו א י ז ע ר נ א ך ג ע ו ו ע ז א ג ר ו י ס ע ר פ ל א ס א ף . א י ז
ה א ר צ נ ז י ז א ר ו מ ג ע ט ר א ג נ מ י ט א ג ר ו י ס נ ג א ט , נ א ר פ ז נ ק א פ ה א ט ע ר א י מ
א ר ו י ס ג ע ט ר י ב נ .

ע מ ל י ע . א י ז פ א ר ש ט י נ י ט .
א ר נ א ל ד . ד י מ ע נ ט ש ז פ ז י ז צ י י ט ה א ב נ א י מ א ו י ז נ י ט פ א ר ש ט א -
נ ע ז ...

ע מ ל י ע (ע ט ו ו א ס א י ר א ג נ י ש) . א ז ו י ו י א י ז ?
א ר נ א ל ד . ש פ י נ א ז ע א י ז ג ע ב ל י ב נ א י י נ ע ר , א י י נ ע ר א ל י י נ . נ א ר ש ט א ר ק ,
ו י א י י ז , א ו ז ד ו ר כ ז י כ ט י ק , ו י ג ל א ז . א ט ד א ס ה י י ס ט א מ ע נ ט ש ... א ו ז א ז א
ו ו י ל א י ז א י מ ב א ו ו י י ז נ פ א ר ד ע ר ו ו ע ל ט .

ע מ ל י ע נ ע מ ט ז י ז ב א ו ו ע ג נ .
ע מ ל י ע , ע פ ש ע ר ז י י ט א י ר ש ו י ז מ י ד ? ז א ל ז י ז ד ע ר ו ו י ל ג ע נ ו ג , ר ו ט ז י ז
א פ א ב י ס ל .

ע מ ל י ע ו ו י ל א ק ו ק ט א ז א א י ר פ א ר ט ר ע ט .

ק ו ק ט נ י ט .
ע מ ל י ע (ג י י ט צ ו צ ו ש פ י נ א ז ע ז א ו ז ו ו ע נ ד ט ז י ז צ ו א ר נ א ל ד ז מ י ט
ד ע ר ג א נ צ ע ר א פ נ ה א ר צ י ק י ט , ו י א ק י נ ד) . א י ר ו ו י י ס ט , א ר נ א ל ד , א ז א י ז
ה א ב ג ע ק ו ק ט א פ א י מ פ ו נ ד ע ר ו ו י י ט נ ס . ה א ב א י ז א י מ ג ע ז ע ז א ל ע ב ע ד י ק נ ,
א ו ז פ ז נ ד ע ר נ א ע נ ט א י ז ע ר א ש ט י ק ל י י מ .
א ר נ א ל ד (ט ו ט א ק ו ק א פ א י ר ד ע ר ש ר א ק ז) . ו ו י ? ו ו י ה א ט א י ר ג ע -
ז א ג ט ?

ע ס ד ע ר ה ע ר ט ז י ז א ק ל ו נ ג א י ז ט י ר . ע ר ג י י ט ע פ ע נ ע ז . ע ס ק ו מ ט א י י ז ק א ט י ע -
א י ו נ ג ע פ ר ו י , א ב ל א נ ד ע , א נ ג ע ט א ז ו ו י נ ט ע ר ד י ק , נ א ר ל י י כ ט .

ק א ט י ע . א ר נ א ל ד ב ע נ ע ד י ק ט א ו ו י ט ש ! ז י י ע ר ג ו ט , ו ו א ס א י ז ה א ב א י ז
ג ע ט ר א פ ז א י ז ד ע ר ה י י מ ! ז י י ע ר ג ו ט , נ א ר , ד א כ ט ז י ז , א י ר ז י י ט פ א ר נ ו מ ע ז .
א י ר א ר ב ע ט ...

א ר נ א ל ד . א ז ב י י ז . ו ו א ס ז ש ע ש ט י י ס ט ו א פ ד ע ר ש ו ו ע ל ? ב י ס ט ע פ ע ס
ה י י נ ט א ז א י א מ ט ע ו ו ד י ק ע ... ו ו א ס א י ז מ י ט ד י ר ג ע ש ע ז , ד ע ר צ י י ל .
ק א ט י ע . ג ל ז י ז א פ נ א ר ט ? א ו ז ו ו י י ז ? ו ו י י ז ו ו ע ט א י ר ש ט ע ל ז , א ר נ א ל ד
ב ע נ ע ד י ק ט א ו ו י ט ש ?

א ר נ א ל ד . ש א מ פ א נ ס ק א י ע . א ב י נ א ר ג ו ט ע נ י י ס ! (ג י י ט צ ו , נ ע מ ט ז י

אַן בא דער האנט און פירט אריין אין צימער.) גיי אריין, טו זיך אויס.
זייט באקאנט.

קאטיע. זייער אָנגענעם.

אַרנאָלד. עמיליאַ איסאקאָוונאַ אַרנשטאַם...

קאטיע. וויסאַצקאַיאַ.

אַרנאָלד. יעקאַטערינאַ מיכילאַָוונאַ.

עמיליע. אייער פאַמיליע איז מיר באקאנט.

קאטיע (פירט גלייך איבער אָף אַן אַנדער געשפּרעך. צו אַרנאָלדן).

און ווי גייט באַ אייך די אַרבעט?

אַרנאָלד. גוואַלד, וווּ נעמט מען גלויבן אין זיך אליין?

קאטיע. נו, נו, די כאַנדראַ אָף שפּעטער. אז איר וועט ווערן אַ

באַרימטער קינסטלער... דעמאַלט וועט איר זיך קאַנען דערלויבן...

אַרנאָלד. דעמאַלט וועט מען ערשט דאַרפן אַרבעטן... קאַטיע, ביז

ס'איז דאָ אָף דער וועלט וואַלד, און טייך, און אַ מענטש...

עמיליע. דאָס איז דאָך אַלעמאַל געווען?

אַרנאָלד. ניט אַלץ איננינעם, עמיליאַ איסאקאָוונאַ.

קאטיע. וואָס זשע פעלט אייך איצטער, אַרנאָלד?

אַרנאָלד. צייט און...

קאטיע. אויסטראַכטענישן... דעם פּוילער, דעם פּוילער טרייבט פון

זיך ארויס און הערט אָף טראַכטן, פּילאַזאַפּירן... קונסט איז שווערע אַר-

בעט — פינף און צוואַנציק שאַ אין מעסלעס, אַנדערש וועט איר זיך מיט

אייערע וועלדער און טייכן ניט ספּראַווען. (צו עמיליע.) דאָס, ווייזט

אויס, איז אייער פּאַרטערעט? דערלויבט אַ קוק טאָן.

עמיליע. דער פּאַרטערעט איז ניט מיינער.

קאַטיע מאַכט אַ טראַט צו אַרנאָלדן.

אַרנאָלד. ניין, ניין, קיינעם ניט. וואָס זשע ביסטו מיר געקומען

זאַגן? נאָר עפּשער איז עס אַ סאַד?

קאַטיע. אי יאָ, אי ניין.

אַרנאָלד. אוואַדע עפעס אויסערגעוויינלעכס?

קאַטיע. יאָ, אַרנאָלד, פאַר מיר — אויסערגעוויינלעך...

עמיליע. איר וועט מיר אַנטשולדיקן, איך מוז שוין ספּוויסיי גיין.

אַרנאָלד. ניין, עמיליאַ איסאקאָוונאַ, בלייבט.

עמיליע ענטפערט ניט. זי גיט א האנט קאטיען. ארנאלד דערלאנגט איר דעם מאנטל.

ע מ י ל י ע (אוועקגייענדיק, צו קאטיען פונדערווייטנס). א גוטן. (און צו ארנאלד.) מער קום איך ניט צו אייך, ארנאלד.
א ר נ א ל ד. פארוואס?

עמיליע ענטפערט ניט. זי גייט ארויס.

(גייט איר נאך, קערט זיך גלייך אום, ווארפט פון זיך אראפ דעם כאלאט, טוט אן דעם מאנטל.) קאטיע, וועסט מיר מוזן אנטשולדיקן. איך וועל אינגיכן קומען צוריק... קוק דערווייל זשורנאלן...
ק א ט י ע. גיי, דו מוזט דאך גיין.

א ר נ א ל ד. ניט אף לאנג. נאר עפשער וואלסטו מיר גלייך דערציילט דעם סאך...

ק א ט י ע. וואס? אף איין פוס? ארנאלד! היינט איז בא מיר אזא טאג... איין מאל אין לעבן טרעפט עפשער אזוינס...
א ר נ א ל ד. אויב אזוי, וועסטו מיר מוזן דערציילן שפעטער... (גייט אייליק ארויס.)

ק א ט י ע. א טשודאק... ער איז שוין ווידער פארליבט. זיך איינגע-רעדט... (זי גייט צו צו דער ביכער-שאפע, נעמט ארויס א בוך, א צווייטס.) דער אומגליק איז, וואס ער פארשטייט א סאך מער, ווי ער קאן... מעצעער האט וועגן אים אמאל אנגעשריבן, אז ער פארמאגט לעא-נארדא דא ווינטשיס שטריך, האט זיך אים, ווייזט אויס, אזוי דער קאפ פארדרייט, אז ער קאן ביז היינט צוזיך ניט קומען... (זי גייט צו און טוט א קוק אפן פארטרעט.) און זי קוקט אף אים, ווי א פארבלאנדזשעט שעפעלע אפן פאסטעך, און ווייסט ניט, אז אליין דער פאסטעך בלאנדזשעט אויך...

עס דערהערט זיך א קלאפ אין טיר, זי גייט עפענען. עס קומט אריין גריגארי אר ק א ד י ע ווייטש.

ק א ט י ע. דו?! איך האב געמיינט, ארנאלד האט זיך אזוי גיך אומ-געקערט. ווי קומסטו איצט אהער?
ג ר י ג א ר י. אין דער היים—ניט, אין טעאטער—ניט, האב איך א טראכט געטאן—טאמער ביסטו דא.
ק א ט י ע. זאג מיר, גריגארי, האסט מיך היינט שטארק געוואלט זען?

גריגאָרי (טוט זי א קוש). וועמען — דיך? צי א מענטש וויל זען
זיין פרייד, פּרעגסטו?

קאטיע. און שטילערהייט מיין נאָמען דערמאָנט, יאָ, עמעס?
גריגאָרי. קאטיוש...

קאטיע. און שטארק געבענקט נאָך מיר היינט?

גריגאָרי. פארוואָס נאָר היינט — אלעמאָל...

קאטיע. ניין. היינט, פּרעג איך, היינט... צי דו ביסט געווען
אזוי פארנומען מיט דיין פּראַיעקט, מיט דינע מאַטאָרן, אז פאר מיר איז
שוין ניט געבליבן אפילע אָט אזא קליין ערטעלע אָט דאָ... און דאָ... (זי
באווייזט בא אים אפן הארצן און אפן קאָפּ).

גריגאָרי. אומעטום... דאָ און דאָרט... איך ווייס ניט, וווּ פּרײַער...
מיר דאכט, אז אפילע אינעם פּראַיעקט ביסטו אויך דאָ...

קאטיע. אזוי שטארק ליב האָסטו מיך?...

גריגאָרי. ס'איז א סאך מער, קאטיע, א סאך גרעסער און א סאך
וויכטיקער... ניט נאָר דיך, צוליב דיר האָט מיר אלץ אָנגעהויבן ווערן
ליב. די גאַנצע וועלט... דערפאר אָבער, קאטיע, בין איך — דיר נאָך
אלץ א ווילד־פּרעמדער. עמעס?

קאטיע. אן אייגענער... א נאָענטער... א גוטער פּרײַנט... א גוטער
מענטש... ניין, ניין, נאָר ניט קיין גוטער, אלע האלטן דיך פאר א
גוטן, נאָר איך ניט... מיר געפעלן ניט קיין גוטע, אלדאָסבייז — נאָר
פון זיי.

גריגאָרי. אזוי גאָר? מיט וואָס?

קאטיע. מיט דעם, וואָס זיי האלטן, אז זיי קומט אלץ — זיי זיי-
נען דאָך גוטע.

גריגאָרי. גוטס און שלעכטס איז ווי די רעכטע און לינקע האנט —
צוזאמען.

קאטיע. נאָר צו מיר זאָלסטו ניט זיין קיין גוטער. די ערשטע
מינוט, וואָס איך וועל דערפילן א שאַטן פון דעם, וואָס מענטשן רופן אָן
גוטסקייט, וועל איך פון דיר אוועק.

גריגאָרי. איך דערקען דיך ניט היינט. וואָס איז מיט דיר?

קאטיע. האָסט מיך נעכטן, אייערנעכטן און מיט כאדאָשים צוריק
אויך ניט געקענט... דו האָסט זיך געפילט גוט, זיצנדיק לעבן מיר... דו
האָסט דאָך געמוזט ערגעץ־וווּ אהינטאָן דעם דולן קאָפּ.

גריגארי. איך בין געווען אומגליקלעך. אבער ניט דאס אליין האט
מיך געבראכט צו דיר.

קאטיע. דערפאר האב איך אף א סאך זאכן פארמאכט די אויגן. און
דאס האב איך געטאן, איך—די שלעכטע, איך—די עגאויסטן. אלע
האלטן מיך פאר אזא, אין טעאטער—אלע.

גריגארי. וויזט אויס, איך איינער האלט דיך פאר א גוטער.

קאטיע. דאס דוכט זיך דיר. איין ווארט—און אלץ קאן זיך איבער-
קערן מיטן קאפ אראפ, איין ווארט—זאלסט אלץ דערזען אין גאר אן
אנדער שיין.

גריגארי. וואס זשע איז עס פאר א קישעף-ווארט, וואס קאן מאכן
פון שווארץ—ווייס, פון טאג—נאכט? מאטער מיך ניט! וואס פאר א
זינד האסטו אף מיר געפונען? זאג! (ער גייט צו איר צו, און אהינטער-
ארום נעמט ער זי באס האלדו.)

קאטיע. נו, נעם, דערווארג מיך,—וועט דיר ווערן אלץ קלאר.
איך וואלט נאר פריער וועלן זאגן דיר...

גריגארי. עפעס האט געטראפן אין טעאטער?..

קאטיע. יא, גריגארי ארקאדיעוויטש... גייט, גייט, שטייט ניט אזוי
נאענט...

גריגארי. פארוואס טרייבסטו מיך פון זיך?

קאטיע. פארוואס?.. ווייל היינט ביסטו מיר אזוי אויך צו נאענט.
(און פלוצעם מיט א געענדערטן טאן.) דו ווייסט, וויאזוי מיר האט זיך
היינט געוואלט דיך באגעגענען? מיט אויסגעשפרייטע ארעמס, א לאכנדי-
קע, א פריילעכע, א גוטע, א שטילע, ווי א טויב... נאר אז איך האב גע-
טראפן דא דין פרוי, בין איך געבליבן אינגאנצן אויסגעלאשן... זאג מיר,
גריגארי... ווען דו ביסט צוגעגאנגען צו מיר נאענט, גאר-גאר נאענט,
האסטו געפילט, געוואוסט, אז דו שפילסט זיך מיט פניער?

גריגארי. איך בין אזוי געווען פול מיט דיר, אז איך האב פאר-
געסן, אז איך קאן פארברענט ווערן...

קאטיע. ווידער איך און איך... און ווו בין איך? וועגן מיר האסטו
א טראכט געטאן? ביסט צוגעגאנגען, אריבערגעטראטן אלע שוועלן, און
איך האב דיר ניט געשטערט.

גריגארי. ביסט מיר אנטקעגן געגאנגען.

קאטיע באווייזט מיטן קאפ אף „יא“.

וויפל זינען מיר מיט דיר באקאנט?

קאטיע. א צייט מיט יארן. אוואדע א מאנאטן פינף...
גריגארי. איך שעם זיך דיר דערציילן: א דערוואקסענער מענטש, ווי איך, א צעך-אינזשעניער, און פיל זיך ווידער ווי אן אכצניאָריק יינגל—איך שטיי אף אינדערפרי און טראכט: זי מוז נאך שלאָפן... און בין צופרידן, וואָס ס'איז שטיל און קיינער שטערט דיר ניט; באטאָג—זע איך דיר אויסגעמישט צווישן אנדערע אקטיאָרן, און אמאל רייסט זיך מיר אָפּ אין האַרצן, —ווער פון זיי וואָלט געקאָנט שטעלן זיך צווישן אונדז?.. און באַנאכט, אז איך גיי אוועק פון דיר, בלייב איך נאך לאַנג, לאַנג שטיין אין הויף און קוק ארום צו דינע פענצטער: עפשער וועסטו דורכגיין פארביי...

קאטיע. דו מיינסט, איך ווייס ניט, אז דו שטייסט דאָרט, גריגאָרי? גריגאָרי. וואָס זשע גייסטו ניט צו? פארוואָס עפנסטו ניט דאָס פענצטער?

קאטיע. איך ווייס, אז איך וועל צוגיין, וועלן מיר ביי דע בלייבן שטיין אזוי ביז טאָג. איך קאָן שלאָפן שפעטער, אָבער דו... נאָר איינשלאָפן קאָן איך סניוויסטי ניט. איך ליג מיט אָפענע אויגן. טרערן רינען אליין פון זיך, און איך בין גליקלעך... וועסט דאָך לאַכן פון מיר, גריגאָרי, איך בין גליקלעך, וואָס דו ביסט דאָ אף דער וועלט...

גריגאָרי. מיט וואָס האָב איך אזוי גיך פארדינט דיין ליבע, דיין צוטרוי, ווייס איך אליין ניט.

קאטיע. ווייל דו ביסט אזא, ווי דו ביסט: איינער פון יענע טויזנ-טער מענטשן, וואָס קומען יעדן פרימאָרגן אַרנטלעך צו דער אַרבעט, גיבן אָפּ דאָס לעבן און פאָדערן דערפאר קיין דאַנק ניט. (זי נעמט זיינע הענט.) זעסט, אין אַט די הענט גלייב איך... אַזעלכע הענט פארטראָגן ניט דאָס גליק פריער פאר אלץ צו זיך אין שטוב... מיט אַט די הענט בויט זיך איצט אַ נייע וועלט... אין אַט די הענט האָב איך זיך איינגעליבט—שווערע מאַנסבילשע הענט. (זי לייגט אַרום זיינע הענט צו זיך אף די אַקסלען.)

גריגאָרי טוט איר א קוש אין די אויגן.

וואָס טוסטו? אז מע קושט אין די אויגן—ווערט מען בלינד.

גריגאָרי. עפשער איז בעסער, זאָלסט ניט זען, וועמען דו האָסט
ליב...

קאטיע. ניין, נאָר דאָס ניט. אויב דו ביסט ניט אזא, ווי איך וויל
דיך זען, — וועט אונדזער פריינטשאפט לאנג ניט דייערן...

גריגאָרי. פארליבט האָסטו זיך גאָר אין די הענט מיינע.
קאטיע. און אינעם גרויסן מענטשלעכן ווייטעק, וואָס האָט דיך ניט
געלאָזט צורו — געטריבן, אף אלץ געמאָנט, געפאָדערט אן ענטפער... און...
זוכנדיק, ביסטו געקומען צו מיר.

גריגאָרי. איך האָב דיך געזוכט, ווי א געוויינלעכער מענטש זוכט
אויסערגעוויינלעכס.

קאטיע (עטוואָס אופגעבראכט). א געוויינלעכער מענטש! עגאָסטן!
מיר, אקטיארן, שפילן דאָך אויך אייך, מאָלער מאָלן אייך, מוזיקער
שאפן מוזיק וועגן אייך און צוליב אייך... מיר, אקטיארן... (און פלוצעם,
מיט געענדרטן טאָן). גריגאָרי, טו מיר א קוק אין די אויגן און זאָג: וואָס
זעסטו דאָרט?

גריגאָרי. אז עפעס באהאלטסטו פון מיר אויס. ניין, ווארט... דאכט
זיך, אז איך זע דאָרט טרערן... ליכטיקע... איך ווייס אָבער ניט, פון וועלכן
קוואל קומען זיי: פון פרייד צי פון טרויער?

קאטיע. פון ביידע קוואלן מיטאמאל... גריגאָרי, ווען דו ווייסט!
ווען דו ווייסט! זאָג מיר, גריגאָרי, צי קאָנסטו זיך ניט דערמאָנען, וועגן
וואָס פלעג איך אָפטער פאר אלץ ריידן מיט דיר, קלאָגן זיך פאר דיר
און ווי א קינד כאָלעמען...

גריגאָרי. מע זאָל דיר געבן שפילן דזשוליעטען.
קאטיע. און היינט... היינט האָב איך עס באקומען...
גריגאָרי. היינט?

קאטיע. נא דיר מיינע הענט... גארניט זעסטו ניט?
גריגאָרי (טוט איר א קוש אין די דלאַניעס). נאָר די הענט דינע,
מער זע איך גארניט.

קאטיע. ביסטו א בלינדער מענטש, גריגאָרי. זעסט ניט, ווי אין די
הענט מיינע האלט איך מיין גליק.

גריגאָרי. זאָג מיר, מיט וואָס זאָל איך אָפּמערקן אזא וויכטיקן טאָג
אין דיין... ניין, אין אונדזער לעבן... זאָג, וואָס ווילסטו?
קאטיע. גאר-ניט.

גריגאָרִי. וואָס ביסטו פלוצעם געבליבן שטיין פארלאָרן? איין מינוט, און איך דערקען דיך שוין ניט, דארפסט דאָך היינט זיין פריילעך, ניט וויסן וווּ אהינצוטאָן זיך מיט דיין פרייד, היינט איז דיר אויסגעפאלן אזא גליק!

קאטיע. איך האָב מוירע, דאָס גליק זאל זיך ניט ארויסגליטשן פון מיינע הענט. העלף מיר, העלף מיר, גריגאָרי, ניט ארויסלאָזן פון מיינע הענט דאָס גליק... (צעוויינט זיך).

גריגאָרִי. וואָס פייניקסטו מיך? פארגינסט מיר ניט דיין פרייד? און פארוואָס פארשטערסטו זיך אליין דיין יאָמטעווז? שוין זשע האָסטו פאר אזוי פיל יאָרן ארבעט ניט פארדינט קיין איין טאָג פון לויטער גליק!? א טאָג אָן איין וואַלקנדל איבער גאָר דיין הימל. שוין זשע ביסטו ניט ווערט, זאלסט היינט פארגעסן אָן אלץ?..

קאטיע. איך טאָר ניט.

גריגאָרִי. זיך פרייען, ווי א קינד?

קאטיע. איך קאָן ניט.

גריגאָרִי (דערשראָקן). פארוואָס? זאָג פארוואָס?

קאטיע. ווייל דעם זעלבן טאָג, וואָס איך האָב זיך דערוויסט, אז מע גיט מיר שפילן דזשוליעטען, האָב איך זיך דערוויסט פון נאָך א זאך... (א קורצע פאוזע). אז ס'לעבט אין מיר דיין קינד!..

גריגאָרי צעלאכט זיך און צעוויינט זיך אייניגעם. ער קאָן זיך לאנג ניט באַרוקן.

און איצט ליגט אלץ אף דער וואַגשאַל...!

גריגאָרִי. פארוואָס? איך פארשטיי ניט.

קאטיע (גייט צו צו אים). אָנהייבן ארבעטן, רעפעטירן, זיך אָפֿ-געבן מיט לייב־און־לעבן, און שפילן זאל אן אנדערע, ניט איך... ניי! איך האָב עס אויסגעכאַלעמט. איך! זי לעבט שוין אין מיר, דזשוליעטע... די אייגענע הענט אן אנדערער — איז איבער מיינע קויכעס, איך פארגין עס קיינעם ניט!.. ארויסגייענדיק פון טעאטער, האָב איך די ערשטע פאָרשאַ זיך אליין אויך ניט פארגינט. און ניט זאָגן קאָן איך דאָך ניט. מאַר־געדיקן טאָג וועל איך מוזן קומען אין טעאטער און בעטן: נעמט באַ מיר צו מיינ גליק!.. איך שפילן וועל ניט קאָנען... איצט פארשטייטו, אז ס'איז ניט קיין שפילעכל... אָדער — אָדער!

גריגאָרִי. וויאזוי רעדסטו?!

קאטיע. און דו זאגסט נאך, דו האסט ליב מיך, האסט ליב טעאר
טער. ניין ווייזט אויס, אז ליב האבן קאן מען נאר דאס, וואס האט דיר כאטש
אמאל שטארק, שטארק ווי געטאן. אזוינס, וואס לאזט דיר גיט רוען נישט
באטאג, נישט באנאכט. אזוינס, וואס קאן דיר אופהייבן ביז צום הימל
און פון דארט אראפשליידערן דיר אזוי, זאלסט מיינען, אז קיינמאל וועסטו
זיך שוין מער נישט אופהייבן... דו ווייסט, גריגארי? ווען איך שפיל אָפּ א
ראָל און זי גיט זיך מיר נישט איין, דעמאלט קאן איך קיינעם אין די אויגן
נישט קוקן, ווי איך וואלט יעדערן פון זיי באגאנוועט. און די ערשטע ווער-
טער, וואס קומען מיר דעמאלט אָפּ די ליפן, איז: „מאמע! פארוואס קומט
מיר אזא שטראף?!" איצט פארשטייסטו, וואס הייסט ליב האבן טעאטער?
יא, גריגארי, אָדער מיין דזשוליעטע, אָדער...

גריגארי. קאטיע! און דאָס הייסט א מוטער?!

עס עפנט זיך די טיר, און עס קומט אן ארנאלד.

ארנאלד (בלויבט שטיין פארווונדערט). גריגארי!.. קאטיע..

פאָרהאנג

דריטער אקט

גריגארי ארקאדיעוויטשעס קאבינעט. ווינטער. לעבן פענצטער — ארנאלדס מאַלבערט. אנטקעגן — א שטול. אף א טיש — פארשיידענע שטאַפן. ע מיליע שטייט און ארבעט: זי קלאפט אָן פארבן אף א שטיקל שטאַף. עס קומט אריין בראַכע, טוט קרום א קוק אף עמיליען און אף ארנאלדן, וועלכער העלפט איר מיטן די פארב. בראַכע טוט אָן דעם מאנטל און גייט ארויס.

ע מיליע. זעט אַקאַרשט, ארנאלד, די שילערן אייערע זאָל אמאָל ניט איבעריאָגן דעם לערער. מע איז שטארק צופרידן מיט מיין ארבעט. ארנאלד. זעט איר, און דעם לערערס ארבעט איז ניט געפעלן... פארשטייט זיך, אַט דאָס (באווייזט אפן שטאַף), אַט דאָס דארפן זיי.

ע מיליע. ווער איז דער זיי?
ארנאלד. די קאַמיסיע, וואָס קלייבט אָפּ בילדער פאר דער אויס-
שטעלונג.

ע מיליע. שוין זשע איז זיי טאקע גאַרנישט ניט געפעלן געוואָרן?
ארנאלד. געפעלן איז זיי גראַד דאָס, וואָס איז ערשט אָנגעהויבן... אינטערעסאנט פארטראכט, זאָגן זיי. (ער באווייזט אפן פּאַרטרעט). אַט דאָס איז מיר געבליבן פון אלץ.

ע מיליע. און אויב דאָס וועט זיי אויך ניט געפעלן ווערן?
ארנאלד. דעמאָלט וועל איך מוזן טראכטן, אז א טייל פון מיין לעבן האָב איך געארבעט אפן ווינט.

ע מיליע. און איך וועל ניט דערלאָזן.
ארנאלד. וואָס?

ע מ ל י ע. טראכטן אזוי...

אַרנאָלד (קוקט איינצייטיק אפן פּאַרטערט און אָף עמיליען). פּונד
וואנען ווייסט איר, איר פארשטייט דאָך גאַרניט אין מאָלעריי. איר זינט
דאָך אזוי ווי א קינד... אייך איז דאָך נאָר געפעלן, וויאזוי אפן לייזונט
איין פארב וועקט אָף די צווייטע און מיטאמאָל צינדט זיך אָן א מענטש-
לעך אויג, א האנט...

ע מ ל י ע. און זיי פארשטייען אלץ?

אַרנאָלד. זייער מיינונג איז אָבער זייער וויכטיק, שוין אליין דער-
פאר, וואָס פון זיי ווענדט זיך: נעמען מיין ארבעט אָף דער אויסשטעלונג
אָדער ניט. די מיינונג זייערע באגלייט מיך די גאנצע צייט אזוי, אז אָפט
טו איך א טראכט: עפּשער זיינען זיי גערעכט? זיי קוקן דאָך פון דער
זייט. זיי זען בעסער. מיסטאמע פעלט אין מיין ארבעט דאָס, וואָס זיי
האַבן געוואָלט געפינען.

ע מ ל י ע. און דאָס הייסט בא אייך — זיי זיינען גערעכט? זאָגט מיר,
ווען איר זינט אָף זייער אָרט, וואָלט איר צו אנדערע זיך אויך אזוי
באצויגן?

אַרנאָלד. געוויס. יעדערער זוכט נאָר דאָס, וואָס ער וויל געפינען...
ע מ ל י ע. זאָגט מיר, ארנאָלד, מאכט מיר קלאָר: וואָס פעלט אין
אייער ארבעט? וואָס מאָנען זיי בא אייך?

אַרנאָלד. זיי זאָגן, אז מיין וועג קרייצט זיך ערגעץ ניט איבער
מיט דעם, וואָס קומט פאַר ארום בא אונדז אין לאנד... אין הונדערט יאָר
ארום, זאָגן זיי, אז מע וועט אריינקוקן אין מייע ארבעטן, וועט מען
דאָרט גאַרנישט ניט געפינען — ניט אז ס'זיינען פאַרגעקומען מילכאָמעס,
רעוואָלוציעס, בירגערקריג, ניט אז מע האָט געבויט סאָציאליזם און ניט
די מענטשן, וואָס האָבן אים געבויט.

ע מ ל י ע. ריכטיק. וואָס זשע ענטפערט איר זיי?

אַרנאָלד. איך האָף, אין הונדערט יאָר ארום וועט מען פארשטיין,
אז די אופגאבע פונעם קינסטלער איז געווען ניט אין דעם, ער זאָל אויס-
מאַלן דעם שאכטיאָר אונטער דער ערד, אָדער דעם פלייער אונטערן
הימל, נאָר אין דעם, וויאזוי ער וועט מאָלן זיך, זיינע געדאנ-
קען, זיינע געפילן, זיין אייגענעם וועג, און וויאזוי ער וועט עס
דערגרייכן, איז קיינעמס אייסק ניט — ער מעג אפילע א גאנץ לעבן
מאַלן נאָר וואסער, נאָר גראַז און נאָר פאַרטרעטן פון שיינע
פרויען...

עמיליע. איר ווייסט, ארנאלד, וואָס איך האָב א טראכט געטאָן?
ארנאלד. וואָס?
עמיליע. צי זאָל איך איך געבן אף דער אויסשטעלונג מיין
פאַרטרעט?

ארנאלד. אלץ — נאָר ניט דאָס, אזויפיל ארבעט, אזויפיל האַפענונג
גען אריינגעלייגט אין דעם פאַרטרעט!

עמיליע. און אויב איך וויל איך מער ניט דינען פאר א מאַדעל?
וואָס וועט איר מיר טאָן? איך וויל ניט — און גאָר.
ארנאלד. אָבער פארוואָס, עמיליע?

עמיליע. וויל איך וויל, אז אלע אייערע האַפענונגען זאָלן בלייבן
דאָ, מיט מיר. דעמאָלט וועט זיי בא איך קיינער ניט אַפנעמען.
ארנאלד (טוליעט זי צו צו זיך). עמיליע, איך האָב ניט געוויסט...
עמיליע. אז איך בין איך א גוטערפריינט?
ארנאלד. אז איר זייט מיר אזוי טייער...

עמיליע פירט דורך מיט דער האנט איבער זיין קאָפּ.

קיינמאָל, קיינמאָל, עמיליע, זאָל זיך ניט אַפּטאָן פון מיר אייער האנט,
נאָר זי קאָן מיך ניט לאָזן גיין צו גרונט.
עמיליע. און ווער איז די פרוי, וואָס איז צו איך דעמאָלט געקור-
מען? אזוי קומט מען נאָר צו א גאָר נאָענטן מענטשן.

ארנאלד. ווער? די ארטיסטן וויסאַצקאָיא? (צעלאַכט זיך). זי איז
געקומען אַנזאָגן, אז מע האָט איר געגעבן שפילן א זעלטענע ראָל —
שעקספירס דזשוליעטע. פון קינדווייז אָן האָט זי וועגן דעם געכאַלעמט...
עמיליאַ איסאַקאָווא, צוליב דעם זייט איר אזוי גיך אוועק? און מער ניט
געוואָלט קומען צו מיר. נאָר צוליב דעם?

עמיליע. יאָ. און וועל מער ניט קומען...
ארנאלד. מיר זיינען שוין מיט איר זייער לאנג באקאנט...
עמיליע. און אַפּט קומט זי צו אַיך?.. און גריגאָרי אַרקאדיעוויטש
איז מיט איר באקאנט?

ארנאלד. און אז באקאנט, איז וואָס?
עמיליע. ארנאלד! איצט... פארשטיי איך אלץ... (זי הייבט אַן
ארוםשפּאַנען איבערן צימער, מיט די הענט איבערגעפּלאַכטן איבערן
קאָפּ.)

אַרנאַלד (פאַרשטעלט איר דעם וועג). נו, עמיליע, גענוג. איך
 בעט איך, פארגעסט, איך האָב איך גאַרניט געזאָגט.
 עמיליע. פארגעסן? (און ווייזט מיטן קאָפּ אָפּ „ניין“).
 אַרנאַלד. עמיליע!..
 עמיליע. צו וואָס האָט איר עס מיר געדאַרפט זאָגן, אַרנאַלד?
 אַרנאַלד. צמיליאַ איסאַקאַוונאַ, איר האָט דאָך אליין געפרעגט באַ
 מיר... (ער נעמט זי באַ דער האַנט).
 עמיליע. לאַזט מיך אַ וויילע צורו...
 אַרנאַלד. ניין, איך וועל ניט לאַזן... היינט מוזט איר אויסהערן מיך...
 היינט וועל איך איך זאָגן אזוינס, וואָס איך האָב נאָך קיינמאַל קיינעם
 ניט געזאָגט...
 עמיליע. וואָס? וואָס ווילט איר מיר זאָגן?
 אַרנאַלד. אז ליב האָב איך איך ניט ווייניקער פון דעם, וואָס איז
 מיר טייער, ווי מיין לעבן... (ער ווייזט אַפּן פאַרטרעט).
 עמיליע. און ניט מער?! ניין, אַרנאַלד, זאָגט, זאָגט, אז מער, מער
 פון אלץ...
 אַרנאַלד. איר ווייסט אליין, ניטאַ אזא זאך אַף דער וועלט, וואָס
 זאָל מיר זיין טייערער פון איך.
 עמיליע. אַרנאַלד... נו, מיילע איר — ס'איז איינער אַרבעט. אָבער
 פאַרוואָס מיינט איר, האָב איך געהאַט אזויפיל געדולד זיצן און קוקן
 אין איין פינטל?
 אַרנאַלד. און טראַכטן וועגן שפינאַזען...
 עמיליע. קוקנדיק אַף אים, האָט זיך מיר אויך געדוכט, אז דאָס
 זייט איר...
 אַרנאַלד. שוין זשע האָט איר געקאַנט האָבן אזא ביטערן טאַעס:
 פאַרבייטן מיך אַף... שפינאַזע איז דאָך געווען אַ געני...
 עמיליע. איר האָט דאָך נאַרוואָס געזאָגט, אז יעדערער זוכט דאָס,
 וואָס ער וויל געפינען.
 אַרנאַלד. נו?!
 עמיליע. און איך האָב געוואָלט געפינען איך...
 אַרנאַלד. און האָט געפונען?
 עמיליע. זיך... פאַלגט מיך, אַרנאַלד, זאָגט זיך אָפּ פון דער
 אויסשטעלונג. צו וואָס זאָלט איר שטעלן אין קאַן איינער לעצטע האַפּע-
 נונג? אויב איר האָט מיך כאַטש איין ביסעלע ליב, זאָגט זיך אָפּ!

א ר נ א ל ד. עמיליע, פון הוילער ליבע אליין האָט נאָך קיינער גאָר
 ניט געשאפן פאר דער אייביקייט... קעדיי א קינסטלער זאָל קאָנען וואַקסן,
 מוּז ער פון צייט צו צייט ארויסשטעלן זיין ארבעט פאר דער וועלט...
 קעדיי דאָס זאָל אין אים אפּוועקן נאָך איינעם א מעכטיקן געפיל — קינע.
 איר ווייסט גאָרניט, עמיליע, וואָס פאר א גוואלדיקע קראפט דאָס איז!
 ניט וויל באַ יענעם מאָלער קויפט מען מער מיט א בילד, ניין! פארוואָס
 קומט יענעם אליין אונטער דער האנט דאָס, וואָס דו געפינסט ניט זוכנ-
 דיק... אמאָל האָט צוליב קינע איין גרויסער מוזיקער דעם אנדערן פאר-
 סאמט.

ע מ י ל י ע. נו, איז ער געוואָרן גרעסער דערפון?
 א ר נ א ל ד. ניין, קיינמאָל ניט... נאָר וואָס, עמיליע, אויב דאָס מאָל,
 עפשער צוליב אייך, וועט מיר א שנין טאָן דאָס גליק און איך וועל שאפן
 אזוינס, וואָס ביז מיר איז נאָך ניט געווען, וואָס וועט דעמאָלט זיין?
 ע מ י ל י ע (רייט זיך צו מיט די ליפן צו זינע). זאָל דיר דאָס גליק
 ניט אפּהערן שיינען!

א ר נ א ל ד. איך ווייס גאָרניט, וויאזוי וועל איך זיך מיט דיר היינט
 צעשיידן? איך בין נאָך ניט אוועקגעגאנגען און בענק שוין נאָך דיר,
 איך וויל שוין קומען נאָכאמאָל...
 ע מ י ל י ע. קום, ווען דו ווילסט... איך וועל ווארטן...
 א ר נ א ל ד (טוט זיך אָן, געזעגנט זיך מיט עמיליען). אף ווידערזען.
 ע מ י ל י ע. אף ווידערזען...

א ר נ א ל ד גייט ארויס.

(גייט צו צום פּאַרטערט. פּאַוזע.) זאָל דיר דאָס גליק שיינען שטענדיק,
 שטענדיק...

פון דרויסן קומט אַן בראַכע.

ב ר אַ כ ע. ער איז שוין לאנג אוועק?

ע מ י ל י ע. ווער?

ב ר אַ כ ע. דער פארבער!

ע מ י ל י ע. מאמע!

ב ר אַ כ ע. מיין ניט, טאָכטער, אז א מאמע גייט גלאט אזוי אוועק פון
 שטוב, ווען א פרעמדער מענטש קומט אריין.

ע מ י ל י ע. ארנאלד איז ניט קיין פרעמדער, און דו דארפסט ניט

אױעקגיין... פארוואָס האָסטו אים אזוי פּייגט? וואָס האָט ער דיר געטאָן
שלעכטס?

בראַכע. און אז דיר, טאַכטער, איז נײַט מיר?
עמיליע. ווען נײַט ער, וואָלט איך שוין עפּשער לאנג פון זײַנען
אראָפּ.

בראַכע. דערפאר האָסטו זיך אָנגעכאַפט פאר אים, ווי פאר א הייסן
שטיין.

עמיליע. איך האָב זיך געטרונקען, און ער האָט מיר אויסגע-
שטרעקט א האנט.

בראַכע. איך האָב מוירע, מיין קינד, זאָלסט נײַט באצאָלן דערפאר
צו טײַער. (באווייזט אפּן פּאַרטערט.) צו דעם וועט אמאָל נעמען א סאָף?
עמיליע. אקעגן וואָס פרעגסטו?

בראַכע. אקעגן דעם, וואָס איך וואָלט פארשפארט די טיר און אים
מער נײַט אריינגעלאָזט. ער וועט דיר דיין לעבן צעברעכן. וועסט אפּילע
נײַט וויסן ווען... און דעמאָלט, מיין טאַכטער, וועט שוין זײַן שפּעט.

עס דערהערט זיך א קלונג.

גרישע גײט.

עמיליע. גיי עפּן אים. קאַנסט זיך דאָך אף אים נײַט דערווארטן...

בראַכע גײט עפענען. עמיליע גײט אריין צו זיך אין צימער. עס קומט אריין
פּריער האַנקע, נאָך איר — בראַכע.

האַנקע. איר זײַט איין־אליין אין שטוב?

בראַכע. עמיליאַ איסאקאוונא איז דאָ. טו זיך אויס. פארוואָס זעט
מען דײַך נײַט, האַנקע?

האַנקע טוט זיך אויס.

און פארוואָס עפעס הײַגט אליין? וווּ איז מישע?

האַנקע. אלעמאָל אייניגעם?

בראַכע. עפעס געפעלן מיר נײַט דינע רײד. א שווארצע קאַץ איז
שוין דורכגעלאָפּן צווישן אייך?

האַנקע. איך רעד נײַט מיט אים.

בראַכע. פארוואָס?

האנקע. אויב ער פארשטייט אליין ניט, דארף ער הערן, וואָס אַנִי
דערע זאָגן אים.
בראָכע. אַיני, קינדער, קינדער...

עמיליע גייט ארויס פון איר צימער.

האנקע (זעט ניט עמיליען). ער ווייסט נאָר איינס: אומגיין מיט
א פאָריסענעם קאַפּ און שמייכלען. (זי דערזעט עמיליען.) א גוטן אָוונט,
עמיליאַ איסאקאָוונאַ.

עמיליע. א גוטן אָוונט, האנקע, וואָס קריגט איר זיך?

האנקע. מיר? — ניין.

עמיליע. וואָס זשע, גלאַט אזוי ברויגעז אף דער וועלט?

בראָכע. זיי האָבן שוין אויך ניט צעטיילט זיך מיט דער באַכעס
יערושע.

עמיליע. מיסטאמע האָט ער ניט א קוק געטאָן אהין, וווּ מע דארף.

האנקע ענטפערט ניט.

נאָר עפשער, האנקע, האָט איר מיט עפעס זיך פארזינדיקט, מיט עמעצן
ניט אזוי גערעדט.

האנקע. דערפאר קריגן מיר זיך קיינמאָל ניט. טאַמער ווערט ער
ברויגעז, גיי איך צו און טו אים א קוק אין די אויגן, צעלאכט ער זיך.
בראָכע. דערפאר קומט אים, מ'זאָל מיט אים ניט ריידן?

האנקע. מע טאָר ניט זיין אזא, ווי ער איז, מע דארף וויסן, מיט
וועמען מע האָט צו טאָן. מע טאָר פאר קיינעם ניט עפענען דאָס האַרץ —
נא קוק.

עמיליע (אַנגעשטרענגט). אקעגן וואָס זאָגט איר עס, האנקע?

עס קלינגט דער טעלעפאָן.

(גייט צו און נעמט דאָס טריבל.) יאָ. איך. דאָ. ניין, ניט לאנג.

האנקע שפּיצט זיך אָן.

אַיני, האנקע.

האנקע (גייט צו). איך הער, נו.

בראָכע. דורכן טעלעפאָן רעדט איר יאָ?

האנקע (בראָכען). וואָס זשע, ניט ענטפערן? (אין טעלעפאָן.)

ניט דיר זאג איך... מע דארף ניט, ניין, שרעק זיך ניט, ניט וועגן דעם... מיין וואָרט איז א וואָרט... ניין, ניטאָ, נו באלד... (זי לייגט אוועק דאָס טריבל).

עמיליע. האַנקע, וואָס האָט איר עס פּרעזער א זאָג געטאָן וועגן מישען? מיט וועמען האָט ער עס צו טאָן? וועמען דערציילט ער דאָס, וואָס מע דארף ניט?

האַנקע שוויגט.

איר וועט ניט אוועקגיין, האַנקע, ביז איר וועט ניט זאָגן... האַנקע. איך בין צוליב דעם געקומען... עמיליאַ איסאקאווא... ניט נאָר זאָגן האָב איך מוירע, אפילע טראַכטן... גריגאָרי אַרקאדיעוויטש איז געווען פאר מישען אַלץ... עמיליע. נו?

האַנקע. און איצטער גייט ארום מישע אָן א קאַפּ... אליין זאָגן גריגאָרי אַרקאדיעוויטשן קאָן ער ניט, און איך זאָל גיין אהער, האָט ער אויך ניט געלאָזן... אים זיצט זיך שוין דאָרט ניט. (זי באווייזט אַפּן טעלעפּאָן).

בראַכע. פארוואָס האָט ער ניט געוואָלט, דו זאָלסט גיין אהער? האַנקע. ער זאָגט: בעסער זאָל מיינס איבערגיין. עמיליע. האָט קיין מוירע ניט, האַנקע, זאָגט, וואָס איז צווישן זיי פאַרגעקומען?

האַנקע. גריגאָרי אַרקאדיעוויטש ארבעט שוין פון א צייט איבער א פּראָיעקט...

עמיליע (אומרויק). ווייטער...

האַנקע. דאכט זיך מישען, אז...

עמיליע. זאָגט!

האַנקע. דאכט זיך מישען, אז דאָס איז זינער... וואָס ער האָט אמאָל דערציילט גריגאָרי אַרקאדיעוויטשן.

בראַכע. איך פארשטיי שוין גאַרניט... וואָס זאָגט זי, עמיליע?

עמיליע (ענטפערט ניט). האַנקע, זאָגט מיר, איר פארשטייט עפעס אין דעם? איר וואָלט דערקענט? (זי גייט און ברענגט עטלעכע צונויפֿגעוויקלטע פּראָיעקטן).

האַנקע. אָן גריגאָרי אַרקאדיעוויטשן וויל איך ניט. עמיליאַ איסא-

קאוונא, איך בעט אייך זייער, מישען דערציילט ניט, וועגן וואס מיר האבן
מיט אייך גערעדט... איך האב אים צוגעזאגט...
ע מיליע. און גריגארי ארקאדיעוויטשין?
האנקע. מישע האט געזאגט, ער וועט מיט אים אליין ריידן.
ע מיליע. רעכט. איך וועל שוויגן...
בראכע (טוט זיך אן). האנקע, האסט, דאכט זיך, צוגעזאגט מישען
קומען באלד. איך דארף גיין עפעס איינקויפן, וועסט מיך גיין א ביסל
באגלייטן?
האנקע. גוט. עמיליא איסאקאוונא, איך בעט אייך אבער...
ע מיליע. רעכט, רעכט. מישע וועט דיך דערפאר ניט אפגעטן...
האנקע. א גוטן.

בראכע און האנקע גייען ארויס.

ע מיליע (וויקלט אוף איין פראיעקט, א צווייטן). אט דאס הייסט,
אז מע איז א בלינדער מענטש... אבער ער... שוין זשע האט ער געקאנט
זיך דערלויבן אזוינס...

א קלאפ מיט דער טיר. עמיליע ציטערט אוף. עס קומט אריין גריגארי
ארקאדיעוויטש. ער זעט אפן טיש די פלענער.

גריגארי (טוט זיך ניט אויס). ווער האט גענומען פון דארטן די
פראיעקטן?
ע מיליע. איך. איך האב אופגעראמט. פארגעסן אוועקשטעלן צוריק.
גריגארי (שטעלט אוועק צוריק אפן ארט). קיינער איז דא ניט
געווען?
ע מיליע. האנקע.
גריגארי. האנקע? וואס האט זי דא געטאן?
ע מיליע. גארניט. געקומען געוואר ווערן בראכען. איר אלטע כא-
ווערטע.

גריגארי. קיין בריוו ניט געווען?
ע מיליע. איך ווייס ניט. איך ווארט ניט אף קיין בריוו.
גריגארי. דו באגייסט זיך אן דעם?
ע מיליע. איך פרעג דאך ניט בא דיר, וויאזוי דו באגייסט זיך.

גריגארי ענטפערט ניט. גייט ארויס, עפנט די דרויסנדיקע טיר. זאמט זיך א רעגע
באם פאסטקעסטל און קערט זיך אום צוריק.

דו בלייבסט, צי דו גייסט ווידער אוועק?..

גריגארי. איך וועל באלד קומען צוריק. (פא.)

עמיליע. וואס א טאג ווערט צווישן אונדז דער אפגרונט אלץ טיר
פער און טיפער... פארפאלן... (זי גייט אריין צו זיך אין צימער און קערט
זיך באלד אום צוריק מיט א שווארצן סאמעטן היטעלע און מיט א
בערשטל.)

א קלונג אין טיר. זי גייט עפענען און קערט זיך אום א בלאסע, א דערשראקענע.
נאך איר גייט אריין קאטיע.

קאטיע (דערלאנגט איר די ערשטע די האנט). איר דערקענט מיך
ניט, עמיליא איסאקאָווא?

עמיליע. פארוואס? איר מיינט, איך דערקען שוין גאר קיין מענטשן
ניט? בא ארנאלדן... האָבן מיר זיך באגעגנט, איר דארפט גריגארי אר-
קאדיעוויטשן?

קאטיע. אייך אויך. מיך האָט דעמאלט פארדראָסן, פארוואס ארנאלד
האָט אייך געלאָזט אוועקגיין אזוי גיך. איך האָב זייער געוואָלט באקאנען
זיך מיט אייך נעענטער.

עמיליע. איך וואָלט עפשער אויך געוואָלט, נאָר איך האָב זיך
מיטאמאל דערפילט ניט גוט... אנטשולדיקט, איך האָב פארגעסן אייער נאָ-
מען...

קאטיע. יעקאטערינא מיכילאָווא.

עמיליע. יעקאטערינא מיכילאָווא, איך וויל, איר זאָלט מיך שלעכט
ניט פארשטיין, נאָר מיר האָט זיך געוואָלט בא אייך עפעס א פרעג טאָן.

קאטיע. ביטע, איך הער.

עמיליע. ארנאלדן קענט איר שוין לאנג?

קאטיע. א יאָר דריי, אויב ניט מער.

עמיליע. און גריגארי ארקאדיעוויטשן?

קאטיע. א סאך ווייניקער...

עמיליע. און באקאנט געמאכט האָט אייך ארנאלד?

קאטיע. וואָס איז דער אונטערשייד — ווער?

עמיליע. ארנאלד האָט מיר ערשט היינט דערציילט.

קאטיע. און מיך ווונדערט א סאך מער, וואָס גריגאָרי אַרקאָר
 דיִעוויטש האָט אייך ניט דערציילט.
 עמיליע. וועגן וואָס?
 קאטיע. אז ער האָט א באקאנטע פרוי, מיט וועלכער ער באגעגנט
 זיך אמאָל...
 עמיליע. צו וואָס דערציילט איר עס מיר?
 קאטיע. איך באהאלט עס ניט.
 עמיליע. וואָס האָט איר צו באהאלטן? איר זינט א פרייער
 מענטש... אייך באשולדיק איך גאָרניט.
 קאטיע. און אים?
 עמיליע. אים? (נאָך א קורצער פאַרזע.) אים אויך ניט... ער איז
 אויך א פרייער מענטש, ער קאָן גיין, ווהיין ער וויל און צו וועמען
 ער וויל... איך פארשטיי נאָר ניט, פארוואָס גייט ער ניט אוועק פון שטוב?
 וואָס האלט אים דאָ און? מיר זינען מיט אים נאָר אלטע באקאנטע...
 זאָגט מיר, איר זינט גריגאָרי אַרקאָדיעוויטשן זייער א נאָענטער מענטש?
 קאטיע. יאָ.
 עמיליע. און קענען קענט איר אים גוט?
 קאטיע. איך מיינ, גריגאָרי אַרקאָדיעוויטש באהאלט פאר מיר גאָר
 ניט.
 עמיליע. וואָס קאָנט איר וויסן? איז אים אפן הארצן ביטער,
 זינען די ווענט פון דער שטוב שולדיק, איז אים אפן הארצן גוט,
 זינען אים די ווענט ענג... צו אייך ברענגט ער דאָך נאָר דעם האָניק,
 דעם ביס לאָזט ער איבער דאָ.
 קאטיע. אקעגן וואָס זאָגט איר עס מיר, עמיליאַ איסאקאָווא?
 עמיליע. זאָגט מיר, אייך דערציילט ער וועגן אלץ?
 קאטיע. עפשער מער, ווי ער וואָלט געדארפט.
 עמיליע. און אז ער האָט צוגענומען אונדזער מישעס פראַיעקט...
 קאטיע. ווער? גריגאָרי אַרקאָדיעוויטש?
 עמיליע. יעקאָטערינאַ מיכילאָווא, פארוואָס האָט איר אים היינט
 אויך ניט גערופן בעסער צו זיך?
 קאטיע. גערופן? קיינמאָל ניט. אהער בין איך אויך געקומען ניט
 גערופענערהייט, און ריכטן האָב איך זיך געקאָנט ניט אף אזא פריינטר
 לעבן אפנעם. איך בין זייער צופרידן, וואָס מיר האָבן זיך מיט אייך
 באקאנט געענטער...

ע מ ל י ע. צום באדויערן, וועט אונדז ניט אויסקומען באגעגענען זיך מער... דערווייל איז מיר נאך זייער שווער... (זי באווייזט אף ליזסקעס פארטרעט.) זעט איר, אָט דאָס בינדט אונדז נאָך פאַרט צונויף. (זי ווישט די אויגן.)

עס דערהערט זיך א קלאפ מיט דער טיר.

נו, גענוג... נארישע טרערן...

עס קומט אריין בראַכע. זי טוט א שארפן קוק אף קאטיען און גייט אריין צו זיך אין צימער. אין א קורצער וויילע ארום קומט זי אָן אָן א מאנטל, מיט א פאפירן זעקל אין האנט. זי גייט ארויס אין דער טיר, וואָס פירט צו דער קיך און צום ארויסגאנג.

(צו קאטיען) איר וועט מיר אנטשולדיקן, איך האָב שוין לאנג געמוזט אוועקגיין...

ק א ט י ע. און איך האָב איך פארהאלטן...

ע מ ל י ע. איך האָב געווארט, ביז די מוטער וועט צוריק קומען. (זי טוט אַן דעם מאנטל.)

עס קומט אריין גריגאָרי. ער דערזעט קאטיען און בלייבט שטיין באם אריינגאנג. ער כאפט א קוק אף ביידע פרויען. ע מ ל י ע גייט האסטיק ארויס פון צימער.

ג ר י ג אָ ר י. דו ביסט שוין לאנג דאָ?

ק א ט י ע. ניט זייער. אנטשולדיק, גריגאָרי ארקאדיעוויטש, וואָס איך בין געקומען, איידער דו האָסט מיר גערופן, און עפשער... פרזער, ווי דו האָסט מיר געוואָלט זען.

ג ר י ג אָ ר י. איך האָב דיך געזוכט.

ק א ט י ע. זעסט דאָך, אז מע זוכט, געפינט מען... איין מאָל פאר דער גאנצער צייט האָב איך געוואָלט זיין דיין גאסט.

ג ר י ג אָ ר י. פארוואָס האָסטו מיר ניט געענטפערט אף מיין בריוו? ק א ט י ע. ניט עמעס, געענטפערט.

ג ר י ג אָ ר י. ווען?

ק א ט י ע. היינט. וואָס איז, א שלעכטער ענטפער? (זי באווייזט אף זיך, נאָכדעם נעמט זי ארויס א פארכאטמעטן בריוו.) דאָס איז דיין בריוו?

ג ר י ג אָ ר י. מיניער.

קאטיע (צעריסט דעם בריוו אף עטלעכע שטיקלעך). און איצט קאנען מיר רייזן. אויב דו ווילסט, קאנסטו מיר אינקורצן דערציילן, וואָס האָסטו דאָרטן געשריבן.

גריגאָרי. האָסטו ניט געלייענט?

קאטיע. ניין.

גריגאָרי. וואָס איז דאָס פאר א שפּיל?

קאטיע. ענטפער דו מיר, וואָס איז דאָס פאר א שפּיל? וואָס איז דאָס פאר א בריוו... פארוואָס ביסטו אליין ניט געקומען? וואָס זשע האָסטו דאָרט פאָרט געשריבן?

גריגאָרי. אז אויב דו האָסט אפּילע א טראכט געטאָן פארהייבן א האנט אפן קינד, — וועל איך עס דיר קיינמאָל ניט מויכל זיין... (ער גייט צו איר צו, נעמט זי אָן בא דער האנט.) דו דארפסט מיר שענקען דעם נאָמען פאָטער, דו, קאטיע...

קאטיע (צעלאכט זיך נערוועז). איך? גליקלעך וואָלט איך געווען, גריגאָרי עס זיינען אָבער דאָ מענטשן, וואָס ווילן ניט אָדער קאנען ניט פארשטיין, אז איר און דזשוליעטע זיינען איינס.

גריגאָרי. וואָס קאָן מען אָבער טאָן, אי דזשוליעטען זאָלסטו שפּילן, אי א מוטער זאָלסטו זיין?

קאטיע. איך ווייס גאָרניט. איך וועל דערגיין ביז צו די וואָס פארשטייען יא, אז מײַן שפּילן איז ניט נאָר מײַן זאך... אז מיך צעשיידן מיט דזשוליעטען טאָר מען ניט, אז באצאָלן פאר דזשוליעטען מיט מײַן קינד וועל איך ניט. זאָל מען פרעגן בא די וואָס זיצן אין זאל, צי ווילן זיי, איך זאָל זיך פרייען ווי א מוטער אויך... דעם טאָג, וואָס איך וועל דערפילן אף דער ברוסט די האנט פון מײַן קינד, וועט אויך דזשוליעטע מיינע זיין א געבענטשטע... דעמאָלט וועט מײַן דזשוליעטע קיינמאָל ניט שטארבן...

גריגאָרי. אלץ וועט זיין אזוי, ווי דו ווילסט, קאטיע.

קאטיע. עמעס?

גריגאָרי. אנדערש קאָן ניט זיין בא אונדז... אנדערש טאָר ניט זיין. אָבער ווען דו ווייסט, קאטיע, ווי איך בין מעקאנע דיר... ערגעץ טיף, טיף אין הארצן פארגיין איך דיר אפּילע ניט אָט די עטלעכע ווערר טער: „מײַן דזשוליעטע וועט קיינמאָל ניט שטארבן.“ פארוואָס קאָן איך ניט זאָגן: מײַן ארבעט וועט לעבן נאָך מיר אויך... (פארוז)

קאטיע גייט צו צו זיין ארבעט־טיש און קוקט זיך איין אין אן אויסגעשפרייטן פראיעקט.

וואָס קוקסטו זיך אזוי איין? פארשטייסט עפעס דאָרט?
קאטיע. גאַרניט... ניט דעם פראיעקט און ניט דעם, וואָס האָט דאָ
אזויפיל ליניעס צונויפגעפירט, איבערגעשניטן און האָט זיך צווישן זיי
אליין אויך פארפלאַנטערט... וואָס איז דאָס פאר א פראיעקט?
גריגאָרי. איך האָב דיר דערציילט וועגן אים, געדענקסטו? ער איז
דיר זייער שטארק געפעלן געוואָרן. דו האָסט אפילע געזאָגט, אז צו
פארייביקן זיך איז גענוג צוטראַכטן איין פלי־מאשין אזא.
קאטיע. גריגאָרי, און וועמעס נאָמען וואָלסטו געהייסן אופשרייבן
אף די פליגלען פון דער מאשין?
גריגאָרי. דזינעם! דו האָסט מיר געגעבן קראפט אף ארבעטן. דיין
נאָמען, דזינעם!

קאטיע (גייט צו צו אים און זאָגט אים זייער צאָרט, שטיל). נו,
נו, באַרוק זיך, ניט מיינעם און ניט דזינעם... עפשער עמעצנס א דריטנס?
גריגאָרי, פאר מיר זאָלסטו זיין אינגאנצן אָפנהארציק. דאכט זיך, איך
האָב דיר אלעמאָל פארשטאנען. זאָג מיר, אָט דער פראיעקט... איז ניט
מישעס?

גריגאָרי. מיינער! מיינער! וואָס טויג דער פערל, אז ער ליגט אפן
דעק פון יאם? איך בין נאָך אים אראָפ. איך האָב אים אופגעהויבן.
קאטיע. אופגעהויבן און באהאלטן?

גריגאָרי. וואָס? וואָס האָב איך בא אים גענומען, בא מישען? א
נעשאַמע פון א ניט געבאָרענעם פראיעקט? און מיין ארבעט איז שוין
גאַרניט ווערט? אָן מיר וואָלט דער פראיעקט עפשער אף דער וועלט ניט
געווען... וואָס זשע האָב איך דאָ אָפגעטאָן פאר א קרימינאל?
קאטיע. אפילע אויב דו האָסט באהאלטן פון מיר... דו ווייסט דאָך,
אז איך האָב אלעמאָל פיינט געהאט די, וואָס זוכן זייער אייביקייט מיט
ליכט.

גריגאָרי. איך האָב געוואָלט, קאטיע, אופטאָן כאַטש איין זאך, איך
זאָל קאָנען ריידן מיט דיר, ווי א גלייכער מיט א גלייכן...
קאטיע. מיט מיר? דו ווייסט ווען, גריגאָרי? ווען דו וועסט ליב האָבן
דיין ארבעט אזוי, ווי איך מיינע, אָט דעמאָלט וועלן מיר ריידן, ווי א
גלייכער מיט א גלייכן... די, וואָס זוכן מיט ליכט זייער אייביקייט, טוען
אָפט אָפ אין דער פינצטער די ערגסטע פארברעכנס. צו דיר בין איך געקוּר

מען דערפאר, ווייל איך האָב געמיינט, אז דו ביסט ניט אזאן... (זי קלייבט זיך אוועקגיין.)

גריגארי. ווהיין?

קאטיע. צו זיך! אהיים... איך קאָן ניט זען דעם, וואָס דארף ווערן א פאָטער מיין קינד און איז דאָס ניט ווערט. (פאָג.)

גריגארי (טוט זיך א לאַז נאָך איר און בלייבט שטיין). ניין! פאר-פאלן... אלץ פארפאלן... נאָך אזעלכע ווערטער קאָנען זיך מענטשן מער ניט באגעגענען, אזוי באליידיקן קאָן נאָר א ווילד־פרעמדער... (פאָוועט.) אָדער א בלוטיק נאָענטער... (ער טוט זיך אָן.) א טיפער, א ביטערער עמעס, קא-טיע... די, וואָס זוכן זייער אייביקייט מיט ליכט, טוען אָפט אָפּ אין דער פינצטער די ערגסטע פארברעכנס... אָבער איך... איך — אויך? דו ווייסט דאָך, אז ס'איז ניט אזוי... (ער גייט ארויס.)

בראָכע (קומט אריין, קוקט זיך ארום). איך האָב גאָרניט גע-הערט, ווי זיי זינגען אוועק... עך, גריגארי, גריגארי... (פארבייט די ליפן און שאַקלט מיטן קאָפּ אָן „ניין“.) אז מע שעמט זיך שוין ניט קומען אין שטוב... (זי גייט, ברענגט א בארשט און וויל אויסקערן די שטיקלעך פא-פיר, וואָס אפן דייל, בייגט זיך אָן און הייבט אָפּ עטלעכע שטיקלעך.) א בריוו?.. (זי בייגט זיך ווידער אָן און קלייבט צונויף ביז איין שטיקל, שטעלט אוועק די בארשט, נעמט פון גריגאריס שרייבטיש קליי און פרוווט אופשטעלן דעם בריוו.) ניט פאר מיינע אויגן. (קלעפט ווייטער.) ניין, עפעס באקומט זיך... א שטיקל צו א שטיקל, און עס ווערט א גאנצע זאך.

א קלאפ מיט דער דרויסנדיקער טיר. בראָכע כאַפט די שטיקלעך פאפיר אין הויפן און נעמט זיך ווידער פאר דער בארשט. עס קומט אריין עמיליע. בראָכע ווייסט ניט, וואָס צו טאָן מיטן בריוו, ווייזן צי ניט.

עמיליע. וואָס באהאלטסטו דאָרטן, מאמע?

בראָכע. גאָרניט. זיי זינגען ביידע אוועק. איך... איך האָב געוואָלט אויסקערן... האָב איך דערווען... עס וואלגערט זיך...

עמיליע. וואָס?

בראָכע. א בריוו.

עמיליע. ווו איז ער? באווייז!

בראָכע גיט איר אָפּ דעם בריוו.

דאָס האָסטן צעריסן?

בראָכע. ניין... איך האָב געפרוּווט אופקלעפן. געלעגן אונטערן שטול,
ווי זי איז געזעסן.

עמיליע (ענטפערט ניט). זיין האנט... (זי קוקט זיך אײן אינעם
בריוו). א קינד... (דערנאָך מיט א הארצרייטנדיקן געשריי) מאמע!

בראָכע בלייבט א רעגע שטיין ווי געליימט. פון האנט פאלט בא איר ארויס די
בארשט. זי גייט צו צו עמיליען און גלעט זי איבערן קאָפּ.

בראָכע (מיט א ציטערנדיקער שטים). נו, גענוג! זאָל זיין גענוג צו
וויינען טאָכטער — אן עק.

עס דערהערט זיך א קלאפ מיט דער דרויסנדיקער טיר. עמיליע מיטן בריוו אין
האנט גייט אריין צו זיך אין צימער. בראָכע הייבט אוף די בארשט. עס דערהערן
זיך צוויי מאנסבילשע שטימען, און עס קומען אריין פרייער מיטע און נאָך
אים — גריגאָרי.

גריגאָרי (צו בראָכע). איר האָט דאָ גאַרניט אופגעוויבן?
בראָכע. אלץ אויסגעקערט און ארויסגעוואָרפן מיטן מיסט.
גריגאָרי. אינמיטנדערינען גענומען קערן.
בראָכע (פילדזשיק). איך קאָן ניט פארליידן, פארשטיסטו מיך,
אז אין שטוב איז ניט רייז...

גריגאָרי. איך פארווער איך צו ריידן אזוי.
בראָכע. גרישע! פון ווען אָן רעדסטו אזוי מיט דער אלטער בראָך-
כע?! ריידן פארווערסטו מיר?
גריגאָרי. אזוי ריידן — יאָ.

בראָכע. זעסטו, גרישע, אלעמאָל האָב איך וועגן יעדער קלייני-
קייט געפרעגט בא דיר, מיט דיר זיך אן אייצע געהאלטן, ווייל דו ביסט
געווען מיינער א זון, און איצט מוז איך ריידן און טאָן אזוי, ווי איך
פארשטיי.

גריגאָרי. איר זייט בא מיר אין שטוב...
בראָכע. און עס דיין ברויט, נאָר פונעם עמעס וועסטו זיך ניט
אויסבאהאלטן. (זי גייט ארויס פון צימער.)
גריגאָרי (שטארק אופגערעגט). זיך, מיטע. אין א לעבן מאכט זיך
אלץ... זאָג מיר בעסער, וואָס הערט זיך בא דיר. דאָס, וואָס איך האָב דיר
אַנגעוויזן, האָסטו פאריכט?
מישע. א ביסל געבלאָנדזשעט, נאָר איצט בין איך שוין, דאכט זיך,

אף א וועג... גריגארי ארקאדיעוויטש, איך ארבעט שוין אף נייע צוויי...
איינער איז שוין בא מיר קימאט פארטיק, און דעם צווייטן וועל איך,
דאכט זיך, אליין ניט אופהייבן.

גריגארי. פארוואס זאלסטו ניט מאכן זאלבעצווייט מיט אן אינ-
זשעניער?

מישע. איך גלייב זיי ניט.

גריגארי. און מיר גלייבסטו?

מישע. יא.

גריגארי. איך בין דאך אויך אן אינזשעניער?

מישע. איר זייט מיר געווען א טאטע...

גריגארי. דעם טאטן דיינעם האסטו דאך אבער אויך ניט געקענט...
מישע. איך קען איך דאך!

גריגארי (נאך א קורצער פאוזע). זאג מיר, מישענקע, איך קלייב

זיך שוין לאנג בא דיר א פרעג טאן... ווען דו זיצסט אין שאטן פון א
הויכן בוים — טראכסטו דעמאלט וועגן יענעם קליינינקן יאדערל, פונדא-
נען דער בוים איז אויסגעוואקסן?

מישע. איך ווייס ניט, ווי אנדערע. איך טראכט אלעמאל.

גריגארי. און אז בא איינעם פון טיש איז אראפגעפאלן א קערנדל,
און דער צווייטער האט זיך אנגעבויגן, אופגעהויבן און פארפלאנצט, יעדער
פרי און פארנאכט באגאסן, ווייך געמאכט די ערד ארום-און-ארום, — ווע-
מען, מיינסטו, געהערט נאך דעם דער בוים? (עס קליינט דער טעלעפאן.
גריגארי גייט צו, נעמט דאס טרייבל.) יא, יא, איך. הא? באלד. (צו מיר
שען.) דיין צווייטע העלפט.

מישע. האנקע? (אין טעלעפאן.) איך הער. איך הער. ווער האט דיר
געזאגט? איך אייל ניט. (פאוזע.) גריגארי ארקאדיעוויטש האט מיר פאר-
געבן א הארבע פראגע, און איך ווייס נאך ניט, וואס צו ענטפערן...
גריגארי. דו פרעג בא איר.

מישע. יא, שפעטער. עס הייבט זיך שוין באלד אן? גלייך... (לייגט
אונטן דאס טרייבל.) דאכט זיך, זי רעדט גאר מיט מיר ניט... אין טעלע-
פאן זאל איך איר זאגן, וואס האט איר בא מיר געפרעגט.
גריגארי. און וואס, מיינסטו, וואלט זי געענטפערט?

מישע. זי וואלט גלייך געזאגט: אן דעם קערנדל וואלט ניט געווען
קיינ בוים.

גריגארי. זי איז גערעכט.

מישע. ניין איך מיין, אז דער, וואָס האָט דעם בוים געפלאַנצט, באַ-
גאַסן, אַרומגעגראָבן און אויסגעכאַוועט, האָט אַף אים ניט ווייניקער רעכט,
אויב ניט-מער...

גריגאָרי. אזוי האַלטסטו, מישע?
מישע. יאָ. (פּילד־טיק.) גריגאָרי אַרקאַדיעוויטש...
גריגאָרי. וואָס?

מישע. איר געדענקט, איך האָב אַיך אַמאָל, מיט עטלעכע כאַדאַשים
צוריק, דערציילט וועגן איינעם מינעם אַ פּראַיעקט, ניט קיין פּראַיעקט
אַפּילע, אזוי עפעס אַ ווילדן געדאַנק.
גריגאָרי. נו?

מישע. איר האָט מיר ניט געענטפּערט ניט יאָ, ניט ניין, — האָב
איך שוין אליין אויך קימאַט ווי פאַרגעסן.
גריגאָרי. דעם פּראַיעקט, וואָס דו האַסט מיר דערציילט?
מישע. יאָ.

גריגאָרי. וואָס זשע ווילסטו פון מיר?
מישע. איך האָב זיך דערמאַנט, אז ווען איך האָב אַיך דערציילט, האָט
איר עפעס פאַרציכנט אַף אַ פאַפּירל.
גריגאָרי. לאַמיר זאַגן, איך האָב יאָ עפעס פאַרציכנט, וואָס זשע
מיינסטו, אז אלע פאַפּירלעך היט איך אין אַן איינערנעם סייף?
מישע. איך פאַרשטיי, נאָר אויב איר האָט גראַד דאָס פאַפּירל ניט
פאַרלאָרן, וויל איך...

גריגאָרי. איך זאַל עס דיר אָפּגעבן...
מישע. ניין... איר זאַלט עס נעמען זיך!
גריגאָרי. וואָס, וואָס זאַל איך נעמען זיך?
מישע. דעם פּראַיעקט, איר זאַלט אליין אַרבעטן איבער אים...
גריגאָרי. איך? איבער דיין פּראַיעקט??
מישע. איך וויל אַיך כאַטש מיט עפעס וואָס אָפּדאַנקען פאַר אלץ...
איר האָט פאַר מיר אזויפיל געטאַן!

גריגאָרי. אַ נעדאַווע ווילסטו מיר שענקען? אַ כּיילעק געבן מיר
פון דיין ריכטער יערושע?
מישע. וואָס רעדט איר, גריגאָרי אַרקאַדיעוויטש!
גריגאָרי. אַ נעדאַווע גיט מען אַ קופּערנע אָדער זילבערנע מאַט-
בייע. דער זיידע מינער האָט געגלייבט, אז ווען ער גיט אַן אַרעמאַן אַ

גראָשן, — ווערט פון דעם געבאָרן א מאלעך, און דו ווילסט מיר שענקען
א דימענט... וואָס פאר א מאלעך, ווילסטו, זאל פון דעם געבאָרן ווערן?
מישע. וואָס פארא מאלאָכים? וועלכע געדאוועס? גריגאָרי ארקאדיע-
ווטש!

גריגאָרי, נו, ניט קיין געדאווע — א מאטאָנע... מאטאָנעס אזעלכע
טראַגט מען אויך ניט אונטער, אפילע אזא גוטנפריינט, ווי איך בין דיר...
אליין, מישענקע! אויב ס'וועט דיר אמאל זיין שווער, קום צו גיין, באוויז'...
מישע. א דאנק, גריגאָרי ארקאדיעוויטש...

גריגאָרי, דאנקען וועסטו שפעטער. דאכט זיך, מע ווארט דאָרטן אף
דיר...

מישע. איך האָב היינט א פארזאמלונג. דאָס האָט זי שוין מיר פון
דאָרטן געקלונגען.

גריגאָרי. פארשטייט זיך, גיי.

מישע געזעגנט זיך און גייט ארויס.

גריגאָרי (אליין) א קורצע פאווע. ער געפינט זיין פראַיעקט.
שפרייט אויס אפן טיש און קוקט אריין א קורצע צייט. שטיל. א מא-
טאָנע... א געדאווע — אלציינס... אך, א ביטערער עמעס, קאטיע.

פון איר צימער גייט ארויס עמיליע.

(צו עמיליען.) ביסט גאָר דאָ? איך האָב ניט געוואוסט.

עמיליע. און ווו דו ביסט, וויסטו?

גריגאָרי ענטפערט ניט. ער זעצט פאָר קוקן אינעם פראַיעקט.

וועגן וואָס האָסטו גערעדט מיט מישען?

גריגאָרי. ביסט דאָך געווען דאָ.

עמיליע. וואָס טוסטו מיט אים? ווי שעמסטו זיך ניט פאר זיך?

גריגאָרי. וועגן וואָס, אייגנטלעך, רעדסטו?

עמיליע. דו ווייסט אליין.

גריגאָרי. עמיליע, מישע איז דאָך גאָר א צובונד... ניט וועגן דעם

ווילסטו מיט מיר ריידן...

עמיליע. וועגן אלץ איז שוין לאנג אָפגערעדט.

גריגאָרי. ניין. ניט וועגן אלץ... איך האָב דיר געוואָלט זאָגן... א

זאך, וואָס איז זייער וויכטיק פאר מיר, פאר דיר און גאָר פאר עמעצן.

ע מ ל י ע. מע דארף ניט... מע דארף ניט... איך בעט דיך... דערצייל
ניט... מיר זיינען פרעמדע מענטשן, וועלכע לעבן אונטער איין דאך. אָבער
מיט מישען וואָס טוסטו? אָפּנארן קאָן מען נאָר איין מאָל... מער וועט ער
קיינמאָל קיינעם ניט גלייבן...
ג ר י ג אָ ר י. ער האָט מיר דאָך אליין פאָרגעלייגט.
ע מ ל י ע. מישע איז ריין, ליכטיק, ווי א קינד. פון דיר איז אף אים
געפאלן דער ערשטער שאַטן.

גריגאָרי כאפט דעם פראַיעקט און צערייסט אים אף דער העלפט.

ווער האָט דיר געגעבן רעכט? ער איז ניט דיינער!
ג ר י ג אָ ר י. קיינעם ניט! (און צערייסט נאָכאמאָל).
ע מ ל י ע (בייגט זיך אָן. הייבט אוף דעם צעריסענעם פראַיעקט, גייט
צו צו גריגאָרין און זאָגט שטיל, מיט פאָרדראַט). וואָס האָסטו געטאָן,
גריגאָרי??
ג ר י ג אָ ר י. אויסגעטאָן דעם שטיין פון האַלדו, עמיליע...

פאָרהאנג

פערטער אקט

דאָס ערשטע בילד

דער זעלבער צימער. ארנאלד און גריגאָרי. גריגאָרי באַם אַרבעט־טיש, פאַרגלייכט דעם צעריסענעם פּראַיעקט מיטן נייעם. אַרנאלד — באַ עמיליעס פּאַרטערעט.

אַרנאַלד. דער גרויסער ראפּאָעל האָט פאַרן טויט געמאַלט זײַן איי־גענעם פּאַרטערעט. דער מאלכאַמאַוועס, וואָס איז געקומען צונעמען באַ אים די נעשאַמע, אַז ער האָט דערזען, מיט וואָס פאַר אַ ברען דער גרויסער ראפּאָעל אַרבעט, — האָט אפּילע באַ אים, באַם מאלכאַמאַוועס, ניט גער־סטײַעט קײן מוט צו שטערן. איז ער געבליבן שטיין און ווארטן, ביז יענער וועט ענדיקן. אף וואָס צו פאַרקוקן זיך באַ ראפּאָעלן אין צימער, איז געווען, מע זאָל זײַן אפּילע מיט טויזנט אויגן, ווי דער מאלכאַמאַוועס איז. שטייט ער פּונדווייטן און קוקט און קאָן זיך זאַט ניט אָנקוקן. אַז ראַפּאָעל האָט פאַרענדיקט, איז דער מאלכאַמאַוועס צוגעלאָפּן צו זײַן קאַרבן און איז שיר ניט אומגעפאלן פאַר שרעק: פאַר אים זײַנען געשטאַנען צוויי ראפּאָעלס, און ווער פון זיי איז דער עכטער, ווייסט ער ניט. צום אלעם ערשטן האָט ער זיך אַ לאַז געטאַן צו דעם, וואָס אפּן בילד. ווייל דער, וואָס אפּן בילד, איז געווען לעבעדיקער פון דעם לעבעדיקן. האָט אים אָבער ראפּאָעל פאַרצוימט דעם וועג: פעטערל, זאָגט ער מיט אַ שמייכל, איר וועט שוין מוזן נעמען די נעשאַמע באַ מיר, ווייל יענער איז אומשטערב־לעך...

גריגאָרִי. א ווּנדערלעכע מייסע, אקעגן וואָס אָבער דערציילט איר עס?

אַרנאָלד. אקעגן דעם, וואָס נאָר עמעסע גרויסע קינסטלער זיינען אומשטערבלעך.

גריגאָרִי. זעט איר, און איך האָב פון דעם אָפגעלערנט גאָר אן אנדער זאך. גאָר אן אנדער מוסער-האסקל אראָפגענומען, פאַר זיך. אַרנאָלד. וואָס? אז אף ראפאעלן איז אפילע דער מאלכאמאָועס א מייזן?

גריגאָרִי. ניין, אז צו דעם, וואָס גיט זיך אָפ דער ארבעט זיינער מיט לייב-און-לעבן, קאָן אפילע דער מאלכאמאָועס ניט צושטיין. דעריבער איז ניט נאָר ראפאעל, נאָר איר אויך, ווען אייער ארבעט, ווען אייער קונסט וועט כאַטש אין איין האַרץ (ער באַווייזט אָף זיך), אין האַרצן פון א געוויינלעכן מענטשן אופוועקן א געפיל פון ליבע צו דעם, וואָס ער טוט, מאכן אים נאָענט און טייער דאָס. מיט וואָס ער איז פארנומען פון פרי ביז שפעט, מאכן אים קלאָר, אז זיין טאַגטעגלעכע ארבעט איז דער טאָך פון זיין לעבן און דער קוואל פון זיין אומשטערבלעכקייט, — אַט דעמאָלט וועט איר וויסן, אז געלעבט אף דער וועלט האָט איר ניט אומ-זיסט. (ער כאַפט פון טיש דעם פראַיעקט און הייבט אים אָף אין דער הייד.) איר זעט? אַט דאָס זעט איר? איך האָב אף דעם געארבעט טעג און נעכט, כאַדאָשים-לאַנג, צעריסן און נאַכאמאָל אופגעשטעלט, און דער נאַמען מיינער וועט אף אים אופגעשריבן ניט זיין...

אַרנאָלד. נו, און אין דעם האָט איר שוין געפונען אייער אייבי-קייט?

גריגאָרִי (ווייזט אָפן פראַיעקט). אין דעם! מײן מאַרך, מײן בלוט לעבט דאָ... אן מיר וואָלט עס עפשער ניט געווען. און אזוי איז דאָך מיט אלע אזוינע, ווי איד... ווי קליין און באשיידן די ארבעט זייערע זאָל ניט זיין.

אַרנאָלד. און ווער האָט זיי אמאָל אָנגערופן גראַז, וואָס דער ווינט ווארפט אין אלע זייטן?

גריגאָרִי. און קאָן מיטן גראַז גאַרניט מאכן...

עמיליע קומט אָן אף די לעצטע ווערטער — א שמיכלענדיקע, א מונטערע, ווי נאָך קיינמאָל ניט. אין האנט בא איר א בוקעט בלומען.

(דערזעט זי) בלומען?

עמיליע. יא. דעם קינסטלער ארנאלד בענעדיקטאָוויטשן... בלומען
אפן וועג פון זיין אומשטערבלעכקייט. (זי באוויזט אפן פּאָרטערט.)

ארנאלד גייט איר אנטקעגן א צופרידענער.

גריגאָרי. איך ווינטש דיר, זאַלסט אלעמאַל זיין גליקלעך אזוי ווי
איצט... (גייט ארויס.)

עמיליע (אַפגעבנדיק די קוויטן ארנאלדן און ארויסציענדיק איין
קוויט פאר זיך). דאָס קומט דיר פון מיר — פארן בילד, און דאָס נעם
איך זיך.

ארנאלד. אזוי ווייניק?

עמיליע. אַ, זייער א סאך, ארנאלד, פונקט אזא קוויט האָט בא מיר
נאַרוואַס ארויסגעצויגן א קינד, וואָס איז געזעסן בא זיין מוטער אף די
הענט... א גליקלעך קינד...

ארנאלד. א נאריש קינד...

עמיליע. וואָס איז שוין ווידער, ארנאלד?

ארנאלד. גאַרניט. קום, מיר וועלן ארבעטן... נאך איין קנייטשעלע
בא די ליפן און אין די אויגן... מער... סינע, מער באהאלטענע שרעק פאר
דער וועלט, — אַט דעמאַלט ערשט וועט זיין פארענדיקט. דעמאַלט וועט
בלייבן פארייביקט דער צאר פון א מוטער, ווען זי פארלירט איר קינד.
עמיליע. און די פרייד פון א מוטער, וואָס האָט ווידער דערפילט אין
לייב א לעבעדיק קינד... וואָלסטו געקאַנט פארייביקן, ארנאלד?

ארנאלד ענטפערט ניט.

וואָס זשע שווינגסטו, ארנאלד? שוין זשע וואָלט דיר ניט געפרייט, ווען דיין
עמיליע ווערט א מוטער...

ארנאלד. די דאָזיקע פרייד דויערט ניט לאנג — איך וואָלט ניט
באוויזן... עמיליע, איך דערקען ניט די אויגן דינע. עמיליע, ניט אזעלכע
האַב איך זיי היינט געוואָלט זען. איך בין געקומען פארענדיקן דעם
פּאָרטערט...

עמיליע (אויסער־זיך). און אכוץ דער שרעק אין מינע אויגן
האַסטו דאָ גאַרניט געדארפט?

ארנאלד. איך דארף דיר, עמיליע.

עמיליע. ניט מיך — מיין אומגליק האָסטו געדארפט!

ארנאלד. דיר! דיר!

ע מ י ל י ע (דערשראָקן). און מינס א קינד? ארנאלד. עס וואָלט פארשטעלט מיך, פארנומען מיין אָרט, און איך מיין אָרט וויל נאָך קיינעם ניט אָפטרעטן, קיינעם אף דער וועלט ניט, אפילע מיין אייגן קינד... ע מ י ל י ע. עס וואָלט דיך ניט פארשטעלט, ארנאלד. ארנאלד. איך האָב מוירע, עס וואָלט מיר געוואָרן טייערער פון דעם. (באוויזט אפן פּאַרטנערעט.) ע מ י ל י ע. וואָלסטו כאַטש געוויסט, צוליב וועמען דו ווערסט אלט בא דער ארבעט. ארנאלד. עמיליע! אז איך ארבעט, בין איך יונג... בא דער ארבעט קאָן איך נאָך אליין וויינען און פרייען זיך, ווי א קינד... אזא, ווי איך, טאָר ניט זיין קיין פּאַטער. ע מ י ל י ע. און אז דיך וועט אופהערן פרייען דאָס, וואָס דו טוסט? ארנאלד. דעמאָלט דארף איך אוואדע און אוואדע קיינעם ניט... ע מ י ל י ע. מיך אויך ניט? ארנאלד. דיך און מער קיינעם ניט. ע מ י ל י ע. איך און דאָס קינד וואָלטן געווען איינס. ארנאלד. עס וואָלט אונדז צעשיידט. ע מ י ל י ע (שרייט אויס). וואָס האַסטו געזאָגט, ארנאלד? פון פּייער בין איך אנטלאָפן צו דיר, און דו ווייזט מיר איצט דעם וועג צום וואסער... ארנאלד. וואָס רעדסטו, עמיליע! איך האָב נאָר געמיינט... ע מ י ל י ע (אין פּאַרצווייפּלונג). דו האַסט געזאָגט!

ארנאלד גייט צו צו איר. עמיליע ווענדט אים אָפּ פון זיך. ארנאלד. קום! קום! איך וועל ארבעטן... ווידער זע איך יענע אויגן... יענע! נאָר מיט נאָך מער שרעק אין זיי—די ערד וועט א ציטער טאָן פון אַט די אויגן... ע מ י ל י ע (שרייט אויס). ארנאלד! ארנאלד! וועגן וואָס טראכסטו, פּאַרציענדיק מיר דעם שלייה אפן האלדז. ארנאלד (טרוקן, קימאט אכזאַריעסדיק). איך טראכט, אז דעם קינד סטלערס גוירל אין שווער פאר אים און אומדערטרעגלעך פאר אנדערע. אז מיין מוטער איז געלעגן אפן טויטן בעט. בין איך אויך געשטאנען, גער קוקט און געפייניקט זיך: מיט וועלכע פארבן וואָלט מען געקאָנט... ע מ י ל י ע. דאָס איז געווען דער ערשטער טויט, וואָס דו האַסט געזען?

ארנאלד. יא.
עמיליע. ווילסטו זען דעם צווייטן? עפשער וועסטו איצט געפינען
פארבן...

ארנאלד. ביסט מיר טייער, ווי מיין לעבן.

עמיליע. שווער!

ארנאלד. בא וואס?

עמיליע. בא דעם! (ווייזט אפן פארטרעט).

ארנאלד פארנייגט דעם קאפ אף „יא“.

אויב אזוי, איז דאס דיר אויך ניט טייער...
(זי כאפט פון בענקל א בערשטל מיט פארב און שטעלט אוועק א ציילעם
איבערן גאנצן פארטרעט.)

ארנאלד (בלייבט דערשטוינט). וואס האסטו געטאן, עמיליע?
עמיליע (דערשראקן, נאָר גלייכגילטיק). גארניט... אויסגעמעקט

זיך און דיר...

ארנאלד (לויפט צו צום פארטרעט און כאפט זיך פארן קאפ. ער
וויל א קוק טאן און פארמאכט פאר שרעק די אויגן). דו ווייסט, וואס דו
האסט געטאן מיט מיר?!

עמיליע. דאס, וואס דו האסט געטאן מיט מיר און געוואלט טאן מיט
דיין קינד, וואס איז ניטאָ אף דער וועלט און וועט קיינמאל ניט זיין...

ארנאלד קערט זיך אויס צום פענצטער.

(גייט צו צו אים.) איצט בין איך רויק... איצט קאָן איך אלץ באנעמען,
פארשטיין... איצט קאָן איך דיר זאָגן, אז איך האָב דיך קיינמאל ניט ליב
געהאט...

ארנאלד. עמיליע!

עמיליע. אזוי ווי איצטער... און ווייסטו, פארוואס? וויל איצט קלאפט
בא דיר דאָ א לעבעדיק הארץ, וואס טוט דיר וויי... פאר יענעם אויך א
ביסל... איצט — האָבן מיר זיך מיט דיר אויסגעגלייכט.

ארנאלד ענטפערט גארניט. ער טוט אָן דעם מאנטל און לאָזט זיך צום ארויסגאנג.

ארנאלד, דו ווילסט מיר ניט ווינטשן קיין גוטע נאכט?
ארנאלד (בא דער שוועל). אין א שטוב, ווו עס ליגט א מעס, קומט

מען ארײַן אָן אַ גוטן מאָרגן און מע גײט אַרויס אָן אַ גוטע נאַכט. (ער
גײט אַרויס.)
ע מײַל יע (בלײַבט שטײן. זײַ קוקט אים נאָך מיט ברייט־צעפנטע
אויגן). אַ גוטע נאַכט... אַרנאָלד... (אײן אַ ווײַלע אַרום נעמט זײ אַ פּאַפּיר
און דעקט אײבער דעם פּאַרטערט. אַ קלונג אײן טיר. זײ ציטערט אױף. זײ
גײט עפענען.)

עס קומט ארײַן בראַכע.

בראַכע (טוט אָף איר אַ קוק מיט שרעק און מיט כּשאַד). עמיליע,
וואָס ביסטו אזוי בלייך? אָן אַ טראָפּן בלוט אין פּאַנעם... וואָס האָט דאָ
געטראָפּן?

עמיליע ענטפּערט ניט.

אַ מאמעס האַרץ ווייסט אלץ...

עמיליע שוויגט.

וואָס שוויגסטו?

ע מײַל יע (ווייזט מיטן קאָפּ אָף „ניין“). דו ווייסט גאַרניט...

זײ נעמט בראַכען באַ דער האַנט, פּירט זײ צו צום פּאַרטערט און דעקט אָפּ דאָס
פּאַפּיר.

בראַכע (דערשראָקן). ער?

ע מײַל יע. מאמע!

בראַכע. ניט אַנטלויפּן פּון אים, נאָר שטיין הינטער דײַנע אַקסלען.
היטן דיך, ווי דאָס אויג פּון קאַפּ... אַט וואָס איך וואָלט געדאַרפּט טאָן, ווען
איך בין דיר אַ מאמע!..

ע מײַל יע. וואָס איז דײַן האַרץ, מאמע, פּון אַ שטיין?

בראַכע. פאַרוואָס איז מײַן האַרץ פּרײער ניט געוואָרן קײן שטיין?
אַפּן שוועל באַדאַרפּט זיך לײגן... סײַדן אריבער מיר וואָלט ער אריבער־
געטראָטן...

ע מײַל יע. וואָס זשע?

בראַכע. זאָל דוכטן, אַ כּאַלעם... אַף פּוסטע וועלדער...

ע מײַל יע. וואָס טוט מען, מאמע, אַז סײַז ניט קײן כּאַלעם. מיט מײַן
אומגליק האָט ער זיך געשפּילט. געשפּילט זיך אין אים...

בראָכע. קיין געדעכעניש זאל פון אים ניט בלייבן... נאָר ווייטער זיין דאָ — ניט דו קאָנסט און ניט דו טאָרסט. דאָס פארשטיי איך שוין אויך.

עמיליע. אלץ וועל איך ארופוארפן אף די אייגענע פלייצעס. (זי טוט זיך אָן.)

בראָכע (שטרענג). ווהיין? וועסט ערגעץ ניט גיין. עמיליע. מאמע! לאָז מיר, איך מוז איצט בלייבן כאַטש א שאַ צייט איין־אליין.

בראָכע. זיין איך וועל אוועקגיין. עמיליע. ווהיין וועסטו גיין? באלד וועט קומען גריגאָרי, איך קאָן זיך מיט אים ניט באַגעגענען.

בראָכע. גיי אריין צו זיך, פארשפאר זיך, פארשליס די טיר... עמיליע. איך האָב מוירע, מאמע, איך זאל זי דערנאָך שוין מער קיינמאל ניט עפענען...

בראָכע. איך וועל זיין מיט דיר. עמיליע (שטויסט זי אָפּ). לאָז מיך!.. (און גייט האַסטיק ארויס.)
בראָכע (טוט זיך פריער א יאָג נאָך איר און בלייבט שטיין מיט אונטערגעהאַקטע קני). ווהיין?.. ווהיין?..

א געדריקטע שטילקייט. דורך דער אָפענער טיר באווייזט זיך האַנקע. בראַכע זעט זי ניט.

האַנקע. בראַכע...
בראָכע. א קלאַלע בין איך. (דערזעט זי.) האַנקע, האַסט קיינעם ניט באַגעגנט?

האַנקע. עמיליאַ איסאקאָוונען... זי איז אזוי געלאָפן, אז איך האָב זיך פאר איר דערשראָקן... איך האָב איר געזאָגט גוטן אָוונט, האַט זי זיך גע־מאַכט ניט זעענדיק...

בראָכע. און דו האַסט זי געלאָזן איין־אליין?..
האַנקע. איך בין גלייך פארלאָפן אהער, געמיינט, עפעס האַט מיט אייך געטראָפן.

בראָכע (מיט א ביטער שמייכלע). מיט מיר?.. בלייב א וויילע אין שטוב, האַנקע, איך וועל לויפן זען... (אָפּ.)
האַנקע. ווהיין וועט איר לויפן?

עס עפנט זיך די טיר, און עס קומט אריין גריגאָרי.

גריגאָרי (צו האַנקע). אָ, אַ גאַסט...
האַנקע. גריגאָרי אַרקאַדיעוויטש... איך בין געקומען זאָגן...
גריגאָרי. אַז מאָרגן קלייבט איר זיך פאַרשריבן מיט מישען?
האַנקע. יאָ. מאָרגן איז באַ אונדז ביידן אַ פּרייער טאַג. איר, גרי-
גאָרי אַרקאַדיעוויטש, אַרבעט מאָרגן?..
גריגאָרי. ווען אַרבעטן מיר נישט? זאַגט מיר בעסער, ווי געפּעלט
אַיך מישעס נישט צימער... איך מיין, דערווייל וועט אַיך איין צימער
זיין גענוג.

האַנקע. אַ דאַנק אַיך, גריגאָרי אַרקאַדיעוויטש... ווען נישט איר...
גריגאָרי. דערפאַר זאָלט איר צוריקוועגס פאַרגיין צו מיר...
האַנקע. אפּן זאוואָד?
גריגאָרי. אהער, ניין, נישט צוריקוועגס. בעסער, אהינצו גייענדיק.

בראַכע קומט אריין.

(צו האַנקע). איך וויל אַיך בענטשן, איידער איר טרעט אַרום אַף
דעם וועג...

בראַכע. ווינטש זיי, אַז אויב, כאַלילע, אַן אומגליק, זאָלן זיי עס
טראָגן זאַלבעצווייט, וועט זיי ביידן זיין גרינגער.

גריגאָרי (גייט צו צו איר). מאמע!
בראַכע. איך בין דיר נאָך אַלץ אַ מאמע, גריגאָרי?..
גריגאָרי. וווּ איז עמיליע?

בראַכע (ווייזט אים מיט דער האַנט אפּן פּאַרטרעט). גיי זע... דעם
כורבן...

גריגאָרי (גייט צו, דעקט אַפּ דעם פּאַרטרעט און טרעט גלייך אַפּ
צוריק). ווער האָט עס געטאַן?

בראַכע. זי!

גריגאָרי. זיי?

בראַכע. אוועקגעלאָפּן... די אויגן אירע זאָלן נישט זען...

גריגאָרי באַם פּאַרטרעט. אַ דויערנדיקע שטילקניט. ער גייט צו צום טעלעפּאָן.
הייבט אַוּף דאָס טרייבל. לייגט אַוועק צוריק און גייט האַסטיק אַרויס פּון צימער.
שטיל. האַנקע גייט צו צום פּאַרטרעט און טוט זיך אַ כאַפּ מיט ביידע הענט
פאַרן קאַפּ.

האַנקע...

ה א נ ק ע. וואָס איז, בראַכע?
 ב ר אַ כ ע. און וואָס, אויב... כאַלילע...
 ה א נ ק ע. זי וועט קומען... אָט וועט איר זען. זי וועט באלד קומען...
 ב ר אַ כ ע. האלעוויי...
 ה א נ ק ע. ווהיין וועט זי גיין?
 ב ר אַ כ ע. איך ווייס? אז די צאַרעס לויפן נאָך, אנטלויפט מען, וווּ די
 אויגן טראַגן...

א קלונג אין טיר.

(לויפט עפענען, פון הינטערן טיר דערהערט זיך א פארצווייפלט אויס-
 געשריי.) טאַכטער, ווהיין ביסטו פון מיר אוועק?...

ע מ י ל י ע קומט אריין, און נאָך איר — ב ר אַ כ ע.

(ווי זי וואַלט פאַרגעזעצט איר פראגע.) ווהיין?
 ע מ י ל י ע (צו האנקען, גלייכגילטיק). ביסט שוין לאנג דאָ?
 ה א נ ק ע. יא.
 ע מ י ל י ע. גריגאָרי אַרקאדיעוויטש איז געווען?
 ה א נ ק ע. געווען.

ב ר אַ כ ע גייט ארויס אין קיך און, אין דער זעלבער צייט, וואָס זי קומט צוריק
 מיט עסנווארג אף א טעלער, גייט ארויס ע מ י ל י ע מיט א פארפאקטן טשעמאַדאן.

ע מ י ל י ע. איצט וועט זיך שוין דער פאס מער ניט איבערניסן.

ב ר אַ כ ע. עמיליע!

ע מ י ל י ע. איך פאַר אוועק, מאמע...

ב ר אַ כ ע. ווען?

ע מ י ל י ע. היינט. באלד.

ב ר אַ כ ע. ווהיין? נאָך וואָס?

ע מ י ל י ע. נאָך אלץ... א ניי אַרט, א ניי לעבן, א נייע וועלט.

ב ר אַ כ ע. מיינסט, אין אן אנדער שטאָט זיינען די מענטשן אנדערע?

די זעלבע וועלט אומעטום.

ע מ י ל י ע. איך בין אַבער, מאמע, ניט די זעלבע... שוין ניט די עמי-

ליע, פאר וועלכער עמעצער האָט אלץ געטאָן, געזאָרגט, געטראכט פאר

איר... דו, מאמע, האָסט דאָך אפילע מיין קינד געהאָדעוועט... גענוג, איך

בין שוין אויסגעוואקסן! ווער בין איך געווען? דיר — א טאכטער, גריי גארין — א מוטער פאר זיין קינד, ארנאלדן — א מאדעל פאר זיין אומ- שטערבלעכקייט... איך בין דאך אליין אויך א מענטש, מאמע. ווער האט זיך וועגן דעם פארטראכט? (פאזע.) בלוט האט מיך געקאסט און וועט עפשער קאסטן נאך, נאך אויסגעניכטערט האב איך זיך, אופגעכאפט זיך, ווי פון א שווערן שלאף.

בראָכע. וואָס וועסטו אָבער טאָן? אף וועמען וועסטו זיך אָנשפּאַרן? עמיליע. אף זיך, מאמע. בא אונדז ווערט קיינער ניט פארפאלן... בראָכע. און איך?

עמיליע. וועסטו אויך געפינען אן אָרט, וווּ דו וועסט ניט זיין איבער- ריק... וועסט גיין דערווייל צו דיין ברודערס טאכטער... דערנאך וועסטו זיין ווידער מיט מיר.

בראָכע גייט ארויס פון צימער.

(גייט צו צו גריגאָריס ארבעט־טיש, לייגט אוועק דעם בריוו, וואָס זי האָט אופגעקלעפט.) דאָס איז דייןס — זאָל עס בלייבן דאָ. דייןס דארף איך גאָרניט... (זי לייגט ארוף די האנט אפן הארצן.) גענוג פאר מיר דער ווייטעק, וואָס איך פיר אוועק מיט זיך אָט דאָ... (זי גרייט זיך צו צום וועג, נאָכדעם שטעלט זי זיך אוועק אף א שטול, רירט זיך קוים צו מיט די ליפן צום קינדס פּאַרטערט, וואָס הענגט אף דער וואנט, און בלייבט אזוי שטיין פארגליווערט, דער קאָפּ אָנגעשפּאַרט צום בילד. שטיל. נאָר די אקסלען צי- טערן בא איר...)

גריגאָרי (קומט אָן און בלייבט שטיין אפן שוועל). וואָס איז דאָ פּאַרגעקומען? איך בעט דיך, דערצייל, עמיליע. עמיליע. איך פאַר אוועק, גרישע. איך האָב אזוי אויך א סאך פאַר- שפעטיקט... זיי געזונט.

גריגאָרי (באווייזט אפן איבערגעמעקטן פּאַרטערט). און וואָס איז דאָס, עמיליע?

עמיליע. פרעג ניט, גרישע. איך ווינטש דיר פון טיפן הארצן, דיין קינד זאָל זיין גליקלעכער פון דיר און פון מיר... גריגאָרי (דערשטוינט). עמיליע!

פּאַרהאַנג

דאָס צווייטע בילד

דער ועלבער קאבינעט. בראַכע און קאטיע. בראַכע קליבט זיך אוועקגיין.

בראַכע. הערט זיך ניט איין, — דאָס האָט זיך באַ מיר ניט ווילנדיק ארויסגעריסן... מע איז דאָך ניט מער ווי אַ מענטש... וויל דעם עמעס גערעדט, פארדריסט שוין אפילע מיך אויך ניט... וואָס עס האָט געזאָלט זיין, מוז זיין... איי, פריער? פריער איז ער געווען מינער, אָבער איצטער? וואָס פאראַ טינעס קאָן איך האָבן צו אים, אז זי, עמיליע מיינע, האָט צו אים גאָרניט: ערשט איצט, זאָגט זי, האָבן זיך באַ איר די אויגן געעפנט... און ווער ווייסט? עפשער איז זי גערעכט? עפשער איז טאקע גלייכער אזוי... איר אָרט אין לעבן וועט זי געפינען... (אָפּ). קאטיע. קיינמאָל איז מיר נאָך ניט געווען אזוי שווער, ווי איצט... ווי איך וואָלט געשטאנען פאר דער שוועל פון גליק און זי ניט געטאָרט אריבערטערטן. (זי שטייט אָפּ און לאָזט זיך גיין צו דער טיר. בלייבט שטיין א רעגע און גייט האַסטיק ארויס.)

א קורצע ווילע איז דער צימער ליידיק. צוויי שטימען. עס קערן זיך אום קאטיע און גריגאָרי.

גריגאָרי. ניין, קאטיע, פארקערט, אזוי, גוט, וואָס דו ביסט איצט געקומען, זיך, קאטיע... איך האָב דיך שוין אזוי לאנג ניט געזען... לאַמיר זיך אַנקוקן אַף דיר.

קאטיע. אזוי שטארק האַסטו זיך פארבענקט? האַסט דאָך געקאָנט אַנשרייבן אַ בריוו. זעסטו, גראַד איצט האָב איך געווארט. איך האָב שטארק געוואָלט וויסן, וויאזוי דו וועסט זיך ארויספלאַנטערן פונעם פראַ-יעקט. דו ווייסט גאָר אליין ניט, ווי טיף דאָס האָט געטראָפן מיך. איך האָב דעם קאָפּ ניט געקאָנט אופהייבן... וואָס זשע שווינגסטו? זאָג, ניט אומזיסט בין איך אהער געקומען?

גריגאָרי. ניין, געקומען ביסטו ניט אומזיסט. אומזיסט האָב איך דיר פארשאפט אזויפיל צאר, אומזיסט האָב איך פון דיר באהאלטן אזוינס, וואָס באהאלטן האָב איך ניט געטאָרט.

קאטיע. (יררט זיך צו צו זיין פאַנעם זייער צאָרט). גריגאָרי, דו האַסט זיך פאר דער צייט שטארק געענדערט.

גריגאָרִי. זינט דו ביסט דעמאָלט אוועק, בין איך עלטער געוואָרן
אף צען יאָר.

קאטיע. און עפשער יינגער?

גריגאָרִי. גערעכט. אויב איך קאָן היינט קוקן דיר אין די אויגן און
ריידן, ווי א גלייכער מיט א גלייכן, בין איך געוואָרן א סאך יינגער. דו
ווייסט, וויאזוי איך האָב זיך געפילט באַם פארענדיקן דעם פראַיעקט? ווי
א דאָקטער, וואָס איך גליקלעך, וואָס ער האָט אונטערגעלייגט די הענט
באַם אראָפּברענגען אף דער וועלט א ניי לעבן.

קאטיע. און עפשער ווי א מוטער, וואָס ליגט שוין א רוזיקע, א
גליקלעכע, א באַפרייטע, מיט די הענט אהינטערן קאָפּ און מיט פייכטע,
ברייט צעעפנטע אויגן?..

גריגאָרִי. ווער ווייסט אָבער, וועגן וואָס זי טראכט דעמאָלט...

קאטיע. זי טראכט, אז איצט וועט זי דעם מאָן גאָרניט דערציילן...
אפילע... אז זי האָט אף זיך געבעטן דעם טויט... דאָס איז איר סאָך...
אים וועט זי נאָר א שמיכל טאָן.

גריגאָרִי. אָד, קאטיע! דו ווייסט גאָרניט, וואָס א שמיכל פון א
פריינט קאָן אמאָל אופטאָן... א מענטשן, וואָס האָט אינגאנצן פארלאָרן דעם
מוט און די האַפענונג, קאָן א שמיכל דערמונטערן, אריינגעבן אין די
הענט קראפט און אין האַרצן גלויבן און ווילן צו לעבן און צו אַרבעטן.
אזא שמיכל, קאטיע, איז אומשטערבלעך... אין אלץ, וואָס דער מענטש טוט
דערנאָך, לעבט דער שמיכל. מיך אומגעקערט צום לעבן האַטסטו... פאר
מיר ביסטו געווען דער שמיכל. אָבער פונוואנען ווייסטו, וועגן וואָס
טראכט א מוטער? ביסט דאָך קיינמאָל קיין מוטער ניט געווען...

קאטיע. וועל איך זיין! (און פאלט צו צו גריגאָרִי.)

גריגאָרִי. קאטיע!

קאטיע. ניין! פריער זאָג, צי ביסטו גליקלעך?

גריגאָרִי. זאָגן קאָן איך גאָרניט...

קאטיע (דערשראָקן). פארוואָס?

גריגאָרִי. וויל איך בין גליקלעך. (פאוזט. און פלוצעם.) און דזשור?

ליעטע?

קאטיע. איך! איך! מע האָט אַפגעלייגט די פאַרשטעלונג! גריגאָרִי,
צוליב מיר... צוליב אים... (זייער צארט.) און איין ביסעלע צוליב דיר...
זאָג, ביסט שטאָלץ מיט מיר?

גריגאָרי באוויזט נאָר מיטן קאָפּ אָף „יאָ“.

ווייסט אָבער, א וועלכעס דארף זײַן מײַן קינד! אזא, וואָס זאָל ווערט זײַן...

גריגאָרי (א קוש טוענדיק אירע הענט). די הענט, וואָס וועלן עס דערצײען...

קאטיע. די ערד, אָף וועלכער עס וועט געבאָרן ווערן.

עס דערהערט זיך א קלאפּ אין טיר. עס קומען אָן: מישע און האַנקע. דערזענדיק קאטיען, בלייבן זײ שטיין אין א פארלעגנהײט.

גריגאָרי. גײט אריין, גײט אריין, קינדער. זײט באקאנט.

זײ באקענען זיך.

קאטיע. אָך, פארזעסן זיך! בא אײך איז הײנט א פרייער טאָג. איך וועל ערשט פריי זײַן מאַרגן... א גאַנצע פאַרשטעלונג אָפגעלייגט צוליב מיר, נאָר איך אָף א רעפּעטיציע האָב נאָך קײן אײן מאָל נײט פארשפּע־טיקט. (זי קלייבט זיך גײן).

גריגאָרי (צו קאטיען). עפּשער וואָלסטו פאַרט געבליבן, כאַטש עטלעכע מינוט, צוליב אזא וויכטיקער זאַך...

קאטיע. מיט פארגעניגן, נאָר איך קאָן נײט... זײ וועלן מיר אנטשול־דיקן... די ארבעט — פרייער פאר אלקי. זײט געזונט און גליקלעך! (זי גע־ענגט זיך און גײט ארויס).

נאָך איר גײט ארויס גריגאָרי. מישע און האַנקע קוקן זיך איבער.

גריגאָרי (קערט זיך אום צוריק). נו, וואָס, קינדער, גײט איר, הײסט עס, טאַקע הײנט...

ביידע (מיטאַמאָל). יאָ.

מישע. האַנקע האָט געזאָגט, אז איר האָט געבעטן אריינגײן פרייער, אײדער...

גריגאָרי. יאָ, איך האָב געבעטן. אמאָל בא ייִדן אָף א כאסענע פלעגט מען דעם כאַסן געבן דראַשע־געשאַנק. א שײנער מינהעג געווען, האָב איך אָף זײַן כאסענע אויך געוואָלט געבן דיר א מאטאַנע... (ער גײט און ברענגט א צונויפגעוויקלטן פראַיעקט). און דאָס האַסטו פון מיר דראַשע־געשאַנק.

מישע. גריגאָרי ארקאדיעוויטש (ער וויל פאנאנדערוויקלען).

גריגארי. קוק ניט, מישענקע, דאָס איז דינס... איך שענק דיר דיין אייגענעם פראַיעקט.

מישע. מינעם? איר האָט דאָך אף אים געארבעט...

גריגארי. א צייט האָט מיר געדאכט, אז ער איז מינער, נאָר אז דו, מישע, ביסט געקומען און געזאָגט, אז דו ווילסט מיר אים שענקען, האָב איך פארשטאנען, אז פריער פאר אלץ איז ער דינער, ווייל ווען עס וואָלט געווען פארקערט, וואָלט איך — דיר אים ניט געשענקט. (שטייל. א לאנגדויערנדיקע פאוזע.) און אז איינמאָל אין א שווערער מינוט האָב איך אים צעריסן, וויסטו?

האנקע. מישעס פראַיעקט?

גריגארי. צעריסן האָב איך אים אין א מינוט, ווען איך האָב שוין ניט געוויסט, וועמעס ער איז...

מישע. גריגארי ארקאדיעוויטש, בא אונדז, אז א פראַיעקט איז פאר-טיק, איז שווער צו זאָגן, וועמעס ער איז — מינער, אינערער — אונדז-זערער... — אלעמענס! דער, וואָס וועט דער ערשטער זיך אופהייבן אויספרוון אונדזער מאשין, וועט ניט זאָגן, אז זי איז זינע? און טאַמער אן אומגליק — דאָס גאנצע לאנד גייט דאָך דאן כאַדאַראָם.

גריגארי (כאפט אים ארום, צעקושט זיך מיט אים, און ניט אַפלאַזן-דיק אים פון זיך, ווענדט ער זיך צו האנקען). און איר, האנקע, זאָגט מיר צו: לעבן זאָלט איר אים ניט לאָזן — פיזיק, כימיע, מאטעמאטיק... אנדערש וועט ער עדיסאָנען ניט אריבעריאָגן...

מישע (באפרייענדיק זיך). כאַטש וויי-עס-איז דעריאָגן...

האנקע. גריגארי ארקאדיעוויטש, וואָס-וואָס, נאָר דאָס זאָג איך אייך צו — ניט לאָזן לעבן דאָס קאָן איך.

גריגארי (צו מישען). נו וואָס זשע נעמסטו ניט דעם פראַיעקט? מישע. איך? גריגארי ארקאדיעוויטש, איך האָב דאָך געזאָגט: ער איז אונדזערער ביידנס. נאָר אויב דראַשע-געשאַנק איז א מוז, איז שענקט מיר בעסער אַט יענעם, דעם, וואָס איר האָט צעריסן.

גריגארי. גערעכט, מישענקע, יענער האָט מיך א טאך טייערער געקאָסט, נעם...

מישע נעמט דעם צונויפגעקלעפטן פראַיעקט. האנקע טוט א קוק אפן האנטזייגער.

(צו מישען) דו זעסט, זי קאָן זיך שוין ניט דערווארטן.

האנקע. איך טרייב אים ניט.
מישע. ווייל זי זעט — איך גיי אליין.
גריגארי. איך וועל אייך ניט פארהאלטן... גייט, קינדער, און לעבט
גליקלעך.

האנקע. א דאנק.
מישע. זייט געזונט, גריגארי ארקאדיעוויטש. (ער גיט אים די האנט.)

האנקע און מישע גייען ארויס.

גריגארי (אליין). א לאנגדויערנדיקע פאזע, ווי ער וואלט זיך דער-
מאנט קאטיעס ווערטער). טרעט אריבער די שוועל, קאטיע. דער מינדסטער
שאטן — זאל ער פאלן אף מיר, דיר זאל זיין נאָר ליכטיק.

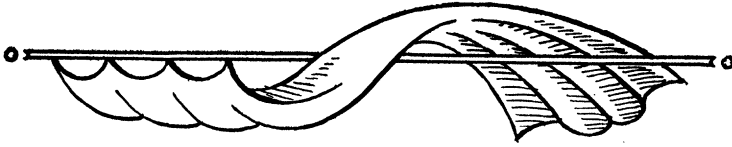
אף פליט
אין אף לעבן

דראמאטישע פאָעמע

אַנטײלנעמער

לעאַהערצנטאַל — פאַרויצער פון ייִדנראט אין געטאַ.
יודיטא — זיין פרוי.
סטערקע — זייער טאַכטער.
יאנעק — איינער פון די, וואָס האָבן אַרגאניזירט דעם אופשטאנד אין געטאַ.
סטערקעס מאן.
שעף איבער דער ייִדישער פּאָליציי אין געטאַ.
געדאליע — איינער פון דער אונטערערדישער אופשטענדלעך־אַרגאניזאציע.
ספעציעל געשיקט אין דער פּאָליציי.
יאזעף — א ייִדישער פּאָליציי־מאן.
ראטביצקי — א כאָסיד, אן אַנטײלנעמער אינעם אופשטאנד.
בינדלער — א ייד, וואָס טוט צדאַקע מיט סאַם.
מאַזעס — סעקרעטאַר פון ייִדנראט.
פּאָליט — אן אנטלאָפּענער פון טויטן־לאַגער.
קאזשיק — א פּוילישער יוגנטלעכער אין געטאַ.
בערעזא — א רויטאַרמייַער, וועלכן די אונטערערדישע אַרגאניזאציע פון געטאַ
האַט געראטעוועט פון לאַגער פאַר קריגסגעפאַנגענע.
רוזשע — א דאַקטער.
אנדע — א יונגע פרוי. יודיטעס א באקאנטע.
ראזע — א יונגע ייִדישע לערערין. סטערקעס כאווערטע.
העלערין { דאַקטוירים.
קאַנטאַר — א מיטגליד פון ייִדנראט.
דער פידלער — א געצווונגענער צו שפילן בייסן טריבן די יידן צו דער
שכיטע.
דאָס מייִדעלע — זיין טאַכטער, צוועלף יאָר אַלט.
אדיטשישער לייטענאַנט.
יאָהאַן — א צוועלפֿיאַריק דיטשיש ייִנגל.
ייִדישע שלאַכטליט, דיטשן, פּאָליציי.
די האַנדלונג קומט פאַר אין א גרויסער שטאַט אין פּוילן בייס דער דיטשישער
אַקופאַציע.

ערשמער אקט

באם פאַרזיצער פון ייִדנראט אין שטוב. צוויי צימערן. א גרויסער שפיגל, איבערגעדעקט מיט שווארצן טוך. הער צנטאָל און סטערקע.

הער צנטאָל

און איך זאָג מיינס: ווען דאָס איז אין מיין האנט,
איך וואָלט פארווערט — א פרוי זאָל צוגיין נאָנט
צום מאן, דער מאן זאָל נאָכגעבן זיין פרוי.
איך וואָלט פארווערט, אז א פארליבטער יונג
מיט זיין געליבטער בלייבן זאָל באנאנד, —
פארווערט, צונישט געמאכט דעם מינדסטן ווונק,
אז קומען וועט א נעפעש אף דער וועלט
אף פיין, אף נייע מאטערניש — א ייד.

סטערקע

און מיינס א קינד?

הער צנטאָל

דיין קינד וועט דען ניט זיין
קיין ייד? ביז זויגן וועט עס פון דער ברוסט,

עס וועט ניט וויסן נאך, ווי ניט געוויסט
האָסטו און ניט געטראכט פון דעם אין שטוב
בא מיר, ווו פויליש איז געווען באם וויג,
אין שול, באם טיש, באם פולן בעכער וויין...
און איצטער, זינט מע האָט אריינגעשטופט,
צונויפגעטריבן אונדז, צונויפגעשטיקט
אַט דאָ, אף קיינמאַל ניט ארויס צוריק,
ווען יעדער טאָג א ניעם אומגליק ברענגט,
ווען איבער אלע אונדז דער כאלעף הענגט, —
(ער באווייזט איר אפן איבערגעדעקטן שפיגל).
איר ווילט אליין פארגרעסערן די צאָל
קאַרבאַנעס ייִדישע אין געטאָ?

סטערקע צעוויינט זיך.

וויין ניט.
כ'האָב דיר געזאָגט נאָך זייער, זייער ווייניק.
ניט צווינג מיך זאָגן אלץ דיר מיטאמאָל.

ס ט ע ר ק ע

וואָס נאָך? וואָס קאַנסטו זאָגן ערגערס נאָך?

ה ע ר צ ו נ ט אָ ל

פון זינט געפאלן איז אף מיר דער יאָך
צו זיין דער פאַרזיצער פון ידנראַט,
איך האָב ביז היינט קיין צייט אלץ ניט געהאט
מיט דיר זיך דורכריידן גענוי. איך היינט,
ווען דו וואָלסט אזוי אָפן ניט דערקלערט,
אז אף דיין כאסענע דו לאדסט איין געסט —
א מאַלצייט פראוועסט אין דער צייט פון פעסט,
דו וואָלסט פון מיר קיין וואָרט היינט ניט געהערט.

ס ט ע ר ק ע

איין אַוונט פרייד איך וויל.

ה ע ר צ נ ט א ל

כ'האָב מוירע, קינד,
דאָס זאָל ניט זיין דער לעצטער אָונט. ווייל
די ווענט באַם פּאַרזיצער פון יידנראַט,
זיי זינען דינער, ווי געוויינלעך ווענט,
די שויבן — דורכזיכטיקער הונדערט מאָל,
די מינדסטע פרייד באַ לעאָ הערצנטאָל
אין שטוב וועט אָפּגעטראָגן ווערן פאַר אַ מייל:
דעם פרעמדן דורכגייער ס'וועט מאַכן טויב,
דער בעסטער גוטערפריינט וועט ווערן בלינד,
מיין ערלעך ברויט — פאַרעכנט זיין, ווי רויב,
דער טראָפּן וויין — ווי בלוט און ווי פאַראַט.

ס ט ע ר ק ע

מיר האָבן דאָך אפּילע ניט געהאַט
אין זינען פּראַווען מאַלצייטן אָט דאָ.
באַ לעאָ הערצנטאָל איז מער ניטאָ
קיין שטוב — אַ יאַמערטאָל, נאָר אויב
פאַר פרייד אָף דר'ערד איז מער ניטאָ קיין אָרט,
וועט זי אוועק אין אונטערערד.

ה ע ר צ נ ט א ל

און דאָרט
וועסטו שוין זיכער זיין, אז קיינער וועט
דיין פרייד ניט שטערן? טאַכטער, וויסן זיי:
ווי טיף דיין פרייד וועט ניט פאַרבאָרגן זיין, —
אין גאָר דער געטאָ זיין וועט זי דערהערט.

ס ט ע ר ק ע

וואָס איז דאָס — שרעק?..

ה ע ר צ נ ט א ל

ניין, ניט קיין שרעק,

ס'איז מײן געוויסן רײן. ווער נאך, ווי דו,
ווייסט גוט, אז מערער, ווי איך קאָן, איך טו.
שוין קלעפּ געכאפט פאר זיי, וואָס קיינער ווייסט...

ס ט ע ר ק ע

דאָס וויסן וואָלט געווען א קנאפע טרייסט
פאר זיי.

ה ע ר צ נ ט אָ ל

און אויך פאר מיר, נאָר דו, דו מוזט
דאָס וויסן, כ'וויל, אז דו זאָלסט וויסן אלץ.
שוין וויפל מאָל געטריבן מיך אין האַלדז-
און-נאקן, ראכמים בעטנדיק פאר זיי דעם דײַטש;
ניט איין מאָל שוין פארזוכט אף זיך די בײַטש,
די בײַנער אונטער הויט האָבן גערעדט,
נאָר איך — די צונג האָב זיך ביז בלוט צעביסן —
ס'האַט קיינער ניט געוואָסט און וואָלט ניט וויסן...
נאָר ניט אין מיר דאָ גײט. איך בין דען איינער?
און נאָך דעם אלעמען, מײן קינד, דו ווילסט,
אז ניט פארשילטן זאָל איך אָט דאָס בעט,
וואָס אונטערטראָגן וועט צום טאליענס שטריק
א נײַ-געבוירענעם מיט מאזל און מיט גליק.

בא די לעצטע ווערטער קומט אָן פרוי הערצנטאָל — יודיט א.

יודיט א

איך שטער אייך ניט?

ה ע ר צ נ ט אָ ל

כאַלילע.

ס ט ע ר ק ע

אונדז? פארקערט.

יודיטא

דעם שמועס איינערן כ'האָב ניט געהערט,
נאָר כ'שטויס זיך אָן. שוין ניט דאָס ערשטע מאָל,
כ'זע, דו ווילסט ניט אנדערש, נאָר מע זאָל
געשמיסן זיין פאריינס מיט ביידע בייטשן:
די לעבעדיקע — ס'וועלן טייטן דייטשן.
די ניט־געבאָרענע — אליין די יידן?

הערצנטאל

נו, רעכט. נעם ריניס אראָפּ די לאטע אויך
און גיי, און שריי, אָן מוירע, אין דער הויך:
„איך בין א מענטש! איר זעט, ווי איך בין פריי!
ניטאָ מער ארום מיר קיין געטאָ־ווענט!“
יודיטא, ס'וועט ניט העלפן סניוויסי...

ער טרעט אָפּ צום פענצטער. סטערקע טוט א ווונק צו דער מוטער און
גייט ארויס; יודיטא גייט צו צום מאן און לייגט ארויף ביידע הענט אָף זיינע אקסל.

יודיטא

מיין טייערער, באַרויך זיך, דיין רו
איז נייטיקער מיר איצטער, ווי מיין לעבן,
נאָר כ'בעט דיך זייער מיר אן ענטפער געבן,
זאָג, וואָס ביסטו צעבראָכן היינט אזוי?
נו, מיילע, סטערקען ניט, נאָר מיר, דיין פרוי...
א נייער אומגליק עפעס איז געשען,
פון מיר באהאלטסט אים אויס? אזא דיך זען
איז מיר צו שווער, כ'בין ניט געווינט דערצו.
ניט שרעק זיך, זאָג, וועט עפשער דיר אראָפּ
דער שטיין פון האַרצן... אלץ נאָר, וואָס געווענדט
איין מיר, — כ'וועל טאָן. דיין פרוי האָט שוואכע הענט,
נאָר, גאָט צו דאַנקען, ס'דינט מיר נאָך דער קאַפּ.

הערצנטאל

דעם שטיין, יודיטא, ניט אראָפּצוריידן.

יודיטא

וואָס קומט ארויס, וואָס דו האָסט זיך פארשלאָסן,
אויך דיין יודיטען לאָזסט ניט צו... כ'וויל הערן
פון דיר אליין, אז דו אליין זאָלסט זאָגן:
ווי וועסטו נעמען קראפט אף איבערטראָגן
די פּיין, וואָס ניט נאָר דיין שטוב זי פארפולט?
ווי וועסטו נעמען קויעך און געדולד
פאר אונדז א מוסטער בלייבן ביזן סאָף?

הערצנטאל

געדולד ווי וועל איך נעמען, פרעגסטו? כ'האָף,
אז זייער גיך וועט אַנקומען דער סאָף.
די נאָדלען פונעם שטעכעדיקן דראָט
ארום דער געטאָ שטעקן שוין אין לייב
בא אונדז, אין דער נעשאַמע שטעקן זיי...
אויב עמעצער דערווייל נאָך לעבן בלייבט,
איז דאָך א פראגע נאָר פון צייט, פון ריי,
און שלעכט, וואָס ס'טוט אונדז באלד שוין
גאַרניט וויי.

יודיטא

אַט דאָס האָט ער געוואָלט, דער פּיינט, נאָר דאָס:
ארויסקוועטשן פון אונדז דעם לעצטן זאפט,
דעם מינדסטן ווידערשטאנד אין אונדז דערשלאָגן,
און איבערלאָזן נאָר אין אונדז די קראפט:
אַן ווילן לעבן, שטארבן — אָן פארדראָס.

א קלאפ אין טיר. יודיטא גייט ארויס, לעאָ עפנט די טיר. עס קומט אריין
א יודישער פאָליצימאן.

פאליצימאן

גוט־מאָרגן, פאַרויצער!

ה ע ר צ נ ט א ל

איך האָב א נאָמען,
כ'הייס לעאַ הערצנטאַל שוין פופציק יאָר.

פ א ל י צ י י מ א נ

אין געטאַ לעבנדיק, פארגעסן קאָן מען.

ה ע ר צ נ ט א ל

אז איר האָט שוין פארגעסן — דאָס איז קלאָר.
ווי הייסט איר, אדעראבע, זאָגט מיר!

פ א ל י צ י י מ א נ

(פארלאָרן)

יאָזעף...

יוזיק... יוזעף... יויסעף...

ה ע ר צ נ ט א ל

אזוי? און ניט „דער געלער פאָליציני“?
אַט די, וואָס קומען קלאָגן זיך אף אייך
צו מיר, איך פרעג זיי — ווער? זיי זאָגן גלייך:
„דער געלער פאָליציני“.

פ א ל י צ י י מ א נ

כ'פיל אויס מיין פליכט
פאר אייך, דעם יידנראט. נאָך וואָס מיך שיקט
דער שעף פון פאָליציני — דאָס פלייסיק טו איך.
(ווילינגעריש.)

מע שיקט מיך — טו איך, שיקט מען ניט — איז רו איך.

ה ע ר צ נ ט א ל

האלט ס'מויל! ביז איך האָב אייך ניט אויסגעריכט
פון שטוב! פאן יאָזעף-יוזעף! כ'האָב געהערט,
קיין יונגע פרוי איר לאָזט ניט דורך פארביי,

אז פאר א טאָג אין שטוב צו בלייבן פריי
איר קומט צו איר באנאכט...

פ א ל י צ י י מ א ן

ס'איז אויסגעטראכט!

די טיר ווען זי וואָלט האלטן צוגעשפארט,
וואָלט איך דאָך ניט ארײַנגיין.

ה ע ר צ נ ט א ל

ווארט, קאַרשט, ווארט.

מיט וועמען רעדט איר! איר זײַט אומפארשעמט!
איך פרעג, ווי קאַנט איר קוקן אין די אויגן
ניט מיר, נאָר זיי, — די קינדער, פרויען, זקיינים,
וואָס כוץ דעם יידנראט זיי האָבן קיינעם,
וואָס זאָל באשיצן זיי — שוין ניט פון דײַטש —
פון אייך... צי ווייסט איר ניט, אז א י ע ר בײַטש
טרעפט טיפער זיי אין לייב, און איר פארגעסט:
איר מיינט, צו זיי וואָס האַרבער איר וועט זײַן,
איר וועט אין שוואַרצן צעטל ניט ארײַן?
איר וועט זיך איינהאנדלען אן אנדער טויט?
האַט איר א טאַעס, פאניע פאַליצײ,
אין בעסטן פאל, קאָן זײַן, מיט איין שאַ שפעטער,
איז דען צוליב א רעגע הינטיש לעבן
קעדיי, מע זאָל אייך אַנרופן פארעטער?..

פ א ל י צ י י מ א ן

כ'האָב קיינמאָל ניט געטראכט דערפון... איך בעט אייך,
הער פאַרזיצער, איר טרייבט ניט איבער נאָר.
איר שטעלט אונדז פאַר, ווי אָפּענע פארברעכער.

ה ע ר צ נ ט א ל

איך שטעל אייך פאַר פאר די נאָר, וואָס איר זײַט...
פון גאָר דער אונטערוועלט, פון אלע לעכער,
עס שמוגלען דורך אהער געמיינע לײַט —

גאנאָוויס, רויבער, און דער אוילעם לינדט
פון זיי, און איר, די פּאַליציי, וואָס טראָגט
די פליכט צו האַלטן אַרדענונג אין געטאַ,
איר כאַווערט זיך מיט זיי, מיט זיי פאַריינס...

פּאַליציי מאַן

אזוינס צו ריידן, פאַרזיצער, עס וואָלט געפאַסט
ניט אייך, איר רעדט, ווי זיין וואָלט איר אַ גאַסט.
אַ סאַד פאַר אייך, אַז גראַד די אונטערוועלט
ניט איינעם האָט שוין אַף די פיס געשטעלט,
געראטעוועט פון הונגעריג-טויט. מיר דוכט,
אַז איר אליין האָט אויך אַמאָל פאַרוזכט
פון יענעם ברויט, פון יענעם קוישל גרינס,
וואָס די געמיינע לייט האָבן געבראַכט
אהער פון יענער זייט; מיט ליכט מע זוכט,
ווי אַף מאַשעכען מע קוקט ארויס
אַף זיי, ווייל יעדעס איב'ריק שטיקל ברויט
אַ רעטונג איז, אַ סימכע, אַ געווינס,
איר ווייסט דאָך גוט, וואָס קומט פאַר קויפן שפּיז
פון יענער זייט, מיר שטעלן איין דעם קאַפּ...

הערצנטאָל

אַלץ גוט, נאָר דאָס איז נאָך ניט קיין באַווייזן,
אַז עמעץ געמט פון אונדז די פליכט אראָפּ
צו האַלטן שטרענג די אַרדענונג אין געטאַ —
פרוּווט אַפּשוואַכן אַ האַרן...

פּאַליציי מאַן

מיר ווייסן גראַד,
וואָס אַרד'נונג הייסט... ס'וואָלט עפּשער ניט געשאַט,
אַז וויסן זאָל דאָס אויך דער יעדנראַט:
ווער ס'שטערט די אַרדענונג, ווער רייסט זי אַוּף
פון אינווייניק.

ה ע ר צ נ ט א ל

איר קאנט מיר זאגן ווער?

פ א ל י צ י י מ א נ

דערווייל זיי אלע אַנרופן איז שווער,
נאָר אייניקע פון זיי אין פאַנעם קען איך.

ה ע ר צ נ ט א ל

איך פאָדער! טייקעף רופט זיי אָן.

פ א ל י צ י י מ א נ

דערמיט

איר שטעלט דאָך זייער לעבן אין סאקאָנע...
נאָר אויב איר פאָדערט שטארק, איך וועל
אײַך פויסער־כאַלעם זײַן, און ווייסט איר אויך,
ווער ס'כאווערט זיך מיט אַט דער אונטערוועלט.

אומבאמערקט קומט אריין יודיט א.

זיי קלייבן מיטלען, און זיי זאמלען געלט
און גיבן אלץ דאָס אָפּ דער אונטערוועלט,
און ניט אף ברויט, כאַלילע, — אף געווער...

ה ע ר צ נ ט א ל

וואָס רעדט איר שטומלאַשן, דערקלערט שוין ווער!
ווער זײַנען זיי דאָרט?

פאזע.

פ א ל י צ י י מ א נ

כ'האָב די ערע, פאן,
זיי פאַרצושטעלן: אייער טאַכטער... סטערע...
און איר געליבטער ברעידע יאן...

ה ע ר צ נ ט א ל

(דערזעט יודיטען)

יודיטא, דו? דו מיינסט, ס'איז נאָך ניט שפעט?

אויב כ'האָב קיין טאַעס, האָט איר זיך געקליבן
אינדרייען גיין...

יודיט א

מיר האָבן אָפּגערעדט,
אז זיין מיר דארפן דאָרטן — אכט דעם זייגער,
ניט פריער און ניט שפעטער, איצט איז זיבן.

עס קומט אריין דער פּאַליציִישע פּ.

שעף

ווי פילט זיך אין געזונט פאן הערצנטאָל?

הערצנטאָל

א דאנק, הער שעף.

שעף

מיר האָבן זיך פארבענקט
נאָך אייך... אָן אייך מיר זינען דאָך ווי שאָף
צעווישן וועלך... ווען גייט ארויס דער פאן
אין גאס? ס'איז אייער הויז צו קליין, צו ענג
פאר זיצונגען.

(צום פּאַליציִימאַן.)

ארויס און ווארט!

הערצנטאָל

איך האָף —

ניט היינט, איז מאָרגן אף געוויס. די היץ
אראָפּ, אויב ס'וועט ניט טרייסלען נאָכאמאָל,
מיר וועלן האלטן אליך פאר ליקוידירט.
וואָס הערט מען נישט? שוין וויפל טעג איך זיך
אין שטוב. האָט עפעס וויכטיקעס פאסירט?
פון די פּאַרטרִיבענע קיין נישט בריוו
ניטאָ?

ש ע ף

ס'איז דאָ, און גוטע בריוו. מע שרייבט
דאָס זעלבע אליץ, אז יעדן טאָג מע טרייבט
אָף ארבעט זיי, מע ארבעט שווער. דערפאר
זיי זיינען דאָרטן אויסערן געפאר,
זיי בלייבן גערן דאָרט ביו נאָך דעם קריג
און האָפן קומען לעבעדיק צוריק...
און צו די קרויווים זייערע זיי שרייבן,
אז אויב זיי ווילן זיכער לעבן בלייבן,
זיי זאלן בא דעם ערשטן בעסטן רוף
זיך פאקן גלייך און זיך ניט זאמען,
מע וועט דאָרט ארבעטן און זיין צוזאמען.

י ו ד י ט א

פונדאנען קומען זיי, די בריוו?

ש ע ף

פון לאגער.

י ו ד י ט א

פון וועלכן?

ש ע ף

פון טרעבלינקא.

ה ע ר צ נ ט א ל

זאָגט מיר, שעף,
דעם עמעס נאָר... צי קומט אייך ניט ארוף
אמאָל, אז אָט די גאנצע מיסע מיט די בריוו
איז גאָר א שפיצל פונעם דייטש — א בלעף.
אין הארצן — כ'גלייב זיי ניט, די בריוו... צו גוט...
וואָס צו — איז איבעריק. דאָ שמעקט מיט בלוט.

ש ע ף

די פאקטן ריידן קעגן אייך. דער קסאוו
איז דאך דער בעסטער איידעם: ס'שרייבט א קינד
צום פאטער, און דער פאטער גוט דערקענט
די האנטשריפט, אדער א פרוי זיך ווענדט
צום מאן — ס'איז קיינער דאך פון זיי ניט בלינד.
אומזיסט, אומזיסט דער פארזיצער אונדז שרעקט.
מיר דאכט, איר האט אליין גאר קיין באגריף,
ווי טיף די שרעק אונדז אלעמען, זי שאט.

י ו ד י ט א

הער שעף פון פאליציי! אלס אדוואקאט
איז עפשער אייך גענוג דער צענדליק בריוו,
וואס איר האט דארט געזען. פאר דעם געזעץ
איז דאס גענוג באווייז, נאר בא דעם קאט —
דער אומגעזעצלעכקייט אליין — איך מייך,
אז איר זינט שולדיק, אויב נאר אונטערהעצט
איר האט כאטש איינעם, ער זאל גערן פארן.
אויך איצט, ניט וויסנדיק, וואס טוט זיך דארט,
איר האט פון זיי קיין איינעם ניט געווארנט.

ש ע ף

די פאני רעדט, ווי דאס וואלט זיך געווענדט
אין אונדז נאר — פארן אדער אפן ארט
צו בלייבן: כ'מיי, די פאני מאכט א וויץ...

ה ע ר צ נ ט א ל

פון אלע די, וואס זינען דארט פארטריבן,
פון צען ווען איינער וואלט אהער געשריבן, —
מיר וואלטן בריוו אין טויזנטער געהאט.
זיי וואלטן אונדז דערפרייט כאטש מיט א גרוס.
דעריבער זאג איך מיינס — איך גלייב זיי ניט,
די בריוו, און איצטער עפעס טאן מע מוז

אף צו פארמינערן די צאל פון די,
וואָס דארפן ווידער פאַרן...

ש ע ף

בלויבן הי?

באהאלטן זיך? פון צעטל מעקן? זאָגט,
וואָס לייגט איר פאַר?

ה ע ר צ נ ט אָ ל

ניין, עפעס מוז מען טאָן:
עס טאָר ניט זיין אזוי, ווי ביז אהער.

ש ע ף

צום אלעם ערשטן איינשטעלן אין קאָן
דריי קעפ, וואָס איינער איז פון זיי — אָט דער!

(ער באווייזט אף הערצנטאָלס קאַפ.)

די איבעריקע צוויי — איר שטויסט זיך אָן.

(ער באווייזט אף פרוי הערצנטאָל.)

און נאָכדעם — אויסשיסן דעם יידנראט,
און שפעטער — וועט זיך אויסגיסן די שטראָף
אף גאָר דער געטאָ, און צו אלץ א סאָף.
א שיינער טאכלעס, פאַרויזער, ניכט וואר!

א קלאפ אין טיר. עס קומען אריין — דער סעקרעטאר פון יידנראט מאָזעס
און צוויי ריך געפוצטע פרויען: רוזשע — אן עלטערע און אנדע — א יונגע.

רוזשע

א גוטער אָוונט.

מאָזעס

ארוואָ טאָוואָ, מאר...

אנדע

(גייט צו צו יודיטען)

מיר-מוזן זיין דאָרט, יודיט, אכט דעם זייגער,
דער דייטש איז פינקטלעך.

הערצנטאָל מיטן סעקרעטאר גייען אָפּ צום שרייבטיש.

שעף

(צו די פרויען)

און פון וואָס, אשטייגער,
וועט איר דאָרט אָנהייבן — האָט איר געטראכט?

אנדע

(שטעלט זיך אוועק פארן שעף, ווי פארן דייטש)

כיוועל זאָגן: אויב איר האָט אליין א קינד,
אף אונדזערע ראכמאַנעס האָבן וועט איר,
ס'איז די באקאַשע אונדזערע ניט גרויס:
פירט נאָר אריבער דאָס יעסוימיס-הויז
פון יענער זייט צו אונדז אהער אין געטאָ.
דריי הונדערט קינדער גייען אויס, ווייל זינט
די מאכט האָט פון דער געטאָ אָפגעשניטן
די גאס, ווו דאָס יעסוימיס-הויז געפינט זיך,
געבליבן שטעקן איז דאָס הויז אינמיטן
דער וועלט — אי ניט אהין, אי ניט אהער.
די קינדער לייזן וואָס א טאָג אלץ מער,
און אויך די מאכט דערפון האָט נוצן ווינציק.

שעף

און אויב ער זאָגט אייך: נו, און אונדז, דער מאכט,
די קינדער אַזערע איר טרויט ניט אָן?
איר טוט א טראכט, וואָס וועט איר דעמלט טאָן?

רוזשע

הער שעף, איר זייט דאך אויך א ייד, זאגט איר,
מיט וואס מע קאן אים ווייך מאכן דאס הארץ?

שעף

מיט ווערטער, פאני, האט אים ניט גערירט
נאך קיינער, איר וועט אויך בא אים ניט פויעלן.
דער דייטשער קאמיסאר, יאק באגא קאכאם,
האט ליב א קלינגעוודיקס. א וואגיקס...

אנדע

גאלד?

שעף

דעם זעלבן ווערט מע קאן מיט זילבער אויך.

יודיטא אפ אין צווייטן צימער.

איר מיינט, כאַלילע, נאָר פונעם געצאָלט,
וואָס ער באַקומט פאַר הערשעווען אין פּוילן,
ער קלייבט זיך רייך ווערן? עס איז דאָך קלאָר.
דערצו ער דאַרף נאָך אויַרינגלעך א פּאַר,
באַזעצט מיט א גענוגער צאָל קאַראַט,
א קדושן־פינגערל ער שאַצט אָפּ הויך,
און ווייסט אָף אלץ די פּרייזן אַקוראַט.
ער נעמט און זאָגט אפּילע ניט קיין דאַנק.
נאָר אַן דעם וועט אומזיסט זיין אינער גאַנג.

עס קערט זיך אום יודיטא מיט א שיין קעסטעלע.

יודיטא

(צום שעף)

איר קלערט, ס'וועט זיין גענוג דאס אויסלייזגעלט?

ש ע ף

(נעמט ארויס פון קעסטעלע צוויי שווערע גאלדענע בראסלעטן און
באטראכט זיי)

צו דעם קאליר איז ער שוין צוגעווינט —
דאָס וועט אים לאָזן טראַכטן, צי אים לוינט
ס'געשעפט. אין אָט דעם קעסטעלע עס פעלט
אזוינס, וואָס זאָל אַ בלענד טאָן אים די אויגן.
אז איידער נאָך ער האָט ארויסגעצויגן,
און איידער ער וועט טאָן אַ קלער אָף ניט,
נאָך איידער ווען און וואָס — ער זאָל שוין גלייך
דאָס גוטע צעטל אונטערשריבן אייך.
נאָר ווייסט איר, עפעס האָב איך אַ געפיל,
אז דאָס... וואָלט מיטגעהאַלפן זייער פיל.
(ער באַווייזט אָף רוזשעס בראַש.)

אַ קורצע פּאַוּזע.

רוזשע

(טוט אויס פון זיך די בראַש)

דאָס איז מיר אַ מאַטאַנע פון שפּיטאַל,
ווי איך האָב אָפּגעאַרבעט פּופּצן יאָר
אַלס דאָקטער, שיידין זיך איז שווערלעך, נאָר
וויבאַלד מע מוז דערמיט אים קויפן — כ'גיב,
און זאָל זיין מיר ניט שווער, און אים — זיין ליב.

אַנדע

(טוט אויס אירע אויַרינגלעך)

אָט דאָס איז נאָך מיין מוטערס אַ געשאַנק.
אוועקגעבן, פאַרשטייט זיך, טוט מיר באַנק,
נאָר זי וואָלט אירע זיכער אויסגעטאָן
אָן רייד, און איך וועל היינט איר ווילן טאָן.

(זי לייגט אוועק די אויַרינגלעך.)

יודיטאַ פאַרמאַכט דאָס קעסטעלע.

ש ע ף

ווארט, איילט זיך ניט אזוי, פרוי הערצנטאל.
און מיד, מיין פרוי האָט איר געוואָלט פארשעמען?
אויב זי אליין, זי קאָן ניט גיין מיט איך,
איר וועט מיט זיך כאָטש איר מאַטאַנע נעמען.
(ער טוט אויס פון האנט א קאָסטבאר פינגערל.)

אף געבן מער — בין איך ניט צופיל רייך,
און איצטער איילט זיך צו. באַגלייטן איך
וועט גיין דער פּאַליציי, ער ווארט שוין לאַנג.

ה ע ר צ נ ט אָ ל

(ריסט איבער דעם געשפרעך מיטן סעקרעטאר און גייט צו צו די פרויען)
דאָס איינציקע, וואָס זאָגן איך איך קאָן:
זאָל זיין מיט גליק... און נאָך וואָס: איר געדענקט...
דריי הונדערט לעבנס שטייען איצט אין קאָן.

י ו ד י ט א

דריי הונדערט? נאָך מיט דריי...
(זי באווייזט אף אנדען, אף רוזשען און אף זיך.)

ש ע ף

(שרייט אויס)

פאן יאַזעף!

פּאַ ל י צ י י מ א ון

(באווייזט זיך)

כ'הער!

ש ע ף

איר גייט באַגלייטן זיי, דערנאָך אהער
צוריק זיי ברענגען.

פאליצימאן

רעכט, הער שעף.

רוזשע

אדיע.

די פרויען געזעגענען זיך מיט די מאנצלען און גייען ארויס.
נאך זיי — דער פאליצימאן.

שעף

איצט זינען מיר געבליבן זאלבעדריט.
ס'האט אייער סעקרעטאר איך שוין באוויזן
דעם נייעם צירקוליאַר?

מאזעס

ניין, שעף, נאך ניט.
די דעלעגאציע האט מיר געשטערט.
ווייל ווען זיי וואלטן נאך אזוינס דעהערט,
זיי וואלטן גאר בא זיך אראפגעפאלן.

הערצנטאל

גענוג! א סאָף! כ'בין זען שוין אים א באלן,
דעם צירקוליאַר.

מאזעס

(אַפגעבנדיק)

מיט יעדן טאָג — א נייער בראַך.

הערצנטאל לייענט. פאזע.

שעף

א וואָך וועט דורכפליען. און נאָך א וואָך...

הערצנטאל

לאַזט לייענען!

(שטיקל.)

געצייילטע פופצן טעג!
קיין טאָג ניט מער... און וואָס וועט זײַן דערנאָך?

ש ע ף

דערנאָך? קיין איין געבורט אין געטאָ. שלום!

ה ע ר צ נ ט אָ ל

און יענע, וועלכע דארפן האָבן שפעטער?
איר וועט ניט גיין דאָך קעגן דער נאטור...

ש ע ף

נאָר דאָ שטייט צופיל קלאָר: קיין איין געבורט...

ה ע ר צ נ ט אָ ל

(לייענט ארויס פונעם באפעל)

„צום שיסן — אָן געריכט... דער ידנראט
וועט ענטפערן דערפאר דער דייטשער פאליציי...”

ש ע ף

דאָס הייסט, אז צאָלן וועט מען מיט דער פעל.
דעריבער האָב איך אלץ, מיר דאכט, באוואָרנט:
פונדאנען וועט ארויסגיין דער באפעל,
דאָס צווייטע וואָרט — געהערט די אקושאָרן.
זיי וועלן באלד זיין דאָ. און ניט נאָר זיי.
געשיקט כ'האָב רופן מיטגלידער פון ראט —
קיין איין מינוט איצט טאָר ניט גיין פארלאָרן.

מ א ז ע ס

כּוּץ דעם, נאָך פראַגן דאָ אַ גאַנצע ריי.
די ניי־געקומענע פון קעלן, און פון ווין,
פון אמסטערדאם — ווו טוט מען זיי אהיין?
און שטייערס, שפיין, און ארבעט, נאָך און נאָך —

עס האָט זיך אָנגעקליבן פאר דער וואָך —
פון די, וואָס דארפן פאָרן, כ'רייד שוין ניט.

ה ע ר צ נ ט אָ ל

דער איקער זינען זיי — פון זיי דארף גיין
די רייד צום אלעם ערשטן... פארגעדענקט,
די צעטלעך, רייסטערס — אלץ אין אַרד'נונג ברענגט.
דער סעקרעטאר גייט אָפּ אין א זייט. הערצנטאָל גייט צו צום שעף און זאָגט
אים קימאט בעסאָד.

הער שעף... נו, זאָגט, ניט שוין זייט איר דערפאר,
מיר זאָלן אויספילן דעם צירקוליאַר
אַט ווי ער שטייט און גייט?

ש ע ף

(בייז)

פארוואָס? איר ווילט —

איר פרוווט אים ענדערן, ס'איז אייער זאך,
נאָר מיר, די פאָליציי, וואָס שטייט אָפּ וואָך
פון דעם געזעץ, און אויסער גוטס דער געטאָ
דערמיט — מיר זינען קיין זאך מער ניט אויסן...
א קלאפּ אין טיר. עס קומען אריין די דאָקטוירים בורשטיין און העלער
און צוויי מיטגלידער פון ראט: ראטניצקי און קאנטאָר. מע באַגריסט
זיך שווינגדיק. א לאנגע פאזע.

ר א ט נ י צ ק י

וואָס איז דאָס שווינגן וואָס מע שווינגט? ראבויסיני!
הער שעף, איר ווייסט מיסטאמע, וואָס באטייט
ראבויסיני?

ש ע ף

איך?

ר א ט נ י צ ק י

אויב ניט, מאכט אויך ניט אויס.

איך וויל אייך ניט באליידיקן דערמיט —
איך זייט ניט איינער דאך אפן יאריד.
דערפאר זייט איך א גיטער, הייסער ייד.

ש ע ף

איך מיין, אז ניט קיין ערגערער פון אייך.

ה ע ר צ נ ט א ל

נו, פאן ראטניצקי, זאגט אייך, וואָס איך ווילט,
נאָר איצט פיקירן זיך איז מער ווי ווילד.

ק א נ ט א ר

דער כוסיד האָט זיך איצט אין אים צעשפילט.
דער גערער כוסיד...

ה ע ר צ נ ט א ל

דאָ איז ניט דאָס אָרט,
די געטאָ האָט אונדז אלע אויסגעגלייכט.
זאָגט בעסער, דאָקטער העלער און בורשטיין,
איך קאָנט פאנאנדערפלאַנטערן דעם קנויל
און געבן אונדז אין האנט א פאָדעם
אף אַנצוכאפן זיך אָן אים, צי ניין?
מיר ווארטן איצטער נאָר אף אייער וואָרט.

ר א ט נ י צ ק י

נאָר — איר, וויל האָפן אפן דייטשס כאסאָדים...

ב ו ר ש ט י י ן

וועסט גאָרניט טאָן — די פרויען ווילן האָבן:
באָ דער — אן ערשטלינג, די — דערווארט א זון.
פון צו באַפרייען זיך ניט פרוווט דערמאָנען,
זיי מאַכן זיך ניט הערנדיק דערפון.
און וויפל מאָל איך האָב געפרוּווט דערקלערן:
ניט איצט די צייט זיך פרוכפערן און מערן...

נאָר זיי — זיי וועלן האלטן ס'קינד באגראָבן
אין אלקער, אין א קעלער, אין א שנייער,
נאָר קומען אין שפיטאַל זיי וועלן נישט.
די אינגעשפארטקייט קאָן זיי קאַסטן טייער.

ש ע ף

נישט איינריידן, נישט טייענען, זיך נישט דינגען,
נישט בעטן דארף מען זיך בא זיי, נאָר צווינגען.

ה ע ר צ נ ט אָ ל

הער סעקרעטאר, איר פירט א פראַטאַקאָל?

מ אָ ז ע ס

איך שרייב גענוי, מיט אלע פראַטי־פראַטים,
ווי אין א פינקעס, כירעם־ציט אמאָל.

ש ע ף

די דייטשע פאָליציי וועט זיך נישט פוילן
מיט פרעמדע הענט צו שארן הייסע קוילן,
און נאַכשפירן, און זוכן אין די הייזער,
און אויב ס'וועט איר אליין דאָס נישט געראַטן,
עס וועלן זיך געפינען אויך... באווייזער.
מע דארף דאָך קוקן נישטער אף דער זאך —
זיי האָבן שוין דעם מענטש גענוג פארדאַרבן,
אף צו געפינען דעם צי יענעם קאַרבן.

ה ע ר צ נ ט אָ ל

ניטאָ צעווישן אונדז אזא!

ש ע ף

ניטאָ?

אז גוט און וויל איז אונדז.

ה ע ל ע ר

און איך לייג פאַר
ארויסרופן אין קראנקען-הויז די פרוי,
זי וואָרענען און זאָגן איר אזוי:
דיר דראָט דער טויט, דיין מאן, דיין קינד
און אויך דיין פּאַטער-מוטערס הויזגעזינד.

ש ע ף

די ברויט-קארטן אוועקנעמען בא איר
און אויסמעקן פון אלע שטיצע-ביכער,
קיין האַלץ, קיין הילף דעם גאנצן הויז ניט געבן,
און דאָס וועט בעסער ווירקן... איך בין זיכער.
ווייל דאָרט, ווו ס'רעדט זיך וועגן זייער לעבן, —
וואָס שטרענגער זיין — וועט זיין פאר זיי געזינטער.

ה ע ל ע ר

און די, וואָס זינען שוין אין הויכן כוידעש?
עס וועלן דאָך געבאָרן ווערן קינדער!
די האנט וועט זיך דען אופהייבן אף זיי
בא עמעצן פון אונדז? אָט נעמט און שיסט מיך...

ר א ט נ י צ ק י

און עפשער זען באהאלטן זיי בא קריסטן?

עס גיט זיך א פראל אוף די טיר, און אפן שוועל בלייבט שטיין א מיטליאַריקע
מענטש — באַרוועס, אָפּגעריסן, פארוואקסן און צעבלוטיקט. אלע בלייבן
ווי געפלעפט.

ה ע ר צ נ ט אַ ל

ווער זייט איר?

פ א ל י ט

א ניט-פארגראָבענער, —
א ניט-דערשאַסענער, א ניט-פארברענטער...

ה ע ר צ נ ט א ל

אנטשולדיקט, עפשער קאנט איר זאגן קלאַרער.

פ א ל י ט

פון צווישן טויטע — לעבעדיק ארויס,
און צווישן לעבעדיקע — כ'בין א טויטער.

ה ע ר צ נ ט א ל

ניט רעדט פארשטעלט. פונוואנען קומט איר אָן?

פ א ל י ט

איך קום פון דאָרט, פונוואנען קיינער מער
וועט זיך ניט אומקערן צוריק אהער.

ה ע ר צ נ ט א ל

פונוואנען זייט איר?

פ א ל י ט

כ'בין א היגער. כ'קען
דעם פאָרזיצער, זיין טאַכטער און זיין פרוי.

ה ע ר צ נ ט א ל

איך בעט אונדו זאָגן דייטלעך און גענוי,
פונוואנען קומט איר איצט און ווער איר זייט?

פ א ל י ט

איך בין פון די, וואָס האָבן יאָ געגלייבט,
אז אויסער אָט די הויכע געטאַ-ווענט,
איז דאָ א האַפענונג צו בלייבן לעבן.
געגלייבט און אנדערע אויך איינגערעדט:
דאָס ערגסטע, אויב פארטרייבן אונדו מע וועט
קיין מיזרעך ארבעטן אווידאס-פערעך,
ווייל ערגער ווי אין געטאַ וועט ניט זיין —
צו יענע ליכטזיניקע לייט געהער איך.

ש ע ף

ווי הייסט דאָס אָרט, פּונװאָנען איר קומט אָן?

פ א ל י ט

דאָס אָרט? דאָס אָרט האָט ניט קיין נאָמען...

ער טוט זיך א וואלגער אף דער ערד. אלע פאָרען זיך ארום אים.

ה ע ר צ נ ט א ל

(בייגט זיך אַן)

שטייט אױף,

מיין פריינט, דערלאנגט אים וואסער... גאָט אליין
האָט אייך היינט צוגעשיקט, ווייל איינער וואָרט
איז וויכטיק, וויכטיק היינט ביז גאָר! איר זייט
דער ערשטער איידעס פאר דער גאנצער צייט,
אן איידעס וועגן דעם, וואָס דאָרט קומט פאָר.

ש ע ף

(שטארק נערוועז)

אנטלאָפּענער, באַרויִקט זיך און זאָגט,
אויב איר זייט נאָך באַ אייערע געדאַנקען:
צי האָט מען אייך אין שטאַט ניט נאָכגעיאָגט,
און ווי זייט איר אין געטאָ דורכגעגאַנגען?
צי עמעצער האָט שוין מיט אייך גערעדט?
זיך נאָכגעפרעגט באַ אייך, פּונװאָנען זייט איר,
וועהן איר גייט, און אזוי ווייטער...
באָם טויער האָט מען אייך ניט אָפּגעשטעלט?

פ א ל י ט

(קומט עטוואָס צו־זיך)

געגאַנגען א קאַלאָנע פון דער שטאַט
אין געטאָ. נאָך דער אַרבעט, באַ דער דראַט-

פארצוימונג כ'האָב צו איר זיך צוגעשארט.
 מע האָט געזען — ס'האָט קיינעם ניט געארט.
 פארקערט, אריינגענומען און פארשטעלט;
 און ווען מע האָט באַם טויער קאַנטראַלירט,
 צי טראַגט מען ניט אריין קיין עסנוואַרג,
 האָט זיך פאַרקאַכט א שטיקעלע יאָריד;
 געכאַפט, ווי אלע, כ'האָב א שטויס אין קאַרק
 און כ'בין אדורך... אוי, ווי איך בין מיד...
 כ'וועל אייך דערציילן אלץ, נאָר שפעטער, שפעטער...
 (ער שלאָפט אײַן.)

ש ע ף

מע דאַרף אים אָפּפירן.

ה ע ר צ נ ט אַ ל

ווהיין?!

שעף באווייזט אף זיך.

וואָס רעדט איר?

ש ע ף

וואָס איז? ער דאַרף איצט גאַרניט, כּוּץ א בעט.
 ער וועט זיך אויסשלאָפֿן און קומען צו-זיך.
 א דאַקטער, אויב מע דאַרף...

ר א ט נ י צ ק י

הער שעף, איך בעט,

פאַרגינט די מיצווע מיר. האַכנאַסאַס-אַרכים
 איז פון די גרעסטע מיצוועס אף דער וועלט,
 כ'וועל אים אליין אַרומוואַשן די ווונדן.

ש ע ף

א מיצווע האָט אייך פּלוצעם אויסגעפעלט?
 גייט טוט א קוש א צווייט מאַל די מעוועזע!
 איך ווייס, מיט וואָס די מיצווע איז פאַרבונדן.

ראטניצקי

נו, אדעראבע, זאגט מיר, לאַמיר האַרכן...

שעף

ניט שרעקט זיך, מ'וועט דאָס מויל אים ניט
פארשליסן,

נאָר אויסער אונדז, דארף קיינער גאַרניט וויסן!

הערצנטאָל

פארוואָס? איך האלט פארקערט.

שעף

איך מיינ, דערווייל.

פאליט

(פון שלאָף)

אלע, אלע בא דער גרוב...

פרויען מיט די קינדער אף די הענט.

מע האָט געשאַסן און מע האָט געברענט,

לעבעדיק אין גרוב אריינגעשטופט...

(ער צעוויינט זיך).

אין צימער ווערט א צערודערונג. הערצנטאָל און ראטניצקי נעמען אונטער די
אַרעמס דעם פאליט און פירן אים אָפּ אין צווייטן צימער. פאר דער צייט קומען
אריין יודיטא, רוזשע און דער פאליציימאן. עס קערן זיך אום
הערצנטאָל און ראטניצקי.

הערצנטאָל

(דערשראָק, דערזענדיק די אריינגעקומענע)

און אנדען ווו האָט איר אהינגעטאָן?

יודיטא

דער טאליען האָט געלאָזן זי

בא זיך... ביז מאַרגן אינדערפרי.

ער וועט באטראכטן זיך באנאכט
און וועט איר ענטפער געבן פֿינקטלעך אכט...

אפן שוועל וואקסט אויס י א נ ע ק.

י ו ד י ט א

(שטיל, וואָרענענדיק)

יאנעקו יאָו..

סאַף פון ערשטן אקט

צווייטער אקט

א שטאל, אויסגעבעט מיט שטרוי; פעסער. אף א פלעקל — א כאַמעט און אנדערע איבערבליבענישן פון פערדישן געשפאן. אף דער וואנט — א לאמטערן. האלבר-טונקל. יאנעק און געדאליע רוקן איבער אן אייזערנע פאס און שטעלן זי אוועק אין א ווינקל.

יאנעק

נו, גדאליע, זאג, צי האָט זיך דיינע פערד
אמאָל געכאַלעמט, אז אף יענעם אָרט,
ווי זיי זיינען געשטאנען בא דעם האָבער,
וועט זיין א פאלאץ אויסגעבויט, און ווי?
א נײַן איילן טיף אונטער דער ערד.

געדאליע

(פאריכטנדיק דאָס שטרוי ארום דער פאס)

און, יאנעק, דיר וואָס כאַלעמט זיך, אז דו
האַסט, פעווע, אויסגעפונען אָט דאָס אָרט?
האַסטו א גרויסן טאַעס! מאנע פערד —
אַהא! זיי האָבן אלץ פאַרויסגעזען
פון פריער נאָך, און איידער וואָס און ווען,
זיי האָבן מיט די קאָפיטעס געגראָבן.

יאנעק

נעווייזן — ניט קיין פערד.

געדאליע

נורנו, אן שפאס.

יאנעק

כאלילע! כ'זאג נאָר, זיי האָבן דערטאפט
דאָס אָרט, וווּ זיין אמאָל וועט אונדזער שטאב;
וואָדען? אז ס'ליגט די כאַכמע אין די פיס?

געדאליע

א דייגע — וווּ, אבי זי איז פאראן.

יאנעק

זאָג, וואָס וואָלט זיין, ווען פלוצעם קערט דיר אום
דער דייטש דין פערד-און-וואָגן, דין געשפאן,
די לייצעס מיט דער בניטש?..

געדאליע

פרעגסט, וואָס וואָלט זיין?

כ'וואָלט מיטן די של אים אין זייט אריין
און וואָלט פארקערט אף גאָר אן אנדער טראקט...
עך, גוטערברודער, מיך האָט עס געפאקט
באם סאמע לעבער... לאכסט!

(ער טוט זיך א קלאפ אין דער ברוסט.)

א צענטער דאָר

פורמאנעס — טאטעס, זיידעס, עלטערזיידעס.
פון זינט קרוין-פוילן שטייט שוין אף דער ערד,
נאָך פריער, פאר דעם גרויסן קאזשימיר,
געפירט מיר האָבן פאָטשט, געהאלטן פערד,
און פלוצעם — הערסט — דו טאָרסט ניט, זאָגט מען מיר,

דו, גדאליע, טאָרסט נישט אָנטרייבן קא פּערד...
פאַררוויס? — ווייל דו ביסט עס נישט ווערט.
פאַררוויס? — דערפאַר, ווייל ביסט א ייד.
ווי קומט א ייד — צו אלדי שווארצע יאָר —
גאָר האלטן לייצעס אין די הענט?

י א נ ע ק

א ייד
זאָל האָבן מאכט, זאָל זיין איבער א פּערד,
באם דיטש? כאַלילע! דאָס דערלויבט זיך נישט,
א ייד זאָל אין א מענטשן זיין געראָטן?
דער דיטש וועט נישט דערלאָזן, שטרענג פאַרבאָטן..

ג ע ד א ל י ע

צו כאַלעם קומען זיי צו מיר, די זיידעס.
איין זיידן כ'האָב געקענט נאָך — לאנג געלעבט,
צו אכציק יאָר — נאָך זעק מיט מעל געשלעפט
אף זיך — פון מיל אין סקלאד, פון סקלאד — צום קרעמער,
אין דער „פּאָוסטאניע“ אן אָנטיילנעמער,
געקומען שטיל, די בייטש אין גורט פאַרשטעקט,
און מיטן עלנבויגן — אופגעוועקט:
גענוג געדערעמלט, פּאסאזשיר! א שווייס
האָט מיך באשלאָגן. גאָט אין מיר אן איידעס:
א באַרוועסער בין איך אוועק אין שטאל,
און שטייף צום האַרץ צוגעדריקט דעם כאַמעט,
א ווייל געבליבן, ווי א גוילעם, שטיין
און זיך צעיאַמערט —
געמיינט, אז פּלאצן וועט אין מיר די גאל...

י א נ ע ק

(נאָך א שווערער פּאוזע)

געדאליע... א, געדאליע...

געדאליע

אז איך הייס געדאליע, ווייס איך.

יאנעק

וואָס זשע ווייסטו ניט?

געדאליע

(באוויזט זיינע ברייטע דלאַניעס)

איך ווייס ניט, יאנעק, וואָס מע טוט דאמיט?

יאנעק

איך האָב פאר דיר אן ארבעט — פּערוושי סאַרט.

געדאליע

ניט מאטער, זאַג.

יאנעק

ניין, פּרזיער גיב א וואָרט,
אז דו וועסט טאָן, וואָס יאנעק וועט דיר זאָגן.

געדאליע

(אין א פארלעגנהייט)

דו זאָלסט דערנאָך מיך האלטן בא דער צוים?

יאנעק

און דיסציפלין?

געדאליע

נו, רייד שוין, רייד.

יא נ ע ק

די ערד,

געדאליע, זאָלסטו גראָבן מיט דער נאָז,
נאָר ווערן זאָלסטו מיר... א פּאָליציי.

גע ד א ל י ע

א פּאָליצייער? יאָך? גע ד א ל י ע? — וואָס
האַסטו זיך אָנגעטראַכט? גיי שלאָף זיך אויס.

יא נ ע ק

מיר האָבן, דאָכט זיך, אָפּגע־רעדט, פּאַרויס:
געדאליע טוט, וואָס הייסן וועט אים יאן.

גע ד א ל י ע

וואָס פאר א סייכל איז אין דעם פאראן?

יא נ ע ק

פאראן א סייכל, און פאראן א מין.

(ער טוט אים א פאטש אין פלייצע.)

וועסט עלטער ווערן — וועסטו אלץ פארשטיין.
האקלאל, דו ווערסט — א פּאָליציי!

גע ד א ל י ע

(קימאט מעכאניש)

איך ווער.

פאזע.

און יאָגן זיי... אין נאָקן?

יא נ ע ק

אַפּטמאַל מער

פון אנדערע...

געדאליע

איך קאָן ניט, יאנעק.

יאנעק

מוזט.

געדאליע

פארוואָס גראָד איך?

יאנעק

אזוי האָט מיר פארגלוסט...

געדאליע

אזוי... און צולייגן אמאָל א יאד?

יאנעק

ניט פאלן זאָל אף דיר דער מינדסטער כשאד —
אפילע דאָס, קעדיי דיין צווייטע האנט
זאָל קאָנען זיי אמאָל א טויווע טאָן,
אזא, אז דאָס זאָל איבערוועגן אלץ.
נר, איצטער, גדאליע, זעסט שוין, וווּ דו האלטסט?

געדאליע

איך זע!

יאנעק

און דאָס איז ערשט דער אלעפבייס.

געדאליע

נישקאָשע פון א פעקל אפן האלדז!

יאנעק

א ביסל שווערלעך, גדאליע, נאָר אַן ביין.
דו האָסט א שטארקן האלדז — דו וועסט פארטראָגן.

יא, וואָס האָב איך געוואָלט נאָך עפעס זאָגן:
א ווינקל זאָלסטו זיך זוכן ווייט פונדאנען,
די שטוב, די גאס איז מער דיר ניט באקאנט, —
אפילע ניט אריינשמעקן אהער.
פון אונדז דו קענסט נאָר צווייען און ניט מער:
נאָר מיך און סטערקען. מיך וועסטו ניט זען,
דורך איר וועסטו שוין וויסן, וואָס און ווען
דו האָסט צו טאָן. פארליר קיין צייט ניט, גיי.
כ'באגריס דיך... מיטן נאָמען: פאָליציי.
(ער נעמט אים ארום.)

ג ע ד א ל י ע

ווי איינער וויל ניט שטארבן — וויל איך ניט...

י א נ ע ק

באם שעף פון פאָליציי געפינען כּיין —
ער זאָל דיר טרויען מער, ווי זיך אליין;
זיך היטן פון א ניט באטראכטן שריט.

זיי געזעגענען זיך. געדאליע קליבט זיך אוועקגיין. אז ער האלט שוין באם
ארויסגיין, טוט אים יאנעק א רוף.

געדאליע...

געדאליע קערט זיך אום.

כ'האָב צו דיר א ביטע.

ג ע ד א ל י ע

זאָג.

י א נ ע ק

א קליינע, א פערזענלעכע באקאָשע.

ג ע ד א ל י ע

נו, זאָג שוין, זאָג.

יא נ ע ק

זינט כ'בין אוועק פון שטוב...

גע ד א ל י ע

איך ווייס, די מאמע זיצט דארט אן א גראשן.
באם פענעץ ברויט און בא די קאלטע טעפ.

יא נ ע ק

בא מיר פלעגט זי נאך קריגן אפט א זופ.
איך ווייס ניט, ווי זי קריכט גאר אף די טרעפ.

גע ד א ל י ע

מאלוכים העלפן איר... וואס איז ניט ווערט?
אונדו אויסגעהאדעוועט אזא בענאק?
וואס איז זי אלט?

יא נ ע ק

סאכאקל פופציק יאר...
איז אַט, געדאליע, בעט איך דיך: אמאָל
איר אַנקלאפן אין טיר, מיין ווייסער טויב,
וועסט מיר א גרויסע טויווע טאַן דערמיט,
ווי נאַר זי וועט דערהערן דינע טריט,
זי וועט זיך פונעם בענקל טאַן א הויב,
אפגיך ארופווארפן אף זיך די טוך:
א דאנק אייך, טייערע, פאר דעם באזוך,
און פאר דער טירכע אייערער — א דאנק.
פון זינט איך הער שוין ניט מיין יאנקלס קאַל,
זייט איר, מיין פריינט, מיין איינציקער גענוס...

גע ד א ל י ע

זיי רויק, יאנעק, דו פארלאָז זיך שוין
אף מיר — כ'וועל ברענגען ניט נאַר א גערוס.

י א נ ע ק

נאָר כאס־כאַלילע ניט דערציילן איר,
אוווו איך בין — צו גוט זאָלסטו ניט זיין!

ג ע ד א ל י ע

כ'פארשטיי, וויבאלד א סאָד, איז דאָך ניט שנייד —
א מאמע, ניט קא מאמע, — אלע גלייך.

י א נ ע ק

איצט, גדאליע, אייל זיך צו, כ'לעש אויס די שניין,
שוין צייט צוריק אין פאלאץ מיר אריין.
געדענק: א צייט — אָפֿיכאווער זאָלסטו זיין.

זיי צעקושן זיך. פינצטער, א לאנגע פאזע. דערנאך באווייזט זיך די הייל אונטער
דער ערד — א לענגלעכער קאָרידאָר, געבעט מיט פריש־געזעגטע ברעטער. אין
ווינקל בא א קאסע מיט שריפט שטייט י א נ ע ק און זעצט אן „אופרוף“.
אנטקעגן אים, אף אן איבערגעקערט קעסטל, — ס ט ע ר ק ע. שטיל.

ס ט ע ר ק ע

כ'האָב קיינמאָל ניט געזען די מאמע וויינען,
און היינט — א גאנצן טאָג זי הערט ניט אוף.
און וויפל כ'האָב מיט איר ניט איינגעטיינעט,
אז אין דער געטאָ אנדע איז ניט איינע, —
זאָל זי כאַטש ענטפערן א וואָרט דערוף!
זי זיצט און וויינט — אזעלכע טרערן ריינען...
פארשטייט דאָך, יאנעק, בא דעם בעסטן ווילן,
וואָס פאר א טרייסט האָב איך געקאָנט געפינען?
ווייזט אויס, ס'איז איר שוין ב י ז צו ם ה א ל ד ז
דערגאנגען,

אז זי... אז אנדע האָט זיך אופגעהאנגען...
אז זי איז ניט די לעצטע פרוי אין געטאָ,
פאר וועלכער דאָס וועט זיין די בעסטע רעטונג —
אזוי צי אנדערש נעמען זיך דאָס לעבן.

י א נ ע ק

ווען זי וואָלט זיך א כעזשבן אָפגעגעבן...

סטערקע

זי האָט אין זיך מער טראָגן ניט געקאָנט
דאָס הינטיש בלוט! דאָס איז איר כעזשבו, יאן.

יאנעק

אף זיך אליין ארופלייגן א האנט?
אין גאַרגל אינבניסן זיך אים באדארפט!

סטערקע

ווי גרינג מיט ווערטער זיך מע ווארפט!
זיך אינבניסן... האָסט שוין אמאָל געפרוּווט?

יאנעק

נו, זיי ניט ביזו, מיין לעבן, קום אהער.

סטערקע גייט ניט.

כ'פארשטיי, כ'פארשטיי, ס'איז איצט דיר ניט דערצו,
מיר — אויך. און כ'ווארף, כאַלילע, ניט ארוף
די שולד פאר דעם אף איר, אף אונדזער אנדען,
ניט זי — וואָלט היינט געטראָפן עפעס אנדערש,
קיינ צאַרעס פעלן אונדז ניט אויס, און דאָך —
אין הארצן טראָג איך היינט אף איר פארדראָס!..

סטערקע

פארוואָס?

יאנעק

פארגעסן שוין? „איין אָונט פרייד!“
האָסט דאָך אליין געזאָגט... כ'פלעג יעדן טאָג
א טראכט טאָן: מאָרגן קומט די גוטע שאַ.
איך האָב געווארט, געהאַפט און זיך געגרייט,
און היינט — א גאנצן טאָג איז יאָמטעוו דאָ
אין הייל.

ס ט ע ר ק ע

וויזט אויס, מע טאָר ניט.

י א נ ע ק

מע מעג! דעם אומגליק אף לעהאכעס — זאָגן:
א כאסענע מיט אונטערפירער צוויי,
נאָר צוויי...

ס ט ע ר ק ע

(פארמאכט אים מיט דער האנט דאָס מויל)

ניט זינדיק, יאנעק, מיט די רייד...

יאנעק טוט איר לייכט א ביס די דלאַניע.

ס ט ע ר ק ע

וואָס בייסטו זיך?

י א נ ע ק

כ'וויל וויסן, אז איך לעב

און דו לעבסט אויך, און ס'טוט דיר וויי מיין ביס.
כ'האָב ליב דיין האנט, כ'האָב זייער ליב דיין האנט,
שוין לאנג זי ניט געזען...

ס ט ע ר ק ע

די האנט — מער גאַרניט?

י א נ ע ק

פון קאָפּ און ביו די טריט — אלץ ליב און זיס,
נאָר גיי — איך וועל דיך אויסשמירן אין פארב...

זי גייט צו אים צו, ער נעמט זי ארום מיט די היילע עלנבויגנס און לייגט צו
זיין פארוואקסן פאָנעם צו איר באק.

נו, וואָס? א שטעכעדיקער יאן — און גוט?

ס ט ע ר ק ע

א גוטער, און א זיסער, און א ליבער,
נאַר, יאנעק, זאַג, ווי טראַגט מען אַט דאָס אלץ אריבער?

י א נ ע ק

א שאַד, וואָס אנדע האָט זיך ניט דערמאָנט
אָן יענער פרוי, וואָס איז געשטאנען פארן דייטש,
געשטאנען שטאַלץ... דערביי א צווייטע פרוי
געפאלן איז דעם טאליען צו די פיס,
און יענע האָט זיך גלייך געטאָן א ריס,
מיט קראפט, מיט גוואלד צוריק זי אופגעשטעלט:
„דו ווילדע פרוי, דו ווייסט ניט, וויאזוי
א מענטש דארף איצט אוועקגיין פון דער וועלט?“
דאָס לעצטע וואָרט באגעגנט האָט א שאַס,
נאַר אַט דער טויט, ער וועקט ניט קיין פארדראַס,
פארקערט, אין דעם מיר שעפן קויכעס, מוט,
ווייל נאַר פארלאַרנקייט, מעהומע, שרעק
אונדז שטערן איצט ארויסצוטרעטן אָפן;
אויב ניט גענוג מיר זיינען נאָך באוואַפנט,
דערפאר מיר זיינען נאָך גענוג אין צאָל,
און ערגער זיין וועט דעמאָלט טויזנט מאָל,
ווען ליגן וועט די ביקס און דער נאגאן,
און אויספעלן עס וועט פאר זיי די האנט.

ס ט ע ר ק ע

פארוואָס זשע, יאנעק, שווינגסטו וועגן דעם
אין אַט די אופרופן, וואָס דו צעשיקסט?
מיר וועלן זיי צעקלעפן אף די ווענט,
נאַר פון די אלע שיינע רייד מיט מיר
וועט קיינער זיך ניט כאפן פאר דער ביקס
און דעם נאגאן ניט נעמען אין די הענט.
דערקלער מיר, אדעראבע, דעם באטייט.

אָנשטאַט צו שרײַבן: נעמט געווער אין האַנט,
מיר רופן צו א שטילן ווידערשטאַנד...
(זי לייענט אַרויס פֿונעם אופֿרוך).
„מישפּאַכעס, פּאַרלעך, איינציקווייז —
פּאַרגראַבן זיך, באַהאַלטן זיך, ניט פּאַרן!“

י א נ ע ק

א גאַנצער נאַפּאַלעאַן געוואָרן!
פּאַרשטייט, אין דעם באַשטייט די גאַנצע קונסט
פֿון שלאַכט: אַרויסטרעטן — אפּילע איינער, —
נאָר אין דיין כאַווערס שטיצע זיכער זיי,
אז אין א נויט, אז אין א שווערער צייט,
די הילף — זי וועט ניט דורכגיין דיך פּאַרבײַ...
און דאָ באַ אונדז? אַפּט טרעפט נאָך רײַסערײַ,
און אין פּאַרטיי דער צווייטער ציינער ווייזט.
צי וועט די גאַנצע געטאָ גיין נאָך אונדז?
דערווייל מיר זיינען נאָך א מינדערהייט —
זיי גלייבן ניט, זיי וועלן אָן א שטרוי
זיך אַנכאַפּן צי אָן דעם מינדסטן שאַטן,
אז ערגעץ איז אן אויסלייזונג פּאַראַן,
אז ערגעץ איז אַט דער ווילקיר פּאַרבאַטן...
נאָך גאָר ניט לאַנג געווען אזעלכע לייט,
געדאַרשנט האַבן זיי: ס'איז פּונקט די צייט,
דאָס אַרט, אז יידן זאָלן זיך צעגעטן
מיט גאָר דער וועלט און פּאַר זיך שאַבעס מאַכן,
ס'איז זייער רוף געווען: „צוריק אין געטאָ!“
קעדיי פּאַרהיטן, קלוימערשט, די קולטור
און נאָך אזעלכע שיינע, הויכע זאַכן...
אָנשטאַט אַרויסגיין מיט געווער אין דרויסן,
אז קינדס־קינדער מיט אונדז זיך זאָלן גרויסן:
„זיי זיינען ניט געשטאַנען אָף די קני,
אין שלאַכט געפּאַלן, נאָר ניט אַפּגעטראַטן!“

(מיטאַמאָל).

וואָס וויינסטו?

ס ט ע ר ק ע

וועלכע קינדער, יאנעק? די,
וואָס טאָרן מער ניט קומען אף דער וועלט?
וואָס ווערן היינט פארברענט דאָרט אין די לאַגערס?
פון וועלכע קינדער רעדסטו, יאן, דו ווייסט,
מיך ווונדערט אָפט, ווי גיי איך גאָר ארום
אף מיינע פיס. און עס, און טרינק, און קום,
און וויל, דו זאָלסט מיך ליב האָבן...

י א נ ע ק

וואָס איז?
דער הימל איז געפאלן אף דער ערד?
מיר וועלן האָבן קינדער, און ס'וועט זיין
א וועלט... א לעבן...

ס ט ע ר ק ע

דאָ אונטער דער ערד?

י א נ ע ק

דערווייל... אלץ ביז א צייט.

ס ט ע ר ק ע

דערווייל ווערסט גראָ
און בא די אויגן — אָט אזעלכע רעדער!
(זי רייסט אויס בא אים א האָר.)
נא, טו א קוק: צו פינף און צוואנציק יאָר.

י א נ ע ק

א דייגע, סטערקע, גראָ מוז ווערן יעדער,
און אויב א ביסל פריער — אויך אַן בייז,
אזוי פאסט בעסער נאָך צום פאַנעם — ניין?

דו ווייסט, פון וואָס כ'זוער גראָ — פון זיין אליין,
אַן דיר...

ס ט ע ר ק ע

און ניט פארזוכן לאנג דעם טאם
פון פרישער לופט, ניט אַנקוקן די זון,
און גראָד א זומער שטייט — א גאַטס־גענאָד.

י א נ ע ק

(הייבט און דעם קאַפּ אין דער הייד)

א היץ?

ס ט ע ר ק ע

בא פערציק גראד.

י א נ ע ק

א ווינט?

ס ט ע ר ק ע

ניין, שטיל.

י א נ ע ק

די זון — זי סארפעט... סטערקעלע, איך וויל...

ס ט ע ר ק ע

זאַג, וואָס?

י א נ ע ק

פארשרייב אַט דאָ אין טאַגבוך: יון,
טויזנט ניין הונדערט צוויי און פערציק.

סטערקע שרייבט.

א בונקער, א מאלינע — רוף עס אָן,
ווי דיר געפעלט, אין דר'ערד — א צווייטע שטאַט...
און אויבן שינט די זון — א שאַד, א שאַד...

(פאזע. מיטאמאָל.)

די לעצטע ווערטער שרייב ניט.

ס ט ע ר ק ע

שוין פארפאלן.

י א נ ע ק

א שאַד...

ס ט ע ר ק ע

דו טאַרסט בא זיך ניט זיין געפאלן.

י א נ ע ק

כאַלילע! איך? דער דייטש וועט ניט דערלעבן,
געזאַגט: לעהאכעס אלע סאַנים — היינט
מיר פראווען כאסענע... אַנשטאַט א זאל —
א לאנגע שמאַלע הייל אונטער דער שטאַט,
אַנשטאַט א טיש — אַ קאַסטן שריפט, אַנשטאַט
א רינגעלע מיט כופע־אוקעדושן —
דיך וועט דיין יאנקעלע היינט ש ט א ר ק א קוש טאַן...

(ער נעמט ארום סטערקען.)

פון א געהיימער טיר אומבאמערקט באווייזן זיך: בערעזא און ראָזע.
ביידע טראָגן אונטער אף א ברעטל א פלאש וויין מיט פארבייסן.

ראָזע

וויוואט! די מעכוטאַנים זיינען דאָ!
זאַל זיין מיט מאזל אין א גוטער שאַ!
און איצט, בערעזא, ווינטש זיי...

בערעזא

מאזל טאָ...

(ער גייט צו צו יאָנעקן און סטערקען.)

ראָזע

(זינגט שטיל)

ניין, קאלעניו, קאלע,
פארגיס ניט קיין טרערן —
דער פיינט זאָל ניט זעען,
קיין פריינט זאָל ניט הערן.
דעם קאָפּ — ניט פארנייגן,
כאַטש ס'הארץ איז געבראַכן.
א קאָס לאַמיר הייבן
פאר אונדזער ניצאַכן...

(זי פאלט סטערקען אפן האלדז.)

פלוצעם דערהערט זיך א שטילער קלאפ פון א ברעטל אָן א ברעטל. יאנעק
און אלע בלייבן אָנגעשטרענגט ווארטן, דער קלאפ כאזערט זיך איבער דריי מאָל.
יאנעק עפנט אוף א געהיים טירל, און דורך אויסגעגראָבענע טרעפּ, וואָס זיינען
ביז אהער געווען פארשטעלט, לאָזט ער זיך ארוף, פינצטער. א לאנגע פאווע.
נאָכדעם, בא א קארגער שייַן פון א האנט־לאַמטערן, קומען אראָפּ קאזשיק
און דער פּאָליט. אהינטער זיי — יאנעק.

יאנעק

געפעלט אייך אונדזער פאלאץ?

פּאָליט

(קוקט זיך ארום)

זייער פיינ געבויט.

יאנעק

א ביסל ענגלעך דער אריין...

ק א ז ש י ק

דער טויער וויל ניט עפענען זיך ברייטער.
ניט איבעריקס באקוועם דער דורכגאנג אויך.

י א נ ע ק

א שטיקל וועג געפויזעט אפן בויך?

ק א ז ש י ק

פרעגסט? ווי א וואָרעם א צונויפגעדרייטער.

י א נ ע ק

דערפאר בא אונדז אַט דאָ מע גלייכט זיך אויס.
מע ווערט אפסניי א מענטש...

פ א ל י ט

א גרויסן דאנק.

י א נ ע ק

פאר וואָס?

פ א ל י ט

פאר אייער צוטרוי.

י א נ ע ק

כ'מיין... איך גלייב,
איר וועט אונדז ניט ארויסגעבן, דערהויפט,
אז שווערער, ווי אריינגיין, איז ארויס
פונדאנען... זיצט, איך בעט זיך פילן פריי.
ווי הייסט איר?

פ א ל י ט

מייער.

י א נ ע ק

אייער פאך?

פ א ל י ט

א פארבער,

א שילדן־מאכער און א שטיקל מאַלער.

י א נ ע ק

ווי אלט זייט איר, הער מײער?

פ א ל י ט

יאך?

כ׳בין אלט אזויפיל, וויפל ס׳דארף דאָס פניער,
אז פון א קינד זאָל בלייבן אש, די צײט
איך ווייס גענוי — א יונגע פרוי ברענט גיך,
פיל גיכער פון א מאנצבל, איך געדענק;
געגאנגען איז אין לאגער דאָרט א בײט.
די קוילערס פלעגן שלאָגן זיך פאר זיי —
מיט זיי מע פלעגט די שײטערס אונטערהײצן.

פאזע.

כ׳בין אלט אזויפיל, וויפל ס׳דארף א הונט,
זײן באלעבאָס זאָל אים אזוי צערייצן,
דער הונט זאָל פון אײך רײסן שטיקער... איך בין אלט
אזויפיל, וויפל ס׳דויערט מיט געוואלד,
מיט בײטשן יאַגנדיק אין האלדז־און־נאקן,
אריינטרייבן אין ענג־פארפראָפטן קאמער
א הונדערט מאנצבלען, פרויען אַדאָם־נאקעט,
און אין א שאַ ארום, שוין דורך א צווייטער טיר,
ארויסווארפן זיי אלע אף דער גאס —
דערשטיקטע, האלב־פארסאמטע דורכן גאז.
כ׳בין אלט... כ׳בין אלט שוין אָן א שיר...

נאָר אָפּט מיר דאכט, כ'בין זייער, זייער יונג,
געלעבט כ'האַב אף דער ערד איין אויגנבליק:
דעם אויגנבליק, ווען איך האָב אים געשטיקט...
ווייל פון מיין גאנצן לעבן איך געדענק
נאָר איינס: דעם ווילדן, פלוצעמדיקן שפרונג
אף אים, אף האנסן — דעם, וואָס מיטן הונט,
איך בין פון אים שוין ניט אראָפּ צוריק,
ביז איך האָב ניט דערהערט דעם לעצטן כריפ.
די הענט געוואָרן זיינען מיר, ווי צווענג,
קוים אָפּגעווישט דעם סוינעס בלוט פון ליפ...
ק א ז ש י ק

און ווי האָט איר דעם פיינעם יונג באשטאט?

פ א ל י ט

(צעלאכט זיך היסטעריש)

א הוילן, ווי די מאמע ט'אים געהאט,
באנאכט אים אָפּגעשיקט צו גאָט... אין פייער.

(ער מאכט א באוועגונג, ווי אים וואָלט עפעס פארשמעקט.)

ק א ז ש י ק

וואָס שמעקט איר אלץ?

פ א ל י ט

די גאנצע צייט — דער רויך
גייט נאָך... דער רייעך פון געברענטן ביין...

י א נ ע ק

(וועלכער האָט די גאנצע צייט געשריבן)

הער מייער, דאָ איז אלץ גענוי פארשריבן,
קיין וואָרט כ'האַב ניט פארפעלט. און איצטער זאָגט:
צי האָט איר עפעס דאָ ניט איבערטריבן?

צי קאנט איר כאסמענען אָט דאָס פּאפּיר?
מיר זײַנען אײדעס דאָ — א יײד, א פּויל,
א רוס, און יעדערער אכרײַעס טראָגט
פאַר אַלץ, וואָס קומט פּונדאנען אין דער הײך...

פּאָ ל י ט

קײן ליגן כװיל ניט ברענגען פאַרן מויל,
און אַלץ, וואָס שטייט געשריבן דאָ — איז ליגן...

ק א ז ש י ק

וואָס הייסט?

ס ט ע ר ק ע

וואָס רעדט איר! איר זײט ניט באם זײנען?

פּאָ ל י ט

נײַן-נײַן. כ׳בין קלאָר.

(ער נעמט אין די הענט דאָס פּאפּיר.)

ווען דאָס זאָל עמעס זײן —

די ערד וואָלט זיך דאָך איבערקערן...
די וועלט וואָלט ניט געשוויגן
נאָר אויב א כסימע דארפן זײ...

(ער טוט א כאפּ פון דער שריפט־קאסטע א מעשענע ווירע און צעשניידט
זיך די האנט.)

י א נ ע ק

וואָס טוט איר?

פּאָ ל י ט

מײן בלוט זאָל אײדעס זאָגן פאַר מײן קינד
און פאַר מײן פּרוי... מײן פּאַטער און מײן מוטער...

(ער צעווארפט איבערן קאסטן עטלעכע בייגעלעך פּאפּיר און פּאַרפּלעקט
זײ מיט פּליסנדיק בלוט.)

גענוג? צי נאָך?

י א נ ע ק

ארויסהענגען ניט נאָר
אין גאס, ווו מענטשן לויפן אייליק דורך,
נאָר אויך, ווו זיי באהאלטן זיך — אין סכראָגען, —
דאָס בלוט זאָל שטענדיק זיי אָן בלוט דערמאָנען.

פ א ל י ט

צי וועט אָבער דאָס בלוט זיין אופגעמאָנט?

ב ע ר ע ז א

(גייט צו און לייגט ארוף זיין האנט אפן פאָליטס ווונד)

Кровь за кровь!¹

ק א ז ש י ק

(טוט דאָס זעלבט)

Krew za krew!¹

י א נ ע ק

(טוט דאָס זעלבט)

מיט זייער בלוט — פאר אונדזער בלוט!
מיט זייער טויט — פאר אונדזער לעבן!

סאָף פון צווייטן אקט

¹ בלוט פאר בלוט! (רוסיש און פויליש)

דריטער אקט

דאָס ערשטע בילד

אין ייִדנראַט.

ה ע ר צ נ ט אַ ל

איך וועל אייך הייסן האלטן אונטער וואך!
איר זייט געפערלעך — איר דארפט זיין פארשפארט.
איר ווייסט דען, ווער איר זייט?

ב י נ ד ל ע ר

לעמאַשל?

ה ע ר צ נ ט אַ ל

קאָזן!

בינדלער טוט אף אים א קוק פארכידעשט און ווענדט אָפּ פון אים זיין בליק.

ה ע ר צ נ ט אַ ל

ס'געפעלט אייך ניט? איז טוט ניט אזא זאך!
איר הערט, אין טפיסע וועט איר בא מיר פוילן:

א ייד זאל זיך אזעלכעס טאן דערוועגן?
 ווי קאן א ייד בא זיך אליין גאר פויעלן
 פארקויפן סאם א צווייטן? זאגט, דערקלערט:
 צונויפשלעגן דערפון זיך א פארמעגן
 האט איר געמיינט? וואס טויג איך איצט דאס געלט?
 איר וועט אין געטא בויען זיך א הויז?
 שידוכים טאן? צי עפשער נאר דערפאר,
 ווייל סאם איז איצט א גאנגבארער ארטיקל,
 דעם טויט אין בוזעם טראגט איר אום?
 וואס שווינגט איר? רעדט! צי איר זינט שטום
 געווארן מיטאמאל? הער סעקרעטאר,
 די טאשן אלע טייקעף קערט אים אויס —
 באזוכן אים פון קאפ און ביז די פיסן
 דער סעקרעטאר באזוכט אים, ער לייגט ארויס אפן טיש פארשיידענע דאקומענטן,
 פאפירן. הערצנטאל, פון זיין זינט, טרייסלט איבער יעדעס פאפירל.

ווען איך געפין איין פראשעק סאם, מיר דוכט,
 דער ערשטער ער וואלט איצט פון אים פארזוכט.

מ א ז ע ס

ווארט, ווארט, וואס איז דא אין פאפיר פארוויקלט?

ה ע ר צ נ ט א ל

באווייזט קארשט.

מ א ז ע ס

(נומט פאנאנדער דאס פאפיר. אנטוישט)

ברעקלעך ברויט.

ה ע ר צ נ ט א ל

נאר עפשער ליגט

אין זיי דער סאם?

מ א ז ע ס

איך ווייס? ס'קאָן זייער זיין.
באם טייטן מיין דעם סאם מע טוט אריין
אין ברויט.

בינדלער כאפט ארויס באם סעקרעטאר פון האנט דאָס פאפירל און ווארפט אריין
אין מויל די ברעקלעך ברויט.

מ א ז ע ס

הער בינדלער!

ה ע ר צ נ ט א ל

וואָס האָט איר געטאָן?

ב י נ ד ל ע ר

איך בין שוין פריי?

ה ע ר צ נ ט א ל

דערווייל האָט איך געגליקט,
וויבאלד מע האָט איך ניט געכאפט באם האנט,
זייט איר קיין גאנעווייט, נאָר איך דערמאָן
איך נאָכאמאָל און וואָרן איך...

בינדלער קערעוועט זיך אויס און לאָזט זיך גיין. הערצנטאָל און דער סעקרעטאר
באגלייטן אים מיט די אויגן.

מ א ז ע ס

(שרייט פלוצעם אויס)

ווארט אוף!

בינדלער שטעלט זיך ניט אָפּ.

הער בינדלער!

בינדלער דרייט זיך האסטיק אויס מיטן פאָנעם צום סעקרעטאר. דער סעקרעטאר
דרייט אים אויס צו זיך מיט דער פלייצע. אווי עטלעכע מאָל. מע זעט באשיינע
פערלעך, אז בינדלער באהאלט אויס די פלייצע.

ה ע ר צ נ ט א ל

(צו מאַזעס)

צו וואָס מושטרירט איר אים?

מ אַ ז ע ס

איין אויגנבליק,

הער פאַרזיצער!

ער רייסט אוף די נאָט פון דער געלער לאטע, וואָס אף דער פלייצע, שפארט אריין די פינגער און איינציקווייז ציט ער ארויס פון אונטער דער שאנד-לאטע עטלעכע ווייסע אקוראט-צונויפגעלייגטע פאפירלעך. ער לייגט עס אוועק אפן טיש. בינדלער, ווי ער אין געשטאנען מיט אן אָנגעבויענעם קאָפּ, אזוי לאָזט ער זיך גיין. הערצנר טאָל פארלויפט אים דעם וועג. פאר דער צייט גייט צו דער סעקרעטאר צום טיש און לייגט אריין א פראָשעק סאם צו זיך אין קעשענע.

ה ע ר צ נ ט א ל

זאָגט, בינדלער, דאָס איז ער?

בינדלער באווייזט מיטן קאָפּ אף „יאָ“. הערצנטאָל לויפט צו צום טיש און טראָגט אונטער בינדלערן די ווייסע פאפירלעך.

ב י נ ד ל ע ר

(טוט א קוק אף הערצנטאָלס האנט)

הער פאַרזיצער, דאָ פעלט, באדארפט זיין מער...

ה ע ר צ נ ט א ל

ווי הייסט ער, אָט דער סאם, וואָס איר פארקויפט?
א סאך האָט איר דורך אים שוין אויסגעריכט
אף יענער-וועלט? איר שטייט פארן געריכט!

ב י נ ד ל ע ר

מיין סאם — ער איז דער שטארקסטער אף דער וועלט,
נאָר ווייזט מיר דעם, וואָס האָט געצאָלט מיר געלט.

ה ע ר צ נ ט א ל

אזוי? אומזיסט געגעבן? גוטער מענטש!
מיט גאָט געהאנדלט?

בינדלער

לעסטערט ניט!

איר זינט בא אים אין האנט. איך האב דערמיט
געטאן א כעסעד שעל עמעס — א גרינגער טויט
האט זיי פון אלע פלאגן אויסגעלייזט:
פאר דעם, וואס איז געבליבן צווישן שטריק
און מעסער, איז מיין סאם געווען א גליק.

הער צנטאל

פארוואס האט איר אף זיך אים ניט געפרוויט?
וואלט זיין פארשפארט אייך אויספרעגן דערנאך.

בינדלער

ניט פרעגט פארוואס, הער פארזיצער, דערוף
אייך ענטפער געבן זאל מיין גרויסער בראך.

(ער ציט ארויס פון בוזעם־קעשענע א פאטא.)

א קינד — א דימענט — צוויי און צוואנציק יאָר —
ס'האט איינגענומען סאם, עס זאל ניט זען,
ווי ס'וועט איר כאווערטע דעם שלייה פארציען,
אין שטוב בא מיר כ'האב ביידע זיי געטראפן;
די כאווערטע — געהאנגען אף דער טליע,
און זי — געלעגן רויק אין איר בעט,
ווי זי וואלט נאָרוואַס, נאָרוואַס איינגעשלאָפן —
א גרינגער טויט, וויזט אויס... אַט, זעט...

מאָזעס

(נעמט אין האנט די פאטא)

די כאווערטע ווי האט געהייסן?

בינדלער

אנדע.

צו קוורע כ'האב געבראכט באנאנד זיי ביידן...
פון דעמלט אן האב איך אף זיך גענומען:

צו דעם, וואָס קאָן נישט טראָגן מער די ליידן,
מיט מיין רעפּוע אים אנטקעגן קומען.

עס קומט אריין ראטניצקי.

ה ע ר צ נ ט אַ ל

אַט איז א גאַטספאַרכטיקער מאן, פאר אים
די יידישע געזעצן זיינען אָפּן.
איז לאַמיר הערן, וואָס אייך קומט דערפאַר,
און לויטן דין מיר וועלן אייך באשטראַפּן.

ר א ט נ י צ ק י

ווען איך וואָלט טויזנט דינים אייך געבראכט,
זיי וואָלטן איינעם לעבעדיק געמאכט?
כאַראַטע העלפט נאָר צווישן מענטש און גאַט,
נאָר האָט א מענטש א מענטשן שלעכטס געטאָן, —
קיינ טשווע העלפט נישט — גאַט נעמט זי נישט אָן.

ב י נ ד ל ע ר

איך האָב נישט קיין כאַראַטע. גאַטס געבאַט:
צו הילף דעם כאווער קומען אין א נויט.
כ'האַב גוטס געטאָן און וואָלט געטאָן אויך ווייטער.

ר א ט נ י צ ק י

אמאָל בא יידן וואָלט מען אייך פארשטיינען!

ב י נ ד ל ע ר

פארשטיינט, אויב ס'קומט.

הערצנטאָל טוט א קלונג מיטן גלעקל. אין טיר באווייזט זיך געדאליע מיט
א צייכן פון א פאליצייער.

ה ע ר צ נ ט אַ ל

פירט אָפּ אים און פארשפארט.

געדאליע

אף לאנג?

הערצנטאל

ביזוואנען

ארויס וועט אים פון קאפ דאס מעשוואס.

געדאליע נעמט אים פארן ארבל.

בינדלער

לאזט פריי די האנט, כוועל ערגעץ ניט אנטלויפן.

(צו הערצנטאלן.)

איר זאגט, ער זאל מיך פירן דורך די הויפן.

פון זינט מ׳זיין קינד איז אפגעגאן פונדאנען,

איך טראג קא שיד און גיי ניט מיט דער גאס.

געדאליע טרעט אים אפ דעם וועג, בינדלער גייט פארויס.

מאזעס

וואס טוט מען מיטן סאם?

הערצנטאל

ארויסשיטן... אין אונטאז?

מאזעס

דערלויבט, וועל איך דאס טאן.

הערצנטאל

ניין, ניין, אליין מיט מ׳זינע הענט...

(קלײבט זיך ארויסגיין.)

אין טיר באווייזט זיך א צוועלפֿיאַריק דײַטשיש יונגל, מיליטעריש געקליידט, מיט א הילצערן ביקסל אין האנט. אהינטער אים — א לייטענאנט.

גוט־מאָרגן...

ל ייט ענאנט

(ענטפערט ניט. ער באווייזט מיט דער האנט אפן יינגל)

דער קערל יאהאן — ער וועט בלייבן היר.
מאָזעס און ראטניצקי קוקן זיך איבער.

די שוץ פון יידנראט איז אונדזער זאך;
די מאכט באשטימט האָט אייך אן ערעוואך.

דאָס יינגל גלייכט זיך אויס, הערצנטאָל בייגט זיך עטוואָס אָן.

ה ע ר צ נ ט אָ ל

דאנקערשיין... פאר אייער זאָרג. אין וואָס,
דערלויבט אייך פרעגן, וועט באשטיין זיין פליכט?

ל ייט ענאנט

די יודען זינען אופגערעגט און בייז
און מוזן, זיכער, טראָגן פיל פארדראָס
אף אייך און אפן יודנראט, ווער ווייסט.
זיי קאָנען אייך באפאלן אומגעריכט,
און דאן, גייט פרוווט דעם שולדיקן געפינען.
ס'וועט יעדער יודע זאָגן: רעכט פארדינט!
און אייער נאָמען אויסבאָדן אין שמוץ.
דערום באשטימט מיר האָבן אייך... א שוץ...
דער יונג טראָגט וואָפן... ער וועט שטענדיק אייך
נאך־האוזע און צוריק אהער באגלייטן...
דער יינגסטער פאָרשטייער פון דייטשן־רייך
וועט מיטן פאָרויצער זיך מער ניט שיידן.
פערשטאנדען, יאהאן?

י אָ ה אן

(טוט א ביל)

הייל!

ל ייט ענאנט
אף ווידערזען.

הערצנטאל

(ווי ער וואלט זיך אופגעכאפט פון א שווערן שלאָף)

הער לייטענאנט!

(ער טוט זיך א לאַז נאָך אים און בלייבט שטיין. צעפונט דעם פויסט, טוט פילדייטיק א קוק אף די ווייסע פראַשקעס סאם און לאַזט זיך אנטשיידן גיין פון צימער. דאָס יינגל נאָך אים.)

ראטניצקי

(ווען ביידע זיינען שוין אויסערן צימער)

דער קליינער טאליען פוסטריט גייט אים נאָך.
אזא מין שנעק און פילט זיך אזוי שטאַלץ.

מאָזעס

געזען דאָס ביקסל... כ'מיין דאָס שטיקל האַלץ.

ראטניצקי

ס'איז כויעק נאָר, איך פיל אף זיך דעם שפּיט...
דאָס הייסט: איר זעט, ס'איז איינער צייט פאַרביי.
דער גאַנצער ידנראט איז ווערט א פעניג —
דעם קלענסטן טאליען זיט איר אונטערטעניק...

מאָזעס

און מאַרגן קאָן מען אופהענגען א שלאָס
אף אלץ, וואָס דאָ אין געטאָ האָט געהאט
דעם קלינגענדיקן נאָמען ידנראט.

ראטניצקי

(קוקט זיך ארום)

הער מאָזעס, ווי איר זעט מיך איצט א יידן,
ווען ניט די אַרוועס...

מאָזעס

עך, ווען ניט דער גזאר,
אז יעדער ייד איז אַרעוו פארן צווייטן,

עס וואָלט באַ אונדז גאָר אנדערש זײַן אַ סאך!
מיר וואָלטן אפן קאָפּ געלאָזט זיך טרעטן?
פּשעפּראַשאַם פּאַנאַן כּוואָלט אים מיט אַ שטעקן
דעם קאָפּ צעשפּאַלטן, אַבער גײ און מאַך,
אַז הענגען מיך אליין וועט זײַ ניט קלעקן —
זײַ וועלן אויסקוילען אַ גאַנצע גאַס.
אַט ווען איך קאָן אוועק צו זײַ...

ר א ט נ י צ ק י

צו וועמען?

מ אָ ז ע ס

צו אים, צום איידעם...

ר א ט נ י צ ק י

אונדז וועט ער ניט נעמען.

(בעסאָד).

ס'איז עמעס, מאָזעס, אַז זײַ קאַנען שוין
אַרויסווייזן אַ קויען... היפּש אין צאַל?

סעקרעטאַר באַווייזט אַף „יאָ“.

פּונדוואַנען ווייסט איר?

מ אָ ז ע ס

(אין פּאַרלעגנעהייט)

המ... א יד — ער האָט דיר שטענדיק ליב
צו פּרעגן שפּילעס... מיר אין מויל קיין פּינגער
אַרײַנלייגן באַדאַרף מען ניט, איך ווייס.

ר א ט נ י צ ק י

מיך ווונדערט נאָר, וווּ נעמען זײַ געווער?

מ א ז ע ס

(א ביטל דערשראָקן)

ווי נעמען זיי?.. איר פרעגט מיך עפעס גרינגערס...
פאר געלט — מע קריגט... איך האָב געהערט א פרייז:
מיט גאַלד שטאַפּ אָן די גאַנצע לענג פון רער.
בעמיילע קויפן ביקסן מיטאַמאַל
אַ סאך איז שווערלעך, קויפט מען איינציקווייז.
אומבאמערקט קומט אריין געדאליע.

ר א ט נ י צ ק י

איר וועט מיר גלייבן, ווען איך ווייס נאָר ווי
זיי זינען — האלב פון מיין פארמעגן כ'גיב
אוועק, נאָר גיי און זוך א ווינט אין פעלד.
שוין, דאכט זיך, ניט קא יונגערמאן, און וואָלט
אליין...

אהינטערן וואנט א טומל; ביידע דרייען זיך אויס און דערזען געדאליען. ראטניצקי
טוט א קוק אף אים דערשראָקן.

ר א ט נ י צ ק י

וואָס טוטו דאָ?

מ א ז ע ס

זע, זיך אוועקגעשטעלט!

ג ע ד א ל י ע

א פרוי דאָרט ווארט, צום פאָרויצער זי דארף.
אריינלאָזן, צי זאָל זי פאָרן ווייטער?

ר א ט נ י צ ק י

(צום סעקרעטאר, אומרויך)

וואָס זאמט ער זיך אזוי?

(צו געדאליען.)

רופט זי אריין.

געדאליע גייט ארויס און לאָזט אריין די פרוי.

פ ר ו י

דער פאַרזיצער איז דאָ ניטאָ?

מ אָ ז ע ס

ווער זייט איר?

פ ר ו י

איר קענט מיך ניט?

מ אָ ז ע ס

(ווישט אויס די ברילן)

איר זייט מיר אומבאקאנט.

עס קומט אריין הערצנטאָל, און הינטער אים — יאָ האָן.

הער פאַרזיצער, די פרוי וויל זעען אייך.

איך קען זי ניט, און זי...

פ ר ו י

פאן הערצנטאָל

דערקענט שוין אויך אונדז ניט? ווייזט אויס, ס'איז מיר
באשערט צו ווערן רייך.

ה ע ר צ נ ט אָ ל

ווארט, ווארט, דאָס קאָל

דערמאָנט מיר זייער...

(און פלוצעם.)

פאני רוזשאן.. ווייז..

וואָס גייט די פאני אויסגעפּוצט אזוי?

ר ו ז ע

(שטיל)

ניט ווונדערט זיך — דאָס קאָן מיר ברענגען שאָדן.

ה ע ר צ נ ט א ל

וואָס טוט די פּאָני דאָ?

ר ו ז ש ע

כ'קאַן רייַדן פּרנץ?

ווער איז ער, אָט דער יונג?

(ווייזט אָף יאַהאַנען.)

ה ע ר צ נ ט א ל

אָט דער? — מײַן שאַטן,

וואָס גיכער וועט באַפּרײַען זיך פּון מיר,
ווי איך פּון אים, נאָר זאָגט, ניט שרעקט זיך, זאָגט,
א וועלכע נייע פּלאַג האָט אייך געבראַכט
אין ייִדנראַט?

ר ו ז ש ע

די לעצטע צווייִדרייַ טעג

די טירן פּון שפּיטאַל זײַנען פּאַרמאַכט
פּאַר אונדז — דאָקטוירים עלטערע, גענוג
פּאַראַן זײַנען אין געטאָ יונגע לײַט
אָף צו פּאַרבייטן אונדז... און וואָס באַטײַט
אין געטאָ זײַן אָן אַרבעט, אין באַוווּסט:
דאָס הייסט, עס וואַרט אָף דיר דער שוואַרצער צוג...
דעריבער האָב איך אָנטאָן זיך געמוזט
ניט לײַט מײַן עלטער נאָך, ניט לײַט מײַן שטאַט
און צוײַלן אהער אין ייִדנראַט
און אויסבעטן באַ אייך אַ נייעם שײַן,
ווי שוואַרץ אָף ווייס זאָל אָנגעשריבן זײַן,
אז אַלט בין איך ניט מער פּון דרייַס יאָר,
און ווי זאָגט דאָרט אין שפּריכוואָרט דער פּראַנצויז:
די פּרוי איז אַלט אזוי, ווי זי זעט אויס...

עס דערהערט זיך א דערווייטערט שיסעריי פון ביקסן. אלע שטרענגען זיך אָן. אין
טיר באווייזט זיך דער פּאַליציאיישעף.

ש ע ף

(שטארק אופגערעגט)

נו, איצטער זעט איר שוין דעם רעזולטאט?
מע רעדט שוין מער אפילע ניט מיט אייך!
מע שלעפט שוין מענטשן פון די היזער גלייך —
אפילע די, וואָס ארבעטן — סײַ אלט,
סײַ יונג — מע כאפט שוין מענטשן פון דער גאס!

(ער שלעפט ארויס פון בוזענס־טאש עטלעכע אפרופן מיט בלוט־פֿלעקן.)

איר זעט? אראָפּגערײסן פון די ווענט...
באהאלטן זיך זיי לייגן פאַר — פארברעכער!
אליין זיי וועלן ליגן אין די לעכער,
און דאָ, בא יעדן מינדסטן סקריפּ פון טיר
דאָס בלוט זאָל אונדז פארקילט ווערן פאר שרעק.

ר א ט נ י צ ק י

ווער ווייסט, ווי בעסער איז?

ש ע ף

זיי זיינען דול!

די שפּיר־הינט האָבן צו א גוטן שמעק.
איר גייט און טוט א קוק: די גאס איז פול
מיט די באהאלטענע, וואָס וועלן פאַרן,
נאָר איצט שוין דורך געוואלד, און אין געײל.
די געטאָ איז באלאגערט! נאָך א ווייל...

(ער באווייזט אפן צימער.)

און אָט די שיף אין שטורעמדיקן יאם
וועט מען צעגראָבן ברעטערווייז... און דאן —
מיר זיינען שוין מיט קיין זאך ניט באוואַרנט...

ה ע ר צ נ ט אָ ל

וואָס אייצעט איר?

ש ע ף

איין אייצע איז פאראן...

אין געטאָ גלייך ארויסלאָזן א רוף:
געפינען טייקעף, ווו עס האלט זיך אוף
דער שולדיקער אין אַט דער נייער גזירע.

ה ע ר צ נ ט אַ ל

וואָס רעדט איר נאָרישקייט! איר מיינט, אז כוץ
דעם שולדיקן אין אונדזער גרויסן בראַך,
איז עמעצער פון אונדז — אונדז שולדיק נאָך?

ש ע ף

די רייד — זיי ברענגען זייער ווייניק גוף
בא גאָר דער יידן־פריינטשאפט זייערער.
ס'האַט אונדזער יידנראט א שלעכטן שעם
באם קאַמיסאַר...

ה ע ר צ נ ט אַ ל

(פארנייגט זיך)

א דאַנק, וואָס כאַטש מיט דעם
האַט איר דערפרייט מיך.

ש ע ף

איך מוז אָבער אייך אויך
דערצאָרענען... ווייל ס'איז שוין מער קיין סאָד,
אז אין דער געטאָ ארבעט א געהיים־
אַרגאַניזאַציע — דאָס גאַנצע רומל
געוועזענע פארטייען דאָר טן איז —
אין אונטערערד!

אויב זיי האָבן זיך געקריגט
אמאָל, געקליגט, געכקירעט זיך, געטומלט
און יעדער — מיט זיין ביינדל זיך געקוויקט, —
איז היינט דאָרט שאַלעם אינעם נייעם „סיים“,

וואָס הייסט באַ זיי דאָרט: „נאַציאָנאַלער ראַט“...
נאָר כּוֹץ דעם, איז דאָרט נאָך אַ ראַט פאַראַן —
אַ מיליטערישער... דאָרט האָט איר אַלץ:
פּון אַ פאַריזשער ייד און ביז אַ רוסי
אַ קריגסגעפאַנגענעם פּון די סאָוועטן...

ה ע ר צ נ ט אַ ל

און איר — איר האָט אַ פינקטלעכען גערוס...

ש ע ף

כּוואַלט גערן פּון דעם אלעמען ניט וויסן,
וואָס טוט מען אָבער, ס'ווייסט דער קאָמיסאַר
און ס'ווייסט געסטאפּאָ... אז אין דעם קאַנצערט
שפּילט בראַודע יאָן די ערשטע פּידל, אז ניט איר,
נאָר ער — ער טוט אין געטאָ אומגעשטערט;
אז פּון אַרנישמוגלעך אַ ביקס און ביז
אַרויסווייזן אַן אָפּענעם באַיקאַט
אַף אַ פאַבריק — די אַנפּירונג געהערט
צו אַט דעם ראַט, זיי האָבן פּרייע הענט
ניט נאָר דאָ באַ אונדז, אין ידנשטאַט,
נאָר ווייט אַריבער אַט די געטאָ־ווענט.
זיי שטעלן זיך ניט אָפּ פאַר קיין געפאַר
און שיקן געלט, געווער אין פּרעמדע שטעט
און אויך צו די, וואָס וואָגלעך אום אין וואַלד, —
דאָס אַלץ איז, צום באַדויערן, באַוויסט...
דער קאָמיסאַר — ער האָט זיך אַינגעשפּאַרט:
נאָר... יאנען ברענגען אים... און ער זאָגט צו
דערפאַר אַף ווייטער לאָזן אונדז צורו:
דער שטורעם אין די ברעגעס וועט אַרניין,
און דאָס, וואָס איז געווען, וועט מער ניט זיין...

(ער דערלאנגט הערצנטאָלן דאָס פאַפּיר וועגן ברענגען יאנען.)

ה ע ר צ נ ט אַ ל

וואָס וויל ער? זאָגט! וואָס פּאַדערט ער פּון מיר?

ש ע ף

אז איר זאָלט כאַסמענען אָט דאָס פּאַפּיר.
איך מיינ, די געטאָ איז אַיין לעבן ווערט?

א לאנגע פּאַווע

ניט טראַכט צו לאַנג, איר מוזט עס טאָן דערפּאַר,
קעדיי פּאַרשפּאַרן איבעריקע רייד:
„דער פּאַרזיצער היט אויס דער טאַכטערס מאַן
און שטעלט דערמיט די געטאָ אין געפּאַר.“
אזעלכע רייד זיינען פּאַראַן.

ה ע ר צ נ ט אָ ל

מע רעדט... איז זאָל מען ריידן, וואָס מע וויל!

ש ע ף

מיט דער געסטאַפּאַ שפּילט איר שלעכט די שפּיל.
זי קאָן די טאַכטער נעמען אָנשטאַט אים.

ה ע ר צ נ ט אָ ל

(אויסער־זיך)

גייט זאָגט דעם דיניטש...

יאָהאן שטעלט זיך אָף.

גייט זאָגט דעם קאָמיסאַר!

דער פּאַרזיצער פּון יידנראַט באַשטימט...

אז איינעם קאָן ער געבן...

(ער באַווייזט אָף זיך.)

איינעם... ביטע!

עס גיט זיך א פּראַל אָף די טיר, אָף דער שוועל בלייבט שטיין דער לייטער
נאַנט. ער באַטראַכט שאַרף אלע בייזעזונדע, נאָך א רעגע — און אין צימער
גייען אריין עטלעכע מאַנצבלעך און פּרויען. אַהינטער זיי — א
דייטשישער סאַלדאַט.

(דערזעט צווישן זיי יודיטען.)

מיין גאָט! ווי קומסטו איצט אהער, יודיטא!

יודיטא

וואָס פּרעגסטו, לעאַ, מיך — איך בין דען איינע?
מיר זיינען אלע גלייך געכאפט אין גאס;
מע טרייבט אונדז צו דער באַן; קוים אינגעבעטן,
מע זאָל אהערצו אונדז פארפירן...

לייטענאנט

וואס?

הערצנאנטאל

הער לייטענאנט, דאָס איז מיין פרוי...

שעף

גענוי, כ'באשטעטיק.

לייטענאנט

(צו הערצנאנטאל)

אַבער אייער פרוי

האַט גאַרנישט ניט געזאָגט מיר, זי בלייבט דאָ!

(ער קערט זיך אום צו יודיטען און וויל אראַפּרייסן פון איר די
געלע לאטע.)

יודיטא

(ווערט זיך אנטשיידן)

וואָס טוט איר?

לייטענאנט

כ'וויל פון איך דעם געלן פלעק
ארונטערנעמען, כ'פיל מיך זייער שלעכט,
דאס זאָ איין שיינע פראו טראגען מוז
דעם שאנדע־צייכן: „יודע“, כ'גיב איך רעכט
שפאצירן אָן דעם...

יודיטא

דאנקע שייך, נאָר איך —
איך שעם זיך ניט מיט דעם, הער לייטענאנט.
אויב יא, כ'וואָלט שעמען זיך באדארפט דערמיט,
וואָס מיינע אויגן זיינען שוואַרץ, און ווייס
די צייך, וואָס כ'בין א פרוי און האָב א קינד.
ס'איז מיין נאטור, אָבער ניט מיין שאַנד.

צווישן אוילעם נעמט זיך איינער האסטיק אראפציען דאָס העמדל.

ש ע ף

וואָס וויל ער טאָן?

יונגער מאן

איך? גאַרניט. איך באווייז,
ווי טיף אין מיר איז אינגעקריצט דער ייד.

(ער קערעוועט זיך אויס מיט דער פלייצע, אָף וועלכער ס'איז מיט
דייטשישער פינקטלעכקייט אויסגעברענט "Jude...")

לייטענאנט

(דערלאנגט אים מיטן שטעקן איבער דער פלייצע)

ארויס! ארויס! געשווינד!

דער דייטשישער סאָלדאט נעמט טרייבן אלעמען פון צימער.

איינער

הער לייטענאנט, איר קוקט זיך בעסער איין,
איך בין ניט ארבעטלאָז — אָט איז מיין שייך.

צווייטער

מיט געלע שיינען נעמט מען ניט. איר זעט?

לייטענאנט

ווי האָט מען אייך געפאקט? אין גרוב? אין בעט?
צי אין פאבריק? גענוג! ארויס! געשווינד!
(צום שעף, שטרענג.)

די אַרד'נונג האלט אף דער גאס! צו דריי,
ניט מער, אין ריי און פירן ביזן טויער,
דערנאָך מיט א באריכט אהער צוריק!
איר הערט, מע פירט זיי דאָרטן מיט מוזיק!..
אלע גייען ארויס. נאָך זיי — דער שעף.

רוזשע

(וואָס איז די גאנצע צייט געשטאנען דערווייטערט, ארויסגייענדיק
פארהאלט זי זיך לעבן יודיטען)
פארבלייבט געזונט.

יודיטא

(דערקענט זי. דערשראָקן)
הער לייטענאנט, איך פאָדער און איך בעט!
איר האָט אליין געגעבן מיר א גרונט,
איך זאָל איצט קאָנען ווענדן זיך צו אייך:
אויב אייער גוטער ווילן זיך פארשפרייט
אף מיר, צעטיילט אים צווישן אונדז.

לייטענאנט

שוין שפעט.

יודיטא

זי איז א גוטער דאָקטער, זי איז גרייט
צו ארבעטן, זיין נוצלעך.

לייטענאנט

(קוקט זיך שארף איין אין רוזשען און שרייט אויס)
יאָהאָן!

יא האן

(גייט צו)

הייל!

לייטענאנט

(צו יאהאנען)

ווי אלט איז דיזעס מעדכען?

יאהאן נעצט איין דעם פינגער און נעמט מיט אים פירן איבער רוזשעס אָנגעפארב־טע באקן. ער בייגט זיך אָן און קוקט זיך בעסער איין. ער צעלאכט זיך שטארק. רוזשע טוט אים א פאטש אין פאָנעם. דער לייטענאנט שיסט אויס. רוזשע פאלט. דער לייטענאנט צו יודיטען און הערצנטאָלן.

אונד זי זינד פריי!

יודיטא און הערצנטאָל גייען געבראָכן ארויס. נאָך זיי — יאהאן. אין פוסטן צימער באם פענצטער — דער דייטשישער לייטענאנט.

דאָס צווייטע בילד

בא הערצנטאָלן אין שטוב. דער סעקרעטאר פון יידנראט מאָזעס און יודיטא.

מאָזעס

איך בעט איך, פאני, גייט פון שטוב אוועק.
קיין רעגע טאַרט איר דאָ גיט בלייבן מער.
דער פאַרויצער האָט מיך געשיקט אהער
נאָר צוליב דעם.

יודיטא

איר מיינט, אז אפן וועג

איז ווייניקער געפערלעך?

מאָזעס

איצט איז נאכט,

און איר וועט ווייַעס־איז אדורך, טוט אָן א טוך,
אן אנדער קלייד.

יודיטא

ניין-ניין, דאָס — ניט.
מיין פריינט, באהאלטן זיך מיר שטייט ניט אָן,
און ס'איז שוין קיין באהעלטעניש ניטאָ.
דערצו, ווי קאָן איך גיין, און ער?

מאָזעס

מיר דאכט,
די פאני ווייסט נאָך ניט, מיט וואָס דאָס שמעקט.
צו צוועלף — אין ידנראט אויב ס'קומט ניט יאן,
וועט קאָסטן אונדז די נאכט צוויי טויזנט מאָן
די כאַשעווסטע אין געטאָ... כ'מין, דערין
די מיטגלידער פון ידנראט מיט ווייב-און-קינד...
איר ווייסט עפּשער, וווּ סטערקע זיך געפינט,
צי עמעץ אנדערש, פרוווט זיך גיין אהין.

יודיטא

ניין-ניין! איך גיי צו אים... ער איז נאָך דאָרט?

מאָזעס

געווען, נאָר איצט — ווער ווייסט... די גאס איז אוף —
געשריי, און כשאד, און שושקעריי אף טריט
און שריט.

יודיטא

הער מאָזעס, זאָגט, דעם עמעס נאָר:
וואָס טראכטן זיי — די מיטגלידער פון ראט?
וואָס רעדט דער אוילעם? און אף וועמענס צאד
זיט איר אליין?..

מאָזעס

ס'איז זייער שווער באשליסן,
איך וויל ניט נעמען דאָס אף מיין געוויסן.

י ו ד י ט א

הער מאָזעס, יאנעק איז מיין סטערקעס מאן,
נאָר גלייבט מיר, ערנוואָרט, אז ניט דערפאר,
ווען ס'ווערט א גאנצע געטאָ אויסגעראַטן,
איז נאָך איין לעבן שפּילט שוין ניט קיין ראָל.
נאָר ניט מיין איידעם דארף דער קאָמיסאר.
דער דייטש, ער דארף אוועקנעמען בא אונדז
די לעצטע האַפענונג; ווייל לאַמיר זאָגן,
אז יאנעק וועט די שווערסטע פיין פארטראַגן,
דערשלאַגן זיך בא אים וועט ניט געראַטן —
ער וועט ניט אויסגעבן, און זייער ווונטש
וועט בלייבן ניט דערפּילט — דאָס בין איך זיכער, —
צו דען איז אָבער זיכער דער האמוין,
אז ווי מע גיט אָפּ יאנעקן, איז שוין —
גענוג, דער לעצטער קאַרבן — נאריש, ווילד!

מ א ז ע ס

מע טרינקט זיך... כאפט מען אָן זיך פאר א שטרוי...

י ו ד י ט א

איז יאנעק דאָס די שטרוי? און וווּ זייט איר?
איר גייט אהין און פרוווט זיי דאָרט דערקלערן.
גלייבט מיר, ווען איך בין נאָר ניט לעאָס פרוי...

מ א ז ע ס

און איר גלייבט מיר... איר האָט דאָך ניט קיין גרונט
דערווייל מיר ניט גלייבן... איך קאָן איך שווערן,
ווען ס'איז מיין פאַנעם ווייניקער באקאנט.
איך וואָלט געגאנגען אַנשטאַט אים, „כ'בין יאן",
וואָלט איך געזאָגט, און — טוט מיר, וואָס איר ווילט.
נאָר שלעכט, מיך קען אין געטאָ יעדער הונט.

י ו ד י ט א

און אויב זיי וואָלטן איך געפּיניקט?

מאזעס

לאנג

מיך מאטערן זיי וואָלטן ניט...

יודיטא

פארוואָס?

מאזעס

(באוויזט אפן טאש)

ס'איז דאָ א שפרוך... ווען פול וועט זיין די מאָס
פון מינע לייד, כ'ועל לאָזן אים אין גאנג,
איך האלט אים גרייט אף יעדן פאל...

יודיטא

וואָלט איר באקאנט מיך, עפשער, מיטן שפרוך?

מאזעס

ניין-ניין, אייך ניט, איר גייט אוועק... וואָס גיכער...
איך צווייפל ניט, אז סטערקעלען מע זוכט.
אויב מע געפינט זי ניט...

יודיטא

גיב גאָט!

מאזעס

נאָר דאן

זייט איר דער קאָרבן...

יודיטא

מאָזעס, ס'ערגערט מיך,
וואָס מ'יזן לעבן אייך גייט אָן מער, ווי סטערעס.

מאזעס

און מער, ווי מינס.

יודיטא

א דאנק. כ'וואָלט ניט געוואָלט
איך אויספרוון, איך ווייס, אז זייער שווער איז
צו שענקען סאם א פריינט, נאָר טיילן זיך
דערמיט, וואָס קאָן דען זיין נאָך מער באווייז?

מאָזעס

ווען ס'וועט קיין אנדער בריירע שוין ניט זיין.
דערווייל עס האלט נאָך ניט דערבני... איר גייט?

יודיטא

נו, רעכט, איך גיי אין צימער נאָר אריין
זיך איבערטאָן.

זי גייט אריין אין צווייטן צימער. מאָזעס נעמט ארויס פון בוזעם דעם פראַשעק
סאם. עס דערהערן זיך טריט. עס קומען אריין צוויי דייטשן — דער לייטע -
נאנט און א סאָלדאט.

לייטענאנט

איזט היר די האונד-פרוי?

מאָזעס

דאָ איז זי ניטאָ.

לייטענאנט

און איר?

מאָזעס

אין ייִדנראט דער סעקרעטאר.

לייטענאנט

פאמיליע, נאָמען?

מ א ז ע ס

מאָזעס שוואַרץ.

עס קומט אָן יוֹדִיט א.

לִי יִיט עֵנאָנֵט

וואָס טוט

דער סעקרעטאר באַם פּאַרזיצער אין הויז?
מיט אַייער הער באַגייט איר זיך ניט גוט.
זיין סעקרעטאר איר זייט, נאָר ניט זיין פּרויס.

מ א ז ע ס

איך וועל איך ניט דערלויבן.

לִי יִיט עֵנאָנֵט

(צו יודיטען)

ביטע שייך.

(ער ווייזט איר אָפּ דער טיר.)

מ א ז ע ס

דערוועגט זיך ניט!

לִי יִיט עֵנאָנֵט

איר זייט א דרייטער ריטער,
איר רופט ארויס מיך אָפּ דועל... אָ, גאַט,
איר האָט ניט קיין געווער? באַקומט עס, ביטע...

(ער גיט אים אָפּ זיין רעוואָלווער און אליין נעמט ער באַם צווייטן
דיטש.)

כ'בעט צום באַרייער...

מאָזעס מאַכט א טראַט אהינטער.

א טראַט און נאָך א טראַט...

יודיט א

הער מאָזעס!

לייטענאנט

אכטונג, סעקונדאנט! איינס...

מאָזעס

(לאַזט אראָפּ דעם רעוואָלווער)

אין אַט דעם הויז איך האָב קיין רעכט צו שיסן —
צו טייער וואָלט געקאָסט אונדז איינער טויט.
ס'האַט ניט די ווערט פאר אונדז...

לייטענאנט טוט מאָזעסן א כאפ פארן האלדז.

יודיט א

(טוט א געשריי)

הער לויט...

לייטענאנט

(לאַזט מאָזעסן אָפּ)

מיט וועמען רעדסטו..

מאָזעס

כזוייס... נאָר איר זינט וויסן,

אז אויסער אַט דעם הויז איז דאָ א וועלט.

ניט מיינט, אז איר וועט אונדזער בלוט פארגיסן

און אייך וועט ווערן אַט דאָס בלוט געשענקט.

אונדז פעלט נאָר קראפט, נאָר ניט קיין מוט

אונדז פעלט.

געדענקט!

לייטענאנט

אין קאמף מיט אונדז האַט פראנקרייך ניט געהאט

קיין מוט, האַט עסטרייך, בעלגיע, סלאוואקיע.

האַט טשעכיע, פוילן, האַלאַנד, דענעמארק
די טויערן געעפנט פאר אונדז פריי.
נאַר איר, דער סעקרעטאר פון יידנראט...
(צעלאכט זיך.)

יודיטא

(רויק, נאַר זייער איבערצייגנדיק)
פארגעסט ניט אייער בראַך בא סטאלינגראד!
די טרויער־טעג, וואָס איר האַט אָפגעריכט.
ס'הייסט אונדזער געטאָ איצטער געטאָ גראַד!..

לייטענאנט

דאַנערוועטער! אונטערזוכן ס'הייז!
(צום צווייטן דייטש.)
האלט וואך באם טיר און לאַזט זיי ניט ארויס
פון אויגן..

ער גייט אריין אין צווייטן צימער. מאַזעס דערנענטערט זיך צו יודיטען, און
אומבאמערקט גיט ער איר איבער דעם סאם.

מאַזעס

אז וויי איז ביידן אונדז...!

יודיטא

קיין בעסערע מאטאָנע
א מאן א פרוי האַט קיינמאָל ניט געשענקט...!

לייטענאנט

(קומט ווידער אריין)

העראוס!

דער דייטש גייט ארויס, נאָך אים — יודיטא און מאַזעס. אהינטער זיי —
דער לייטענאנט. א ווייל בלייבט דער צימער ליידיק. פונדערווייטן דער־
טראַגט זיך מוזיק פון א פידל, וואָס ווערט נענטער און דייטלעכער. דורך דער
אָפענער טיר גייט אריין א מיטליאַריקער יוד, אָנגעטאָן ווי א לעץ — מיט

א מיץ אפן קאפ, א גלעקל אפן האלדו און אין האנט — א פידל. נאך אים — א
מיי דעלע פון א יאר צוועלף. ביידע באַרוועס.

דאָס מיי דעלע

וואָס קיינער איז נישטאָ — אָט דאָס איז גוט.
דאָ קאָן מען זיך באהאלטן, טאטע, קום אהין...
(באוויזט אפן צווייטן צימער).

דער פידלער

פונדאנען גיי איך ערגעץ נישט.

דאָס מיי דעלע

דאָ ווינט דער פאַרזיצער. איך ווייס די שטוב.
ס'וועט קיינער אונדז נישט טרייבן צום וואַקזאל,
און דו וועסט נישט באגלייטן אפן פידל,
כ'האָב אזוי מוירע, ווען דו שפילסט אין גאס...

דער פאָטער מאכט א באוועגונג, דאָס גלעקל אפן האלדו צעקלינגט זיך.

מע דארף נישט מיטן גלעקל, טאטע, ניין,
מע וועט זיי שיסן דאָרט...

דער פידלער

דאָס טוט נישט וויי,
מיין קינד, מע מאכט עס איינס און צוויי...
נישט שרעק זיך, נארעלע, נישט וויין,
פיה-פאהן! כ'וועל זינגען דיר א לידל...

דאָס מיי דעלע

מע דארף נישט, טאטע... ניין!

דער פידלער

האַסט מוירע אלץ.
נישט איך האָב אָנגעטאָן דאָס אפן קאָפּ,
נישט איך האָב אופגעהאנגען אפן האלדו, —

ניט איך — די ערשטע פידל — נאָכעם שניעס...
אמאָל געשפילט אף כאסענעס,
הינט שפיל איך אף לעווייעס...
(ער זינגט און שפילט דערביי.)

אייל מאַליי ראכמים שויכין באמרוימים,
גאָט איז א פאָטער אף אלע יעסוימים;
באָס — א שטוב — קאָן מען בויען און צעווארפן,
און דער מאלכאמאָועס טוט דעם כאלעף שארפן...
גימל מאכט: געטאָ — געטאָ...

אף דער שוועל באווייזט זיך הערצנטאָל, נאָך אים — יאָהאָן. דאָס מיי
דעלע טוליעט זיך צום פאָטער און קוקט מיט ניגער און שרעק אף יאָהאָנען.

ה ע ר צ נ ט אָ ל

ווער זייט איר? ווי זייט איר אין שטוב ארין?

ד אָ ס מ י י ד ע ל ע

די טיר... די טיר געוועזן אָפן, פעטער.

ה ע ר צ נ ט אָ ל

די טיר?..

(ער לויפט ארין אין צווייטן צימער.)

י אָ ה אָן

(גייט צו צום מיידעלע און טוט איר צוויי מאָל א שטארקן שנעל
אין שטערן)

פיף־פאָן!..

ד אָ ס מ י י ד ע ל ע

(שטופט אים אָפּ 19 זיך)

גיי, גיי פון מיר, איך טשעפע דיך?..

יאָהאָן צילט זיך ווידער א שטארקן שנעל טאָן.

(ווענדט אָפּ זיין האַנט)

וואָס שנעלסטו זיך, עס טוט דאָך וויי...

יאָהאן שטעלט אָף איר אָן דאָס ביקסל. אין ארײַנגאנגרטיר — דער פּאַליציִי־
שעף, אין טיר פון צווייטן צימער — הער צנטאַל.

שעף

(דראָענדיק, צו יאָהאָנען)

פּרעטש!

יאָהאן טרעט אָפּ.

הער צנטאַל

(כאַפט אָן דעם שעף בא דער האַנט)

הער שעף! כּוועל קיינמאַל אייך דאָס ניט
פאָרגעסן!

שעף

פאָרוואָס? וואָס איז? כּיבין ניט קא ייִד?
און ניט קא ייִדיש האַרץ זיך קלאַפט אָט דאָ?
צי איך האָב ווייניקער, ווי איר, אים פּיינט?

הער צנטאַל

ניין־ניין, ניט דאָס: עס טרעפט א שווערע שאַ,
ווען אָף דער גאַנצער וועלט בלייבסט איין־אליין
און... פּלוצעם קומט אריין א מענטש, א פּריינט...

שעף

א פּריינט — אויב איר וועט וועלן מיך פאַרשטיין...

דער פּידלער

(נעמט ווידער שפּילן און זינגען)

דאַלעד מאַכט...

ה ע ר צ נ ט א ל

(נעמט ארום דעם פידלער)

גייט, פעטער, גייט, שוין צייט אייך גיין. ס'איז היינט
ניט זיכערער בא מיר, ווי אף דער גאס.

דער פידלער און דאס מיידעלע לאָזן זיך גיין צו דער טיר. דאָס מיידעלע קוקט
זיך אום. יאָהאָן ווייזט איר א פויסט.

ד א ס מ י י ד ע ל ע

(צו יאָהאָנען, מיט גרויס ווירדע)

פּיף-פּאַפּן.. קיין האָר עס טוט ניט וויין!
זאָג, טאַטע... עמעס, אז עס טוט ניט וויין...

דער פידלער ווייזט מיטן קאָפּ אף „ניין“. דאָס מיי דעלע — א שטאַלצע, א
גליקלעכע, נעמט אָן דעם פּאָטער בא דער האַנט און גייט ארויס.

ש ע ף

(טוט א שליידער אפן טיש א דין פעקל)

נאט. פראשען פאנא.

ה ע ר צ נ ט א ל

(דערשראָקן)

דאָס — וואָס אייז?

ש ע ף

נעמט, וויקלט אָפּ, ס'דערווארט אייך א סורפריז,
נאָר זעט, ניט איינשמירן אין בלוט די הענט;
יאק באַגא קאַכאם — ס'ליגט דאָרט א פרעזענט
פאר אייך פון אייער איידעם בראודע יאן,
וואָס טראַגט מיסטאמע זיבן פרעמדע נעמען,
נאָר אייך מיינ יענעם — אייער טאַכטערס מאן,
אייך בעט דאָס פעקעלע פאנאנדערנעמען.

הערצנטאָל וויקלט פאנאנדער דאָס פעקל, נעמט פון דאָרט ארויס יאנעקס פאספּאָרט,
פארגאָסן מיט בלוט. ער טוט דערשראָקן א קוק אפן שעף.

וואָס קוקט איר? דאָס איז איינער יאנעקס בלוט?
די געטאָ אויסלייזן האָט אים קיין בלוט,
קיין שטאַלץ, קיין גוטער ווילן ניט געקלעקט...
ער האָט דערשאַסן זיך, און מיטן בלוט
פון האַרצן אָט דער פּאַספּאַרט איז פּאַרפּלעקט.
זאָל זיין, איך גלייב, נאָר ער — דער קאַמיסאַר,
געוואָרנט האָט מיך נאַרוואָס קורץ און שאַרף?
דאָס האַרץ באַדאַרף ער ניט, זיין קאַפּ ער דאַרף.

ה ע ר צ נ ט אָ ל

הער שעף, ניט אנדערש, אז איר זינט אראָפּ
פון זינען! איר קאָנט אים ניט מויכל זיין,
וואָס ער האָט זינע זעקס און צוואַנציק יאָר
פאַר אייך,

(ער באַווייזט אָף יאָהאַנעס)

פאַר אים

קיין קאַרבן ניט געבראַכט!

ש ע ף

פאַר מיר? פאַר אייך? פאַר גאָר דער געטאָ... יאָ!
כ'פאַרשטיי, אַרײַנלאָזן אין האַרץ א קויל
איז גרינגער, ווי דעם דײַטש זיך איבערגעבן,
נאָר ער, וואָס האָט דערפירט דערצו, אָט ער
באַדאַרפט וואָלט נעמען ניט נאָר זיך אין אַכט...

ה ע ר צ נ ט אָ ל

ס'וואָלט יאנעקס קאַפּ די געטאָ ניט פאַרשטעלט.
ניט מער, ס'וואָלט נאָך איין קאַפּ איצט אויסגעפעלט.

ש ע ף

נו, רעדט שוין ווייטער, זאָגט: די געטאָ וואָלט
געוואָרן נידעריקער מיט א קאַפּ.

ה ע ר צ נ ט אָ ל

אויב כ'האָב עס ניט געזאָגט...

ש ע ף

האָט איר געטראכט?

(און פּלוצעם.)

הער פּאַרזיצער! איין זאך איז מיר ניט קלאָר:
עס רינט פאר אייך דעם איידעמס בלוט. אָט זעט.
און איר — קיין איין מאָל זיך ניט אויסגערעדט.
אז ער איז טויט — ס'איז ניט אומזיסט...

ה ע ר צ נ ט אָ ל

(פאַרכאפט זיך)

הער שעף,

דאָס האַרץ דערלאָזט מיך ניט.

(ער נעמט אין האַנט דעם פאַטפּאַרט.)

נאָר גיי גלייב ניט.

ש ע ף

פאן הערצנטאָל, די געטאָ שטייט אין קאָן!
אף איין וואָג — יאן, און אף דער צווייטער — מיר,
דעריבער בעט איך ניט בא אייך — איך מאָן!
ס'וועט אים דער דייטש דאָך ס'וויסני געפינען
און שלעפּן מיט גוואַלד, נאָר איר — אַנשטאַט
די געטאָ אויסקויפּן דורך אים — איר האָט
באהאלטן אים! איר ווייסט, אז דאָס וועט נאָר
דעם מאלכאָוועס פאר אן אויסרייד דינען.

ה ע ר צ נ ט אָ ל

איר האָט א גרונט דערפאַר?

ש ע ף

(שטארק אופגערעגט)

א גרונט? א כשאד,
ווייל ווער האָט סומען געלט פון יידנראט
געשיקט צו זיי אף איינקויפן געווער?..
אויב ניט אליין פאן הערצנטאָל, איז ווער?
די געטאָ קלינגט דערמיט! קיין כידעש ניט,
זיי וועלן באלד צעטראָגן אייך דאָס הויז
און זיין גערעכט..

ה ע ר צ נ ט אָ ל

(אויסער־זיך)

איך בעט דעם שעף ארויס פון שטוב!

ש ע ף

אזוי? דער קאַמיסאר אליין
האָט קיינמאָל ניט געטריבן מיך — טרייבט איר?
איך גיי! נאָר איר וועט שוין דורך אָט דער טיר
מער ניט ארויס.

ה ע ר צ נ ט אָ ל

כ'בין עפשער ארעסטירט?

ש ע ף

ווייזט אויס.

ה ע ר צ נ ט אָ ל

ס'איז אומדערהערט! דאָס איז געמיין..

ש ע ף

פארקערט, מיר קומט א דאנק פון אייך... איך מיין,
דערפאר, וואָס איר דערווייל אין שטוב פארבלייבט,
די איבעריקע מיטגלידער פון ראט,

זיי זיינען ווייט פון זייער היים מיט ווייב
און-קינד, איך האָב באגעגנט אייער פרוי...

ה ע ר צ נ ט אָ ל

יודיטא? ווו איז זי?

ש ע ף

איר פרעגט אזוי,
ווי איך וואָלט אָפגעגעבן דעם באפעל.

ה ע ר צ נ ט אָ ל

הער שעף! איך פאָדער זאָגן, ווו זי איז?

ש ע ף

דערווייל מיסטאמע נאָך אין וועג, נאָר ביז
איר וועט זיך אקשענען, זיך טאָן א ריר...

הערצנטאָל לאַזט זיך צום ארויסגאנג. אין טיר באגעגנט אים א היפשע צאָל
מאנצבלעך און פרויען. הערצנטאָל בלייבט שטיין.

ה ע ר צ נ ט אָ ל

איך ווייס ניט, יידן, ווו ער איז, נאָר אויב
איר גלייבט מיר ניט...

ש ט י מ ע ן

מיר גלייבן אייך.

א י י נ ע ר

איך גלייב,

וואָס קומט אָבער ארויס— די געטאָ הענגט
איצט אף א האָר, זיי וועלן אונדז פארניכטן.

ה ע ר צ נ ט אָ ל

און איר זייט זיכער, אז מיט יאנעקס טויט
וועט איר דאָס מאַזל אייערס שוין פאריכטן?

הערט אויס מיך, ברידער, יידן, שווערע יאָרן
 מיר האָבן דורכגעלעבט, אויב דאָס הייסט לעבן.
 כ'האָב שטענדיק זיך א כעזשבן אָפגעגעבן,
 זיך ניט גענארט, נאָר וואָס איך האָב געקאָנט,
 האָב איך געטאָן אף איינשטילן דעם צאָרן,
 נאָר איצט — ניט אָפצוקויפן זיך מיט גאָלד
 און ניט מיט טרערן... יאנעקס לעבן וואָלט
 דערמוטיקט אונדז פיל מער, ווי יאנעקס טויט,
 נאָר אויב זיין בלוט איר דארפט, אָט איז זיין בלוט.
 איינער שטרעקט אויס די האנט נאָכן פאספאָרט.

ש ע ף

(רייטט בא אים ארויס פון האנט)

פאן הערצנטאָל, ער לעבט! און איר האָט מוט
 זיך מוידע זיין פאר אָט דער איידע יידן,
 אז איר זוילט איינער טאָכטערס מאן פארהיטן.

ה ע ר צ נ ט אָ ל

ניטאָ קיין טאָכטער און ניטאָ... קיין פרוי,
 איך בעט אייך, ברידער, גייט אהיים, צעגייט זיך.

א ש ט י ם

איז וואָס זשע גיט איר פאָרט אונדז פאר אן אייצע?

ה ע ר צ נ ט אָ ל

זאָל יעדער זוכן זיך זיין וועג... איך בין אייך מער
 קיין פאסטעך ניט, און איר זייט ניט קיין שאָף.
 דער זעלבער ייד, ווי דו, ווי דו, ווי ער —
 כ'בין איינער איצט פון אייך...
 דער אוילעם הייבט זיך אָן פאנאנדערגיין.

ש ע ף

(צו הערצנטאָלן)

הערט אויס, איך האָף,

מיר וועט זיך עפשער אינגעבן ביז טאָג
אלץ אַפלייגן... כ'וועל טויזנטער טערוצים
זיי אויסזוכן אף צו באשיצן אייך
און אייער פרוי, נאָר איר זאָלט אזוי גוט זיין,
און אונדז דערנאָך ניט אונטערפירן. זאָגט,
א נאכט אף צו באטראכטן זיך גענוג?

ה ע ר צ נ ט אָ ל

גענוג, אפילע צופיל...!

ש ע ף

זאָלט איר וויסן.

אויב ניט, — געדענקט, וועט ריין זיין מיין געוויסן.

(ער גייט ארויס.)

ה ע ר צ נ ט אָ ל

אפילע איצט מע לאַזט מיך ניט אליין,
נאָר איך בין פריי צו טאָן, ווי מיר געפעלט...
כ'האָב בינדלערן... דאן צום געריכט געשטעלט,
איצט וועט ער מיר ארויסהעלפן אין נויט.

(ער דערמאָנט זיך.)

„פאר דעם, וואָס איז געבליבן צווישן שטריק
און מעסער, — איז מיין סאם געווען א גליק...“

זיי מויכל מיר, יודיטא, וואָס איך נעם

אף זיך אזא מין גרינגן טויט.

פארגיב מיר, סטערקע, מיינע הארבע רייד.

דאָס לעצטע וואָרט צו דיר וואָלט איצטער זיין:

זיי רויק, יאן, ס'איז אומרויק דער פינט!

און דו, מיין טאָכטער, דו — געבויר א קינד!

די ביינער מיינע וועלן דאָ צעפּוילן,
נאָר זאָל ניט אָפּגעווישט זיין מיטן ווינט
דער זייכער אונדזערער אין מ'דינאס־פוילן...

(ער לאָזט זיך גיין אין צווייטן צימער און בלייבט שטיין.)

גאָט מיינער... צי דען איז דאָס דער סאָף...

(ער גייט אריין אין צימער.)

א לאנגויערנדיקע פאזע. פלוצעם דערהערט זיך א שטארקער קלאפ. אפן שוועל
ציט זיך אויס הערצנטאָלס טויטע האנט.

יאָה אן

(לויפט אריין און הייבט אים אָן טרייסלען)

יודע... יודע... יודע...

אין טיר באווייזט זיך געדאליע. ער לויפט צו און בייגט זיך אָן איבער
הערצנטאָלן.

געדאליע

ס'איז יאך — געדאליע. יאנעק האָט געשיקט
איין אָנזאָגן... מיר הייבן אָן!

(שטיל.)

פאר אלץ, וואָס איר באם לעבן האָט געטאָן
פאר אונדז — א דאנק, עס וועט אייך גיין פאָרויס,
און מיר — פון שפאן מיר גייען באלד ארויס.

(ער שטייט האטטיק און. רייסט אראָפּ פון האנט דאָס פאָליציי־בענדל
און גייט צו צו יאָהאנען. יאָהאן טרעט אָפּ אלץ טיפער אין צימער.)

אז צומאכן די אויגן זאָלסט אף אלץ —
כ'וועל דיר דעם כאָמעט אָנטאָן אפן האלדן.

סאָף פון דריטן אקט

פערטער אקט

דאס ערשטע בילד

בא ראטניצקין אין הויז אף א קאָנספּיראטיווער קווארטיר. סטערקע, דער
שעף און דער פאליט.

שעף

איר זעט, ניטאָ פאר מיר קיין אויסבאהאלט,
נאָר כ'האָף, איר וועט זיך איבערצינגן באלד,
אז ס'שטייט פאר אייך א גוטערפריינט. איך האָב
דאָס לעבן איינגעשטעלט און בין אליין
אריין אהער, ווייל איין זאך נאָר איך וויל:
אייך וואָרענען צום לעצטן מאָל — די שפּיל
איז פארן טיוול... טאנקען שטייען גרייט!
מיט וואָס וועט איר ארויסגיין קעגן זיי?
מיט די צעהיצטע קעפּ? צי מיט געשריי
זיי אָפשטעלן? צי אָנשיטן זיי זאלן?
דערווייל באטראכטן זיך איז נאָך גיט שפעט.
דאָס לעצטע פון די לעצטע אף א האָר איז,
וואָס האָפט איר נאָך דערבײַ געווינען?

ס ט ע ר ק ע

אלץ!

אכוץ מיט גוואלד פארכאפטע טעריטאָריעס,
כוץ גניע האנדל-מערק און ווירקונג-זאָנעס.
כוץ דורשט נאָך רויב, וואָס אָט דאָס אלץ באגלייט, —
פון אָט דעם אלעם ריין איז אונדזער קאמף:
ס'וועט יעדער שלאָגן זיך, ס'זאל בלייבן איינער,
דער איינער, וואָס אים טייטן קאָן ניט קיינער!

ש ע ף

ווער איז ער, ווער?

ס ט ע ר ק ע

פאר אייך — א פוסטער קלאנג,
און אים וועט איר דעם דייטש ניט איבערגעבן!

ש ע ף

זאָגט, ווער?

ס ט ע ר ק ע

דער קאָוועד פונעם פּאָלק!

ש ע ף

און לאנג

איר קלייבט זיך האלטן אף אָט דעם געווער?

ס ט ע ר ק ע

ביז לעבן וועט דאָס פּאָלק — ניט מער.

ש ע ף

גו, יאָ,

דער שעף פאראטן האָט זיין פּאָלק! וואָדען?
דער פּאַרעץ מיט דער לאטע אף זיין ברוסט!
דער דייטש — א צענטל ווען ער וואָלט געוואָסט
פון דעם, וואָס איך האָב פון אים אויסבאהאלטן —
איך וואָלט שוין צען מאָל אף דער טל'ע זיך געוויגט...

איר האָט געזען — איך גיי ארום א פרייער,
נאָר ניט געזען דעם שטריק ארום מיין האלדן...

פ א ל י ט

א שאַד... איך וואָלט אייך פּרזער נאָך דערשטיקט!
דער שעף טוט זיך א וואָרף צום פּאָליט.

ס ט ע ר ק ע

(פארצוימט אים דעם וועג)

דאָס רעדט אָט דער, וואָס איר האָט זיך געקליבן
אף זיבן שלעסער אים דאָס מויל פארשליסן.
דורך אים זאָל ניט ארויסשרייען דאָס בלוט
פון יענע, וואָס מע האָט צום טויט געטריבן,
און איר האָט אויסבאהאלטן אלץ געוואָלט —
פון וועמען? צוליב וואָס? נו, זאָגט, האָט מוט.

ש ע ף

כ'האָב ניט געוויסט און מוירע געהאט וויסן.

ס ט ע ר ק ע

און אז איר האָט שוין יאָ געוויסט, האָט איר
א קלאַפּ געטאָן א פינגער אָן א פינגער,
אף קלאַר צו מאַכן, וואָס דערווארט זיי דאָרט?

ש ע ף

זיי וואָלטן וויסן — וואָלט שוין זיין זיי גרינגער?
נאָר כ'שווער אייך בא מיין לעבן, ערין-וואָרט:
נאָך יעדער אקציע כ'האָב געמיינט: א סאָף!
פון היינט — דער דיטש, ער וועט שוין מער ניט
טרייבן,

אז איין טייל יידן איז געווען באשערט
א קאַרבן זיין, דער צווייטער טייל זאָל בלייבן...

סטערקע

און אז דער דייטש געהייסן האָט זיך קלייבן
דעם צווייטן טייל, דעם דריטן און דעם פערטן,
דעם זיבעטן... וואָס האָט איר דאן געקלערט?

שעף

א צענטכילעק וועט לעבן בלייבן..

פאליט

יא...
דערווארט זיך — ניין צענטל שוין ניטאָ...
זייט זיכער, שעף, אין אייער לעצטער שאַ
וועט אייער כעזשבן קומען אינד אנטקעגן!

שעף

פאר דעם באשלוס צו מאכן „יידן־ריין“
די געטאָ — איר און אייערע קאלעגן —
אף אינד די שולד! איר וואָלט פון אָנהייב אָן
אנטקעגן ניט געשפרונגען מיט דער שווערד, —
ס'וואָלט ניט געברענט אונטערן דייטש די ערד,
ער וואָלט זיך פאר קיין אופשטאנדן ניט שרעקן,
געווען וואָלט עפּשער אנדערש...

פאליט

ווייניק האָט געברענט
באם דייטש אונטער די פיסן.. ווען כ'וואָלט געקענט,
כ'וואָלט אָנצינדן די ערד פון אלע עקן —
דער פלאם זאָל שוין פאר אלע סאַנים קלעקן.
געבליבן זיינען מיר שוין קנאפ אין צאָל,
צום גרויסן אומגליק אונדזערן, נאָר קלאָר
פאר אונדז איז אונדזער וועג און אונדזער ציל...

ש ע ף

אנטשולדיקט... איך האָב קיינמאָל נישט געטראכט.
א מענטש, וואָס שפּאַרט דעם קאַפּ אונטער דער האק,
זאָל טראכטן וועגן ווייטע צילן... ש מ אָ ל
איז דער ארויסגאנג פון דער געטאַ. ב ר י י ט
איז דער אריינגאנג פארן דייטש...

ס ט ע ר ק ע

און איר?
צו וועלכן וועג וואָלט איר דאן צוגעשטאנען?

ש ע ף

צום סאמע קירצסטן וועג — א קויל אין קאַפּ,
נאָר כ'האַף, אז מיר וועלן דערצו נישט קומען...

ס ט ע ר ק ע

דערפאר האָט איר אין קאַפּ אריינגענומען,
אז יאן זאָל גיין צום דייטש!

ש ע ף

ס'איז איצט שוין שפעט.

ס ט ע ר ק ע

אזוי? שוין שפעט? און ווען געווען איז פרי?

ש ע ף

די גאנצע געטאַ דארף איצט זאָגן אָפּן...

ס ט ע ר ק ע

קום, סוינע, זע: מיר שטייען אף די קני'
הער שעף! איר האָט דאָס לעבן איינגעשטעלט
און אונדז געקומען וואַרענען — איך גלייב,
איר האָט געהאט א גוטן מיין דערבני,

דערפאר איך נעם אף זיך אייך לאָזן פריי,
נאָר איר וועט מוזן איינשטעלן דאָס לעבן
א צווייט מאָל איצט: דעם דײַטש אן ענטפער געבן,
אז נעמען פון דער געטאָ וועט ער שטויב
און אש, און דאָס וועט אויך אים קאָסטן בלוט...
הער מײער, זאָגט, צי איר זײט מאסקים?

פ א ל י ט

גוט.

ש ע ף

דערלויבט אייך זאָגן, איידער כ׳גיי אוועק:
אכוך מײן גאנג צום דײַטש, כ׳האָב נאָך א וועג.
(דער שעף גײט ארויס. נאָך אים — דער פּאָליט.)

ס ט ע ר ק ע

(אליין. זי פארקײטלט די טיר)

שוין פערטע שאָ, ווי יאנעק איז אוועק,
און נאָך נײטאָ. איך שטעל מיר גאַרניט פאַר,
פארוואָס ער זאמט זיך דאַרטן אזוי לאנג?
ס׳איז אונטער דרײַערד דאָך צען מינוטן גאנג
אהין, נײט מער, אז פופצן — איז א סאך.
ווייזט אויס, די זיצונג דויערט נאָך, מע רעדט,
מע אייצעט זיך, כ׳האָב מוירע נאָר, די הילף
זאָל אונדז נײט אַנקומען אמאָל צו שפעט...

צוויי שטילע קלעפ אין לאָד. סטערקע שפיצט זיך אָן. שטיל. ווידער צוויי קלעפ,
און נאָכן פינפטן קלאפ עפנט זי די טיר און עס קומען אריין ראט נײצקי און
ר א ז ע. סטערקע לויפט איר אנטקעגן.

וואָס מאכסטו, ראָזע, דײַניקע וואָס מאכט?

ר א ז ע

צו דיר אריינגיין, ווי צום קאַמיסאר.

ר א ט נ י צ ק י

ווודען? אף דעם בין איך אוועקגעשטעלט.
ניין-ניין, איר מיינט, ס'איז עפעס איך א שפיל!
כ'מוז וויסן אלץ: ווהין, נאך וואס, צו וועמען...

ר א ז ע

איך זאג אים דעם פאראל: „די וואסערמיל“.
איז דאס נאך ווייניק אים: רוף אן אים נעמען...

ר א ט נ י צ ק י

אנטשולדיקט, פאני, כ'בין א פרומער ייד,
וואס עכטע פרומקייט הייסט, דאס ווייסט דאך יעדער:
אלץ פינקטלעך, ווי געזונט, מוז זיין געהיט
אין אלע נעכט א גאנץ יאר, היינט א פשיטע
אום פייסעך, אין דער נאכט פון ערשטן סיידער.

ר א ז ע

ס'איז פייסעך היינט?

ר א ט נ י צ ק י

ווודען? איר ווייסט גאר ניט?
ס'איז מאצע-שמורע דא און ארבע-קויסעס,
ס'וועט קומען יאנעק, וועט שוין זיין א טיש
מיט כריין און מיט כארויסעס...
(ער גייט ארויס.)

ס ט ע ר ק ע

נו, וויזו שוין גיכער, וואס האסטו געבראכט —
א ביקס, א פיסטאלעט?

ר א ז ע

ניין, דאס מאל ניט.
איך בין געקומען זעען, ווי דו לעבסט.

צו שווער שוין דיר דער וואָגן, וואָס דו שלעפסט.
דו דארפסט א מוטער ווערן. שפאן מיך איין.

סטערקע

און מיט די לעצטע קינדער וואָס וועט זיין?
אף העפקער לאָזן זיי? ניין, דו זיי דאַרט,
ס'מוז יעדער איצט פארבלייבן אף זיין אָרט.
ניט מאכן קיינע איבערזיסן — אלץ
זאָל גיין, ווי ס'גייט...

ראָזע

דער כאלעף — אפן האלדו.
אין גאס קיין לעבעדיקער הונט. ס'איז פוסט,
ווי אויסגעשטאַרבן וואָלט די גאנצע געטאַ.
א מוטער לאָזט ניט אָפּ דאָס קינד פון זיך...

סטערקע

אזוי? די קינדער קאַנען מער ניט גיין
צום לערער? זאָל דער לערער גיין צום קינד!

ראָזע

מיר דאכט, כ'וואָלט דאָ געבראכט אייך מערער נוצ.

סטערקע

פונוואנען גייסטו עס?

ראָזע

געביטן ברויט.

סטערקע

אף וואָס?

ר א ז ע

(נעמט ארויס פון קוישל עטלעכע גרינע צווייגלעך)

אף אַט די גרינע צווייגעלעך, דו ווייסט,
פאראן דאָך קינדערלעך בא מיר, וואָס כּוֹץ
די גרינע אָדערלעך אונטער דער הויט,
זיי האָבן קיינמאָל ניט געזען קיין גרינס.
זיי וועלן זיכער פרעגן, ווי דאָס הייסט,
ווי עסט מען דאָס... די ליפן זיך צעבייסט?
דאָס הארץ דיר ווערט צעפלאצט? — דאָס איז דיין זאך,
נאָר פאר די קינדער קיין זאך ניט באווייזן,
טו אלץ, די קינדער זאלן טאן א לאך,
אן איבעריקער שמייכל — א געווינס.
די לערער און די גרויסע קינדער פאסטן,
א טאָג זיך אָפגעזאָגט פון ראציאָן, —
איך זאל פון אונטער דר'ערד נאָר קריגן גרינס
פאר גאָר די קלייניקע...

ס ט ע ר ק ע

און דו געפינסט,
אז דאָ, אין שטאב, איז ער, דער אויבנאָן...
דו פילסט דאָך אויס א הייליקע שעליכעס;
דו וועסט מיר גלייבן — האלעוויי טו איך עס.
דו ביסט דאָך, ווי די טויב אין נויעכס קאסטן,
דו טראָגסט אין מויל די גרינע בלאט — א גרוס,
אז ערגעץ האָט דאָס וואסער זיך געפעלט
און ס'וועט נאָך זיין א לעבן אף דער וועלט...
(זי גיט איבער ראָזען די צווייגלעך, איין בלעטל רייסט זי אָפּ
און טראָגט צו צו דער נאָז.)

ווי גוט עס שמעקט דאָס לעבן... כ'מוז
דאָס בלעטעלע פארהיטן... ווייסטו ווי?
דער טאטע האָט געפירט א טאָגובן — ביז
דער לעצטער שאָ... די לעצטע ווערטער:
„און דו — געבויר א קינד!“

(זי לייגט אריין דאָס אָפּגעריסן בלעטעלע אינעם פּאָטערס טאַגבוך.)

די לערער זאָג, זיי זאָלן זיך דאָרט גרייטן,
ווייל ס'קאָן דער פייסעך זיין הינט א פארשטערטער.

ר א ז ע

דו ווייסט שוין עפעס, סטערקע, און באהאלטסט
פון מיר? איך מיין, אז איך מעג וויסן אלץ.
זאָג, וווּ איז יאנעק?

ס ט ע ר ק ע

ראָזע, וווּ איז ער?
איך ווייס נאָר, אז לעם מיר איז ער נישטאָ.
אז ווי א יאָר עס ציט זיך יעדער שאָ.
עס דעהערן זיך די זעלבע פינף קלעפּ, וואָס פּרזער. סטערקע באגלייט ארויס
ראָזען, און עס קומען אריין דער פּאָליט און קאזשיק.

(צו קאזשיק.)

זאָג, וווּ איז יאן, דעם עמעס נאָר!

ק א ז ש י ק

מיר האָבן זיך צעשיידט אָף יענער גאס,
כ'מיי און טער יענער גאס, וואָס פירט אין הייל
צו אונדן...

ס ט ע ר ק ע

שוין לאנג?

ק א ז ש י ק

א שאָ צוריק.

ס ט ע ר ק ע

דערצייל,
זיי האָבן איך דאָרט עפעס צוגעזאָגט?

ק א ז ש י ק

א טראנספארט מיט געווער אריבערשיקן...
ס'האט יאנעק פאשעט, אפן זיי דערקלערט:
אז מיר וועלן ניט ווארטן אף קיין גליקן,
אז די ניט גלייכע שלאכט מיר זיינען גרייט
צו אופנעמען... און מעג דער דייטש אריין
און לאזן פון דער געטא אש און שטויב —
קיין א יי נעם וועט ער לעבעדיק ניט נעמען!
געפעלט זיך שוין די צייט פאר דעם! און אויב
דערווארטן זיך איז אונדז שוין ניט באשערט
אף הילף פון מיזרעך־זייט, אויב זי וועט קומען,
ווען מיר וועלן ניט זיין שוין אף דער וועלט, —
אזוי האט יאנעק זיי געזאגט, — אלציינס!
מיר האבן פאר א בנישפיל זיך געשטעלט
אט יענע ווונדערלעכע וואלגע־שטאט,
וואס האט געשלאגן זיך פאר יעדער טראט,
און כאטש דער פיינט האט זי פארוויסט, פארברענט,
גאר ער האט פארט די שטאט ניט איינגענומען, —
אזוי האט יאן געזאגט... זיך אזש צעוויינט...

ס ט ע ר ק ע

און זיי?

ק א ז ש י ק

פארשטאנען גוט, וואס יאנעק מיינט,
אז יאנעק שפילט זיך דא ניט מיט קיין רייד,
און ס'האט אין געטא שוין געלאזט דאס אייז,
איז גאר קיין פראגע ניט — געווער און שפיז.

ס ט ע ר ק ע

און הילף, אכויך געווער?

ק א ז ש י ק

אויך הילף וועט זיין.

דערווייל האָט יאן געהייסן דאָס געווער
פון גרוב ארויסנעמען. א טייל פון דעם
צעשיקן אף די פאָסטנס...

(קאזשיק און דער פאָליט גייען צו צום אויוון, וואָס אין ווינקל.)

נו, קאַרשט בעם?

יין רוקן אָפּ דעם אויוון און עפענען און א קעלער. דער ערשטער קריכט אריין
דער פאָליט און נאָך אים — קאזשיק. אין טיר דערהערן זיך עטלעכע שטארקע
קלעפּ. סטערקע דעקט אַזליק צו דעם קעלער.

ס ט ע ר ק ע

ווער קאָן עס זיין? ווער זאָל איצט גיין אהער?
די צאָל איז ריכטיק, נאָר דער קלאַפּ — ניט דער.

די קלעפּ אין טיר כאַזערן זיך איבער. סטערקע קייטלט אָפּ די טיר. אין צימען
קומען אריין עטלעכע באַוואָפנטע דייטשן. סטערקע טרעט אָפּ דערשראָקן אהיין
טער. פון צווישן די אריינגעקומענע טיילט זיך אויס אייבער אן עלטסטער און
לאַזט זיך גיין צו סטערקען. אז ער גייט צו גאָר נאָענט, שרייט סטערקע אויס:
„בערעזא!“ און פאלט אים אפן האַלדזן.

ב ע ר ע ז א

בערעזא! איך! טאק טאַטשנאָ. יאן איז דאָ?
א ראַפּאַרט אָפגעבן דעם קאַמאַנדיר
האָב איך געדאַרפּט...

ס ט ע ר ק ע

איך הער דיך!

ב ע ר ע ז א

דיר?

(ער ראַפּאַרטירט.)

צום אלעם ערשטן אָפגעלייגט אף קאלט
די טפיסע-וואַך — קיין האַן האָט ניט געקרייט.
פאר אונדז, די אויסשפירער, איז ניט קיין נייט.
אַראַפגענומען שטיל און איינציקווייז.

דערנאך די אינווייניקסטע וואך — קאפוט,
און אלעמען באפרייט... וואָלסט זען די פרייד!
נאָר אלע קראַנק און שוואַך...

ס ט ע ר ק ע

(אומרויך)

ווארט איין מינוט...
צי האָט איר עפּשער צופעליק געזען
אין טפיסע דאָרט... א פרוי?

ב ע ר ע ז א

א סאך...

ס ט ע ר ק ע

ווי זיינען זיי?

ב ע ר ע ז א

ס'זוכט יעדערע איר היים.

עס עפנט זיך די טיר, און עס באווייזט זיך יודיט א, אהינטער איר — ראט
ניצק. סטערקע בלייבט א רעגע שטיין, ווי פארגליווערט, נאכדעם לאַזט זי זיך
לויפן צו דער מוטער און טוט זיך א בראַך אף די קני.

י ו ד י ט א

גענוג, מיין קינד, גענוג געוויינט, געלויבט
איז גאָט — איך לעב! פון היינט — מיט דיר באנאנד
מיר וועלן זיין...

ראטניצקי און בערעזא הייבן אוף סטערקען און זעצן זי אוועק אפן שטול.

ס ט ע ר ק ע

(ניט אַפּלאַזנדיק יודיטעס האנט)

געהאָפט, נאָר ניט געגלייבט,
אז כוועל אמאָל נאָך האלטן אָט די האנט...

(און פלוצעם הויך.)

זעסט, יאנעק, מיר האָבן א מאמע נאָך!

יודיטא

ווי איז ער, יאנעק? קינדערלעך, איר לעבט...

ראטניצקי

אזעלכע וועלן לעבן אייביק...

בערעזא

(שטייל)

טאק טאטשנאָ.

יודיטא קוקט זיך אום אף אים.

סטערקע

אַט דאָס איז, מוטער, — כ'זויל, אז דו זאָלסט וויסן, —
דער מענטש, וואָס האָט באַפּרייט דיך פון דער טפיסע.

בערעזא

(גייט צו)

בערעזא.

יודיטא

הערצנטאָל.

ראטניצקי

א בראַכע מאַכן כ'וואָלט אף דעם אמאָל.

סטערקע

און היינט?

ראטניצקי

זאָל זיין געבענטשט

דאָס פּאָלק, דאָס לאַנד, פּונדוואַנען אָט דער מענטש

געקומען איז אהער און טיילט מיט אונדז
דעם גוירל גלייך אף גלייך...
אין דער אינווייניקסטער וואנט דערהערן זיך עטלעכע טויבע קלעפ.

ס ט ע ר ק ע

(שטארק אופגערעגט)

מאמע, ער!

(צו בערעזא.)

פאר די באפרייטע גלייך אן אָרט און שפּיז
באוואָרענען, און צו דער צייט באווייזן
זיך אומקערן צוריק אהער.

אין וואנט כאזערן זיך איבער די קלעפ. דאָס צימער ווערט באפרייט. ראטניצקי
רייסט אראָפּ פון דער וואנט דעם טעפּיך. באנאנד מיט סטערקען רוקן זיי פאנאנדער
די וואנט, און עס באווייזט זיך א צווייט צימער מיט א פייסעכדיק געגרייטן טיש.
יודיטא שטייט אף אנטקעגן יאנעקן, קאושיקן און דעם פאליט.

י א נ ע ק

איר זייט שוין, מוטער דאָ, וועט אלץ זיין גוט!

י ו ד י ט א

דאנק גאָט, איך לעב און זע די קינדער מינע —
מער מאָן איך בא אים גאַרניט!

ס ט ע ר ק ע

(איבעראשט)

מוטער!..

י ו ד י ט א

מיינסט, מיין קינד, מע דארף דערמאָנען מיר — כאָלילע!
אויך זיין בלוט אופגעמאָנט וועט זיין פאריינס.

ר א ט נ י צ ק י

מיר פאסט זיך ניט אריינמישן אפילע,
נאָר היינט איז יאָמטעוו, פייסעך, כ'בעט צום טיש,
זאָל גאָט מיר מויכל זיין, וואָס ס'פעלט אויס פיש.

(ער באווייזט אָף א גראנאטע.)

און וואָס די קניידלעך זיינען הארטלעך... ליידער
ס'איז באלד שוין האלבע נאכט, שוין צייט צום סיידער.

י א נ ע ק

מיך דאַרשט, די ליפן טריקענען — א גרויל...
ראטניצקי! איידער-וואָס א ביסל ווייניג אין מויל
מע מעג?

ר א ט נ י צ ק י

פארשטייט זיך, ניט, נאָר דיר — נישקאַשע.

י א נ ע ק

(טרינקט אָפּ א ביסל)

איר מיינט, אז איצט איז אלץ זיי קלאָר שוין?
נאָך זייער ווייט: די ארבעטער-פארטיי,
די פּאָלקס-גוואַרדיע — אָט זיי, נאָר זיי
בעמעס קומען אונדז צו הילף מיט אלץ,
דערפאר דער צווייטער צאד מאכט פוילע שטיק.
דו הערסט און ווייסט מיט זיי ניט, ווו דו האלטסט.

(ער הייבט אוף דעם קאָס.)

פאר אונדזער לעבן און פאר פוילנס גליק!

ק א ז ש י ק

(נעמט א קאָס)

ס'וועט פוילן קיינמאל דאָס ניט מויכל זיין;
פארוואָס דער דייטש האָט אויסגעקליבן פוילן.

אף אונדזער ערד מיט בלוט זאל זיין פארשריבן:
 פון אומעטום קיין פוילן האָט מען זיי געטריבן...
 איך טרינק פאר די, וואָס וועלן אָט דעם פלעק
 פון אונדזער ערד מיט סויגעס בלוט פארוואשן. —
 פאר די, וואָס שלאָגן זיך איצט דורך א וועג
 צו זייער כאַרעווער, נאָר שטאַלצער ווארשע!

(ער טרינקט אויס ביזן דעק.)

ר א ט נ י צ ק י
 (שטייט און)

ראבוויסי! שוין אזויפיל טויזנט יאָר
 באם סידער זאָגן מיר: בעכאַל דאָר וועדאָר...
 אין יעדן דאָר א האַמאַן זוכט זיך אָפּ,
 וואָס וויל א סאָף מאַכן צו אונדז... נאָר
 האַקאָדוויש באַרוך הו — גאָט לייזט אונדז אויס
 פון זייער האַנט. כאַלילע, כלייקן גיט
 אויך היינט אין זיין האַזשאַכע, נאָר א טיטש,
 א מיינ א טיפערן איך דרינג ארויס
 פון דעם: קא סאַפעק גיט, אז יעדער ייד,
 אז יעדער מענטש, וואָס האָט א האַרץ, און גאָט
 אין האַרצן, מאַסקים איז: ס'פארדינט דער פּיינט,
 אז ליגן זאָל ער גיין אייל אין דר'ערד,
 נאָר מאַסקים זיין אליין איז איצט שוין ווייניק...
 ס'דאָרף יעדער איינער זאָגן זיך אליין:
 איך בין דערוף דער איינציקער שאַלעך...
 ערשט דעמאָלט, ברידער, וועלן מיר זיין ווערט
 און דעמאָלט, יידן, בין איך אייך מאַווטינער,
 אז מיר וועלן נאָך זויכע זיין
 דעם שויפער שעל מאַשינעך!

אין טיר דערהערן זיך עטלעכע שטארקע קלעפּ, אלע שטעלן אוועק אפן טיש די
 קויסעס, קאזשיק עפנט די טיר, און עס קומען אריין: דער לייטענאנט, דער
 שעה, געדאליע און דער געלער פאליציי יאָזעף, וועלכער מאכט א
 טראַט פאָרויס און קוקט זיך אום אפן שעה.

י א ז ע ף

פון אונטער דר'ערד כ'האָב אופגעזוכט דאָס אָרט.
אָהאַ! זיי זינען דאָ, די רעדלפירער!
(ער דערזעט יודיטען און טוט א פליעסק מיט די הענט.)

יודיטא הערצנטאָל! מנין ערן־וואָרט!..
איר באַסיעכידע און דער איידעם אירער!
הער שעף! דער פּאָליט, וואָס איר האָט געזוכט,
איז דאָ... און יענער איז מיר אויך באַקאנט...
(ער ווייזט אָף קאַזשיקאָ.)

ל י י ט ע נ א נ ט

ווער איז דאָ יאנעק?

ק א ז ש י ק

איך.

י א נ ע ק

ניין, איך.

ל י י ט ע נ א נ ט

דער זעלבער קוק בא אלעמען... גיי טרעף.
ס'איז יאנעק אָבער איינער, ניט קיין דריי.

ש ע ף

דערווייל — נאָר צוויי, נאָר ס'קען אמאָל געשען.
דער דריטער זאָל זיין איך... דער שעף.
דער לייטענאנט ווארפט זיך אפן שעף.

ג ע ד א ל י ע

(שלאַגט ארויס פון לייטענאנטס האנט דעם פיסטאָלעט)

פר... פר... פר...

אן אַקס האָט זיך צעבראַכן!
די בייטש האָט זיך צעפלאַכטן!..

לייטענאנט

אוועק! איך שיש דיר, ווי א הונט..

געדאליע

(הייבט אוף דעם פיסטאָלעט)

נא, שיש!

דו ציטערסט דאָך... דו שטייסט קוים אף די פיס,
ווי מיין בולאנער ערעוו דער פעגירע...

יאָזעף

א טייער פערד געווען און איז געפאלן!

שעף

גענוג קאמעדיע! די טיר פארשפארט!

(צום לייטענאנט.)

צום אלעם ערשטן וויסן כ'בין א באלן,
צי ווייסט איר, ווו איר האלט? איר האָט דערווארט
פון אייער פאליציי אזא מין גאנג?
קלוג-קלוג, נאָר מיר האָבן איך פאָרט פארנארט
אין זאק, ווייל איר האָט מיך נאָך אים געשיקט
(ווייזט אף יאנעק.)

און זי —

(ווייזט אף סטערקע.)

נאָך אייך!

יאנעק

זי?

סטערקע

אייך, הער לייטענאנט,

האַט די גערעכטיקייט אהער געבראכט,
און זיין באשטרעפֿט וועט איר היינט פֿון איר האַנט.

ל י י ט ע נ א ט

כ׳בין א סאַלדאט — כ׳האַב אויסגעפֿילט מיין פֿליכט.

י א נ ע ק

אזוי? דאָס הייסט, איר זײַט געוועזן גענייט,
דעריבער בעט איר, אייך זאָל דער געריכט
ארויסטראַגן דערפֿאר א גרינגן טויט —
קאָן זײַן, מיר זאָלן נעמען דאָס אין אַכט.
נו, יא, איר זײַט דאָך נאָר א פינפטע ראָד
אין היטלערס רײטוואַגן. א שאַד, א שאַד...
נאָר כ׳האַף, דער גאַנצער רײטוואַגן וועט ווײַט
שוין ניט פֿארפֿאַרן..

ל י י ט ע נ א ט

יודע, צו געוואגט!

י א נ ע ק

איר שטייט שוין מיט א פֿוס אף יענער זײַט,
און אלץ פֿארשיקערט נאָך פֿון בלוט איר זײַט!
ניט איבערעכענען, ניט איבערציילן
דאָס בײַן, וואָס אלע איר האָט אָפֿגעטאָן
דער וועלט, און אונדז — אין פֿולסטער מאַס...
איז ווייסט:

נאָר איינער כּורבֿן אונדזער ווונד וועט היילן
און דער ניצאָכן איבער אייך — די טרייסט
וועט זײַן; און מיר, פֿארבליבענע אין געטאָ,
פֿאַרייניקט זײַן זאָל אונדזער יעדער קויל
צו יענער הייליקער און גרויסער שלאַכט,
וואָס האָט פֿון אייך א וויסטעניש געמאַכט
בא מאַסקווע, סטאַלינגראַד און נאָך און נאָך...

מיר האָבן דאָ געיאָמטעווט אייער בראָך,
דעם רוסישן „הורא“ מיר האָבן דאָ געהערט,
און דאָס, הער לייטענאנט, האָט אונדז געגעבן
דעם מוט צו שטארבן און די קראפט צו לעבן.
א סאָף! איך האָב שוין צופיל זיך פארעדט:
דעם שטיין פון הארץ געפרוּווט אראָפצוריידן
פאר איך, פאר אייער הארץ, וואָס איז פון שטיין...
עס קומט אריין בערעזא, דערזעט דעם לייטענאנט און בלייבט שטיין.
בערעזא! כּיבעט דיך צוגיין נענטער.

בערעזא גייט צו.

מזיער,

מיט וואָס וואָלט איר געמישפעט?

פּאָליט

(באשמעקט די לופט)

איך — מיט פּזיער.

יאַנעק

און, סטערקע, דו?

סטערקע

פאר אנדען — אופגעהאנגען!

יאַנעק

פאר רוזשען — שיסן. נו, און פאר מיין מאמען...

(צו געדאליען.)

זאָג דו.

געדאליע

פאר לעאָ הערצנטאָל — ער וואָלט

בא מיר צופוס אף יענער-וועלט געגאנגען,
און כ'וואַלט נאָך צוגעקנאקט אים מיט דער בייטש...

י א נ ע ק

(צו קאזשיק)

און, קאזשיק, דו?

ק א ז ש י ק

כ'וואַלט אַט דעם יונגן קאט
א באַרוועסן געיאָגט אף הייסע קוילן.

ב ע ר ע ז א

און גאָר? דערמיט באַפּרייט ווערן וועט פּוילן?
אז אויסגעלייזט זאָל זיין פון זיי די וועלט, —
א טליע אין בערלין כ'וואַלט זיי געשטעלט.

י ו ד י ט א

דערלויבט אויך מיר. און זאָל היינט זיין מיין ריי.

(זי נעמט ארויס דעם פּראָשעק סאם.)

א גוטער מענטש געווען דער סעקרעטאר,
ער האָט פון זיך די רעטונג אָפּגעשפּאַרט
פאר מיר... דער מענטש האָט שטארק געאכט
מיין מאן, מיין קאָוועד האָט ער אָפּגעהיט,
געשטעלט זיך קעגן דייטש. זיך ניט פארטראכט.
פאר דיר צום קאָמיסאר געוועזן גרייט
צו גיין. איז אויב ניט לעבעדיקערהייט,
זאָל ער כאַטש איצט פארנעמען דאָ זיין אָרט.

זי טרעט א ביסל אָפּ, דאָס זעלבע טוט אויך יאנעק, ווי זיי וואַלטן ביידע געמאכט
א פּלאץ פארן סעקרעטאר. יודיטא שיט אריין דעם סאם אין א בעכער אפן טיש.

ל י י ט ע נ א נ ט

דער טויטער סעקרעטאר!?

י א נ ע ק

ניין, איך! כ'בין גראָ
געוואָרן פאר דער צייט, נאָר כ'בין נאָך יונג
און לעב. דיך האָבן מישפעטן געדארפט
די עלטסטע פון דער געטאָ. זייער ווונק
צו אויספילן וואָלט מיר א זכיע זין,
נאָר יענע עלטסטע זיינען שוין נישטאָ,
און איך — דער יינגסטער — זייער אַרט פארנעם...
הער שעף, אויך איר א כײלעק האָט אין דעם!

ש ע ף

(נעמט אין האנט דעם בעכער מיט סאם)

איז עפשער אַט דער „וויין“ געווען פארגרייט
פאר מיר? מײן וועג אהער געווען איז קרום —
כױעל אַנעמען דעם טויט פאר ליב...

י א נ ע ק

דער סאם קומט פונעם דייטש — דעם דייטש קערט אום.
און וועגן אייך וועט שפעטער גיין א רייד!
ס'האָט אייער לעצטער שריט דעם קרומען וועג
ניט אויסגעגלייכט, די שולד — נײט אַ פּג ע מ ע ק ט!
(צום לייטענאנט.)

די מאַס פון שטראָף טרינקט אויס און ביזן דעק!
לייטענאנט טרינקט אויס דעם סאם.

י א ז ע ף

און איצט — ווהיין?

י א נ ע ק

אין אלדי שווארצע יאָר.
איך האָב איצט עפעס וויכטיקערס אין זינען!

לייטענאנט

(לאַזט זיך צום ארויסגאנג בלייבט שטיין און ווענדט זיך צו יאנעקן)
וועסט זוכן אזא טויט און ניט געפינען?
(ער טוט זיך א וואקל דער געלער פאליציי פירט אים ארויס.)

יאנעק

(שטארק אופגערעגט, נאָר צוריקגעהאלטן)
ראטניצקי, דאכט זיך, אז די ערשטע נאכט
פון פייסעך איז מען וואך?

ראטניצקי

די ערשטע פייסעך-נאכט הייסט „לייל-שימורים“,
נאָר גראָד די נאכט פון שוועס איז מען אוף.
אין טיר וואקסט אויס ראָזע — א בלאסע, אן אופגערעגטע.

יאנעק

(לויפט צו צו איר)

נו?

ראָזע

דייטשן איינציקווייז, צו צוויי, צו דריי
זיי דרינגען דורך אין געטאָ...

יאנעק

ס'איז א קונץ
דערביי — זיי ווילן אויסמיידן א שטורעם
און שטילערהייט אונדז אפן קאָפּ ארוף.

סטערקע

פונדעסטוועגן עס קלעקט זיי ניט קיין מוט
אריינצוגיין אין געטאָ פראנק-און-פריי.

י א נ ע ק

אז מיר וועלן פארשפילן — דאָס איז קלאָר
פאר זיי, מיין טייערע, איצט גייט זיי נאָר
אין דעם: דאָס זאָל זיי קאָסטן ווייניק בלוט!
און איך וויל גראָד — עס זאָל זיי ב ל י ב ו ווייניק...
עס לויפט אריין דער געלער פאליצי.

י א ז ע ף

איר הערט ניט? טאנקען גייען!

י א נ ע ק

זיי וועלן ניט דערגיין! דער וועג איז גוט
מינירט — זיי זאָלן נאָר אף דעם ארום!
פון איצט — דער לאַזונג אונדזערער וועט זיין:
דער דיטש, וואָס איז אין געטאָ נאָר אריין,
ער זאָל צוריק פונדאנען ניט ארויס!
כאוויירים, פריינט מינע, מיין ליבע פרוי,
סטערקע גייט צו צו יאנעקן.

איר וועט מיר גלייבן, כ'פיל זיך איצט אזוי,
ווי עמעץ וואָלט מיך נעמען בא די האַר,
מיך אופהייבן און ווייזן מיר פאָרויס,
וואָס זיין וועט שפעטער מיט א טויזנט יאָר:
דערציילן וועט מען ווונדער וועגן אַט דעם דאָר,
וואָס גייט פון געטאָ איצט ארויס!

ר א ט ב י צ ק י

אַט ווי אמאָל די יידן — פון מיצראַים...

עס קומט אריין א היפשע מאכנע קעמפער, באוואַפנטע מיט ביקסן און
גראנאטעס.

יאנק

(צו געדאליען, קאזשיקן און בערעזא)

די פאָנען אפן העכסטן דאך הענגט און!
פון אלע ווענט זאל וועקן אונדזער רוף,
די דריי געציילטע ווערטער:
„מיט קאוועד שטארבן“
די אָנפירער פון אלע גאס־אָטריאדן
פארבינדונג זאלן האלטן מיטן שטאב.
די דייטשע לאגערן מיט קליידער, שפיז,
וואָס זיי געפינען זיך בא אונדז דאָ הי,
אין געטאָ, — זאלן היינט גאָך, ביז גאנצפרי,
זיין אופגעריסן! וואָס מע וועט ניט קענען
ארויסנעמען, באזאָרגן — אליץ פארברענען!
ס'זאל קיין זאך איך ניט אויסזעען צו טייער —
פייער! פייער!

עס דעהערט זיך א שרעקלעכער אופרייס. סטערקע טוליעט זיך צו צו יודיטען. א צווייטער אופרייס. געדאליע, קאזשיק, דער פאליט און די איבעריקע אריינגעקומענע לאָזן זיך צום ארויסגאנג. יאנקע בא דער ברייט־צעפנטער טיר.

איר זעט, ווי ליכטיק איז אין געטאָ? ברידער, זעט!

דאָס צווייטע בילד

עס ברענט דער לעצטער קווארטאל פון געטאָ. פארשטעקט צווישן האלבי־כאָרעווע ווענט פון א פירשטאָקיק הויז זיצן צוויי קעמפער. איינער פון זיי טוט איבער א שוך. דורך דעם דורכבראָך אין דער מיטלסטער וואנט זעט מען די גע־בליבענע טרעפ פון שטוב, וועלכע הענגען ווי אינדערלופטן.

ע ר ש ט ע ר ק ע מ פ ע ר

ס'איז פונעם פלאם צעשמאלצן דער אספאלט,
דו טוסט א טראַט, — איז ווי אין הייסן פעך.

צווייטער קעמפער

עס ברענט שוין העכער פערציק טעג און נעכט,
און מיך עס שוידערט אלץ, און מיר איז קאלט.

עס דערהערן זיך טריט. די קעמפער פארשווינדן הינטער דער וואנט. עס קומען
אָן יאנעק און יאָזעף.

יאָזעף

עס ברענט די לעצטע גאס. דער רויך,
ער טרייבט ארויס די קעמפער פון די גריבער.
א קליינינק הייפעלע מיר בלייבן איבער —
זיך שלאָגן ווייטער שוין ניטאָ קיין קויעך.

לאנגע פאזע.

וואָס שווייגט איר, זאָגט, רעדט אויס מיט מיר א
וואָרט!

יאנעק ענטפערט ניט.

זאָגט, ענטפערט מיר! איך קאָן שוין מער ניט ליידן!
דאָס פנייער פירט אראָפּ מיך פונעם זינען,
כיוועל זיך אליין דעם גאַרגל איבערשניידן.

יאנעק

א טויט אזא געהאט האָט אייער שעף.
כיוועל אייך א טויט א שענערן געפינען,
א שווערן, א פארגעבנדיקן טויט:
אָט דאָרט, אהינטער כורווע, איז פאראן
א טיפע הייל — דאָרט ווארטן ניין מאן.
איר גייט אהין, איר וועט דאָרט זיין דער צענטער.
איר וועט דאָרט פאר א דייטש זיך איבערטאָן,
און ווען די דייטשן וועלן זיין שוין נאַנט —
זיך אויסמישן מיט זיי — און וואָס צו טאָן
ניט איך דארף זאָגן אייך — איר וועט שוין זען
אליין. אָט דער אַטריאד קאָן עפשער זיין
דער לעצטער טויט־אַטריאד... און יענע ניין

ארויסגערופן האָבן זיך אליין —
א קאוועד איז זיין איינער פון די צען.
יאָזעף באווייזט אף „יאָ“. יאנעק דריקט אים די האנט.
א דאנק. דורכדאנען שפאנט, וועט זיין אייך נע'נטער.
יאָזעף גייט אוועק. עס קומט אָן דאָס מיי דע לע, דעם קלעזמערס טאָכטער.
יאנעק שטעלט זי אָפּ.

יאנעק

פאראל!

דאָס מיי דע לע

„איך גיי מיין וועג“.

יאנעק

„דער וועג איז פריי“.

דאָס מיי דע לע

קיין דייטשן זעט מען נישט?

יאנעק

נאָך גאָר נישט לאנג

א גרופע דייטשן זיינען דורך פארביי.

דאָס מיי דע לע

ווי זיינען זיי אוועק? אין וועלכער זייט?

יאנעק

זיי וואָלטן, טאָכטער, זיין שוין זייער ווייט,
נאָר מיר האָבן זיי גראָד פארשפאָרט א גאנג.

דאָס מיי דע לע

אהא, כ'פארשטיי, אָט דאָס איז זייער גוט.
איצט, פעטער, זאָגט, ווי קאָן איך זען יאנען?

יאנק

נאָר יאנען דארפסטו, אנדערש לוינט דיר ניט?

דאָס מיי דעלע

(שטרענג)

אים עפעס איבערגעבן כ'מוז — פארשטאנען?

יאנק

איז אָט וואָס, טאַכטער, איך בין יאן. דערצייל!

דאָס מיי דעלע

אויב דו ביסט יאן, איז זאָג מיר יאנס פארעאל.

יאנק

„א שטיקל סוכער“.

דאָס מיי דעלע

„סוכער גיב!“

יאנק

אזוי זשע רייד, אזא האָב איך דיר ליב.

(ער גיט איר א סוכער.)

דאָס מיי דעלע

(קיינדיק)

דער פעטער קאזשיק האָט מיר אָנגעזאָגט,

כ'זאָל לויפן גיך און איבערגעבן... יאנען,

אז אָנגעקומען זיינען פארטיזאנער

פון וואַלד אין געטאָ — יידן און פּאָליאַקן.

זיי שלאָגן זיך שוין דאָרטן, שוין פאראן

פארווונדעטע... דערהארגעטע...

(נאָך אַ קורצער פּאַוזע.)

ער האָט מיר ניט געהייסן זאָגן אייך...

יאנעק

אז וואָס?

דאָס מיי דעלע

אז ער אליין...

יאנעק

פארווונדעט? שווער?

דאָס מיי דעלע צעוויינט זיך. עס קומען אָן געדאליע און דער פאָליט.

יאנעק

ניטאָ, ניטאָ שוין קאזשיק אויך.

דאָס מיי דעלע

(וויל אים מיט עפעס טרייסטן)

אוי, פעטער יאן!

איך האָב געהערט אין גרוב דורך ראדנאָ:
מע טרייבט דעם דייטש אין האלדזאון-נאקן.

(מיט א שווערן זיפן)

אַט, ווען די רויטארמיי באווייזט אריין
אין געטאָ..

יאנעק

(הייבט זי אופ אין דער הייד)

קינד, נו וואָס וואָלט דעמאָלט זיין?

דאָס מיי דעלע

וואָס הייסט? מיר וואָלטן בלייבן לעבן..

געדאליע

(געריירט ביז טרערן)

ניט געזאָרגט!

מיר וועלן דיך ניט לאָזן, קינד, דו האַרכסט?
געדאליע האָט נאָך קיינמאָל ניט געזאָגט
קא ליגן, יאך וועל דיר א טאטע זיין.
זי טוליעט זיך צו צו געדאליען.

יאנעק

און איצטער לאַמיר אפדערגיך באשליסן,
וואָס ענטפערט מען אף דעם?
(ער באווייזט זיי א פאפיר.)

דער דניטש לייגט פאַר:

מיר זאָלן אַפּשטעלן דעם ווידערשטאנד —
דאָס האָט איר איינס, באַפרייען זאָלן מיר
און אומקערן צוריק זיי אלע דניטשן,
וואָס מיר האָבן פאַרכאַפּט אין שלאַכט
אלס קריגסגעפאַנגענע — איז צוויי,
און דריטנס... דריטנס, שענקען זיי
דערפאַר דאָס לעבן די, וואָס לעבן נאָך,
די שווער-פאַרווונדעטע זיי זאָגן צו
שפיטאַלן, הילף... וואָס ענטפערט מען דערוף?

פאליט

איין ענטפער איז פאר זיי פאראן...

געדאליע

א בראַך

צו זייער קאַפּ, צו זייער הענט-און-פּיס,
צו זייער לייב-און-לעבן... לאַז מיר נאָר,
איך פיר ארויס זיי און צעשיס!

י א נ ע ק

און גאר?

ווער קאן זיך עס אזוינס פארגינען? ניין!
פאר יעדן לעבעדיקן דייטש, וואָס יאך
וועל אָפּגעבן, איך פּאָדער צוואנציק יידן —
געזונטע, יונגע. טאַמער ניט? כ'רײַס און
די גרוב, — באַגראָבן זיי דאָרט און באַשיטן,
זיי זיצן דאָרטן, דאַנקען גאָט, א סאך,
און זינען נאָך דערווייל באַ מיר אין האַנט,
איך וואָלט געקאָנט זיי מאַכן איינס און צוויי די קונץ,
נאָר אונדז איז וויכטיק צו פאַרציען... אונדז? —
וואָס לענגער... ערגעץ מוז אַ פונק פאַרפליען...
מיר זינען שטאַלץ, וואָס אונדזער ווידערשטאַנד
דעם דייטש, ער דויערט שוין אזויפיל צייט,
ווי באַ דעם דייטש פאַרכאַפן האַל ב א י י ר אַ פ ע,
און מיר האָבן דערווייל קיין ווייסע פאַן
נאָך ניט ארויסגעהאַנגען...

ב ע ר ע ז א

(קומט צו לויפן)

צייט שוין עפעס טאָן

מיט זיי.

י א נ ע ק

שוין צייט, נאָר צען מאָל מעסט און איין מאָל שנייד.

ב ע ר ע ז א

אזוי צי אנדערש א באפעל גיב אָפּ מיר.

י א נ ע ק

פאר קיינע געלט! אליין! מיט מיינע הענט
איך מוז זיי אופרייסן...

ב ע ר ע ז א

זאָל זיין, אז דו,

נאָר איך פארשטיי ניט, צוליב וואָס דאָס ווארטן,
דער דייטש קאָן יעדע ווייל אפסנני א שפאר טאָן
און גראָד פארבני דעם גרוב, און דעמאָלט שריני...

י א נ ע ק

אזוי? פארבני דעם גרוב? הערסט, קלוגער קאָפּ,
אַט דאָס באדארף איך דאָך. איך האָב דערבני
א מיין — דער אופרייס וועט מיר צוויי מאָל דינען:
כוך די געפאנגענע, וואָס וועלן פליען
צעריסענע אין לופט, — דעם טויט געפינען
דאָ וועלן נאָך אזויפיל דייטשן... איך —
איך גיי אהין, און מיר צוהילף — בערעזא!

פ א ל י ט

איך האָב געמיינט, אז, יאנעק, איר
וועט שיקן מיך אהין. איך האָב דאָס רעכט
אפילע פאָדערן בא אייך, איר זאָלט מיר שיקן.
אַט פרעגט בא מענטשן, זאָלן מענטשן זאָגן:
אפילע אין געריכט וואָלט איך געוונען,
נאָר איינער איר האָט מיר דאָס ניט פארגונען...
אויב אופרייסן, דארף איך!

ב ע ר ע ז א

טאק טאָטשנאָ, ער.

י א נ ע ק

ווארט אויס... איך האָב נאָך צייט. מע וועט באשליסן.
בערעזא, דו וועסט אף דיין פאָסט צוריקגיין,
וועסט מיין באשלוס אינגיכן זיך דערוויסן.
און, געדאליע, דו גיי סטערקען רוף, נאָר שנעל...
נעם מיט דאָס קינד... פארייניקן מיט די,
וואָס מיר האָבן ארויסשיקן באשטימט
פון געטאָ... איר צו שטארבן איז נאָך פרי.

דאָס מײַדעלע

זײ האָבן זיך דאָך אָפּגעזאָגט צו גיין —
די יונגע ווילן ניט.

יאנעק

(געדאליען)

און מיין באפעל

איז גאַרניט? כ'האַב געהייסן זיי צי גיין?
קײן רעגע זאָלן זיי דאָ מער ניט בלייבן?
וואָס איז? איך שיק אהין זיי טפילן שרייבן?
אויב יא, איז סיידן אף דעם סוינעס פעל...

געדאליע נעמט דאָס מײַדעלע און גייט אוועק.

(שטיל צו זיך אליין).

כ'זואלט וועלן בלייבן אויג אף אויג מיט איר,
צי וועלן מיר זיך זעען נאָכאמאָל?

פאליט

וואָס רעדט איר, יאנעק?

יאנעק

יא, דאָס הארץ זאָגט מיר.

פאליט

פון ווען אָן הערט איר, וואָס דאָס הארץ זאָגט אייך?
מיר האָט געדאכט, אז איר זײַט ניט פון די, וואָס
דאָס הארץ בא זיי איז גאַר אין גרויסער כשיוועס.

יאנעק

אזוי גאַר! מיין נעשאַמע איז א שטיין?
איר אלע זעט: איך שיק א מענטש צום טויט

און טראכט: דאָס טוט דער טרוקענער פארשטאנד.
כ'האָב אויך אזוי געמיינט, נאָר איצט... אָנשטאַט
צו טראכטן, וואָס עס פאסט אין אזא שטאנד,
איך טראכט גאָר שיידיים ווייסן וועגן וואָס,
און ס'לאָזט מיך ניט צורו, און כ'האָב פארדראָס
דערפון...

פ א ל י ט

צום ביישפּיל, יאנעק, זאָגט...

י א נ ע ק

איך קלער, ווי וועלן די, וואָס זיינען ניט געווען
אין געטאָ, קאָנען אָט דאָס אלץ באנעמען,
פארשטיין, וואָס דאָ אין געטאָ איז געשען?
מיר דאכט, אז נאָכדעם זיין וועט זייער שווער
פאנאנדערפלאַנטערן דעם גאנצן קנויל
פון גוורע, שוואכקייט, לעבנסלוסט און גרויל
און מער פון אלץ אזוינס, וואָס האָט קיין נאָמען
און רופט זיך פאָשעט: געטאָ... זייער גוט
וועט זיין, אויב זיי וועלן נאָך טרעפן וועמען
פון די, וואָס טרעטן איצט אָף אָט דער ערד.

סטערקע באווייזט זיך. זי לאָזט זיך לויפן צו יאנעקן. דער פאָליט פאר-
שווינדט הינטער דער כאָרעווער וואנט.

וואָס וויינסטו, סטערקע, כ'בין נאָך דאָ... דערווייל...
(ער פרוווט אויסטאָן פון איר דעם אווטאָמאט).

ס ט ע ר ק ע

וואָס ווילסטו טאָן?

י א נ ע ק

ער ציט דאָך דיר אראָפּ
דעם האַלדז, אָט זע, א טיפער שניט.

ס ט ע ר ק ע

מע נעמט

אראָפּ דעם קאַפּ, באוויינט מען ניט די האָר.

(און מיטאַמאַל.)

דעם עמעס זאָג! מיר דארפן זיך צעשיידן?

יאנעק באווייזט אף „יא“.

נא, יאנעק, נעם די ביקס, נאָר גיכער. אייל...
ביז קיינער איז ניטאָ — באַפּרײַ אונדז ביידן —
ניטאָ קיין אנדער אויסוועג, יאָן! אויב נאָר
דו קאַנסט עס טאָן, איך בעט דיך, יאנעק, טו,
ס'זאַל זײַן ניט שווער, די אויגן מאַך איך צו.

זי גיט אים איבער דעם אווטאָמאַט. יאנעק ציילט, קלוימערשט, די קוילן.

י א נ ע ק

דיין קויל איז דאָ ניטאָ... איז בלייבט עס... פעסט:
דו נעמסט מיט זיך די מוטער און דו וועסט...

ס ט ע ר ק ע

ווהיין?

י א נ ע ק

אף יענער זײַט, און טאַקע באלד.
ארויס וועט איר פון שטאַט, פון דאָרט אין וואַלד,
מע וועט אייך דאָרט באַגעגענען, ווי נאָר
איר וועט ארויסגיין פון קאַנאַל, און נעמט
צו זיך דעם קלעזמערס קינד.

ס ט ע ר ק ע

אַן דיר — איך גיי

אין ערגעץ ניט! דערשיס מיך אף אן אָרט,
און זאַל מען שפּעטער זאָגן וועגן דיר:

ער איז געווען אזוי פארליבט אין איר —
דערשאַסן האָט ער זי, נאָר ניט פארשעמט.
(זי פאלט צו צו אים.)

נו, זאָג, מיט וואָס ארויסרופן דיין האס
צו מיר? איך ווייס, דו קאָנסט זיין שטארק אין קאס, —
כ'האָב דיר געזען אין ליבשאפט, אויך אין צאָרן, —
זאָלסט ווערן אופגעבראכט אזוי — דיין האנט
קיינ ציטער זאָל ניט טאָן. דו ווילסט, איך וועל
דיר פאלן צו די פיס... די שווערסטע זינד
כ'וועל אויסטראכטן אף זיך...

י א נ ע ק

זאָלסט פארן מויל
ניט ברענגען גאָר אזוינס! דו גייסט... דאָס קינד
זאָל הייסן...

ס ט ע ר ק ע

(דערשראָק)

יאנעקל... וואָס רעדסטו?

י א נ ע ק

די לעצטע האַפענונג — נאָך ניט פארלאָרן,
נאָר מיר זיינען שוין פאָרט קימאט די לעצטע.

ס ט ע ר ק ע

איז לאַמיר ביידע...

י א נ ע ק

ביז דעם לעצטן מענטש,
האָב איך געזאָגט — און ביז דער לעצטער קויל.

ס ט ע ר ק ע

איך גיי ניט, יאן! איך וויל ניט, און איך קאָן ניט!

י א נ ע ק

ביסט ניט אליין, דו שטעלסט דאך אין סאקאנע...

ס ט ע ר ק ע

דו ביסט מיר טייערער פון דעם, וואָס לעבט
נאָך ניט!.. איין גוירל, יאנעק, פאר אונדז ביידן!
דער טויט וואָלט אונדז באדארפט צעשיידן,
נאָר ניט דאָס לעבן, וואָס דו ווארפסט מיר צו...

י א נ ע ק

(זייער שטיל)

ווען ס'לעבט די גאנצע געטאָ און אפסני,
זיי וואָלטן, סטערקע, אלע דיך געבענטשט
אין וועג... זיי וואָלטן דיר געזאָגט: ביסט לייב
פון אונדזער לייב און אונדזערע ביסטן,
מיר זינען אף דיר גויזער: לעבן בלייב!
געדאליע און יודיטא קומען צו לויפן.

י א נ ע ק

וואָס האָט געטראָפן?

געדאליע

שוין ניטאָ קא וועג!
א באַמבע האָט די מיט פון הייל פארשאַטן.
ניט דורכצוקריכן.

י א נ ע ק

יענע זינען דורך?

געדאליע

צוויי אלטע — ניט באוויזן. שוין, מיר דוכט,
די לעצטע צוויי...

סטערקע

(כאפט זיך אָן אין דעם)

א גוטער סימען — כ'גיי ניט!
ס'האַט גאָט אליין אוועקגיין מיר פארבאַטן —
אין דעם פאר מיר אן אַנזאָג איז פאראן.

יאנעק

ניט גאָט — דער דייטש! וויזט אויס, ס'איז אים
נאָך ווייניק!
דעם לעצטן האָט ער נאָך ניט אויסגעראַטן —
דאָס לעצטע קינד...

(צו געדאליען, שטארק אופגערעגט.)

געדאליע, דו ביסט דער,
וואָס וועט פאר זיי אין הייל א דורכגאנג מאכן,
דו וועסט זיך מער ניט אומקערן אהער,
וועסט בלייבן דאָרט, צי גיין אין וואלד — ווהיין
מע וועט דיך שיקן. זיין וועסט אין רעשוס
פון דעם געהיימען אפשטאנד־קאָמיטעט:
איך האָב אליין געקליבן זיך אהין
נאָך הילף, נאָר איצטער, דאכט זיך, איז שוין שפעט.
איצט גיין וועסטו... גיב איבער דאָרט א גרוס
און אייניקע — א דאנק... נו, וויס?

געדאליע

וויבאלד

דו זאָגסט: מע דארף, איך גיי.

יאנעק

(וויזט אף סטערקען און יודיטען)

און זיי... כ'גיב אָפּ

אף דיניע הענט — געדענק!

(ער פאלט צו צו געדאליען און צעוויינט זיך, ווי א קינד)

יודיטא

(גייט צו, נעמט ארום יאנעקן און דריקט אים צו צו זיך)
נו, יאנעק... יאנעק...

בארוינק זיך...

סטערקע גייט צו צו יודיטען. יודיטא שליסט זיי ביידן איין אין אירע אַרעמס.

ניט אלץ נאך, קינדערלעך, פארפאלן,
ס'איז אונדזער צאָרן נאָך ניט אויסגעלאָשן —
דער בעסטער סימען, אז מיר לעבן נאָך!
מיט בלוט באשווער איך היינט דעם לעצטן מענטש,
מיט אונדזער בלוט, וואָס גיסט זיך, ווי א טיך,
אז דאָס, וואָס הייליק איז פאר מיר, פאר איך
אַט היינט, זאָל אינעם וואַכעדיקסטן טאָג
ניט ווערן וואָרן..

א קעמפער קומט אָן.

יאנעק

(באפרייט זיך פון יודיטעס אַרעמס)

נו, זאָגו וואָס שטייסטו, זאָגו

קעמפער

א גרויסע מאכנע דייטשן אפן וועג
אהער, מע זעט קיין סאָף ניט און קיין ברעג.
דער פאָליט האָט געשיקט מיך... ער רייסט אוף
די גרוב... אָן א דערלויבעניש דערוף...
עס דערהערט זיך א שרעקלעכער אופרייס.

יאנעק

(טוט א כאַפּ דעם קעמפער פארן אַקסל)

דו הערסט, צי ניט! זיי וועלן ניט אוועק

פון דאָרטן, כ'האַב געזאָגט: קיין איינער ניט!
נאָך מיר!

(יאַנעק פאַרשווינדט, נאָך אים — דער קעמפער.)

סטערקע

יאַנעק! יאַנעק!

יודיטא פאַרצוימט איר דעם וועג. א לאנגדויערנדיקע פּאָנע.

געדאליע

איד האָב פאַרגעסן וואָרענען...

יודיטא

זאָגט, וואָס?

געדאליע

קעדיי ניט פאלן זאל באם דייטש קיין כשאד,
אז דער אריינגאנג אין דער הייל איז דאָ...

יודיטא

וואָס דארף מען טאָן?

געדאליע

פאַרמאכן אקוראַט.

דערנאָך מיט שטיינער אויסבעטן פון אויבן.

יודיטא

דאָס הייסט, אז עמעץ מוז פאַרבלייבן?

געדאליע

יאַ.

יודיטא

בלייב איד.

געדאליע

וואָס רעדט איר! איר? איך גיי און רוף
אהער א קעמפער פונעם פאַסט.

יודיטא

דערוף

האַט יאנעק ניט געגעבן איך קיין רעכט,
און איך וועל איך דאָס קיינמאַל ניט דערלויבן:
איר ווילט ארויסנעמען בא מיר פון האנט
דאָס איינציקע, וואָס איך בין טאָן אימשטאנד?
אויב עפעס בעטן, כ'בעט מיר געבן איצט
אזוינס, איך זאָל ניט בלייבן אומבאשיצט...

סטערקע

(ווי זי וואַלט ערשט געקומען צו זיך)

מיר בלייבן דאָ!

יודיטא

(צו סטערקע, באפוילעריש)

אין הייל אראָפּ!

סטערקע

און דו?

יודיטא

כ'וועל זיין מיט דיר... כ'וועל אָפהיטן דיין רון...
כ'וועל שטענדיק, שטענדיק זיין, מיין קינד, מיט דיר.

(צו געדאליען.)

פארגעסט ניט דעם באפעל פון קאמאנדיר!

סטערקע

(צו יודיטען)

נו, רעכט, איך גיי, נאָר דו וועסט גיין פארויס...

יודיטא

(זייער שטרענג)

געזאגט: איך בלייב, וועט אנדערש שוין ניט זיין!
דו ווייסט א פאל, ווען כ'האב מיין וואָרט געביטן?
זאָל דוכטן, כ'בין פון טפיסע ניט ארויס.
כ'האב ניט געטראכט דאָס לעבן זיך פארהיטן
און ניט געטראכט מער אַנקוקן די שיין
פון טאָג, ניט דין, ניט יאנעקן... געזען —
א דאנק דיר, גאָט, פאר דעם! וואָס וועט געשען?

(און פארכאפט זיך.)

אַ, ביין, ניט ווייל מיין לעבן ביליק שעץ איך,
נאָר שטעל זיך פאָר — אז יאנעק קומט אהער,
דאָס הארץ וועט אים א צי טאָן צו דעם אָרט, —
און כאָטש ער איז א שטארקער מענטש, נאָר פאָרט...
ווער וועט אים לעבן זיך אנדערזעצן?..
און טרייסטן אים, אים זאָגן א גוט וואָרט,
ער קאָן אין דעם זיך נייטיקן אמאָל...

עס דערטראָגט זיך א נאָענטע שיסעריי. סטערקע פאלט צו צו דער מוטער, יודיטא
ט א ריכט זי אָפּ פון זיך מיט גוואלד.

אין הייל!

געדאליע נעמט ארום סטערקען בא די אקסלען, און זיי לאָזן זיך גיין. יודיטא
שטייט אָפּ פון זיי אף עטלעכע שפאן.

סטערקע

(איידער זי פארשווינדט הינטער דער כאָרעווער וואנט)

ווען ניט דאָס קינד, וואָס אלע איר דערווארט
ווי אף מאַשעכן, כוץ מיר, דער מוטער,
מיט הענט און פיס איך וואָלט זיך איינגעשפארט.
ס'וואָלט מיין געשריי די טויטע אופגערודערט:

איר מיינט, איך וועל געבוירן אייך א פאלק?
דעם כורבן אופבויען וועט יאנעקס קינד?..
נאר דאָס איז פאָרט דאָס איינציקע, וואָס בינדט
צום לעבן נאָך, און כ'גיב זיך אונטער, כ'פאלג...

געדאליע

(צו יודיטען, ווען סטערקע איז שוין ניטאָ)

אַט האָט איר אייך מיין האנט: ווען אייער מאן
וואַלט דאָ זיין, וואַלט ער אייך געזאָגט: מע קאָן
אף אים, אף אַט דעם געדאליען, זיך פארלאָזן —
קיין שטויב אף איר זאָל פאלן, ער ט'ניט לאָזן.
און יאך, פון מיין זייט, מוטער, זאָג אייך צו...
אויב ס'איז באשערט מיר זיין א... פארטיזאן,
איך וועל דעם דייטש די פאָסטראַמקעס צערייסן!
ער וועט זיך נאָר די עלנבויגנס בייסן —
יאך וועל אים ווייזן, וואָס געדאליע קאָן...

(ער גיט איר איבער א רעוואָלווער.)

אַט דאָס איז יאנס, אף יעדן פאל, נעמט צו.
ס'איז אלץ דאָרט גרייט... דאָס צינגל דריקט נאָר אָן.
יודיטא נעמט צו דעם רעוואָלווער. זי ווייזט געדאליען, ער זאָל גלייך אוועקגיין.

יודיטא

(אליין, קוקט זיך ארום, זי הערט זיך צו)

ס'איז שטיל ארום, און ס'דרייט זיך מיר דער קאָפּ.
איך גיי... איך מיינ, אז זי איז שוין אראָפּ...

זי לאָזט זיך האַסטיק גיין אין דער ריכטונג, וווּ סטערקע און געדאליע זינען
אוועק. עס ווערט שטיל. מע זעט, ווי יודיטא טראָגט איבער שטיינער אף צו פאר-
וואַלגערן דעם אריינגאנג. א רעגע בלייבט זי זיצן אויסגעשעפט.

אַט וועל איך באלד פארוואַלגערן די דעק,
און אלץ פארענדיקט, שוין... אין וועלכן וועג
זאָל איך זיך לאָזן? לעאָ, דאכט זיך מיר,
אז אלע וועגן פירן איצט צו דיר...

א נאָענטע שיסעריי. זי פרוווט איבערלויפן אפן צווייטן ברעג פון דער כורווע. עס קומט אָן א דייטשער אָפּיצער. ער דערזעט יודיטען. פון אומדערווארט־ קייט בלייבט ער שטיין. אויך יודיטא בלייבט ווי פארגליווערט. דער אָפּיצער פאָרויס מיטן רעוואָלווער לאָזט זיך איבער דער גרויסער קופע שטיינער. יודיטא שיסט אויס און טרעפט ניט. זי לאָזט זיך לויפן. דער אָפּיצער שיסט אויס יודיטען אין רוקן. זי פאלט פון יענער זיט קופע שטיינער. פארביי לויפן דורך עטלעכע באוואָפֿנ־ טעקעמפער, אהינטער זיי — ראטניצקי. דער קאָפּ איז בא אים באנדא־ זשירט, ער באמערקט דעם אָפּיצער און שיסט אויס אין אים. דער דייטש פאלט. ראטניצקי בייגט זיך אָן און רייסט ארויס דעם רעוואָלווער פון זיין פארקלעמטן פויסט.

ראטניצקי

ס'איז ניט קא העפקער!
אף מיינע כורוועס דאָס געפונען...

ער לאָזט זיך אָנאָגן די איבעריקע קעמפער. פון א צווייטער ריכטונג רייסט זיך אריין יאָן, א פארשוויבטער, א פארסאָפּעטער, מיט א פארוויקלטער רויטער פאָן אין האנט. א רעגע קוקט ער זיך ארום אין אלע זייטן און לאָזט זיך גלייך צו די טרעפ, וואָס אהינטער דער האלב־כאָרעווער וואנט.

יאנעק

(אף די טרעפ)

ניין, ניין, כ'וועל נאָכאמאל דערטראָגן זי ארויף
די גאנצע וועלט דערהערן זאָל דעם רוף
פון בלוט, וואָס טאָר ניט, וועט ניט בלייבן טויט!

(ער שטייגט ארויף נאָך א שטאָק און כאפט א קוק ארום.)

צעשטערט איז אלץ, וואָס מיר האָבן געבויט,
געפלאַנצט, געכאָועט זיבן הונדערט יאָר
אף פוילנס ערד... דו הערסט מיך, ערשטער — דער,
וואָס וועט צוריק זיך אומקערן אהער?
פאר אלץ, פאר אלץ זאָל ווערן אופגעמאָנט.

(ער נעמט האסטיק קלעטערן ארויף, דערגרייכט דעם שפיץ און נעמט פֿיבערהאפט פארפעסטיקן די פּאָן.)

ס'איז איצט אין געטאָ אזוי שטיל — מיר דאכט,
איך הער, ווי ס'גייט די אויסלייזונג אהער

און, סטערקע, דו ביסט צווישן זיי,
נו גיכער, גיכער גיי.

נעקאמע!

יודיטא

(זייער שטיל)

דאס דאכט זיך מיר, אז עמעצער דערמאנט
איר נאָמען...

זי טוט א קער דעם קאָפּ און דערזעט יאנעקן. זי לייגט צו די פינגער פון דער
האנט צו די ליפן און בלייבט ליגן טויט. עס ווערט אן אַנגעלאָף פון דייטשן.
זיי רינגלען ארום די כורווע.

דייטש

לעבעדיק אים נעמען!

די רויטע טוך אראָפּ!

די דייטשן דערנענטערן זיך צו די טרעפּ.

יאנעק

(וויקלט זיך אײן אין דער פּאַן)

געהייליקט זייט, געפאלענע אין שלאכט!

און זייט באצאלט, פארשניטענע אין געטאַ!

ער טוט א שליידער די גראנאטע, און אין דעם זעלבן אויגנבליק טוט ער א שפרונג
אראָפּ. עס דערהערט זיך א שרעקלעכער אופרייס. אין דער הייך צעפלאטערט זיך
די רויטע פּאַן.

טאָף

פארזייט אין וואָרט

וועגן שמועל האלקינען און זיין שאפן

בלויז וועגן דעם, וואָס גרויס איז,
לוינט צו קלערן.

א. בלאַק

1

„מיין וואָרט — מיין ערד ביסטו, אין דיר פארזייט בין איך אינגאנצן, — אזוי
זאָגט וועגן זיך שמועל האלקין אין איינער א ליד זיבער. און בעמעס, האלקין
איז פארזייט און אופגעגאנגען אין וואָרט, אין דיכטונג. ער איז געווען א פאָעט
לויט דער נאטור און ארט דענקען, לויט זיין בארוף און מעהוס. אָן דיכטונג האָט
בא אים דאָס לעבן קיין לעבן ניט געהייסן.

האלקין האָט זיך אנטפלעקט אלס דיכטער אין א ביז גאָר שטורמישער צייט,
אין די ערשטע יאָרן פון דער אַקטיאבער־רעוואָלוציע. אָבער געקומען איז ער
מיט זיין וואָרט צום פאָלק אָן טומל און ראש, באשיידן און מיט אן אָפן הארץ
אלס טיפער אויסדריקער פון זיינע שטימונגען און מאכשאַוועס.
דערפון טאקע קומען זיינע, וואָלט איך געזאָגט, צאוואַע־פערזן:

אָן מיר, ווען איר וועט זיין דאָ אף דער וועלט,
פאר די, וואָס ס'וועט מיין אַנדענק בלייבן טייער,
מיך מעסטן זאָלט איר גאָר מיט יענעם פייער,
וואָס האָט דורך שאַטן־טעג מיין וועג באהעלט.

שמועל האלקין האָט געהאט טאלאנט צו זײַן גרויס און איז געווען גרויס, ווייל ער האָט געהאט טאלאנט. און פונקט ווי דער מערקווירדיקער רוסישער דיכטער אלעקסאנדער בלאָק, האָט אויך דער מערקווירדיקער ייִדישער דיכטער מיט רעכט געקאָנט זאָגן; עס לוינט צו קלערן בלויז וועגן דעם, וואָס גרויס איז. די אייגנארטיקייט פון האלקינס טאלאנט איז באשטאנען אין דעם, וואָס אין סאמע, דוכט זיך, קלייניקייטן פלעגט ער אופדעקן פלאסטן פון וויכטיקסטן באטייט. צו וואָס זײַן וואָרט האָט זיך גאָר צוגערייט, צו א נאטור־בילד צי צו א סאָציאלן פאקט, איז עס אין זײַנע פאָעטישע פארוואנדלונגען געוואָרן עכט און גרויסארטיק. אזא איז שוין געווען די טעווע פון זײַן דיכטערישער רײע און געהער.

2

האלקינס קינסטלערישע נאטור האָט זיך, ווי ער דערציילט, לעכאטכילע אנט־פלעקט אין מאָלעריי. און דאָך האָט אים געצויגן צו קלאנג און טראף, ווי ער וואָלט געפילט, אז וואָרט טראָגט פאר אים מער מעגלעכקייטן, איידער פארב, אויסצודריקן זײַנע געפילן און ראיוינעס. דער יונגער קינסטלער לעבט זיך אויס א געוויסע צייט אין דער צווייאייניקייט פון קאָליר און קלאנג. צו די ערשטע ליטערארישע פרווון זײַנע געהערט א דראמע וועגן פלייטיים אין דער ערשטער וועלט־מילכאָמע. דעם דראנג און ווילן אופצודעקן אין דײַאלאָג די אינערלעכע וועלט פונעם מענטשן פארהיט ער אין זיך און וועט שפעטער רעאליזירן אין זײַנע ריפּע קינסטלערישע יאָרן. דערווייל איז אים אכצן יאָר. רוסלאנד לעבט איבער א צייט פון גרויסע אופטרייסלונגען. דער אימפעריאליסטי־שער קריג האָט אפגעדעקט די נישטיקייט פונעם צאריזם, די מעסירעסנעפעשדיקע גרייטקייט פונעם רוסלענדישן פראָלעטאריאט אף א רעוואָלוציאָנערן אויפן אופ־רייסן די סאָציאלע סיסטעם פון שקלאפעריי און עקספּלואטאציע. דער יונגער האל־קין האָט מאמעש מיט אלע כושים דערפילט דעם הייסן אָטעם פון דער צייט. מיט א פאָר כאדאָשים פאר דעם אופברויז פון דער אָקטיאבער־רעוואָלוציע גע־זעגנט ער זיך מיט זײַן קליינער היימשטאָט און לאָזט זיך „אין דער גרויסער וועלט אריין“, פריער קיין קיעוו, דערנאָך קיין יעקאטערינאָסלאוו (הײַנט דניעפּראַ־פעטראָווסק). דאָ טרעפט ער זיך מיט א גרופע קרעפטיקע דיכטער — פּערעץ מאַריש, מיכאיל סוועטלאָוו, מיכאיל גאַלאַדני, כאנע לעוויץ, און טאקע אין זייער סויווע גיט ער ענדגילטיק אָפּ די בכוירע דער ליטעראטור. אין 1922 יאָר פאָרט ער אריבער קיין מאָסקווע, ווו זײַן ווונדערבארער פאָעטישער און דראמאטורגי־שער טאלאנט האָט זיך אנטפלעקט אין דער פולער מאָס.

אינע פון האלקינס האסכאלע-לידער „פון פארגאנגענעם“ (1920) האלט סאכאקל אכט שורעס, וועל איך זיך דערלויבן זיי דאָ צו ברענגען:

די ליפן באם טאטן, ווי עמעצן בענטשט ער,
 די אויגן צום הארט-גרינעם מזרעו געהויבן;
 דעם טויט-קאלטן פאָרהאנג ער הייבט אוף פון פענצטער,
 ווישט אויס מיט די פינגער פארלאָפענע שויבן...
 צוויי שטערן— צוויי נאָדלען אין הימל פארשטאָכן,
 באזילבערטע בלאַטעס צעגריניזלען די זשאבעס,
 אוי, זאָל מען דעם טישטעך ניט לייגן דעם וואַכיקן—
 זאָל דאָ נאָך פארבליבן א זייכער פון שאבעס...

שוין אין די ערשטע לידער האלקינס איז ניט שווער אינצוזען, אז ער איז געקניפט און געבונדן מיט די גיטטיקע אויצרעס פון אונדזער אמאָל, אָבער פארכאפט איז ער פון די אידייען און אידעאלן, וואָס ס'האָט מיט זיך געבראכט די רעוואָליוציע, און זיי שטרעבט ער אויסצודריקן און באזינגען. „זאָל דאָ נאָך פארבליבן א זייכער פון שאבעס“ הייסט ציען ווייטער די פערעזישע מעסורע „שאבעס זאָל זיין“, וואָס אין נייע סאָציאלע באדינגונגען באטייט עס זיך שלאָגן, ווי האלקין זאָגט אין א ליד פון 1921, „פאר ליכטיקן זיין, וואָס איך און וואָס דו וועלן איידעס באלד זיין“. „א זייכער פון שאבעס“ איז א סימען-מווהעק פון יאָמטעו, און יאָמטעו: אידענטיפיצירט דער דיכטער מיט שעפערישקייט, מיט פרייד פון פרייער מי, פון בויען א ניי לעבן.

דעם קאמף פארן ליכטיקן זיין, דער בויונג פונעם נייעם לעבן האָט האלקין געווידמעט צארטע און מוטיקע פערזן, לידער און באלאדן, פאָעמעס און דראמעס, זיין גאנצע שאפונג, וואָס אָן איר איז אומגעלעך זיך פאָרשטעלן דעם אנט-וויקלונגס-וועג פון דער סאָוועטישער יידישער ליטעראטור.

לייענענדיק האלקינען, דערפילט איר גלייך, אז אין זינע ווערק פרעוואלירט דורכזיכטיקייט פון בילד, ציכטיקייט פון וואָרט, מערקווירדיקע פאשטעס. אָבער אינעם הינטערגרונט פון אָט דער פאשטעס זעט זיך קעסיידער אָן פאָעטישע שליי-מעס און מענטשלעכע קאָמפליצירטקייט. א פארטראכטער און א טיכטיקער, א פאָעטיש-באשיינטער און א פארליבטער אין דעם רעאלן זיין, האָט ער געבענטשט אין זיין ליד אַלדאָס לעבעדיקע, אלץ, וואָס עטעמט און שפראַצט, מאכט באוועגן און באוועגט זיך.

האלקינס געזאנג איז ליריש און טראגיש, ברייט און טיף. ער האָט פארמאָגט אן אַנסאַפיקן קוואל פון וואָרט, קלאַנג, ריטם, פאָרם און בילד, קעדיי ארויסצור ברענגען זיינע געדאַנקען און געפילן, עמפינדונגען און שפּירונגען, גלויבן און ציל:

זאָלן שוין קינדער זיין ניכטער
פון גיפטיקן ביטער־געטראַנק, —
זאָלן שוין שרעק און פארניכטונג
אויסגעמעקט זיין פון געדאַנק.

זיין געזאנג איז געגאַנגען פון אינערלעכן באַרוף „ניט באהאַלטן דעם קאַפּ“ אפילע דאָן, „ווען דער רודער צעקלאַפט זיך אָן ריפּ, וואָס סטאַרטשען אין גרונ־טיקע טיפּן“ איז געווען באהעפט מיט דער גרויסער נייער וועלט, „וואָס קומט פון יעטוידער געזיכט“.

4

די גרויסע נייע וועלט אין איר גאַנג און אנטוויקלונג, מיט אירע אידעאלן און ווידעראַנאַנדן האָט זיך געשטאַלטיקט אין זיינע פּאָעטישע שאַפונגען, וואָס זיינען געזאַמלט אין די ביכער „לידער“ (1922), „וויי און מוט“ (1929), „פאַרן נייעם פונדאַמענט“ (1932), „קאַנטאַקט“ (1935), „ערדישע וועגן“ (1945), „דער בוים פון לעבן“ (1948) און אַנד. זייער שעפּער כאַראַקטעריזירט די דאָזיקע ווערק אלס ביכער — עטאַפּן. „נאָר עטאַפּן בא אַ דיכטער זיינען דען, — פּרעגט ער, — אזוי שטרענג אָפּגעגרענעצט? אָפט פּלעגט אַ שטאַרקע כוואליע אַריבערפלייצן פון איין עטאַפּ אין אַ צווייטן. דעריבער זיינען אין יעדער בוך פאַראן עלעמענטן פון אלע עטאַפּן, כאַטש יעדער בוך האָט זיין אייגענעם גרונט־מאָטיוו“. אזוי פאַרנעמט דעם אויבנאָן אין „וויי און מוט“ דער מאָטיוו פון סאָציאַליסטישן ניי־געבורט; אין „ערדישע וועגן“ — דער העראַזשער קאַמף פונעם סאָוועטישן פּאָלק בייס דער גרויסער פּאַטערלענדישער מילכאַמע; אין „דעם בוים פון לעבן“, ווידער, וואָס איז אַ זאַמלונג פון אויסגעוויילטע ווערק, זעט זיך בוילעטער אָן דער איבערפּלעכט פון אלע עטאַפּן און בעמיילע די רייכקייט פון האַלקינס דיכטערי־שער פּאַליטרע.

פיל פון האַלקינס לידער טראַגן אַף זיך דעם כויעם פון פּילאָסאָפּישער אפּאָ־ריסטישקייט. אָבער האַגאַם דער געדאַנקלעכער עלעמענט אין זיי פאַרנעמט אַ וויכטיק אָרט, דאָך איז ניט צו געפינען דאָ קיין שפור פון רעזאָניאַרישקייט, ווייל

האלקינס געדאנקלעך ליד קומט ניט סטאם פון פילאָסאָפישער באהאוונטקייט, נאָר פון צאפלידיקן לעבן. אלס קלאל טוט קעסיידער א בליץ די בילדערישע געשטאלטיקונג פון זיינע פארטראכטן מיט טיפער כאַכמע. אף איינער א רעזשיסערן־קאָנפערענץ אין מאַסקױ ווע האָט דער גענאַלער בינע־מי־סטער שלוימע מיכאַעלס אלס ביישפּיל פון דעם, וויאזוי א געדאַנק קאָן דערהויבן ווערן צו פראכטפולער בילדערישער פאראלגע מינערונג, געבראכט האלקינס ליד:

דאָס גלאָז איז דורכזיכטיק און ריי־ן
דו זעסט דורך דעם די גאַנצע וועלט:
ווער עס וויינט, און ווער עס קוועלט.
נאָר ווי דו האָסט איין זייט פארשטעלט
מיט זילבער־פארב, וואָס האָט די ווערט
א גראַשן געלט צי עטוואָס מער, —
פארשווינדט פון אויג די גאַנצע ערד,
פון ריינעם גלאָז א שפיגל ווערט,
און ווי דער שפיגל זאָל זיין ריי־ן —
דו זעסט אין אים נאָר זיך אליין.

„א מיניאטיריש מיסטער־ווערק“ — האָט וועגן דער זעלבער ליד געזאָגט דער באווסטער היסטאָריקער און פאָרשער פון דער יידישער ליטעראטור מ. ווי־נער. די דאָזיקע צען לאקאָנישע שורעס האָבן אים געגעבן די מעגלעכקייט צו באהויפטן: „בא א טייל דיכטער אונדזערע האָבן די מעטאפאָרן בלויז די אופגאבע עפעס וואָס אויסערלעכס אָנשוילעך צו מאַכן... בא האלקינען זיינען די מעטאפאָרן געוויינלעך ניט סטאם אסאַציאַטיוו, און ניט סטאם צוליב אָנשוילעכקייט, נאָר אויך מאַשלידיק, אלעגאָריש, דה. זיי שטייען אין א מער דירעקטער באצינונג צום אויסגעדריקטן געדאַנק. און דאָס איז אזוי ניט בלויז בא די איינצלנע מעטאפאָרן און פארגלייכונגען, נאָר אויך וואָס שטייען דעם סאכאקלידיקן בילד פון דער ליד. דער סוזשעט גופע פון דער ליד איז אָפט בא אים א מאַשלידיקער, אן אלעגאָרישער.“

האלקין דער פאָעט איז א ליריקער א דענקער. מיט דעם וויל איך אונטערשטרייכן, אז זיינע פּערזן — ספּאַנטאַנע בילדערישע צייכענונגען, וואָס טרייס־לען און אונדזער געמיט. — באַריכערן הען אונדזערע געפילן, הען אונדזער געדאַנק.

י.ל. פערעץ איז געווען פון די ערשטע, וואָס זײַנען אַרויסגעטראָטן קעגן דער
ייִדישער אַסקעזע. האַלקין האָט פאַרגעזעצט די דאָזיקע פּערעזישע טראַדיציע
און ווּנדערבאַר אײַדל געזונגען וועגן ליבע:

און אינדערפרי, ווען ס'האָט דער טאָג געבליט,
איז צען מאָל ליבער מיר געווען מיין הויט,
וואָס האָט אָף זיך דיין רויך, דיין הויך פאַרהיט...

זײַנע ליבע־מאַטיוון גײען אָף מיט קאָלירפּולע אײַמאזשן, זײ זײַנען אַ מוסטער
פון לירישן פּאַטאָס, קאָמפּאָזיצײאָנעלער האַרמאָנישקײט און פּאַעטישער מײַסטער־
שאַפּט. ער האָט זײער גוט געוואוסט די סוידעס פון ליבע, וואָס איר גלי שמעלצט
איבער יעסורים אין גליק, וואָס איר פּרילינגדיקע פּרײַד איז אליין דער צוײבער
פון לעבן. און דאָ ווײַלט זיך דערציילן וועגן דער ראָל, וואָס אין האַלקינס דיכ־
טערישן גוירל האָט געשפּילט זײַן פּרוי מאַרי. זײ האָבן זיך באַגעגנט אָף אַן
אויסטערלישן אויפן. ער, אַ געבוירענער אין ראָהאַטשאָוו, אין אַ שטוב, וווּ „פּאַר
אַרעמקײט — אַ שוועבעלע אָף צוויי, כ'געדענק, אַמאָל די מאַמע פּלעגט צעשפּאַלטן“,
איז אין 1918 געקומען צו אַ פעטער קיין יעקאַטערינגאַסלאָוו. ווי באַוואוסט, האָט
אין 1919 דעניקין אָף אַ קורצער צײַט פאַרכאַפּט די שטאַט. אין אײַנעם אַ טאָג,
ווען שמועל איז אַרויסגעגאַנגען פון זײַן פעטערס הויז, זײַנען אָף אים אָנגעפּאַלן
דעניקניצעס און שיר גיט צעשאַסן. זײַן מענטשלעכער כּיין האָט אָבער באַוויקט
אַפּילע די דאָזיקע באַנדיטן. זײ האָבן אים באַראַבעוועט, נאָר אָפּגעלאָזט אַ לעבע־
דיקן. אין דער נאָענטסטער שטוב, וווּהיין ער איז אַן אָפּגערודערטער אַרײַנגע־
לאָפּן, האָט אַ יונג מיידל געוואשן וועש. דאָס איז געווען מאַרי...

מאַרי האָט, אויסער ייִדיש, גוט באַהערשט רוסיש, פּראַנצויזיש. ווי איר באַ־
שערטער, איז זי געווען פאַרליבט אין דער קולטור פון איר פּאָלק, אין דער ייִדי־
שער און רוסישער ליטעראַטור. אומקערנדיק זיך רעטראַספּעקטיוו צו יענע טעג
פון זײער ערשטער באַגעגעניש, שרײַבט האַלקין אין אַ ליד, געווידמעט מאַרי:

און ס'וואָלט געשען, ווען זײַן וואָלט אונדז באַשערט
גיט גיין באַנאַנד ביז אַוונטיקער ערד,
גיט בײַדע גלייך — דעם זעלבן רוף געהערט.
אזוי וואָלט זײַן, ווען ס'בלײַבט קיין זײַכער גיט
פון יענע פּרײַע מאלכעסדיקע טריט,
וואָס האָט ביז היינט אין האַרצן זיך פאַרהיט.

מיר, זיינע לייענער און פארערער, וואָלטן זיכער א סאך פארלאָרן, ווען ס'וואָלט געשען ניט אזוי, ווי עס איז געווען אין לעבן.
מארי האָט געווירקט, אז שמועל האלקין זאָל קיינמאָל אפילע אין די שווערסטע צייטן, וואָס אים איז אויסגעקומען איבערלעבן, ניט פארלירן זיין מוט. און ס'איז צו באוונדערן דעם פאָרגעפיל, מיט וועלכן דער דיכטער האָט אין אן אנדער ליד געשריבן:

און אז באשערן וועט דער גירל
וואָגעניש און וואנדערן —
דו וועסט מיטגיין פונדערווייטן,
ניט קיין אנדערע.

6

צו האלקינס באדייטנדיקסטע ווערק געהערן זיינע דראמאטישע שריפטן. דער קישעף פונעם טעאטער, ווי געזאָגט, האָט אים געלאָקט, ווען ער איז געווען גאָר יונג. אָבער ערשט דאן, ווען ער קומט אין א נאָענטן קאָנטאקט מיט שלוימע מיכאָעלסן, געפינט זיין דראמאטורגישער טאלאנט דעם געהעריקן טיקן.
האלקין האָט געלערנט בא מיכאָעלסן, או א פאָרשטעלונג איז א וויכטיקער דערקענונגס־אָקט, וואָס דעקט אוף אף אן אייגנארטיקן אויפן די קאָמפליצירטקייט פון דער ווירקלעכקייט. דעריבער מוז אין יעטוויידין סצענישן באשאף זיך ליכטן א קינסטלערישע דערקענטעניש־אידיי פון א גרויסן באטייט. די דאָזיקע אידיי דארף ליגן אין טאָך פון דער גאנצער סצענישער האנדלונג, פונעם גירל און דער אופירונג פון די פערסאָנאזשן, פון דער טעאטראלער אויספאָרמירונג און פון דער מוזיק, דה. פון די אלע קאָמפאָזענטן, וואָס קאָנסטרואירן א פאָרשטעלונג. האלקין איז געווען מעסוגל ארויסצוברענגען אידייען פון אזא מאסשטאב און דערמיט געבן די מעגלעכקייט דעם רעזשיסער און אקטיאָר שאפן עכט קינסטלע־רישע סצענישע געשטאלטן און ווערק.

דאָס ערשטע, וואָס מיכאָעלס און האלקין האָבן פאָרגענומען, איז געווען א ליטערארישע בעטע צום פאָטער פונעם יידישן טעאטער, צו אוראָם גאָלדפאר דענען, אפן סוושעט פון זיין נאיווער מעלאָדראמע „שולאמיס“, וואָס איז געבויט אפן סמאך פון א ביבלישער לעגענדע, האָבן זיי באשלאָסן צו שאפן א ספעק־טאקל, וואָס זאָל קלינגען ווי א פאָעמע וועגן ליבע און טריישאפט, מענטשלעכער ווירדע און שטאָלץ. דעם 11 אפרעל 1937 איז אין „גאָסעט“ געווען אן עמעסער יאָמטעוו. האלקינס און מיכאָעלסעס פארטראכט האָט געקראָגן בינע־אויטשפרייט.

לייב און לעבן. דער אוילעם האָט באַגליסטערט אופגענומען די נייע פּאַרשטעיִ-
לונג.

דערנאָך קומט „באַר־קאַכבא“. און כאָטש אין גאַלדפּאַדענס רעפּערטואַר גע-
פינט זיך א פּיעסע אויך מיט אַזאַ נאָמען, איז אָבער דער סאָוועטישער דיכטער
אין זײַן נייעם ווערק פּרײַז פון וועלכע־ניט־איז ליטעראַרישע אינפּלוסן. אין האַל-
קינס „באַר־קאַכבא“, וואָס איז, ווי „שולאַמיס“, באַצײכנט אלס דראַמאַטישע
פּאַעמע, איז קוידעמקאַל אָנצוזען, ווי טיף דער דראַמאַטורג האָט געאַרבעט איבער
דער היסטאָרישער טעמע, ווי גענוי ער האָט דערלערנט דעם פּאַלקס־אופּשטאַנד
קעגן דער רוימישער הערשאַפט איבער יעהודע. איר לײענט „באַר־קאַכבא“ און
וונדערט זיך, ווי האַרמאָניש עס זײַנען דאָ פאַרײניקט די רײכקײט פון קויעך־
האַדמייען און די קראַפט פון וויסנשאַפטלעכער פּאַרשונג. האַלקין באַווייזט באַר-
קאַכבאַן אלס פּאַרשטייער פון די ייִדישע און נײַט־ייִדישע פּויערים און באַלמע-
לאַכעס, וועלכע האָבן אין אָפּענעם קאַמף געמײנזאַם זיך קעגנגעשטעלט דער
רוימישער מעלוכע־מאַשין, ווי אויך די יעניקע אין יעהודע, וועלכע האָבן געשטיצט
די רוימישע פאַרשקלאַפּער. אין באַר־קאַכבאַן האָט האַלקין דערזען יענע כאַראַק-
טער־שטריכן, וואָס זײַנען אינעם לויף פון היסטאָרישן פּראָצעס געוואָרן רעפּרע-
זענטאַטיוו אלס כאַראַקטעראַייגנטימלעכקײטן פונעם פּאַלקס־מענטש. דער דיכ-
טער־דראַמאַטורג האָט אויסגעוועבט די פיגורן פון די אופּשטענדלעך — פון באַר-
קאַכבאַן, זײַן געליבטער פּינאַ, דעם שמיד עלישא, ווינגערטנער הילעל און אַנד.
מיט, אויב עס לאָזט זיך אזוי זאָגן, קינסטלערישן ענטוואַפּן, אויסדריקנדיק אין
די דאָזיקע געשטאַלטן זײַן היספּילעס פאַר דער וויטאַליטעט פון די פּאַלקס־מאַסן,
זײַן פּלאַם־פּיערדיקן רוף זיך שלאָגן פאַר סאַציאַלן יוישער און גערעכטיקײט.
„...וועמען שטאַרבן איז באַשערט פאַר פּרײַהײט פון זײַן פּאַלק — בלייבט
לעבן שטענדיק“. אין די דאָזיקע אַקאַרד־שורעס פון דער פּאַעמע איז פאַרבאָרגן
איר אידײַשער פאַרטראַכט, די טיפּע איבערצײגונג פונעם דראַמאַטורג, אז דער
מענטש, וואָס לאָזט זיך אין קאַמף קעגן סאַציאַלן בײז, איז א שטיק פּיער, וואָס
לײכט אין דוירעס און ווערט קײנמאַל נײט אויסגעלאָשן.
אין האַלקינען האָט געשטורעמט אן איבערלעכער ווילקאַן מיט דראַמאַטורגײ-
שער ענערגיע. נאָך „באַר־קאַכבא“ האָט ער געשאפן א רײ גרעסערע און קלענערע
דראַמאַטישע ווערק, און צווישן זײ די פיר פּיעסן, וועלכע גײען אַרײַן אין דער
דאָזיקער אויסגאַבע און ווערן איצט, כּוּך דער דראַמאַטישער פּאַעמע „אַף טױט
און אַף לעבן“, וואָס איז געווען אינגעשלאָסן אין בוך „דער בוים פון לעבן“
און איז דערשינען אויך אין א רוסישער איבערזעצונג, צום ערשטן מאַל פאַרעפּנט־
לעכט באַ אונדז.

די פראבלעמאטיק פון אָט די פיעסן איז ביז גאָר אַרגאניש פאר האלקינען. „ארן פרידמאן“, לעמאַשל, איז ניט סטאם א פיעסע, וואָס שפיגלט אָפּ א געוויסן פערזאָד אינעם לעבן פון דעם סאָוועטישן ייִדנטום—די באהעפטונג פון דער שטעטלדיקער אַרעמשאפט צו פראָדוקטיווער מי, באַזונדערס צו קאַלעקטיווער ערדארבעט. דער דראַמאטורג הייבט אָף אין שייכעס דערמיט, ווי דער ליינער האָט זיך געקאָנט איבערצייגן, די פראַבלעם וועגן קיעם פון דער ייִדישער פּאָלקס־קולטור, וועלכע האָט אים טיף גערעגט. די פיעסע איז אופגעפירט גע-וואָרן אין „גאַסעט“, און אין האלקינס ארכיוו האָבן זיך פארהיט עטלעכע זיט-לעך, וואָס ער האָט ספעציעל אָנגעשריבן צו דער דאָזיקער שטעלונג. כאַראַקטע-ריזירנדיק זיין הויפט־העלד, שרייבט ער צווישן אנדערס: „ארן פרידמאן איז זיכער, אז גראָד דאָ, באַ אונדז אין לאַנד, קאָן און דאָרף פאַרגעזעצט ווערן די גאַלדענע קייט פון דער ייִדישער פּאָלקס־קולטור“. באַנאנד דערמיט ווערט גע-שטעלט די אויך איצט אַקטועלע פראַבלעם: שטאַט און דאָרף. אַרן פרידמאן קומט ווי האַלקין פאַרמולירט, „אין א דורכויסקן שאַרפן קאַנפליקט מיטן צווייטן הויפט-פערסאָנאַזש פון דער פיעסע, מיט זיין אייגענעם זון ליאַווען“, וואָס וויל פאַר-לאָזן דאָס דאָרף, ווי לויט זיין מיינונג, „דער, וואָס זייט, וואַקסט דאָ ניט“.

„ארן פרידמאן“ האָט, איינגעטלעך, באַטייט אַ נייע ווענדונג אין רעפערטואַר פון „גאַסעט“. אָף דער בינע איז אָף אַ פאַנאנדערגעוויקלטן אויפן געקומען די פראָדוציר־טעמע, די טעמע פון קאָלוירטישער האַרעוואַניע.

גאָר אנדערע, אָבער אויך זייער אים נאָענטע פראַגן רעגן האַלקינען אין „אומשטערבלעכקייט“, קוידעמקאָל, די פראַבלעם פון דעם קינסטלערס אומשטערב-לעכקייט אין זיין שאַפונג און די וועגן, וועלכע פירן דערצו. עס ווילט זיך באַטאָנען, אז האַלקינס דראַמע קלינגט אויסערסט הינטעצייטיק, וויל די גרונט-פראַבלעם, וואָס ער באַרייט, איז אין אַ גרויסער מאָס פאַרבונדן מיט דער שטור-מישער אַנטוויקלונג פון דער מאַדערנער וויסנשאַפט און טעכניק. ווי אַ קלאַל, זינען הינט מאַסשטאַבאַרטיקע דערפֿינדונגען און אַנטדעקונגען אַ רעזולטאַט פון קאַלעקטיווער מי. נעמט טאַקע האַלקין אונטער אַ קינסטלערישע פאַרשונג. קעדיי צו באַגרייפן און באַווייזן די פּסיכאָלאָגיע פון מענטשן, וואָס שאַפן געמיינזאַם מאַטעריעלע און גייסטיקע ווערטן, אָבער זינען שטאַרק פאַרנומען מיט זייער אינדיוידועלן בייטראָג, וואָס איז שוין אין טאָך ניט מער ווי אַן אינטעגראַלער טייל פון געשאַפענעם.

רעאליזירנדיק זיין פאַרטראַכט, האָט האַלקין אַרויסגעפירט געשטאַלטן, וועלכע זינען לאַכלוטן ניש געווען אין דער ייִדישער דראַמאַטורגיע. אויב ניט רעכענען די אַלטע מוטער בראַכע, איז דאָ נישט קיין איין שטייגער־פֿיגור, אין „אומשטערב-“

לעכטיגט" האָבן מיר צו טאָן מיט פאַרשטייער פון אונדזער שעפּערישער און טעכנישער אינטעליגענץ. די הויפט־פּערסאָנאַזשן — דער אינזשעניער גריגאָרי אַר- קאדיעוויטש און דער מאָלער אַרנאָלד ווערן באוויזן אין שיין פון שטרענגן גע- וויסן, וואָס שטראָפּט פאַרן מינדסטן פרוו אָפּצויניגן זיך פונעם סאָציאַליסטישן מאָראַלישן אימפּעראַטיוו.

א וויכטיקן באַטייט פאַר דער פּראָבלעמאַטיק פון דער פּיעסע האָט די גע- שטאַלט פון דער אַרטיסטן קאַטיע. האַלקין מאָלט זי מיט די העלטטע פאַרבן. אירע איבערלעבונגען האָבן אויך א דירעקטע שפּיכעס צו דער פּראָבלעם פון אומשטערבלעכקייט. מיר מיינען דאָ אירע קאָמפּליצירטע ראַנגלענישן: ווערן א מוטער אָדער אויסשפּילן שעקספּירס דזשוליעטע — א ראָל א טרוים פון יעטוידער יונגער שוישפּילערן. קאַטיע איז א פּילבאַרע נאַטור, אָבער מיט אן אַנטשלאָסע- נעם כאַראַקטער. די קראַפּט פון איר ליבע אַנטפּלעקט די טיפּענישן פון גריגאָריס געשאַמע, וועלכע ווערט געלייטערט אַדאַנק קאַטיעס גייסטיקער ציכטיקייט.

האַלקין זעט זינע געשטאַלטן אין באוועגונג, אין אַנטוויקלונג. דורך פּיל שטרויכלונגען און איבערלעבונגען הייבט ער זיי אָף אָף א מין דראַמאַטישן באַרג־שפּיץ, ווו עס זעט זיך בילעט אָן זייער מענטשלעכע קאָמפּליצירטקייט. פאַרשנדיק די אורשפּרינגלעכע קוואַלן פון דער נייער עטיק, ווענדט זיך האַלקין צו א טעמע, וואָס האָט שוין געהאַט געקראָגן איר פאַרקערפּערונג אין אונדזער קלאַסישער ליטעראַטור — דער גוירל פון א ייִדישן קונסט־מענטש. די פּיעסע „דער שפּילפּויגל“, וועלכע איז געווידמעט דער לעבנס־טראַגדיע פון אן אויסערסט טאַלאַנטירטן פּידלער, איז רייך מיט ייִדישע און רוסישע געשטאַלטן. סימבאָליש דערהויבן איז די פּרינציפּאַלע פונעם ייִדישן קלעזמער בייִרעך מיטן רוסישן רעוואָליוציאָנער אַנדריי.

אַסאַציאַטיוו רופּט בייִרעך אַרויס אין זיקאַרן שאַלעם־אַלייכעמס טעמעפּעניו. אָבער אינדערעמעסן איז האַלקינס פּידלער א ניי קינסטלעריש געשטאַלט, ווייל דער סאָוועטישער דיכטער מאָלט בייִרעכן כאַטש אין פון יאָרן אינגעשטעלטע לעבנס־פאַרמען, אָבער ווי א מענטשן מיט נייע איבערצייגונגען און אָנשויונגען. אונטער דער ווירקונג פון אַנדרייען באַנעמט בייִרעך, אז פּערזענלעך און סאָציאַל גליק איז פאַרבונדן מיט דעם רעוואָליוציאָנערן רוסלאַנד. און ווי ס'איז פאַר בייִרעכן אומעגלעך צוליב קאַריערע אָנצונעמען די קריסטלעכע רעליגיע, אזוי איז אים פּרעמד דער געדאַנק צו ראַטעווען זיין טאַלאַנט ערגעץ־ווו אויסער דעם גוול פון זיין געבורט־לאַנד.

און נאָך איין פאַראַלעל ווילט זיך דורכפירן צווישן שאַלעם־אַלייכעמס „סטעם־ פעניו" און האַלקינס „שפּילפּויגל". אויב באַ שאַלעם־אַלייכעמען אין ראַמאַן איז

די טראגישע פיגור ראָכעלע, וועלכע געפינט אין זיך ניט קיין קויעך איינצורייסן מיט דער סוויוע, ווו ליבע איז פארווערט, — איז אין האלקינס פיעסע טראגיש בירער, וואָס וויל און איז גרייט ברעכן דעם צאם פון מיטלאלטערלעכע האסאָ-געס. אין קאמף קעגן זיי ווערט ער פיזיש צעבראַכן, אָבער ער זיגט גייסטיק אלס אָנזאָגער פון נייע עטישע באגריפן.

רייזנדיק וועגן א געוויסער נאָענטקייט פון „סטעמפעניו“ און דעם „שפיל-פויגל“, האָבן מיר בעדייע ניט מער ווי צו דערמאָנען וועגן האלקינס שעפער-י שער יעניקע. אין א ליד, געוידמעט „דעם פאָלקס-קוואל שאַלעם-אלייכעמען“, זאָגט ער אליין וועגן דעם אזוי:

און פאל איך צו אמאָל צו זיינס א וואָרט,
וואָס ער האָט אויסגערעדט, צי שווינגנדיק פארשריבן,
מיר דוכט זיך אויס: איך שטיי אף יענעם אָרט,
פונוואָנען אָדאָם איז געווען פארטריבן.

צום בוים פון לעבן צי איך אויס מײן האנט,
א ריר — און פון זײן זאפט וועל איך פארוזוכן,
און גאָט וועט צווישן בלעטער מיך ניט זוכן,
ווייל מײן באגלייטער שטייט מיט מיר באנאנד.

א פרינציפיעלן באדייט פון קינסטלערישן און היסטאָרישן שטאנדפונקט האָט די דראמאטישע פאָעמע „אף טויט און אף לעבן“. די גרונט-אידי, וואָס באוועגט דעם דיכטער און דראמאטורג, איז באווייזן אפן סמאך פון רעאלע פאקטן, אז דאָס יידישע פאָלק איז אין דעם גרויזאמסטן פּעריאָד פון זײן געשיכטע ניט גער-ווען פאסיוו, ניט געגאנגען ווי שאָף צו דער שכיטע. האלקין פאָרשט די פסיכאָ-לאָגיע פון די פאָלקס-מאסן, וועלכע די פאשיסטן האָבן פארטריבן אין די געטאָס, און דערווייזט, אז זיי האָבן ניט רעזיגנירט. פארקערט, טראָץ דעם גרויסן בראַך, האָבן זיי ניט שאַלעם געמאכט מיט זייער לאגע און זײנען געווען קאמפּספּייק. אין דער שטענדיקער אטמאָספּער פון סאקאָנע און אומרו, וואָס האָט געהערשט אין געטאָ, איז גענוג געווען דער רוף „לאָזט זיך גיטו“, קעדיי מענטשן זאָלן זיך פארייניקן אין קאמף קעגן הענקער.

די פערזן אין דער פאָעמע עטעמען מיט פארביטערונג, מיט צאָרן און מערידע קעגן שוידערלעכסטן סוינע פון אונדזער פאָלק. ווייזנדיק די אינערלעכע וועלט פון די הויפּט-געשטאלטן יאנעק, סטערקע, יודיטא, דעקט און דער קינסטלער

די פסיכיש-אידיישע עלעמענטן, וואָס יירן אין פּאָלק און ווערן איבערגעגעבן פון דאָר צו דאָר, דערנערנדיק זיין שטאַלץ און מוט.

ווי פּערעץ מאַרקיש אין „טראַט פון דוירעס“, אזוי אויך שמועל האַלקין אין „אף טויט און אף לעבן“ שטעלט אױף דעם באַפּליגלטן און אומדערהערט-דרייסטן קאַמף אין די געטאַס, דעקט אױף די נעשאַמע פון פּאָלק.

אין קאַמף קעגן פּאַשיוס גייען האַנט באַ האַנט דער ייד יאַנעק, דער פּאַליאַק קאַזשיק און דער רוס בערעזאַ. זייער אייניקייט איז רעכטמעסיק, ווי רעכטמעסיק ס'איז דער טעזיס, אז א סוינע פון איין פּאָלק איז א סוינע פון דער גאַנצער מענטשהייט.

די טראַגעדיע „אף טויט און אף לעבן“ איז האַלקינס א קינסטלערישער גי-צאַכן. זי וועט זיכער אריין אין דעם גאַלדענעם פּאַנד פון אונדזער גייסטיקער קולטור.

7

פיל מי און טאלאַנט האָט האַלקין געשענקט איבערזעצונגען. פּושקין, בלאַק, לאַנגפּעלאַ, מאַיאַקאָוסקי, יעסענין קלינגען אדאַנק אים מאַלע-כיין אין יידיש. דאָ ווילט זיך דעריקער אָפּמערקן זינע איבערזעצונגען פון שעקספירן, וואָס אויך דורך זיי איז ער געקומען צום טעאַטער.

אַט וואָס מיכאַעלס האָט דערציילט וועגן האַלקינס אופטו מיט זיין איבערזע-צונג „קינג ליר“, די אַקטיאָרן האָבן זיך גיט פּאַרגעשטעלט, ווי וועט שעקספירס טראַגעדיע מעגולגל ווערן אין שאַלעם-אַלייכעמס שפּראַך, אף וועלכער זיי האָבן פיל מאַל גערעדט פון דער בינע. האַלקינס פּאַעטישע יעצירע האָט אָבער גייווער געווען פיל סטירעס און שוועריקייטן. ווייל דער איבערזעצער האָט זיך אָפּגעזאָגט פון בוכשטעבלעכקייט, ווייל ס'האָט זיך אים אַינגעגעבן דערלאנגען אין יידיש דעם פּאַעטישן געבוי, דעם סטיל פונעם ווערק, זיין נעשאַמע. האַלקינס אופטו, באַטאַנט מיכאַעלס, האָט אים געהאַלפן טיף אריינצודרינגען אין שעקספירס וועלט, אין די סידעס פון זיין וואָרט און ריטם.

אין מיכאַעלסעס ארכיוו האָבן איך געפונען האַלקינס א בריוו פונעם 1 אויגוסט 1940. צווישן אנדערס ווערט דאָרט געשריבן: „איך בין צוגעטראַטן צו ריטשארדן (אין קלאַמערן זאָל דערמאָנט ווערן, אז נאָך לירן האָט מיכאַעלס געטרוימט שפּילן די הויפּט-ראָל אין שעקספירס „ריטשארד דער דריטער“ — מ. ב.) איך נעם אים ס'באַיוו. איינס קאָן איך אַיך זאָגן, אז פונקט אזוי ווי באַ לירן, אזוי איצט אוואַדע וועל איך האָבן אין זינען אַייער גאַנג, אַייער כאַראַקטער פון איינ-“

טאָנדרונג, אייער מאַניר פון אויסדרוק— אלנפאלס דאָס איז מיין ציל, און דער וואָס לעבט אייביק זאָל זיין צוהילף...“ זייער אַ וויכטיקע אַרויסזאָגונג. פאַרביי גייענדיק באַרירט דאָ האַלקין די פּראָבלעם וועגן דער פּילזשיטיקער פּונקציע פונעם דיכטערישן וואָרט, וואָס מוּז, ווען עס רעדט זיך וועגן אַן איבערזעצונג פון אַ דראַמאַטישן ווערק, אויך זיין סצעניש. האַלקינס קינסטלעריש לאַזן איז געווען ריזן און מעסוגל איבערצודיכטן אַנדערשפּראַכיקע ווערק, זיי זאָלן קלייבן גען קימאַט אזוי אַרגאַניש ווי אין זייער ברייטשעסדיקער פּראַכט.

8

לעבן טאַמִיד אין ליד איז פאַר האַלקינען געווען פּונקט אזוי נאַטירלעך, ווי נאַטירלעך ס'איז, אַז אין פּרילינג זאָלן גרינען גראַזן, און גאָר פּלוצעם איז ער ניט געוואָרן...

מיט אַ סאך יאָרן צוריק האָט מיר האַלקין דערציילט: „ווען דער טאַטע מיין נער האָט געגויסעסט, האָבן מיר, די קינדער זינען, אים מיט אַ געשריי אָפּגערוּפּן. און אז ער האָט אַף אַ רעגע ווידער באַוווּסטזיין און לאַזן געקראַגן, האָט ער אונדז געזאָגט: ווייזט זיך אַרויס, קינדערלעך, אַז ס'איז גאָר קיין שוועל ניטאָ...“ שמועל האַלקין האָט, ווי דער טאַטע זינער, ניט געוויסט פון קיין שוועל צווישן לעבן און טויט. אין שלאָף דעם 21 סענטאַבער 1960 איז ער אַף אייביק פון אונדז אוועק.

* * *

האַלקינס שאַפונג איז איין גרויסער טאַגבוך, וווּ דער דיכטער דערציילט מיט אויסשעפּנדיקער אופריכטיקייט וועגן זיין פּאַעטישער וועלט־אופאַסונג. „אויב דיכ־ טונג היסט ביז לעצט זיך טריי זיין— בין איך געווען ביז לעצטן טריי.“ צווישן די גרעסטע קינסטלער פון יידישן וואָרט, וואָס האָבן מיט זייער פּאַע־ טישן שאַפן אַרויסגעשטראַלט אין דער צוקונפּט, רופּן מיר מיט רעכט אַן דעם הערלעכן און שיינעם נאַמען— שמועל האַלקין.

מ. בעלענקי

אינה אלט

5 מינן בנאגראפיע אינקורצן

פיעסן

25 דער שפילפויגל

99 ארן פרידמאן

175 אומשטערבלעכקייט

241 אף טויט און אף לעבן*

מ. בעלענקי. פארזייט אין וואָרט (וועגן שמועל

379 האלקינען און זיין שאפן)

Самуил Залманович Галкин

ПЬЕСЫ

(На еврейском языке)

Художник *Г. А. Крацов*
Редактор *М. Я. Шульман*
Худож. редактор *Е. Ф. Капустин*
Техн. редактор *Р. Я. Соколова*
Корректор *А. Б. Стрельник*

М. «Советский писатель», 1977, 392 стр.
План выпуска 1977 г. № 341

ИБ № 586

Сдано в набор 15/X 1976 г. Подписано к печати 17/V 1977 г. Формат 70×108¹/₃₂.
Бумага тип. № 1. Печ. л. 12,25. Усл. печ. л. 17,15. Уч. изд. л. 15,96.
Тираж 1300 экз. Заказ 832. Цена 1 р. 28 к. Издательство «Советский писа-
тель». Москва Г-69, ул. Воровского, 11. Ордена Трудового Красного Знамени
Московская типография № 7 «Искра революции» «Союзполиграфпрома» при
Государственном комитете Совета Министров СССР по делам издательств,
полиграфии и книжной торговли. Москва Г-19, пер. Аксакова, 13